

T.C.
Bahçeşehir Üniversitesi

**İSTANBUL MEZARLIKLARININ
PEYZAJ PLANLAMA, TASARIM ve BAKIM
ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
KARACAAHMET MEZARLIĞI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Vahit ÖZKARDAŞ

İSTANBUL, 2010

T.C.
Bahçeşehir Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Programı

**İSTANBUL MEZARLIKLARININ
PEYZAJ PLANLAMA, TASARIM ve BAKIM
ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
KARACAAHMET MEZARLIĞI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Vahit ÖZKARDAŞ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yıldız AKSOY

İSTANBUL, 2010

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü
Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Programı

Tezin Başlığı : İstanbul Mezarlıklarının Peyzaj Planlama, Tasarım ve Bakım
Çalışmaları Açısından İncelenmesi, Karacaahmet Mezarlığı
Örneği

Öğrencinin Adı Soyadı : Vahit ÖZKARDAŞ
Tez Savunma Tarihi : 19.01.2010

Bu yüksek lisans tezi Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylamıştır.

Yrd. Doç. Dr F.Tunç BOZBURA
Enstitü Müdür Vekili

Bu tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Tez Sınav Jürisi Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Yıldız AKSOY :

Prof. Dr. Ö. Bülent SEÇKİN :

Doç Dr. İbrahim DEMİR :

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince yardımlarını ve ilgisini esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç Dr. Yıldız AKSOY' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımnda destekleri bulunan İstanbul Büyükşehir Belediyesi yönetici ve çalışanlarına, Mezarlıklar Müdürlüğünün idareci ve personeline, çalışmam sırasında destekten de öte bana moral ve güç veren Anadolu 1 Bölge Müdür Yardımcılığındaki mesai arkadaşlarıma, çalışmam sırasında hep yanımda olan eşim Nimet ÖZKARDAŞ' a, sabırla çalışmamın bitmesini bekleyen biricik kızlarım Zeynep Sultan ÖZKARDAŞ, Gülten Simay ÖZKARDAŞ ve Azra Begüm ÖZKARDAŞ' a teşekkürlerimi sunarım.

Ocak, 2010

Vahit ÖZKARDAŞ

ÖZET

İSTANBUL MEZARLIKLARININ PEYZAJ PLANLAMA, TASARIM ve BAKIM ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ KARACAAHMET MEZARLIĞI ÖRNEĞİ

Özkardaş Vahit

Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı : Yrd. Doç Dr. Yıldız AKSOY

Ocak, 2010, 409

Bu çalışmada İstanbul 'un en eski ve en büyük mezarlığı olan Karacaahmet mezarlığı örneğinde kent mezarlıklarındaki planlama ve tasarım hataları ile bunlardan kaynaklı bakım sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için önce mezar ve mezarlık kavramı açıklanmış daha sonra mezarlık planlama, tasarım ve bakım ilkeleri üzerinde durulmuştur. Karacaahmet mezarlığının tarihi süreci ve kentsel yeşil alan içindeki önemi belirlendikten sonra Karacaahmet mezarlığının planlama, tasarım ve bakım ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

Mezarlığın planlama, tasarım ve bakım durumunun tespit ve ilkeler bazında değerlendirilmesi için; zemin, toprak, su numuneleri başta olmak üzere laboratuvar çalışmaları, arazide gözlem, ölçüm ve sayımlar yapılmıştır. Tezin son bölümünde ise Karacaahmet mezarlığı örneğinden elde edilen sonuçlarla Karacaahmet ve İstanbul geneli mezarlıkları için öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karacaahmet, Mezarlık, Planlama ve tasarım ilkeleri, Mezarlık bakım sorunları

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF ISTANBUL CEMETERIES WITH REGARD TO LANDSCAPE PLANING, DESIGN AND MAINTENANCE, KARACAAHMET CEMETERY AS AN EXAMPLE

Özkardaş Vahit

Environmental Design Graduate Program

Supervisor: Assistant Professor, Yıldız AKSOY

January 2010, 409

In this disquisition, it has been tried to identify the main deficiencies in planing and design of cemeteries and the problems arising from these deficiencies in the example of Karacaahmet cemetery, which is the oldest and the biggest cemetery in Istanbul. To do so, first of all, the concepts of grave and cemetery are explained and then it is focused on the principles of planning and maintance of cemeteries.

After a short review pointing the importance of the Karacaahmet Cemetery having regard to its historical process and its place in green field in general, the cemetery is evaluated with respect to planing, design and maintenance principles.

A couple of investigation methods such as counting, measurement and direct observation of land along with the laboratory investigation of ground, soil and water had been performed to evaluate the cemetery with respect to planing, design and maintenance situation.

In the final section, with the help of findings of the Karacaahmet cemetery investigation, recommendations are provided not only for the Karacaahmet cemetery but also all cemeteries located in Istanbul.

Key words: Karacaahmet, Cemetery, Principles of planing and design, Maintenance problems of cemeteries.

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XXIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. MEZARLIKLARLA İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR.....	4
2.1 Mezar ve Mezarlık Kavramı.....	4
2.2 Tarihi Süreç İçerisinde Mezarlıklar.....	9
2.2.1 Mezarlıkların Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	9
2.2.2 Türklerde Mezar ve Mezarlık.....	13
2.2.2.1 İslamiyetten Önce Türklerde Mezar ve Mezarlık.....	13
2.2.2.2 İslamiyetin Kabulünden sonra Türklerde Mezar ve Mezarlık.....	17
2.2.2.3 Mezarlıklar Kenti İstanbul.....	25
2.3 İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı.....	29
2.3.1 Mezarın Yapısı.....	29
2.3.2 Mezarın Derinliği.....	30
2.3.3 Mezarın Eni ve Boyu.....	31
2.3.4 Yalnızlık ya da Birliktelik.....	31
2.3.5 Gereçler.....	31
2.3.6 Mezarın Üstü.....	33
2.3.7 Mezarın Yüksekliği.....	34
2.3.8 Dış Belirtiler.....	34
2.3.9 Bezemeler.....	35
2.3.10 Mezar Odaları.....	35
2.3.11 Mezarın Üzerine veya Etrafına Ağaç Dikmek.....	36
3. MEZARLIKLARIN PLANLAMA ve TASARIM İLKELERİ.....	37
3.1 Mezarlıkların Planlama İlkeleri.....	37
3.1.1 Mezarlık Büyüklüğünün Belirlenmesi.....	40
3.1.2 Mezarlık Alanı Seçimi.....	45
3.1.2.1 Jeolojik Yapı ve Depremsellik.....	46
3.1.2.2 Yerüstü ve yer altı su seviyesi ile İçme suyu kaynaklarına uzaklık.....	46
3.1.2.3 Toprak Yapısı.....	48
3.1.2.4 Yükseklik ve Eğim Durumu.....	50
3.1.2.5 Yönlenme.....	51
3.1.2.6 Sıcaklık ve Rüzgar Yönü.....	51
3.1.2.7 Ulaşılabilirlik.....	52

3.1.2.8 Konutlara Uzaklık.....	53
3.1.2.9 Mülkiyet.....	53
3.1.2.10 Hukuki durum.....	54
3.1.2.11 Plan durumu.....	54
3.2 Mezarlıkların Tasarım İlkeleri.....	55
3.2.1 Yapısal Tasarım İlkeleri.....	55
3.2.1.1 Mezarlık Adaları ve Mezar Parselleri.....	55
3.2.1.1.1 Mezar Yapılarının İnşaat İlkeleri.....	57
3.2.1.2 Mezarlık Giriş ve Duvarları.....	62
3.2.1.3 Mezarlık İçi Ulaşım.....	64
3.2.1.3.1 Merdivenler.....	66
3.2.1.3.2 Rampalar.....	68
3.2.1.3.3 Yol Yapısı.....	68
3.2.1.3.4 Otopark.....	69
3.2.1.4 Mezarlık Hizmet Binası.....	70
3.2.1.5 Dini Tesis.....	71
3.2.1.6 Meydan ve Toplanma Merkezleri.....	71
3.2.1.7 Taziye Mekanları.....	71
3.2.1.8 Kantin.....	72
3.2.1.9 Satış Standları.....	72
3.2.1.10 Gasilhane ve Morg.....	72
3.2.1.11 Wc ve Şadırvan.....	72
3.2.1.12 Donatı Elemanları.....	73
3.2.1.12.1 Çeşmeler.....	73
3.2.1.12.2 Çöp Sepeti.....	73
3.2.1.12.3 Oturma Elemanları.....	74
3.2.1.12.4 Aydınlatma.....	75
3.2.1.12.5 Ses Düzeni.....	75
3.2.1.12.6 Tabela ve Panolar.....	76
3.2.1.12.7 Cansız Objeler.....	76
3.2.2 Mezarlıklarda Kullanılacak Bitki Türlerinin Seçimi ve Bitkisel Tasarım İlkeleri.....	77
3.2.2.1 Mezarlıklarda Kullanılacak Bitki Türlerinin Çevre Sağlığı Açısından Seçimi.....	77
3.2.2.2 Bitkisel Tasarım İlkeleri.....	80
3.2.2.2.1 Mezarlık Genelinde bitkilendirme Esasları.....	83
3.2.2.2.2 Mezar Adalarında bitkilendirme Esasları.....	90
3.2.2.2.3 Bakım.....	97
3.3 Mezarlık Yönetimi.....	104
4. ÖRNEK ALANIN SEÇİMİ ve KARACAAHMET MEZARLIĞININ TANITIMI.....	106
4.1 Örnek Alanın Seçimi.....	106
4.1.1 İstanbul Mezarlıklarının Dağılımı.....	106
4.1.2 Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar İlçesindeki Yeşil Alanlar İçindeki Yeri.....	107
4.2 Karacaahmet Mezarlığının Tanıtımı.....	108
4.2.1 Karacaahmet Mezarlığının Tarihi Süreci.....	109
4.2.1.1 Karacaahmet Türbesi ve Karacaahmet.....	123

4.2.1.2 Nişancı Hamza Paşa Türbesi, (Karacaahmet' in At Türbesi).....	125
4.2.1.3 Miskinler Tekkesi (Cüzamlılar Hastanesi).....	127
4.2.1.4 Seyit Ahmet Mezarlığı.....	135
4.2.2 Sanat Bakımından Mezarlar, Mezar taşları ve Karacaahmet Mezarlığı.....	138
5. ÖRNEK ÇALIŞMA ALANI OLAN KARACAAHMET MEZARLIĞININ PLANLAMA, TASARIM ve BAKIM ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	148
5.1 Mezarlığın Planlama Açısından İncelenmesi.....	148
5.1.1 Mezarlığın Şehir İçindeki Konumu.....	148
5.1.2 Mezarlık Büyüklüğü.....	153
5.1.3 Jeolojik Yapı ve Depremsellik Durumu.....	153
5.1.4 Yer üstü ve Yer altı suyu ile İçme suyu Kaynaklarına Uzaklık.....	162
5.1.5 Toprak Yapısı.....	182
5.1.6 Yükseklik ve Eğim.....	195
5.1.7 Yönlenme.....	196
5.1.8 Sıcaklık ve Rüzgar Yönü.....	197
5.1.9 Ulaşılabilirlik.....	210
5.1.10 Konutlara Uzaklık.....	212
5.1.11 Mülkiyet.....	225
5.1.12 Hukuki Durum.....	226
5.1.13 Plan ve Sit Durumu.....	227
5.2 Mezarlığın Tasarım Açısından İncelenmesi.....	242
5.2.1 Mezarlık Adaları ve Parselleri.....	242
5.2.2 Mezarlık Parselleri.....	247
5.2.3 Mezarlık Girişleri.....	250
5.2.4 Mezarlık Duvarları.....	263
5.2.5 Yaya ve Araç Yolları.....	270
5.2.6 Otopark.....	284
5.2.7 Mezarlık Hizmet Binası.....	291
5.2.8 Dini Tesis.....	292
5.2.9 Meydan ve Toplanma Merkezleri.....	295
5.2.10 Taziye Mekanları.....	297
5.2.11 Kantin.....	297
5.2.12 Satış Stantları.....	298
5.2.13 Mezar İnşaatı Çalışma Noktaları.....	300
5.2.14 Wc ve Şadırvan.....	301
5.2.15 Gasilhane ve Morg.....	304
5.2.16 Donatılar.....	306
5.2.16.1 Çeşmeler.....	306
5.2.16.2 Çöp Sepeti.....	318
5.2.16.3 Oturma Mekanları ve Birimleri.....	319
5.2.16.4 Aydınlatma.....	324
5.2.16.5 Ses Düzeni.....	326
5.2.16.6 Tabela ve Panolar.....	328
5.2.16.7 Cansız Objeler.....	329
5.2.16.8 Alt Yapı.....	329
5.3 Mezarlığın Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi.....	331

5.3.1 Bitkisel Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi.....	331
5.3.2 Mezar Yapıları Açısından İncelenmesi.....	353
5.3.3 Güvenlik Durumunun İncelenmesi.....	361
5.3.4 İdari Yapının İncelenmesi.....	368
5.3.5 Mezarlıktaki Hayvan Zararlarının İncelenmesi.....	370
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	382
KAYNAKÇA.....	399
ÖZGEÇMİŞ.....	409

TABLolar

Tablo 3.1 : Cenaze defin tablosu (2004 – 2008).....	43
Tablo 3.2 : Mezarlık tasarımında bitkilerin rolü.....	81
Tablo 3.3 : Mezarlık genelinde kullanılabilir geniş yapraklı ağaç ve çalılar.....	85
Tablo 3.4 : Mezarlık genelinde kullanılabilir yer örtücü ve çalılar.....	87
Tablo 3.5 : Mezar üstünde kullanılabilir uygun ibrelili bitkiler.....	92
Tablo 3.6 : Mezar üstü için uygun geniş yapraklı çalılar.....	93
Tablo 3.7 : Mezar üstü için uygun çiçekler.....	94
Tablo 3.8 : Mezar üstü için uygun perennialler ve mevsimlik çiçekler.....	96
Tablo 4.1 : Üsküdar İlçesindeki aktif ve pasif yeşil alanların değerlendirilmesi.....	108
Tablo 5.1 : Kıvam limitleri deney sonuçları.....	158
Tablo 5.2 : Mezarlık genelinde kazma ile yapılan serbest kazı sonuçları.....	161
Tablo 5.3 : Mezarlık adalarında kazılarda çıkan su durumu.....	171
Tablo 5.4: Mezarlık dahilinde alınan su numunelerinin analiz sonuçları.....	176
Tablo 5.5 : Suyla doygunluk yüzdesi ile bünye arasındaki ilişkiler.....	188
Tablo 5.6 : Suyla doygunluk analiz sonucunun değerlendirilmesi.....	188
Tablo 5.7 : Toprakların tane büyüklüklerine göre sınıflandırılması.....	189
Tablo 5.8 : Toprak bünyesi analiz sonuçları.....	191
Tablo 5.9 : Geçirgenlik katsayısına göre toprakların geçirgenlik dereceleri.....	192
Tablo 5.10 : Toprakların kireç kapsamına göre durumları.....	193
Tablo 5.11 : Toprağın kireç içeriği analiz sonucu.....	193
Tablo 5.12 : PH durumuna göre reaksiyon durumu.....	194
Tablo 5.13 : Toprağın PH analiz sonuçları.....	194
Tablo 5.14 : Mezarlığın yönlenme /bakı Durumu.....	197

Tablo 5.15 : Ortalama sıcaklıklar (1988-2007).....	201
Tablo 5.16 : Maksimum sıcaklıklar (1988-2007).....	202
Tablo 5.17 : Minimum sıcaklıklar (1988-2007).....	203
Tablo 5.18 : Ortalama nem (1988-2007).....	204
Tablo 5.19 : Aylık toplam yağışlar (1988-2007).....	205
Tablo 5.20 : Aylık ortalama buharlaşma (1988-2007).....	206
Tablo 5.21 : Uzun yıllar hakim rüzgar yönü.....	207
Tablo 5.22 : Aylık ortalama rüzgar hızı (M/SEC) (1988-2007).....	207
Tablo 5.23 : Libadiye İstasyonu meteorolojik verileri , 2008.....	208
Tablo 5.24 : Karacaahmet mezarlığının kadastral durumu.....	247
Tablo 5.25 : Mezarlık yaya ve araç girişleri.....	250
Tablo 5.26 : Çeşmelerin durumlarına göre genel değerlendirmesi.....	312
Tablo 5.27 : Mezarlıktaki çöp birimlerinin yeri ve miktarları.....	318
Tablo 5.28 : Mezarlıkta aydınlatmaların yerleri ve adetleri.....	324
Tablo 5.29 : Karacaahmet Mezarlığındaki ağaç miktarı ve oranı.....	336
Tablo 5.30 : Mezarlıktaki bakıcıların sayı ve eğitim durumları.....	342
Tablo 5.31 : Bakıcıların yaş aralığı.....	343
Tablo 5.32 : Bakıcıların ikametgah durumu.....	343
Tablo 5.33 : Bakıcılar tarafından yapılan işler ve ortalama ücretleri.....	344
Tablo 5.34 : Müdür Yardımcılığı personeli eğitim ve yaş durumu.....	368
Tablo 5.35 : Müdür Yardımcılığı personeli kadro ve görev durumu.....	368

ŞEKİLLER

Şekil 2.1 : Keops piramidi.....	12
Şekil 2.2 : Tac mahal.....	12
Şekil 2.3 : Kurgan mezar.....	14
Şekil 3.1 : Mezarlıkların Planlama süreci.....	39
Şekil 4.1 : Karacaahmet Mezarlığının eski görüntüleri.....	109
Şekil 4.2 : XVII. yüzyılda İstanbul haritasında Karacaahmet mezarlığı.....	110
Şekil 4.3 : 1920 tarihli Bilad-ı Selase Haritasına Üsküdar ve Karacaahmet.....	112
Şekil 4.4 : Miskinler yolu.....	113
Şekil 4.5 : İbrahim Ağa yolu.....	113
Şekil 4.6 : Duvar dibi.....	113
Şekil 4.7 : Tunus bağı.....	113
Şekil 4.8 : Sürre alayı.....	114
Şekil 4.9 : Hoca Sadettin Efendi sebili.....	115
Şekil 4.10 : Hacı Hüseyin Paşa sebili.....	115
Şekil 4.11 : XIX. Yüzyılda Karacaahmet Mezarlığını tasvir eden Thomas Allom' un Gravürü.....	117
Şekil 4.12 : Miskinler Tekkesi.....	118
Şekil 4.13 : Ayşe Hatun çeşmesi.....	118
Şekil 4.14 : Naci Bey kuyusu 8.ada.....	118
Şekil 4.15 : Ethem Paşa kuyusu 1.ada.....	118
Şekil 4.16 : Şehitlik namazgahı.....	119
Şekil 4.17 : Fethi Ahmet Paşa camii.....	119
Şekil 4.18 : Hoca Sadettin Efendi sebili yanında mezarlıklar.....	120

Şekil 4.19 : Günümüzde Karacaahmet Türbesi.....	123
Şekil 4.20 : Nişancı Hamza Paşa Türbesi diğer adıyla Karacaahmet At Türbesi.....	126
Şekil 4.21 : Miskinler Tekkesi.....	128
Şekil 4.22 : Miskinler Tekkesinin bulunduğu mevkiin hava görüntüsü.....	128
Şekil 4.23 : Miskinler Tekkesi haritası.....	129
Şekil 4.24 : Miskinler Tekkesi bölgesinde son kalmış mezar ve sadaka taşı.....	130
Şekil 4.25 : Hafız İsa Ağa çeşmesi.....	132
Şekil 4.26 : Ethem Paşa Kuyusu.....	132
Şekil 4.27 : Miskinler sebilinin eski görüntüsü.....	133
Şekil 4.28 : Miskinler sebilinin günümüz görüntüsü.....	134
Şekil 4.29 : Seyit Ahmet Mezarlığının giriş kapısı.....	135
Şekil 4.30 : Seyit Ahmet Mezarlığındaki gasilhane ve cami.....	137
Şekil 4.31 : Seyit Ahmet mezarlığının 2005-2007 hava fotoğrafındaki görünümü.....	138
Şekil 5.1 : Karacaahmet Mezarlığının İstanbul şehir planındaki yerini gösterir hava fotoğrafı.....	148
Şekil 5.2 : Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar-Kadıköy ilçelerine ve boğaza göre konumunu gösterir hava fotoğrafı.....	149
Şekil 5.3 : Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar' da ki mahalle ve ulaşım yollarına göre konumunu gösterir hava fotoğrafı.....	150
Şekil 5.4 : Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar da ki mahalle ve ulaşım yollarını gösterir haritası.....	151
Şekil 5.5 : Üsküdar ilçesi zemin etüd durumu haritası.....	154
Şekil 5.6 : 4. adadaki muayene çukur çalışmaları.....	157
Şekil 5.7 : Granülmetre Eğrisi.....	159
Şekil 5.8 : Muayene çukurlarının zemin fotoğrafları.....	160
Şekil 5.9 : Mezarlığın 12. ada çöküntü görüntüleri.....	161
Şekil 5.10 : Seyit Ahmet Deresi.....	162

Şekil 5.11 : Feulle haritasında Seyit Ahmet.....	162
Şekil 5.12 : Seyit Ahmet deresinin Karacaahmet Mezarlığına giriş yaptığı nokta.....	163
Şekil 5.13 : 4.adadaki yüzeysel suların görüntüleri.....	163
Şekil 5.14 : 4.adada açılmış bir mezarın içinde birikmiş kirli su.....	164
Şekil 5.15 : Seyit Ahmet Deresi mezarlık içinde açık kanala akmaktadır.....	164
Şekil 5.16 : Tır Parkı yanından kapalı kanalla Haydarpaşa istikametine geçiş güzergahı.....	165
Şekil 5.17 : Karacaahmet mezarlığının Elmalı Barajına uzaklığını gösterir hava görüntüsü.....	166
Şekil 5.18 : İçme suyu barajlarına uzaklıkları gösterir hava fotoğrafı.....	167
Şekil 5.19 : İçme suyu havzalarının uzak orta ve kısa mesafe koruma sınırları.....	168
Şekil 5.20 : 4. Ada kazı öncesi zemin fotoğrafları.....	168
Şekil 5.21 : 60 cm kazı sonucu su çıkmıştır.....	169
Şekil 5.22 : 5 adada yapılan kazılar.....	170
Şekil 5.23 : 2.ada yapılan kazı.....	170
Şekil 5.24 : Sondaj kuyularının yerlerini gösterir hava görüntüsü.....	172
Şekil 5.25 : Naci bey kuyusu.....	173
Şekil 5.26 : Ethem Paşa kuyusu eski.....	173
Şekil 5.27 : Ethem Paşa kuyusu yeni.....	173
Şekil 5.28 : Nuh Kuyusu.....	174
Şekil 5.29 : Zeliha Hanım kuyusu.....	174
Şekil 5.30 : Escherichia coli.....	179
Şekil 5.31 : Analiz laboratuvarı.....	183
Şekil 5.32 : Sonda ve burgular.....	185
Şekil 5.33 : Toprak numune alımının gösterimi.....	185

Şekil 5.34 : Mezarlıktan kazı numune alınma şekli.....	186
Şekil 5.35 : Numune hazırlama laboratuvar cihazı ve aletleri.....	186
Şekil 5.36 : Toprak değirmeni.....	187
Şekil 5.37 : Su ile doygunluk çalışmaları.....	187
Şekil 5.38 : Toprak bünyesi tespit alet ve cihazları.....	190
Şekil 5.39 : Bünye üçgeni.....	191
Şekil 5.40 : Mezarlığın eğimini gösterir hava görüntüsü.....	196
Şekil 5.41 : Uzun yıllar içinde gerçekleşen ortalama değerler (1975 - 2006).....	198
Şekil 5.42 : Türkiye iklim sınıflandırması.....	198
Şekil 5.43 : Hakim rüzgar yönünü gösterir hava görüntüsü.....	200
Şekil 5.44 : Karacaahmet - Altunizade Kavşağı yol güzergahı.....	211
Şekil 5.45 : Karacaahmet Mezarlığının konutlara uzaklık hava görüntüsü.....	212
Şekil 5.46 : Karacaahmet Mezarlığının 1946 yılı hava fotoğrafı.....	214
Şekil 5.47 : Mezarlığın kuzey noktalarını gösterir 1945 yılı hava fotoğrafı.....	215
Şekil 5.48 : 1. adanın kuzey kısmı 1945 hava görüntüsünde.....	216
Şekil 5.49 : Karacaahmet Mezarlığının 1966 yılı hava fotoğrafı.....	216
Şekil 5.50 : Mezarlığın 2005-2007 yılı hava fotoğrafında tahrip edilen alan.....	217
Şekil 5.51 : Mezarlığın genişleme durumu karşılaştırmalı 1966 , 2005-2007.....	218
Şekil 5.52 : Karacaahmet Mezarlığı'nın 1982 yılı hava fotoğrafı.....	219
Şekil 5.53 : Dr Eyüp Aksoy caddesinin 1966 yılı hava görüntüsü.....	220
Şekil 5.54 : Dr Eyüp Aksoy caddesinin 1982 yılı hava görüntüsü.....	220
Şekil 5.55 : Dr. Eyüp Aksoy caddesi, karşılaştırmalı 1966 ve 1982 yılı.....	221
Şekil 5.56 : Mezarlığın güneybatısı, karşılaştırmalı 1966 ve 1982 yılı.....	221
Şekil 5.57 : Güneydeki tır parkı ve Lambacı sokak; karşılaştırmalı 1982 ve 2007.....	222
Şekil 5.58 : Mezarlığın güneybatı kısmı; karşılaştırmalı 1966 ve 1982.....	222

Şekil 5.59 : Mezarlığın kuzey doğusu; karşılaştırmalı 1982 ve 2007.....	222
Şekil 5.60 : Tır Garajı; karşılaştırmalı 1982 ve 2007 hava fotoğrafı.....	223
Şekil 5.61 : Marmara Şantiyesi; karşılaştırmalı 1982 ve 2007 hava fotoğrafı.....	223
Şekil 5.62 : Karacaahmet Mezarlığının 2005-2007 hava fotoğrafı.....	224
Şekil 5.63 : Mezarlığın özel mülkiyete işgali, 2005-2007 hava görüntüsünde.....	225
Şekil 5.64 : Özel mülkiyet alanı; 2005-2007 hava görüntüsünde.....	226
Şekil 5.65 : Cem evinin işgal ettiği alan karşılaştırmalı 1982 ve 2005-2007.....	229
Şekil 5.66 : Miskinler tekkesi bölgesinin mezar yapıları ile işgali karşılaştırmalı 1982 ve 2005-2007 hava görüntüsü.....	230
Şekil 5.67 : Nuh Kuyusu caddesi girişi 1966 yılı hava fotoğrafında.....	232
Şekil 5.68 : Nuh Kuyusu caddesi girişi 1982 yılı hava fotoğrafında.....	232
Şekil 5.69 : Nuh Kuyusu caddesi girişi 2005 yılı hava fotoğrafında.....	233
Şekil 5.70 : Farklı ölçüdeki tahsislere örnek mezarlığın marmaray şantiyesi yanındaki hava görüntüsü.....	243
Şekil 5.71 : Yanlış Kible Yönü.....	244
Şekil 5.72 : Mezarlığın 11. adasının 2005-2007 hava fotoğrafı.....	248
Şekil 5.73 : Mezarlığın 11. adasının 1966 hava fotoğrafı.....	249
Şekil 5.74 : Mezarlıktaki araç girişlerini gösterir 2005-2007 hava fotoğrafı.....	251
Şekil 5.75 : Mezarlığın Nuh Kuyusu Caddesi giriş ve kapısı.....	252
Şekil 5.76 : Mezarlığa araç ve yaya girişi müşterek.....	253
Şekil 5.77 : Mezarlığın Dr Eyüp Aksoy caddesinin üzerinde araç girişi.....	254
Şekil 5.78 : Yayaların en çok kullandığı 8. ada girişinde kapı var çıkışında yok.....	255
Şekil 5.79 : 7. adanın merdivenli girişi.....	255
Şekil 5.80 : 7. adanın merdivenli diğer bir girişi.....	256
Şekil 5.81 : Mezarlığın 5. ada girişi ve sahanlığı.....	256

Şekil 5.82 : Mezarlığın 3. ada girişi.....	257
Şekil 5.83 : 3. ada girişinin Seyit Ahmet sokakla bağlantısı.....	257
Şekil 5.84 : Mezarlığın 12. ada girişi.....	258
Şekil 5.85 : Mezarlığın 11. ada girişi.....	258
Şekil 5.86 : Mezarlığın 4. ada girişi.....	259
Şekil 5.87 : Mezarlığın 7. ada kontrollü girişi ve kapısı.....	259
Şekil 5.88 : Mezarlığın 7. adasına kontrolsüz giriş.....	260
Şekil 5.89 : Mezarlığın 10. ada girişi.....	260
Şekil 5.90 : Mezarlığın 8. adasının Tunus bağı girişi.....	261
Şekil 5.91 : Mezarlığın 9. ada girişi.....	261
Şekil 5.92 : Mezarlığın Dr. Eyüp Aksoy caddesinden 1. adaya giriş.....	262
Şekil 5.93 : Dr. Eyüp Aksoy caddesinden Müdür Yardımcılığına giriş.....	262
Şekil 5.94 : Fethi Ahmet Paşa Camii ile Karacaahmet Türbesine bakan mezarlık kısımları.....	263
Şekil 5.95 : Fethi Ahmet Paşa Camiinden 1. adaya bakış ve Fethi Ahmet Paşa Camii arkası mezarlık arası yol ve duvarları.....	264
Şekil 5.96 : İbrahim ağa yolundaki ve Merkez adalardaki duvarlar.....	264
Şekil 5.97 : 9.ve 10. ada duvarları.....	265
Şekil 5.98 : 1. ada duvarı.....	265
Şekil 5.99 : 5. adada beton duvar ve 7. adada kayrak ve tuğlalı uygulama.....	265
Şekil 5.100 : 5. adanın batı duvarları.....	266
Şekil 5.101 : 12.adanın emlak konutlarına bakan kısmı.....	266
Şekil 5.102 : 4. adanın doğu duvarları.....	267
Şekil 5.103 : 5. adanın güney duvarları.....	267
Şekil 5.104 : 4. adanın kirli ve yıkılmış duvar görüntüleri.....	269
Şekil 5.105 : 10. ada duvarı kirlilik.....	269

Şekil 5.106 : 8 . ada duvarı kirlilik.....	269
Şekil 5.107 : Dr. Eyüp Aksoy caddesi ilk giriş hava görüntüsü ve resimleri.....	270
Şekil 5.108 : Şehitlik camiine giden yol fotoğrafı.....	271
Şekil 5.109 : Dr Eyüp Aksoy caddesi üzerindeki ikinci giriş.....	272
Şekil 5.110 : Dr Eyüp Aksoy 2. girişinin devamındaki yol ve ikinci paralel yol.....	272
Şekil 5.111 : Müdür yardımcılığı yanındaki yol ve Selçuklu motifi.....	273
Şekil 5.112 : Şehitlik camiine giden sonradan düzenlenmiş patika yol ve devamı.....	274
Şekil 5.113 : Dr Eyüp Aksoy caddesi ikinci girişinin devamındaki yol.....	274
Şekil 5.114 : Dr. Eyüp Aksoy ikinci girişinin ana akstaki meydana bağlantı yolu.....	275
Şekil 5. 115 : 5. adanın güneyine inen yol ve devamı.....	275
Şekil 5.116 : Mezarlığın ana aksı.....	276
Şekil 5.117 : Havuzlu meydandan bu yollara bakış.....	277
Şekil 5.118 : Mezarlığın 12 ada çıkışına giden yol ve devamı.....	277
Şekil 5.119 : 5 ada çıkışına inen yoldaki kavşak.....	278
Şekil 5.120 : Dört yoldan güneye inen yolun devamı.....	278
Şekil 5.121 : 12. ada yolu ve devamı.....	279
Şekil 5.122 : 11.ada yolu ve devamı.....	280
Şekil 5.123 : Düzenlemeye ihtiyaç mezar arası patika yol.....	280
Şekil 5.124 : 8. ada yaya yolu.....	281
Şekil 5.125 : 8. adanın sonradan kazanılmış duvar hattı boyunca yaya yolu.....	281
Şekil 5.126 : Ana akstaki kaldırım üzerinde park etmiş araçlar.....	283
Şekil 5.127 : Mezarlık içindeki araç yolları (gri) önemli yaya yolları (kırmızı).....	284
Şekil 5.128 : Karacaahmet Şakir' in camii açık ve kapalı otoparkları.....	285
Şekil 5.129 : Şehitlik camii önü cep otopark.....	286
Şekil 5.130 : Müdür yardımcılığı girişindeki otopark.....	287

Şekil 5.131 : Gasilhane önü otopark.....	287
Şekil 5.132 : Gasilhane yakınında yer alan otopark.....	288
Şekil 5.133 : 5. ada çıkışındaki cep otoparkı.....	289
Şekil 5.134 : Mezarlıktaki otoparkların hava görüntüsünde yerleri.....	289
Şekil 5.135 : Mezarlık hizmet binası.....	291
Şekil 5.136 : Karacaahmet Şakirin Camii.....	292
Şekil 5.137 : Şehitlik Camii.....	293
Şekil 5.138 : Fethi Ahmet Paşa Camii ve yanı cenaze namazı kılınan bölümü.....	294
Şekil 5.139 : Dini tesislerin hava görüntüsündeki yerleri.....	294
Şekil 5.140 : Şehitlik meydanı ve havuz.....	295
Şekil 5.141 : Meydan (sarı) ve toplanma merkezleri (kırmızı).....	296
Şekil 5.142 : Gasilhane yakınındaki kantin.....	297
Şekil 5.143 : Nuh kuyusu caddesi üzerindeki taşçı dükkanları ve işgalleri.....	298
Şekil 5.144 : Satış stant yerlerini gösterir hava fotoğrafı.....	299
Şekil 5.145 : Mezar inşaatı çalışma noktası hava görüntüsü.....	301
Şekil 5.146 : Şakirin camii wc ve şadırvan.....	302
Şekil 5.147 : Şehitlik camii şadırvanı.....	302
Şekil 5.148 : Şehitlik Camii arkasında tasarlanabilecek wc alanı.....	303
Şekil 5.149 : Gasilhane ve morg binasının yanındaki wc.....	303
Şekil 5.150 : Mezarlıktaki Wc noktaları ve şadırvanlar.....	304
Şekil 5.151 : Karacaahmet gasilhanesi ve morgu.....	305
Şekil 5.152 : Karacaahmet mezarlığındaki isimli hayrat çeşmelere örnek.....	306
Şekil 5.153 : Yüzeyde bırakılmış çeşme bağlantıları.....	307
Şekil 5.154 : Açıktan akan çeşmelerin giderleri.....	307

Şekil 5.155 : Bakımsız ve ömrünü tamamlamış çeşmeler.....	308
Şekil 5.156 : Hafız İsa Ağa Çeşmesi.....	314
Şekil 5.157 : Ayşe Hatun Çeşmesi.....	314
Şekil 5.158 : Sadettin Efendi Çeşmesi.....	315
Şekil 5.159 : Miskinler Sebili.....	315
Şekil 5.160 : Sadettin Efendi Sebili.....	316
Şekil 5.161 : Zeliha Hanım sebili.....	317
Şekil 5.162 : Çöp sepeti görüntüsü.....	319
Şekil 5.163 : Gasilhane yolu üzerindeki banklar ve yoğunluk.....	320
Şekil 5.164 : Gasilhane yanı kantinde yer alan oturma birimleri.....	320
Şekil 5.165 : Cenaze bekleme yeri yanındaki ağaç altı oturma alanına araç çekilmiş.....	321
Şekil 5.166 : Camilerin civarındaki banklar.....	322
Şekil 5.167 : Mezar üstlerinin oturma elemanı olarak kullanılması.....	323
Şekil 5.168 : Mezarlıkta mermerden yapılmış oturma birimleri.....	323
Şekil 5.169 : Ana aks ve havuzlu altı yol meydan gece aydınlatması.....	325
Şekil 5.170 : Müdür yardımcılığı hizmet binası gece aydınlatması.....	325
Şekil 5.171 : 8. ada aydınlatması.....	325
Şekil 5.172 : Şakirin cami ve çevresinin gece görüntüsü.....	326
Şekil 5.173 : Meydan tipi aydınlatma elemanı.....	326
Şekil 5.174 : Aydınlatma direği üzerine yerleştirilmiş ses düzeni.....	327
Şekil 5.175 : 4. ve 1. adalardaki bilgi ve yön tabelaları.....	328
Şekil 5.176 : Mezarlıktaki yağmursuyu kanalları.....	330
Şekil 5.177 : Alt yapısı olmayan yoldaki su problemi.....	330
Şekil 5.178 : Servi ağaçlarında gövde zararları.....	331

Şekil 5.179 : Mezarlığın derinliklerinde yer alan servi ağaçları.....	332
Şekil 5.180 : Mezar içindeki yetişkin servi ve mezar yanlarına yeni dikilmiş servi.....	334
Şekil 5.181 : Ana aks üzerindeki ağaçlar.....	339
Şekil 5.182 : Perdeleme ve yer örtücü kullanılması gereken şev.....	340
Şekil 5.183 : Karacaahmet mezarlığında mezar üstlerinin motorlu tırpanla biçimi.....	346
Şekil 5.184 : Mezar üstü yer örtücülerde ot çapası.....	349
Şekil 5.185 : Çeşme yanına kuyu kaplink tesisatı kurulmuş.....	350
Şekil 5.186 : Duvar boyuna dizilmiş tarihi mezar taşları.....	359
Şekil 5.187 : Kısmen korunabilmiş Şair Nabi'nin mezarı.....	360
Şekil 5.188 : Ağaç zararı görmüş tarihi mezar.....	360
Şekil 5.189 : 8 Adadaki hayvan barınağı ve mezar içindeki hayvan yavruları.....	370
Şekil 5.190 : Hayvan beslemek üzere mezar yapıları üzerine bırakılmış yemler.....	371
Şekil 5.191 : Mezar üstündeki kirlilik ve hayvanlar tarafından açılmış mezar.....	371
Şekil 5.192 : Üstü eşelenmiş mezar görüntüleri.....	372
Şekil 5.193 : Karacaahmet cemevi adaklık kesim yeri ve çıkışındaki çöp konteynerleri.....	373
Şekil 5.194 : At türbesi diye bilinen Nişancı Hamza Paşa'nın türbesindeki kuş kirliliği.....	374
Şekil 5.195 : Adaklık satış ve kesim yeri.....	375
Şekil 6.1 : Şamlar Mezarlığı.....	385
Şekil 6.2 : Büyükçekmece Mezarlığı.....	385
Şekil 6.3 : Çavuşbaşı Mezarlığı.....	386
Şekil 6.4 : Alemdağ' da Özel Mezarlık.....	386
Şekil 6.5 : Çekmeköy Mezarlığı.....	387
Şekil 6.6 : Pendik Yeni Şıhlı Mezarlığı.....	387

Şekil 6.7	: Hekimbaşı Mezarlığı.....	388
------------------	----------------------------	-----

KISALTMALAR

Afet Koordinasyon Merkezi	: AKOM
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	: İ.B.B
İstanbul Su ve Kanalizasyon Genel Müdürlüğü	: İ.S.K.İ
Türk Dil Kurumu	: T.D.K
Toplu Konut İdaresi	: T.O.K.İ
Yıldız Teknik Üniversitesi	: Y.T.Ü

1. GİRİŞ

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI

İki dünya arasında kapı olarak düşünölen mezar ve onunla ilgili her şey insanların daima ilgisini çekmiştir. Mezar vefat eden insanların bu dünyada bıraktıkları en önemli işarettir. Mezar ve mezarlıklar ölülerin gömüldükleri çukurların toprakla doldurulmalarıyla tümsekleşmiş kabarık bir arazi parçası veya sınırları çevrilmiş belirli bir alandan ibaret değildir (Söylemez 2006). Geçmişten geleceğe değerlerin intikal ettirildiği anı yaşayanlara da hizmet veren mekanlardır.

Mezarlıklar özel koruma kanunu ile korunan, imar planı değişikliği ile başka maksatlarla kullanılmayacak alanlar olup çeşitli sebeplerle kentin yeşil alanlarının artırılmadığı zamanımızda yeşil dokusunu tamamlarlar. Geçmiş kültürümüzde, yabancı kültürlerin de bazılarında mezarlıklar gömü fonksiyonlarının dışında farklı amaçlarla örneğin dinlenme ve gezinti içinde kullanılmışlardır. Oysa zamanımızda mezarlık olarak işletilen ancak planlama ve tasarımdan yoksun bu alanlar bakım sorunları ile beraber insanların cenazelerini zorunlu sebeplerle bıraktıkları ancak memnun olmadıkları ve sürekli eleştirdikleri şehir içindeki ölü gömme vazifesi gören yerler olarak görölmüştür.

Belediyeler eskiden beri önceliklerini farklı konularda belirlemiş, mezarlıkları ölü yatırım noktaları olarak gördüklerinden kendi şartlarında belirledikleri asgari bakımları yerine getirmeye çalışmışlar, tasarım ve planlama yapmadıklarından zamanla mezarlık alanları düzensiz olarak gelişmiştir.

Mezarlık alanlarının sonradan iyileştirilmesine yönelik yapılan çalışmalar yüksek maliyetlerine karşın genel düzensizlik içinde kendini gösterememekte, sorunlara ise bazen hiçbir çözüm getirilememektedir.

Büyük oranda mezar yapıları ile dolu olan mezarlıkların ve içindeki mezarların ıslahı adına kaldırılmaları din, adet, kültür, kanuni düzenlemelerle vb. gibi nedenlerle mümkün olmadığına göre mezarlıkların en baştan plan aşamasında daha sonrasında ise tasarımında titiz bir çalışma yapılması gerekmektedir. Aksi halde yapılan uygulamalar çoğunlukla lokal çözümler şeklinde kalmakta, mezarlıkta birbirinden farklı bütünsel olmayan çalışmalar kargaşalıklara sebebiyet vermektedir.

İstanbul’ da Büyükşehir belediye sınırının il mülki sınırına kadar genişletilmesiyle mevcuttaki mezarlıklara yenileri eklenmiş, düzensiz gelişmiş milyonlarca m² alandaki yüzlerce soruna belediyenin çözüm bulması beklenmektedir.

Bu tezin amacı çok fazla çalışmanın yapılmadığı mezarlıkların peyzaj planlama, tasarım ve bakım ilkelerini, yeşil alan içindeki önemini, kente kazandırdığı değerleri belirleyebilmek, Karacaahmet mezarlığı örneğinde bu ilkelerin değerlendirilmesinden çıkan sonuçların ilkesiz gömüler ile geri dönüşü olmayacak yeni mezarlıklara sebep sonuç ilişkisi içinde öneriler getirmeyi hedeflemektedir.

1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi oluşturmaktadır. İkinci bölümde mezarlıklarla ilgili genel kavramlar, tarihi süreçte mezarlıklar ve gelişim süreci ve İslamiyet’te mezarın yapısı ele alınmıştır. Üçüncü bölümde mezarlıkların planlama ve tasarım ilkeleri belirlenmeye çalışılmış, bitkisel düzenleme ve bakımla ilgili öneriler belirlenmiştir. Dördüncü bölümde İstanbul geneli mezarlıklarla, Üsküdar İlçesindeki aktif pasif yeşil alanlar üzerinden Karacaahmet mezarlığının mezarlıklar içindeki ve yeşil alandaki önemi, Karacaahmet mezarlığının tarihi süreçte gelişimi ve içinde barındırdığı değerlerle tarihi mezarların önemi araştırılıp incelenmiştir. Beşinci bölümde Karacaahmet mezarlığının planlama, tasarım ve bakım çalışmaları ayrı başlıklarla ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Sonuçlar ve öneriler ise çalışmanın altıncı bölümünü oluşturmaktadır.

1.3 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada mezarlıklarla ilgili kitap, sempozyum, dergiler, yayınlanmış tezler, elektronik kaynaklardan yararlanılmıştır. Karacaahmet mezarlığının tarihi süreci ve çevresindeki yapı, donatılar ve alanlar incelenmiştir. Üsküdar Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü'nün, Üsküdar İlçesinde hizmet verdiği aktif ve pasif yeşil alanlar temin edilerek değerlendirmeleri yapılmıştır. Mezarlıktan 0–30, 30–60, 60–90, 90–120 cm toprak numuneleri ve kazı alanlarından çıkan sulardan numuneler alınarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü laboratuvarlarında fiziksel ve kimyasal analizleri yaptırılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Zemin durumu tespiti için 2–2,5 m derinliğinde açılan muayene çukurlarından alınan numunelerle Y.T.Ü Geoteknik laboratuvarında mezarlık zeminin yapısı belirlenmeye çalışılmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğünden mezarlık yakınında açtığı sondajlardan elde ettiği zemin etütleri ve yeraltı su seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır. Mezarlık içinden, sınırından, 250 m ve 500 m dışından su numuneleri alınarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Hıfzısıhha Müdürlüğü laboratuvarlarında analizleri yaptırılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Bölgenin geriye dönük 20 yıllık meteorolojik verileri İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğünden, 2008 verileri ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Afet Koordinasyon Müdürlüğünden temin edilerek iklim durumu incelenmiştir. Mezarlığın planlama, tasarım ve bakım durumunun tespit ve değerlendirilmesi için çalışma alanında gözlemlerle, araziden ve hava görüntülerinden ölçümlerle sayımlar yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

2. MEZARLIKLARLA İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR

2.1 MEZAR VE MEZARLIK KAVRAMI

Ölüm; doğum, gençlik ve yaşlılık gibi kaçınılmaz bir gerçektir. Aires, kesin olmamakla beraber doğan yaşayan ve bir gün öleceği gerçeğini bilen tek canlının insan olduğunu belirtmektedir (Aktan 1999).

Ölüm, biyolojik olarak hayati fonksiyonların bir daha geri dönmek üzere kaybolmasıdır. Hukuki anlamda ölüm, insan hayatının ve kişiliğinin tam olarak sona ermesidir. Dini bakımdan ölüm ise; insana canlılık veren ruhun bedenden ayrılmasıdır.

Tıbben Ölüm; somatik (klinik) ve hücrel olmak üzere ikiye ayrılır;

Somatik Ölüm: Bugün kabul edilen şekliyle gerçek ölüm solunum, kalp ve beyin fonksiyonlarının yitilmesiyle ortaya çıkar. Buna klinik ölüm, fonksiyonel ölüm veya somatik ölüm denir. Elbette bu üç önemli fonksiyondan birisinin tam ve kesin durması yeniden çalıştırılmaması diğer fonksiyonların da yitilmesine yol açar. Ölüm er geç kendisini gösterir. İlk bakışta ölümün vücudu birdenbire etkisi altına aldığı ve kişiyi cansız bir cisim haline getirdiği zannedilir. Solunum, dolaşım ve beyin fonksiyonları sona erdikten sonra, dokuların ve hücrelerin bir süre daha etkinliklerini ve biyolojik güçlerini korudukları gözlenmiştir.

Hücrel Ölüm: Nükleer patlamalara bağlı ölümler gibi çok istisnai durumlar dışında somatik ölümlerle eş zamanlı olarak meydana gelmez. Somatik ölümden sonra kaslarda elektrik akımı ile bir iki saat süreyle kasılmalar olduğu gösterilmiştir. Miyokard (Kalp kası) elektrik uyarım olmasa dahi lokal kontraksiyonlarına (büzüşme) bir süre daha devam edebilir. Hatta adrenalin yapıldığında somatik ölümden 48–72 saat sonra dahi damarlarda kontraksiyon meydana gelmektedir. Karaciğerde glikojenoliz (glukoza dönüşüm) devam eder, böbrekler idrar çıkışını sürdürür. Sindirim işlemleri de devam edebilir.

Bu gözlemler ve deneyler organizmada biyolojik güç ve etkinliğin klinik ölümle aynı anda sona ermediğini gösterir. Dokular ve hücreler düzeyinde bazı işlemler, etkinlikler ve fonksiyonlar devam eder. Buna hücrel ölüm dönemi diyoruz. Kanda doku ve hücrelerde bulunan yedek oksijen dokuların bir süre aktivitelerini korumaya yetmektedir. Dokuların oksijene dayanıklılığı ve hassasiyetleri oranında canlılıklarını koruma süreleri değişkendir. Dokuların oksijensizliği, enzimlerin ve fermentlerin hücreleri parçalamaları sonucunda hücrel aktivite sona erer ve hücrel ölüm meydana gelir.

Beyin ölümü durumunda solunum ve dolaşımın durması er geç gerçekleşecektir. Böyle bir kişinin yaşamını sürdüren araçlardan yoksun olarak canlılığını koruması mümkün olmayacaktır. Hissiyatın ve reaksiyonların yokluğunun tespiti derin koma gibi durumlarda yanılırlara yol açabilir (Adli Tıp Konusu (Yıl yok)).

Doğal ve biyolojik bir olgu olan ölüme, hukuk tarafından da bazı sonuçlar bağlanmıştır. Ölümle birlikte kişilik sona erer (Medeni Kanun 4721 s.k. m. 28). Bunun yanı sıra ölüme bağlı bazı hakların doğumu için, bu haklara sahip olacak kişilerin, kişinin ölümü anında sağ olması gereklidir (Medeni Kanun 4721 s.k. m. 580, 581). Bunun gibi, özellikle vücutta tek olan ve kişinin yaşamının bunların varlığına bağlı organlarının alınması, ancak insanın ölmüş sayılmasına bağlıdır (Özel 2002).

Ölüm konusunda dinlerin takındıkları tavırlar farklı olmuştur. Bazı dinler, mesela İslamiyet Allah'tan gelen bir varlığın yine ona dönmesi olarak kabul etmektedir ölümü. Hz. Mevlana ölümü “Sana batmak görünür, ama o doğmadır, parlamadır, Mezar hapis görünür ama o canın hapisten kurtuluşudur” şeklinde yorumlarken bazı Hıristiyan düşünürler ki örneğin Aziz Augustine ölümü insana verilmiş bir ceza olarak görür. Onlara göre, Hz. Adem' in işlediği günah insanoğluna ölümü getirmiştir (Anon 1998).

Ancak tarih boyunca tüm kültürlerin ölüm karşısındaki ortak inançları, ölümün yalnızca biyolojik aktiviteler sonucunda gelişen bir son olmadığıdır. Özellikle dinlerin de etkisiyle ölüm, bir yaşam biçiminden başka bir boyuta geçiş, ya da bir anlamda yolculuk olarak görülmüştür (Uslu 1997).

Bu bağlamda ruh ölüm sonucunda yok olmaz sonsuza kadar var olur. En ilkel dinden semavi dinlere kadar ölümsüzlüğün özünde ruh yatar ve ölüm karşısında insanlığın en büyük arzusu ölümsüzlük olmuştur (Cömertler 2001).

Biyolojik bir olay olan ölümü ilkel insanlar daha başka bir gözle görmektedirler. Onlara göre insan, ruh ve vücuttan ibarettir. Ruh, uyku, sara veya baygınlık esnasında vücudu, yani kalıbını terk etmektedir. Rüya, vücudu geçici olarak terk eden ruhun gezdiği yerlerde görüp yaptıklarından başka bir şey değildir. Birçok ilkelde, uyuyan bir kimsenin ruhunun, tekrar kalıbına girmesine mani olmamak için, o şahıs birdenbire uyandırılmaz. İlkel insanlar ölümü de, tıpkı rüyada olduğu gibi, ruhun vücudu terk etmesi şeklinde düşünmektedirler. Hatta bazı kavimlerde, ruhun evvelce ayrılmış olduğu vücuda döneceği inancı hâkim olduğundan, ölüyü uzun müddet bulunduğu yerden kaldırmazlar. Böylece ceset bırakıldığı yerde çürür. Şu halde ölüm, bir ilkel için, hayatın sonu değildir. Vücuttan ayrılan ruh yaşamasına devam etmektedir. İnsanlar gibi o da yer, içer ve ızdırıp duyar. İşte, bu çeşit ruh anlayışı, ilkel toplumlarda sayısız âdet ve inancın doğmasına sebep olmuştur. Mademki ruh yaşamaktadır, o halde onun arzularını yerine getirmek; sevmediği hususlardan kati surette kaçınmak bir ilkel için vazifedir, mecburiyettir (Acıpayamlı 1990).

Bu inanç doğrultusunda, insanoğlu ölülerine yolculukları sırasında barınabilecekleri geçici konaklama yerleri inşa etmiştir. Böylece mezar ve mezarlıklar oluşmuş, mezar tipleri ve süslemeleri, dini inançlar ve gelenekleri çerçevesinde biçimlenmiştir. Mezar ve mezarlıklar, toplumların inançları ve ölüm arasındaki ilişkiyi yansıtan alanlardır.

Mezarlıklar, yaşam fonksiyonlarını tamamı ile yitirmiş organ ve kadvraların toprak içinde mikroorganizmalarca parçalanacağı, çevre sağlığına zarar vermeyecek şekilde uygun derinliklerde, yasal ve dini kurallara uygun ölünün defin yerini belirten, üzeri kapatılmış çözümlenme odacıklarının toplu olarak bulunduğu yerler şeklinde tanımlanabilir (Uslu 1997).

Mezar, Türk Dil Kurumu sözlüğünde; Ölünün gömülü olduğu yer olarak, kabir, sin, makber, gömüt olarak dilimizde aynı anlamda kullanılmaktadır (T.D.K 2005).

Mezar kelimesinin kökeni araştırıldığında karşımıza Afganistan'ın kuzey kesiminde yer alan Mezar-ı Şerif isminde bir şehir çıkmaktadır. Bu şehirde Hz. Ali 'nin gömülü bulunduğu söylenen bir türbenin varlığı, şehir isminin bu türbenin ismi gibi anılmasıyla “mezar” kelimesinin benimsenmesine yol açmıştır (Bekiroğlu 1990).

Mezar kelimesinin Osmanlı' da da ziyaret yeri, ziyaretgah olarak tanımlandığını görmekteyiz (Infolang Scholl of English 2007).

Mezarlık sözcüğünün farklı dillerdeki anlamı incelendiğinde, kültürlerin ölüm karşısındaki tutumları hakkında bir fikir edinilebilmektedir. Örneğin İngilizce' de mezarlık “Cemetery” sözcüğü eski Yunanca “Uyku mekanı” anlamına gelen “koimeterion” sözcüğünden türemiştir. Ölü insanın bedeni mezara uyuyormuş gibi bir durumda yerleştirildiğinden bu kavram kullanılmıştır (Aktan 1999).

Almanca mezarlık yani “Friedhof ” sözcüğü ise, huzur yeri anlamına gelmektedir (Uslu 1997).

Çeşitli şekillerde rahatsızlık veren, korkulan, kötü anılar yüzünden mümkün olduğunca az akla getirilmeye çalışılan ölümün kaçınılmaz bir olgu olmanın ötesinde güçlü bir toplumsal analiz aracı olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bir toplumun kültürünü, zihniyetini, toplumsal yaşamını, zaman içinde geçirdiği değişimi anlamak için ölüm son derece ilginç bir araştırma alanı oluşturmaktadır (Eldem 2005).

Mezar taşı ise ölünün gömülü olduğu yeri ve kimliğini göstermek üzere dikilen taştır. Dünyanın yaklaşık 600.000 yıllık oluşumu içinde milyarlarca insan yaşamından çok azının geride izi kalmıştır. Mezar taşları bize bu izleri bulmakta yardımcı olmaktadır (Araslı 1980).

Mezarlıklar adeta bir çeşit kütüphanedir ve mezarlıktaki her mezar eşsiz bir kitabın sonunu simgelemektedir. Genetik bilimcilere göre mezarlıklar; sosyal farklılıkların, çiçek, sıtma gibi salgın hastalıkların, ölü doğumların, bebek ölümlerinin, iklim koşullarına bağlı afetlerin, etnik ilişkilerin gizli tarihini sergilemektedir.

Mezarlıklar sınıf, para ve aile açısından toplumdaki sosyal farklılıkların gözlenebileceği yerlerdir. Aileleri bir arada gömülmelerinden, kaza kurbanlarını utanç verici toplu mezarlardan, intihar edenleri ve ateistleri ise kutsal çit arkasındaki mezarlardan anlamak mümkündür (Aktan 1999).

İnsanlık tarihinin en eski kalıntıları, kimi insanın ürpererek baktığı, kimilerinin derin düşüncelere daldığı mezarlıklar, eski çağlardan beri ölü gömme adetleri ve mimari yapılarıyla tarihçilerin, sanat tarihçilerinin, mimarların yavaş yavaş da peyzaj mimarlarının araştırmalarına konu olmuştur. Yapılan çalışmaların çoğunda mezarlıkların mimari özellikleri değerlendirilmiş, kültürel kimlikleri ortaya konulmuş fakat şehir dokusunun önemli bir parçasını oluşturan kentsel yeşil alanlar olarak bilimsel çalışmalara ülkemizde çok az konu olmuşlardır. Ölen kimsenin anısına yaptırılan mezar yapıları ister mütevazi ister iddialı görüntüler sergilesin; bir milletin belirli devirlerdeki sanat zevkini ve halkın duygularını en güzel, en iyi aksettiren, üstelik tarihleri de açıkça belirtilmiş olan hatıralardır. Diğer taraftan mezarlar ve mezarlıklar şehirlerin adeta tapu senetleri olmuşlardır (Özarslan 2007).

Günümüzde mezarlıklar “ölüler kenti” olarak tanımlanabilirse de bu yetersizdir. Mezarlıklar geleneksel düşüncenin aksine yaşayan mekânlardır. Mezarlıklar aramızdan ayrılanları barındırdığı gibi derin bir felsefi ve dini yönleri dışında, fiziksel anlamda önemli kentsel yeşil alanlardır. Dini düşünce ve yasaklar nedeniyle mezarlıkta yer alan yeşil dokunun diğer kentsel yeşil alanlara göre dokunulmazlığı vardır. Diğer yeşil alanlar kısa sürelerde kolaylıkla yapılara dönüşebildiği halde mezarlıklar uzun bir süre farklı kullanım biçimine direnirler (Uslu 1997).

Hemen tüm mezarlıklar sahip oldukları yoğun bitki örtüsüyle çevrelerinden farklı olan ve işlevsel yeşil alanların arttırılmadığı hatta oransal olarak azaldığı kentlerde önemleri giderek çoğalan geniş yeşil alanlardır. Hijyenik ve dinsel işlevleri yanında ekolojik, kültürel ve rekreasyonel bir çok işlevi bulunmaktadır. Mezarlıkların bu özelliklerini yıllar öncesinde fark eden gelişmiş ülke plancıları bu mekânları yeniden düzenleme yoluna giderek asıl işlevleri yanında pasif hatta aktif (ABD örneklerinde olduğu gibi) eğlendirilen olanakları sunan alanlar haline getirmişlerdir.

Böylece kent içinde kalan mezarlıklara kıymetli arazileri tüketen gereksiz alanlar olarak bakılmaktan vazgeçilmiş ve eski mezarlıkların korunması yolunda ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir (Özkan ve diğ.1996).

Mezarlıklar bugünün anlayışına göre sadece ölülerin bulunduğu bir alan olarak değil, halkın dinlemesine, yeşil alan gereksinimini sağlamasına yarayan birer park olarak kabul edilmektedir. Avrupa'daki pek çok ülke kent sınırları içerisinde kalmış ve yakınındaki mezarlıklara ölü gömülmesini yasaklamış ve bu sahaları bakımlı yeşillikleri ile halkın dinlenmesine ayırarak, park olarak kullanıma açmıştır (Karaoğlu 2007).

Mezarlıkların doğuşu, biçimlenmesi ve gelişimi, toplumların inançları, gelenek ve alışkanlıkları, nüfus artışı, hijyen ve sosyal gereksinimleri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Biçimlenme süreci incelenirken öncelikle toplumların ölü gömme ve mezar geleneğinin tanımlanması gerekir. Toplumların ölüm karşısındaki inançları, korkuları, mezar ve mezarlık geleneğini biçimlendiren en önemli etmendir. En etkili ve kural koyucu inanç ise kuşkusuz dini inançtır (Uslu 1997).

2.2 TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE MEZARLIKLAR

2.2.1 Mezarlıkların Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yeryüzünün ilk mezarının Hz. Âdem'in çocuklarından Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesinden sonra yapıldığı rivayet edilmektedir. Kabil'in, kardeşi Habil' i öldürmesi şu şekilde gerçekleşir:

Hız. Âdem ve Hız. Havva'nın her defasında ikiz olmak üzere 4 çocukları olur. İlk ikizler Kabil ve Lebuda ve ikinci doğumda ise Habil ve İklimya dünyaya gelir. Çocukları evlilik çağına geldiğinde Hız. Âdem ilk erkek çocuk olan Kabil'i, Habil'in ikizi olan Lebuda ile evlendirmek ister. Kabil'le doğan kızı İklimya'yı da Habil'le evlendirmeyi düşünür. Böylece eşler arasında az da olsa uzaklık olacak, ikiz kardeşle evlenme engellenmiş olacaktır.

Ancak Hz. Âdem`in bu hükmüne Kabil razı olmaz ve `Herkes kendi ikiziyle evlensin.` der ve kendi ikizi olan İklimya ile evlenmek istediğini söyler. Habil ise hem peygamber hem de babası olan Hz. Âdem`e itaat eder.

Bunun üzerine Hz. Âdem, iki kardeşe kurban kesmelerini, kimin kurbanı kabul olursa İklimya`yı onun almasını teklif eder. Kabil de, Habil de kabul eder. Kabil çiftçilikle, Habil ise hayvancılıkla uğraşmaktadır. Rivayete göre o dönemde kurbanlar bir meydana bırakılmakta ve semadan bir nur gelip o kurbanın üzerini aydınlatmaktadır. Kabil bir demet buğday, Habil de bir koyun getirir. Beklenen nur semadan iner Habil`in kurbanını aydınlatır. Ancak bu durum Kabil`i öfkelenendirir ve Habil`e `Seni mutlaka öldüreceğim` der.

Aslında Kabil ölümün nasıl bir şey olduğunu bilmiyordur ve Habil`i öfkesi dininceye kadar dövmeği düşünmektedir. Sonunda bir gün Kasiyun Dağında koyunlarını otlatırken Habil`e arkasından yaklaşır ve eline aldığı taşla başına vurur. Habil cansız bir şekilde olduğu yere yığılır. Ölümün ne olduğunu bilmeyen Kabil, bir süre kardeşinin başında kalkmasını bekler. Bakar ki kalkmıyor, ses vermiyor. Tutup kendisi kaldırır, salları bakar. Hiçbir tepki olmayınca da korkusundan kaçır.

Daha sonra belki kalkmıştır umuduyla geriye gelir; ancak kardeşi hâlâ yerde cansız yatmaktadır. Yanına oturur, sabaha kadar bekler. Ne yapacağını bilemez halde sağa sola koşuşturur. Alıp götürmek ister ama babasından çekinir.

Bu sırada kavga etmekte olan iki karga görür ve bir süre sonra kargalardan biri, diğeri öldürür. Kavgada ayakta kalan karga toprağı eşeler, küçük bir çukur açır, yere serilen kargayı bu çukurun içine çekerek gömer ve üzerine toprak atar, sonra uçar gider. Bu manzarayı izleyen Kabil de kardeşini Şam`ın 40 km dışında bulunan Kasiyun dağına gömer (Star 2009).

Ölülerin nerede ve nasıl korunacağı, modern ya da ilkel pek çok toplumu bu güne kadar meşgul etmiştir. Gömme yöntemlerini belirleyen başlıca etkenler arasında, coğrafi koşullar, dinsel inançlar, toplumsal davranışlar, estetik kaygılar ve sağlık koşulları sayılabilir. Ölüyü gömme gerekliliğinin insanlarda mezar yapmayı başlatmasının ana nedeninin Totem inançlarının varlığı olduğu belirtilmektedir (Bekiroğlu 1990).

Her dinin getirdiği kurallar ve inançlar çerçevesinde ölüer farklı yöntemlerle toprağa gömülmektedirler. Özellikle ölümden sonra yaşamın sürdüğü inancı gömü teknikleri ile mezar yapılarının biçimlenmesinde etkili olmuşlardır (Uslu 1997).

İlk toplumlarda ölü, yaşama mekanı olan mağaraların içine gömülmüştür. Eski taş döneminde ölüer kırmızı renge boyanarak 75 cm derinliğindeki çukurlara dizleri çenelerine gelecek şekilde bebeğin ana rahmindeki konumunu hatırlatır biçimde konulmuştur. Ölüer ölümden sonrada yaşamın olduğunu anlatmak amacıyla, yaşam rengi olan kırmızıya boyanmışlardır (Aktan 1999).

Daha sonraları ölü, yerleşim yerleri dışında ya doğrudan yada daha sonraları yakılarak toprağa gömülmüşlerdir. Doğrudan gömü, moloz taştan yapılmış basit mezarlar yanında pişmiş toprak küp mezarlara, mermer veya seramik lahitlere rastlanmıştır. Ayrıca, adeta bir tapınağı andıran anıtsal mezarlar, kayaların oyulması ile küçük bir tepe görünümü kazanmış Tümülüs (yığma mezarları gibi) farklı tip ve biçimlerde mezarlar kullanılmıştır. Lahit mezar odalarına, ölüyle birlikte giyim eşyaları ve yiyecekler gömülmüştür. Bu tür gömüde özellikle ölümden sonra yaşamın olduğu inancı etkili olmuştur. İlk çağlarda görülen gömü biçimleri zaman içerisinde dini inançlar, gelenek-görenek, sosyo-kültürel yapı gibi etmenlerle değişmiştir (Odabaş1992).

Ölü gerçeği karşısında yok olma korkusunu taşıyan insanoğlu, ölümden sonrada yaşamın olduğu tesellisini inançları ile gerçekleştirebileceği umudunu taşımıştır. Bu inançlar sonucu ölüme karşın sonsuzluk umudu, mezarlık geleneğini belirlemiştir. Kimi zaman, ölüer adına zamana karşı çıkarak binlerce yıl ayakta kalabilen yapılar ortaya çıkarmışlardır. Tac Mahal (Şekil 2.1) ya da M.Ö. IV.yy.'da yaşamış Karina kralı Mausolus ve karısı için yapılan Mausoleum (Şekil 2.2) gibi anıt-mezarlar inşa etmişlerdir (Uslu1997).

Hemen her devirde yaşamın ölümden sonrada devam ettiğine inanan insanlar asırlar öncesi dönemlerde oluşturdukları Mısır Piramitleri, Likya Kaya mezarları, Sardes Tümülüsleri gibi bazı mezarlar günümüzde dünya harikaları olarak önemlerini korumaktadırlar (Özkan ve diğ.1996).

Kaynak: (Wikipedi 2009)

Şekil 2.1 : Keops piramidi

Kaynak: (Hürriyet 2009)

Şekil 2.2 : Tac mahal

Tarihi süreç içerisinde Totemizm, Animizm gibi en ilkel dinlerden başlamak üzere Budizm, Hinduizm, Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta farklı ibadet ve tapınma kuralları, farklı istek ve yasaklar olmakla birlikte, esas olan ruhun ölmezliğidir.

Din her zaman ölüye saygıyı, bağlantılı olarak ta mezara saygıyı emreder. Eski mısır dinine göre ölü bedeninin düşmanlar tarafından parçalanmaması ve zarar görmemesi gerekir. Mısır'daki piramitlerin inşa edilmesi de bu dinsel gereklilikten doğmuştur. Eski Mısırlılarda, ölümden sonra yaşamın olduğu inancı, mezarlarda kullanılan hiyeroglifler ve resimler üzerinde yönlendirici olmuştur (Uslu 1997).

Yine Mısırlılar sonsuzluğu anlatması isteği ile mezar yapılarında simetrik özellik, sağlamlık, sessizlik ve kalıcılığı vurgulamışlar ve yaptıkları tüm mezarların önüne ölümlerin ruhları için bahçeler yaptırmışlardır (Aktan 1999).

Mısır'daki tarihi mezarlardaki tasvirlerden; *Anemone coronaria* (Taçlı kır lalesi), *Narcissus tazetta* (Doğu zerini), *Chrysanthemum coronarium* (Taçlı kasımpatı), *Lupinus termis* (Mısır acı baklası), *Delphinium orientale* (doğu hezerani), *Lathyrus sativus* (Mürdümük), *Celosia argentea* (Gümüşi selozya) nında pek fazla kullanım yeri olduğu görülmektedir. Bu türlere ilaveten *Papaver somniferum* (Haşhaş) ve *Celosia cristata* (horoz ibiği) bitkilerinden de bahsedilmektedir (Akdoğan 1969).

Mezarlıklar tarih boyunca bütün toplumlarda büyük önem taşımışlardır. İnsanlar gelecek kuşaklara varlıklarını ispat edebilmek için sosyal ve ekonomik durumlarına göre öldükten sonrada hatırlanabilecekleri irili ufaklı, gösterişli, gösterişsiz yapılardan oluşan mezarlıklar bırakmışlardır (Gönen 1992).

Ama bazen de Hindistan, Peru gibi ülkelerde ölümler inançlar gereği yakılmakta ölümlerinin küllerini kutsal saydıkları Ganj nehrine bırakmaktadırlar. Bu adetten dolayı bu ülkelerde toprağa gömü şeklinde mezarlık anlayışı ancak semavi dinlerin ülkelerdeki temsil oranında görüldüğünden oldukça azdır.

Semavi dinlerin ortak yönleri bulunmakla beraber mezarlıkları birbirinden çok farklı görüntüler sergilemektedirler. Özellikle Musevi ve Hristiyan toplumlarında, mezarların ailenin ekonomik durumuna göre süslü ve gösterişli olması istenirken İslamiyet'te sadelik istenmektedir.

2.2.2 Türklerde Mezar ve Mezarlık

2.2.2.1 İslamiyet' ten önce Türklerde mezar ve mezarlık

Tarihçilerin belirttiğine göre İslam öncesi Türk uygarlıkları Hun Türkler, Gök Türkler ve Uygur Türkleridir. Mezarlık kültürlerinde Şaman, Upaniş, Budist ve Hindu doktrinlerinden etkilenmiştir (Özarslan 2007).

Türklerde, Orta Asya'dan günümüze değin uzanan süreçte ölüme karşı tutumlar ve mezar geleneği, değişik dönemlerde ve değişik kültürlerin de etkisiyle farklılıklar göstermiştir (Uslu 1997).

Orta Asya Türkleri ölümlerini ya yaktıktan veya mumyaladıktan sonra ya da doğrudan gömerlerdi. Gömme tekniği Çin etkisinden doğmuş, yakıldıktan sonra gömme işlemi ise Hint kültürü ile Budizm dininden ortaya çıkmıştır.

Türkler bu tekniklerin dışında açık alana bırakma gibi diğer metotları çok az kullanmışlardır. Örneğin bazı Türk kavimleri ölmüş bedenleri tepe kayalık gibi yüksek yerlere bıraktıktan sonra cesetler, kartal gibi vahşi hayvanlar tarafından yenilirdi (Saraçoğlu 1950).

M.Ö. IV. yüzyıllarda “kurgan” adı verilen Türk mezarlarının varlığı (Şekil 2.3) Moğolistan’ın Altay Dağları çevresinde XX. Yüzyılda yapılan arkeolojik kazılarda bulunmuştur (Ögel 1962).

Kaynak : <http://www.sosyalbilimler.biz>

Şekil 2.3 : Kurgan mezar

İster kurmak isterse korumak mastarından gelmiş olsun kurganlar, Türk tarihinin malzeme ve araç yönüyle incelenmeleri bakımından çok önemlidirler (Şeker 1998).

Kurganlar, toprak üstünde yığma bir tepe ve toprak altında mezar odasından ibarettir. Bu kurganlarda mezar taşına rastlanılmamıştır (Haseki 1977).

Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemleriyle ilgili ilk bilgiler Çin kaynaklarında yer almaktadır. Çin kaynaklarında Hunların defin töreni hakkında ilk bilgiler M.Ö.3.yüzyıla aittir. Bu kaynaklarda ölen kişi asil ise ‘‘kurgan’’ adı verilen anıt mezara genellikle mumyalanarak, asil değil ise babal adı verilen taş parçalarının başucuna dikildikleri basit mezara gömülürdü (Başkan 1996).

Bu mezarlar, toprak bir tepe (taşhöyük) ve bu toprak tepelerin altında planlanmış mezar yapılarından oluşmaktadır. Mezar odasında duvarlar; ağaç kütüklerinin düşey ve yatay yönde sıralanmasıyla, örtü sistemi ise; ağaç gövdelerinin birbirine bitişik kirişler şeklinde dizilmesiyle meydana gelmiştir (Tuncel 1989).

Göktürk, Uygur ve Kırgızlara ait olan bu mezarlar çoğu 6-7 m. çapında yuvarlak tepe şeklindedir. Ölülerin başları doğuya ya da kuzeye çevrilidir. Erkek ve kadınlara ait mezarlar içine konan eşyalarla ayırt edilebilmektedir (Bekiroğlu 1990).

Tarih boyunca bilinen en eski Türk Devleti olan Hunlar’ da Şamanizm dininin etkisiyle ölümler değerli eşyalarıyla birlikte gömülmüşlerdir. Saraçoğlu’na göre Hun kurganlarının 6-46 m arasında değişen çaplardaki yapı büyüklüklerinin nedeni, ölü ile birlikte ölüye ait pek çok eşyanın da gömülme ihtiyacıdır (Uslu 1997).

Bununla beraber Güney ve Orta Ural’da yaşayan bir Türk boyu olan Bozkurtlarda mezarlar daha çok dört direk üzerine kurulmuştur ve mezarlarda mum yakma gelenek olmuştur (Başar 1973).

Göktürklerde ölümlerini toprağa gömmüşlerdir. Daha sonra da ölenin cinsiyetini, yaşını, unvanını belirten bir mezar taşı koymuşlardır. Mezar taşının biçimi ve boyutları ölenin sosyal statüsüne göre değişmektedir. Sıradan halka ait olan mezar taşları sadece tanıtıcı yazısı olan, gösterişsiz ve süsüzdür. Zenginlere ait olan mezar taşları ise daha büyük boyutlarda yapıldır (Uslu 1997).

Göktürklerde ise yine Şamanizm etkisiyle ölüer eşyalarıyla birlikte gömülmüşler ve ayrıca mezar taşlarının boyutu ve biçimi ölenin sosyal statüsüne göre değişik olarak yapılmıştır.

Zenginlere ait mezar taşları, sıradan halka ait mezar taşlarına oranla daha büyük boyutlarda yapılmış, hükümdar ve halk kahramanlarına ait mezarlara heykeller ve büyük mezar taşları konulmuştur. Mezar taşlarında ise ölüerin cinsiyeti, yaşı, unvanı belirtilmiştir (Tuncel 1989).

Göktürkler nehir kıyılarında ve kayalıkların eteklerinde yerleşirlerdi (Başar 1973).

Eski Türkler mezarlarını kötü ruhlardan korumak için ormanlık alanlara yaparlardı. Bu nedendir ki ölüerini tarla, bahçe ve hatta evlerinin altına gömerlerdi (Saraçoğlu 1950).

Din olarak Budizm'i kabul eden Uygurlar, ölüerini Göktürklerdeki gibi taşhöyük denen büyük yuvarlak tepe şeklinde yerlere gömmüşlerdir (Saraçoğlu1950).

Uygurlar ise daha sonra Anadolu'da görülen türbe ve kümbet mimarisinin temelini oluşturduğu düşünölen, "stupa" adı verilen üzeri kubbe ile örtölü mezarlar yapmışlardır (Tuncel 1989).

Stupa adı verilen bu mezar yapılarının daha sonra Anadolu'da görölen türbe ve kümbet mimarisinin temelini oluşturduğu kabul edilmektedir (Uslu 1997).

Stupalar hem gömölen yer hem de sunak yeri olarak kullanılıyorlardı. Bu Budist mezarların mimari yapısının Hun ve Gök Türkler' in çadır mezarlarından etkilendiği sanılmaktadır. Ayrıca stupaların Anadolu'da inşa edilmiş türbe ve kümbetlere esin kaynağı olduğu düşünölmektedir (Çoruhlu 1998).

Türklerde unutulmuş çok eski bir gelenek olan ölü yakma ise özellikle Kırgızlarda yaygın olarak kullanılmıştır (Güneş 1995).

Son göçebe kavim olan Kıpçaklar ise mezarlarına ölünün şerefine yüzü doğuya bakan heykeller dikmişlerdir (Bekiroğlu 1990).

Hun ve Göktürkler' in çadır ve kurgan mimarisi evren bilimine göre düzenlenmiştir. Çünkü çadır ve kurganların mikro evreni temsil ettikleri düşünülüyordu. Buna göre çadır ve kurganın kubbesi gökyüzünü temsil ederken, bedenleri de yeryüzü gibi düşünülüyordu. Başlıca direk ise dünyanın eksenini temsil ediyordu. Eski Türkler ölümden sonra da dünyadakine benzer başka bir hayatın varlığına inandıkları için kurganlar ev gibi düşünülüyorlardı. Bu yüzden de kurganları ev gibi döşerlerdi. Hatta bazen kurganları ev adıyla adlandırıyorlardı (Çoruhlu 1998).

2.2.2.2 İslamiyet' in kabulünden sonra Türklerde mezar ve mezarlık

Mezar geleneğinde en etkili öge olarak belirtilen din, Türklerin İslam dinini kabul etmeleriyle, önemli bir aşamaya neden olmuştur (Uslu 1997).

Türklerin X. Yüzyıldan itibaren Karahanlılar zamanında yığınlar halinde İslamiyeti kabul etmeleri ile Şamanlık devri sona ermiştir. Müslümanlığın Türkler arasında güçlenmesiyle, İslam düşüncesi toplumsal yapıya nüfuz etmiş, böylece mezar anlayışı ve geleneği yeni tiplerle devam etmiştir.

Türkler İslam dinini kabul ettikten sonra yalnız toprağa gömülme tarzını benimsemişlerdir. Ahşap ya da taştan sarkofak kullanmalarına rağmen, ölü bu sarkofak altında ana toprağa gömülü olarak bulunmaktadır (Bekiroğlu 1990).

İslam dinine göre en iyi mezar, en çabuk kaybolan mezardır. İslam dini mezarlara ve dolayısıyla mezarlıklara saygıyı emretmektedir. Türklerde tarih boyunca süregelen ölü gömme geleneği, mezar yapısı ve mezar taşı dikme geleneği, İslam'ın kabulü ile dini esaslara bağlanmıştır.

İslamiyetin erken dönemlerinde, ölüye saygıyla ilgili anma yapıları, ağlama ve cenaze törenleri kanunsuz addedilmiş ve Musevi-Hıristiyan mirası görülmüştür. O nedenle, eskiden İslamiyet'te, İslam öncesi hiçbir tür mezar yapısı kaldırma adetlerini devam ettirememişlerdir (Özarlan 2007).

İslamiyet'ten önceki devirlerde, mezarda belli bir yönelme söz konusu değilken, İslam diniyle mezar kibleye doğru yönlendirilmiştir. Ölü bedeninin bir an önce toprağa karışması için doğrudan toprağa gömü esası getirilmiştir. Mezar taşı dikme geleneği, İslam diniyle de devam etmiş, mezar taşı kibleye doğru yönlenecek şekilde, baş taşı ve ayaktaşı kullanılmıştır. Büyük kişilere ait mezarların simgeleştirilmesi geleneği İslamiyet'ten sonra ilk kez Karahanlılarda türbe veya kümbet adı verilen mezar anıtlarıyla başlamıştır (Tuncel 1989).

İslamiyet'in kabulü ile vücut imha aletleri, mezar yapıları benimsenmiştir. Bununla birlikte, muazzam mezarlıklar yapma âdeti İslamiyet'in kabulünden sonra da kaybolmamıştır. Hatta değişik biçim ve uygulamalarda, bugüne kadar ayakta kalmıştır. Bu çağ eski Türk adetlerinin inandığı "Gök Mavisi Tanrı " ve "Atalar Ayini " nin tipik bir devamıdır (Özarlan 2007).

Türbeler Türk çadırının taş yapılara dönüştürülmüş anıtsal yorumudur (Uslu 1997).

Kümbet formunun kaynağı Şaman dönemi Barklara dayanır. İslam dininin gereği olan dua, cenaze namazı gibi törenler kümbetin üst kısmında gerçekleştirilirken, ölü alt kata gömülmüştür. Kümbetlerdeki külah kubbeye dönüşerek Osmanlılarda türbeye dönüşmüştür. Böylece İslam öncesi kavramların yeni dinle ve farklı bir yorumla varlığını sürdürdüğünü söylemek mümkündür (Tuncer 1991).

Mimari bir yapı içerisinde yer almayan diğer mezarlar ise, yerleşme merkezleri yakınında cami, medrese veya türbe gibi binalar içerisinde topluca yer alarak mezarlık fikrini oluşturmuştur. Ayrıca halkın sevdiği saydığı kişilerin mezarlıkları; mezarlık oluşumunda odak noktaları olmuştur.

Aile mezarlığı kavramı da Türkler tarafından uzun süre benimsenmiştir. Aile mezarlıkları yalnızca yakın akrabalar için değil, aralarında kan bağı bulunmadığı halde aynı mesleğe sahip ya da inanç birliği olan kişilerin oluşturduğu topluluklar için de yapılmıştır. Tekke Bahçelerindeki Mezarlıklar ve Ahlat Mezarlığındaki Kadılar dairesini buna örnek olarak vermek mümkündür (Uslu 1997).

Türkler özellikle Anadolu'ya geliş tarihlerinden 20. yüzyıl başlarına kadar geçen sürede kendilerine özgü biçimlere ulaşan, plastik değer taşıyan ve soyut anlayışta mezar taşları meydana getirmişlerdir (Haseki 1977).

Anadolu'nun Türkleşmesi ile Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar devrinde mezar anıtları şekillenerek gelişip yayılmıştır. Anadolu mezarlıklarında Selçuklulardan itibaren görülen mezar taşlarının en erkeni On birinci yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir (Başkan 1990).

Anadolu Selçukluları devrinde mezar taşları ekseriyetle mermerden sanduka biçiminde yapılmıştır. Çini, alçı ve ahşap malzemeyle yapılan örneklerde mevcuttur. Baş ve ayak taşları ayrı, ayrı yapılmış mezar taşları da Selçuklular devrinde başlamıştır (Oral 1949).

Beylikler ve Osmanlılar zamanında şahide tipleri değişik örneklerle zenginleştirilmiştir. Bu mezar taşlarının baş tarafına lahitlerde olduğu gibi ayetler, hadisler, şiirler, mezarın ait olduğu kişinin adı ve ölüm tarihi gibi bilgiler yazılmıştır. Baş taşı ayak taşlarına göre daha büyük tutulmuş ve süsleme açısından önem kazanmıştır. Ayak taşına da bazen isim ve tarihin yazıldığı görülmektedir. Ayak taşları bazen süslemesiz bırakılmış bazen de baş taşı gibi süslenmiş ve taçlandırılmıştır.

Mezar taşlarında çok çeşitli motifler, sembolik anlamlarıyla kullanılmışlardır. Örneğin, gerdanlık, broş ve küpe desenleri, gelinlik çağına varmadan ölen genç kızların çeyiz sembolü olarak özellikle 17. yüzyıldan itibaren sıkça kullanılmıştır. Mezar taşlarında kullanılan çiçek motifleri lale, gül, karanfil, hasekiküpesi, sümbül ve nergistir (Akar 1974).

XIII. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Orta Anadolu mezar taşlarında insan ve hayvan figürlerinin görülmesi ve yayılmasını Moğol istilasına bağlayan bilim adamları görüş birliğine varmıştır. Moğol istilası ile başlayan büyük göçler Anadolu 'da sosyal ve siyasi olaylara neden olmuştur (Araslı 1980).

İslamiyet'te mezarlıkların yerlerini belirlemek için mezar kitabelerinin dikilmesi ve ölenin adına mezarın üzerine türbe yapılması iyi karşılanmayan bir gelenektir. Ancak Şamanizm'in etkisinden olsa gerek, Türklerin, atalarının ve sevdiklerinin hatırasını yaşatmak için genellikle beyaz mermer üzerine kazılmış kitabeleri mezar şahideleri olarak kullandıkları bilinmektedir (Ülker1994).

Türkler doğaya olan hayranlıklarının bir göstergesi olarak ölülerini hep yüksek yerlere gömmüşler, mezarlıkların manzarası güzel tepe ve yamaçlara kurarak orman ya da kuru haline getirerek gizlemişlerdir (Güneş 1995).

Türk mezarlıkları, dağınık mezarların serpiştirildiği doğal bir bahçe, ulu ağaçların gölgelediği bir koruluk olarak kent yeşil dokusu içinde önemli yere sahip alanlar olmuşlardır (Eyice 1996).

Anadolu'daki Türk mezarlarını lahitler, sandukalar ve şahideli mezarlar olmak üzere başlıca üç grup altında toplamak mümkündür. Lahit mezarlar; dikdörtgen bir prizma biçiminde, yekpare taş veya taş plakalardan çakılarak yapılmış mezarlardır. Sandukalar tek taştan yontulmuş, yanları ve üstü taş plakalarla kapalı ya da içi toprakla dolu mezarlardır. Şahideli mezarlar baş ve ayakucuna dikilen bir şahide taşı ile tanımlanabilir. Şahide tipleri, özellikle Osmanlı çağında çok değişik örneklerle ortaya çıkmaktadır. Baş taşı ayaktaşına oranla daha büyüktür ve ayaktaşı daha sade veya tamamen süslemesizdir (Tuncel 1989).

Düzensiz ve yazısız mezar taşları fakirlerin gömüldüğü yerleri bir süre belirtmek, çığnenmelerini önlemek için konmuştur. Diğer mezarlarda ise üzerine kimin mezarı olduğu yazılmadan, ölünün yaşarken bulunduğu sosyal konuma uygun olarak şekil verilen mezar taşları düzenli olarak sıralanmıştır.

Ayrıca kadınların yattığı mezarlarda serpuş yapılmamış; yalnız örtüyü temsil eden işlemeli çiçek süslemesi konmuştur. Bu şekilde bir mezarın bir kadına mı yoksa erkeğe mi ait olduğunu karşıdan anlamak mümkündür (Arseven 1984).

Eski Türk kentleri onları meydana getiren camiler, mescitler, medreseler, çeşmeler, hamamlar, hanlar, konaklar, evlerle birlikte kendisini çevreleyen mezarlıklarla da kimliğini ortaya koymuştur (Eyice 1996).

Osmanlı kentlerinde mezarlıklar, yerleşim alanları içinde adeta kent parkı niteliğinde alanlar olmuştur. Öncelikle mezarlıklar daima manzaranın güzel olduğu yerlerde kurulmuşlardır. Bu nedenle hem ziyaret, hem dinlenme ve meditasyon, hem de adeta kent halkına birer mesire yeri olarak hizmet sunmuşlardır.

Aynı zamanda yerleşimle iç içe kuruldukları için, çocukların oyun oynadığı, mahallelinin çamaşırını kuruttuğu, yazın sıcak öğleden sonraları ulu servi ağaçlarının altında piknik yapıldığı, zaman zaman da hayvanlarını otlattığı, kısacası günlük yaşamın hemen tüm faaliyetlerinin içinde geçtiği, yaşayan yeşil dokular olarak kentin yapısında önemli rol oynamışlardır (Karaoğlu 2007).

Türklerde dini inanışlara göre her ölenin başına bir ağaç dikme geleneğinden ötürü mezarlıklar simgesi servi ağaçlarından oluşan ormanlara dönüşmüştür. Kent silüetinde güzel bir perspektif oluşturan bu yeşil kitleler, yabancı gezginler üzerinde de etki uyandırmıştır. Buralardaki ölümler dünyasıyla yaşayanların iç içe hiç çekinmeden ve korku duymaksızın birlikte yaşamaları ve Türklerin buralarda hem ölümleri ziyarete gelip dinlenmeleri hem de yanlarında getirdikleri yiyeceklerini yiyerek piknik yapmaları onları hayli etkilemiş ve yazılarında özellikle bunu belirtmeye çalışmışlardır (Gönen 1992).

Türk kentleri ve kasabalarının topografyasında mezarlıklar ve hazireler önemli yer tutmuş, başta İstanbul olmak üzere başlıca yerleşim yerlerinin çevresini saran mezarlıkların oluşturduğu servi ormanları kuşağı, kente ayrı bir güzellik sağlayan simge

olmuştur. Şehrin içindeki hazireler de ağaçlarıyla şehrin yerleşim alanlarında yeşil lekeler olarak kent ekosistemine katkıda bulunmuşlardır (Eyice1996).

Ortaylı'ya (1987) göre; o dönemdeki mezarlıkların sanatsal ve edebi yapısını belirleyen, toplumun ölümü tevazu ve olağanlıkla kabul etmesidir. Mezarların yoğun yeşil bir kitle içinde yer alması mezar taşlarının sade, iddiasız hatta zaman zaman mizahi bir kitabeye dönüştürülmesi de bu nedendir. Mezarlık alanlar yeşillikler arasında adeta kaybolmuş, yeşilin ve taşların ahengiyle bütünleşmiş biçimdedir (Uslu 1997).

Türklerde o dönemlerde mezarlıklar ölümler şehri olmaktan çok, yaşayanların yeşil dokusundan ve manzarasından yararlandıkları, dinlenip, düşünceye daldıkları, hemen hemen günümüz parklarının insanlara sağladığı bir takım fonksiyonları içeren yeşil alanlar olarak görülmüşlerdir. Bu yüzden mezarlıklar her dönemde Türk kentlerinin en önemli ve vazgeçilmez yeşil dokusunu oluşturan alanlar olmuştur (Gönen 1992).

Osmanlı kentlerinde mezarlıklar yaşamın ölümle iç içe olduğu alanlar olmuştur. Bayramlarda, düğünlerde, sünnetlerde, kısaca her an sıklıkla ziyaret edilen yerler olarak çocuklar için koşu ve oyun yeri, büyükler için ise dinlenme ve sohbet ortamı olmuştur (Uslu 1997).

Etrafi yüksek duvarlarla çevrili olmayan, yerleşim alanlarının ortasında, güvercinlerin yuvalarını kurduğu servi ağaçları korulukları şeklindeki mezarlıklara; 1868 yılında yayımlanan kent içinde gömü yapılmasını yasaklayan yönetmelikle, yeni gömülerin yapılması engellenmiştir (Eyice 1996).

Toprağın en doğal tapusunun mezarlıklar olduğuna inanan Türkler, önceki devirlerden beri, geçmişe olan bağlılık ve saygılarını, güzel sanatlara olan duygularını taş işleciliği alanında mezarlıklarda bıraktıkları abidevi eserlerde simgelemişlerdir (Ülker 1994).

Anadolu'da tarihi mezarlıklar; Kurtuluş Savaşı yıllarında düşman tarafından, daha sonraki yıllarda ise, ihmal nedeniyle darmadağın edilmiş, mezar ve mezar taşları kaybolmuş veya çeşitli şekillerde kullanılarak yok olmuştur (Uslu 1997).

1930'larda kent içinde kalan eski mezarlıklar kent sağlığı ve estetiği açısından kaldırılmak istenmiştir, ancak 1870'lerden beri gömü yapılmayan bu mezarlıkların sağlık gerekçesiyle kaldırılmak istenmesi çok inandırıcı olmamıştır (Eyice 1996).

Mezar taşlarının bir kısmı toplanarak cami hazireleri gibi yerlerde depolanmıştır. Türklerin Anadolu'ya yerleştikten sonraki dönemlere ait tespit edilebilmiş mezarlıkların çok azı günümüze değin kalabilmişlerdir (Uslu 1997).

Tarihi mezarlıklar, düzenli ve bakımlı bir park halinde, gelişmiş ağaçları, düzenli taşlarıyla korunarak; kent ve kent sakinleri için hizmet edecek alanlar yerine, kolayca arsaya çevrilebilecek alanlar olarak düşünülmüş ve imara açılmıştır.

Mezarlıklarımız tarih içinde XI. yüzyıldan itibaren, yöresel düzeyi aşarak dünya sanat gelişmesiyle paralellik kurabilen ve evrensel boyutlara ulaşan Türk mimarisinin çizdiği yörüngeyi izleyerek ona paralel bir gelişme göstermiştir. Ancak son yıllarda ülkemizde mezarlıklar göz ardı edilmiş ve yalnızca bir defin alanı olarak görülmeye başlanmıştır (Güçlü ve diğ. 1996).

1970'li yıllara kadar mezarların kuşlar için su kabı gibi donatıları içeren sade bir tasarımla gerçekleştirildiği gözlenmiştir. Ancak daha sonraki yıllardan itibaren mezarlar, zamanla sadelikten uzak ihtişamlı yapılara dönüşmüşlerdir. Zengin ve sosyal statü sahibi kişiler kalıcı olmaları amacıyla gösterişli ve yüksek mezar taşlarıyla simgeleştirilmişlerdir. Mezar taşlarında resim ve yazı kullanımı günümüzde de oldukça yaygındır. Mezar yapılarında görülen özen ve gösterişe karşın mezarlıklarda bitkisel düzenleme konusu ihmal edilmektedir. Özellikle Orta Asya Türkleri ve Osmanlı kentlerinde görülen, mezarlıkların bitkisel doku yönünden zengin olma özelliği ve mezar taşlarındaki sanatsal yapı, günümüz mezarlıklarında yer almamaktadır.

Mezarlıklar çoğunlukla kendi haline bırakılan ve özel bir düzenlemeden yoksun bitkisel dokularıyla, soğuk görünümlü mermer mezar yapılarından oluşan bir kompozisyona sahiptir (Uslu 1997).

Türkiye’de mezarlıkların büyük bir bölümü terk edilmişliğin ve bakımsızlığın en ilkel çizgisindeyken, çok az bölümü de temiz, derli toplu, çiçekli ve süslü bir parkın özeni görünümündedir (Örnek 1966).

Mezarlıkların bir kenara itilmişliklerinin en önemli nedeni hayatta olan vatandaşlarımızın konut, iş, beslenme, eğitim ile ilgili önemli sorunlarının henüz yeterince çözülmemiş olmasıdır (Taner 1988).

Günümüze değin gelebilmiş tarihi mezarlıklar, kendi hallerine bırakıldığından yok olmaya yüz tutmaktadırlar. Ancak türbe gibi anıt mezar çevresinde yer alan mezarlar korunabilmiştir. Bazı tarihi mezarlıklar ise kentleşme ile konut blokları arasında sıkışmış; ancak barındırdığı yeşil kitle ile kentlerde pasif yeşil alan olarak işlev görmektedir. Gömü işlerinin halen yapıldığı eski mezarlıklarda ise, eski ve yeni mezarlar bir arada yer almaktadır (Uslu 1997).

Günümüzde mezarlıkların durumu Osmanlı dönemindekinden çok farklıdır. Osmanlı toplumunda mezarlıklar günlük yaşamın içinde, etrafı açık ve huzur dolu mekanlar iken bugün insana korku ve ürperti veren mekanlar olarak şehirlerin dışına itilmiştir (Taner 1988).

Kendine özgü kompozisyonuyla estetik bir varlık olan mezarlıklar, artık saygı gösterilen yerler olmaktan çıkmış ve unutulmuştur. Bugün artık mezarlıklar, birbirleriyle uyumsuz mermer kitlelerinin, kırık dökük taş parçalarıyla, çimento yığınlarının toplandığı çirkinlikler yeri haline gelmiştir (Eyice 1996).

Genellikle kentlerin dışına yakın yerlere kurulmuş olan mezarlıkların etrafı taş duvarlarla ya da çitlerle çevrelenmiştir (Örnek 1996).

Mezarlıkların genelinde meyvesiz ağaçlar, orman ağaçları ve serviler dikilmiş, mezarların üstü ise; gül, zambak ve bahar dalı gibi çiçeklerle donatılmıştır (Güneş 1995).

Günümüzde, önceleri kent dışında kalan mezarlıklar, zamanla büyüyen kentin sınırları içinde kalmakta ve yaşama mekanlarıyla iç içe girmektedir. Kent mekanı içinde veya yakın çevresindeki bu alanlar kentin açık-yeşil alanlarını birbirine bağlayan organik bağları oluşturmaktadır (Güçlü ve diğ.1996).

2.2.2.3 Mezarlıklar kenti İstanbul

İstanbul'un tarihinin ölüm ve mezarlıklarla ne denli iç içe geçmiş olduğunu anlamak için bugün bile şehrin herhangi bir yerinde birazcık dolaşmak yeterlidir. Gerçekten de, Eyüp veya Karacaahmet gibi geniş alanlara yayılmış mezarlıklardan kentin tarihi dokusuna işlemiş beş-on taşlık hazirelere kadar Osmanlı payitahtının hemen hemen her köşesinde mezar taşlarına rastlamak mümkündür.

Asırlar boyunca, özellikle son elli yılın hızlı kentleşme sürecinde büyük bölümü tahrip olmuş ve izini kaybettirmiş olmasına karşın, bu taş ve mezarlıklar hâlâ kentin hayati bir unsurunu, kişiliğinin vazgeçilmez bir özelliğini oluşturmaktadır.

İstanbul mezarlıklarının önemli işlevlerinden biri de kent kimliğine getirdikleri simgesel katkıdır. İslamî geçmişi olmayan bir kente meşruiyet kazandırmak için 1453'ten itibaren mezarlar ve ölümler devreye sokulmuştur.

Ak Şemseddin'in Ebâ Eyüb Ensarî'nin kabrini "keşf etmesi", İslamî geçmişe sahip olmayan kenti bir bakıma geriye dönük" olarak dinen meşrulaştırmanın aracı olmuştur. Bu anlamda, Eyyüb' un varsayılan kabrinin bulunduğu yere 1458'de inşa edilen cami ve ardından Eyüp diye adlandırılan bölgenin bir tür kutsallık kazanıp şehrin en önemli mezarlıklarından birinin oluşması, bu meşrulaştırma sürecinin ne derecede başarılı olduğunu kanıtlamaktadır.

Kenti ölümlerle sahiplenmenin bir sonraki aşaması, Fatih Sultan Mehmet' den başlayarak Osmanlı padişahlarının türbelerini şehrin dokusuna işleyerek gerçekleştirilmiştir. Kendi başına ele alınması gereken bu süreç bir yana Osmanlı payitahtında fetihten itibaren mezarlık düzenini iki ana eksen üzerinden incelemek doğru olacaktır. Sur içindeki hazireler ve sur dışındaki mezarlıklar.

Sur dışındaki mezarlıkların gelişmesiyle ilgili ilk bilgiler II. Beyazıt dönemine rastlamaktadır. Kent surlarının batısına (Yedikule ile Haliç arasında) yayılmış çok sayıdaki mezarlık arazisinin -Gayrimüslim mezarlıklar dahil olmak üzere- Sultan Beyazıt vakfına bağlı olması ve sınırlı sayıda da olsa bu döneme ait defin belgelerinin varlığı, daha 15. yüzyılın sonundan itibaren İstanbul'un kentsel gelişmesinin tasarlanışında mezarlıkların şehir dışında tutulması yönünde bilinçli bir politika izlendiğini göstermektedir.

Bu konudaki Osmanlı uygulamasının Batı'da görülen örneklerden ciddi bir şekilde ayrıştığını söylemek mümkündür. Gerçekten'de Batı'da mezarlıkların Antikçağda kent dışında tutulmasına karşın, Ortaçağla birlikte definlerin kent merkezlerine ve özellikle kilise içleri ve bahçelerine yönlendiği dikkat çekmektedir.

Üstelik Batı'da uzun süre, kabirlerin birbirinden gerçek anlamda ayrıştığı bir mezarlık anlayışından çok, cesetlerin gelişi güzel çukurlara atıldığı (Fransızca'da charnier) ve zamanla ortaya çıkan kemiklerin toplanarak bu amaçla kurulan "kemikliklere" (Fransızca' da ossuaire) taşındığı bir sistem uygulanmıştır. Kısacası, Batı'da kişiye özgü mezar ya da en azından isim levhasının varlığı kilise içinde gömülen imtiyazlı kişilerin bazılarında sınırlıyken, Osmanlı sisteminde tekrar kullanıma açılmayan, dolayısıyla ilke olarak ilelebet tek bir kişiye ayrılmış mezar anlayışı hâkim olmuştur.

Ancak buradan yola çıkarak her Osmanlı'nın kitabeli bir taşta sahip olduğunu çıkarsamak, hele en erken dönemler için, doğru olmaz; kalıcı bir taş yaptırmaya gücü yetmeyen birçok kişinin yazısız ve şekilsiz bir taş ya da yok olmaya mahkûm bir tahta parçasıyla yetindiğini unutmamak gerekir.

Osmanlı/İslam geleneğinde mezarın kutsallığı nedeniyle Avrupa'daki "geri dönüşümlü" sistemin uygulanamayışı, daha ilk zamanlardan defne ayrılan arazilerin sorun olmasına ve dolayısıyla kent dışına itilmelerine neden olmuştur. İşin ilginç, Batı geleneğinde mezarlıkların şehir dışına itilip "gerçek" mezarlıklara dönüşmesi ancak 18. yüzyılın ikinci yarısından sonrasına ve ağırlıklı olarak 19. yüzyıla özgü bir olgudur.

İşte bu nedenle, daha 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı İstanbul'unu ziyaret eden gezginler seyahatnamelerinde ısrarla, "Türklerin" yalnızca kent dışında mezarlık kurduklarını ve bunların inanılmaz derecede geniş alanlara yayıldıklarını yazıp durmuşlardır. Gerçekten de, başta Eyüp ve Karacaahmet mezarlıkları olmak üzere, kentin batısındaki Merkezefendi, Silivrikapı, Edirnekapı mezarlıklarıyla Kasımpaşa ve Beyoğlu sırtlarındaki Küçük ve Büyük Kabristan gibi mezarlıklar bu tespiti büyük ölçüde doğrulamaktadır. Bunlara Balıklı Rum, Topkapı Ermeni, Hasköy Yahudi, Taksim Latin ve Pangaltı Ermeni gibi Gayrimüslim mezarlıklarıyla payitahtı oluşturan irili ufaklı köy ve mahalle mezarlıkları da (Maçka, Beşiktaş, Ortaköy vd.) eklenecek olduğunda, İstanbul'un ölümler tarafından kuşatılmış bir kent görünümünde olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda Osmanlılar, mezarlıkların genellikle kent dışına itildiği Arap kentlerindeki İslamî uygulamayı izliyor gibiydi.

Ancak İstanbul mezarlıklarını yalnızca kent dışında gördüklerini söyleyen gezginler yanılıyorlardı. Daha fetihten itibaren sur içi İstanbul'unun bir çok yerinde irili ufaklı mezarlıklar belirmeye başlamıştı. Hazire adıyla bilinen bu mezarlıklar genellikle cami, mescit ya da medrese gibi dini binaların etrafında duvarla çevrili alanlar olarak ortaya çıkmıştı.

Bu hazirelerin dikkat çekmemiş ya da gezginlerce göz ardı edilmiş olması olsa olsa şöyle açıklanabilir. İlk dönemlerde padişahattan alınacak bir izne bağlı olduğu için çok az sayıda kişi sur içinde gömülebiliyordu. Ancak zamanla, özellikle de 18. yüzyıla gelindiğinde bu kurallar oldukça gevşemiş, vakıflara bağlı hazirelerde gömülebilmek için vakıf mütevellisinden bir olur almak yeterli olmaya başlamıştı. İşte bu nedenle, İstanbul'un içindeki başlıca mezarlık ve hazirelerde bulunan taşların büyük çoğunluğu 18. yüzyıl ve sonrasına aittir.

Bütün bunlardan İstanbul nüfusunun büyük bölümünün sur dışındaki mezarlıklarda defnedilmesine karşın, giderek genişleyen bir kesiminde sur içindeki hazirelerde gömülme ayrıcalığına sahip olabildiği anlaşılmaktadır.

Sur içi İstanbul’unda defin üzerindeki en ayrıntılı çalışmayı yapmış olan Nicolas Vatin ve Stéphanie Yerasimos’un tespitlerine göre şehir içinde yer alan ve günümüze kadar gelebilmiş 489 hazire bulunmaktadır. Bu hazirelerinin dörtte üçünün camilere, kalanının mektep, medrese ve tekkelerle çok seyrek olarak da kütüphane, hamam ve çeşme gibi yapılara bağlı oldukları görülmektedir. Çoğu hazire, söz konusu binanın kurucusunun mezarı ya da türbesinin çevresinde gelişmiştir.

Kentin 20. yüzyıldaki dönüşümleriyle birlikte bu hazirelerin büyük bölümü küçülmüş, tahrip olmuş, hatta tamamen yok olmuşsa da, eski İstanbul’un en önemli hazireleri hâlâ önemini korumaktadır.

Bunların en büyüklerinin Fatih, Süleymaniye, Beyazıt, Şehzade gibi selatin camilerine bağlı olması şaşırtıcı değildir: Hiyerarşik yapılı imparatorluk mantığına göre bu camilerin hazireleri her zaman en itibarlı ve prestijli defin alanları olarak algılanmıştır.

Sur içindeki definler 18.yüzyıldan itibaren artarak çoğalmışsa da, 9 Şubat 1868’de çıkarılan ve 30 Mayıs 1869’da teyit edilerek *Düstur*’da yayımlanan bir nizamnameyle bu sürece son verilmek istenmiştir. Bu nizamnamenin ilk üç maddesi o tarihten sonra sur içindeki definlere ancak gayet açık bir şekilde belirtilen istisnai durumlarda izin vermektedir. 1865 kolera salgını ve 1866 Sağlık Konferansı sonrasında geliştirilen yeni hijyen anlayışı doğrultusunda alınan bu kararın bazı istisnalar dışında büyük ölçüde uygulanmasıyla zaten çoğunlukla sur dışında gerçekleştirilen definler iyice kent çevresine doğru kaymış, bu amaçla var olan eski mezarlıklar yanında, 19.yüzyıl sonu ve 20.yüzyıl başlarında yeni defin alanları açılmıştır. Cumhuriyet’le birlikte iyice hızlanan bu süreç sonucunda İstanbul’un ölüm topografyasına Zincirlikuyu ve Feriköy gibi “asrî” mezarlıklar eklenmiştir (Eldem 2005).

2.3 İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı

Hadisler ve Fıkıh kitapları, “ cenazeler kitabında (kitab ül-cena’iz) mezarların inşa biçiminden uzun söz edilmesine karşın, bu konu üzerinde derin araştırma yapılmamıştır. Bu eksiklik iyice hissedilmektedir, çünkü mezarlıklar ve mezar anıtları üzerine giderek artan sayıda araştırmalar yapılmakta ve bu araştırmalar, mezheplerin bu konuda ki görüşlerini, tasvir ve tasniflerde Sünni ve Şii mezarlarını, hatta toprak mezarla mezar odasını birbirinden ayırt edemeyecek derecede bilmeden gerçekleştirilmektedir.

Gerçekten de, Müslüman’ ın kıyamet gününü beklediği son istirahatgâhı hiç de serbest biçimli değildir. Konunun uzmanı alimler, hadislere dayanarak onun yapısı, boyutları, toprak üstünde ve toprak altındaki başka bir deyişle toprağın örttüğü ve görünürde kalacak bölümlerinin yapıldığı gereçler üzerine uzun uzun eğilmişlerdir. Bazı noktalarda fikir birliğine varmışlar, bazılarında ise değişik görüşler ortaya koymuşlardır. Bunun sonucu olarak mezarların biçimi metfunun mezhebini ortaya koymuştur. (Ragheb 1996)

2.3.1 Mezarın yapısı

İlk Müslümanlar, naşın konulduğu çukurun yeriyle birbirinden ayrılan iki mezar türü biliyorlardı: çukurun kibleye bakan tarafın altına kazıldığı lahit ve çukurun bir tabut gibi mezarın orta yerine açıldığı şakk olarak adlandırılan kanaldır. Medineliler birinci türü, Mekkeliler ise ikinci türü tercih ediyorlardı.

Hz. Peygamber öldüğünde, lahit bir mezara defin edilmiştir. Bu defin biçimi, ilk halifelerin mezarlarında da kullanıldı; böylece bu tür mezarlar Sünni ve Şii’lerde sünnet oldu. Ancak, kimi zaman toprağın niteliği bunun kazılmasına engel olduğundan, alimler sert zeminlerde lahit’in, kaygan ve yumuşak zeminlerde de şakk’ ın kullanımını önermek zorunda kaldılar. Ne var ki, bazen bir şakk’ ın içine taş yada kerpiçten bir lahit inşa ediliyor ve daha sonra, bütün aralıklar tıkanarak bunun üzeri taş ya da ahşap bir tavanla örtülüyordu. Öte yandan, zeminin niteliğinin dışında bazı etkenler de lahit’in kazılmasına engel teşkil edebiliyordu. İri yapılı kişiler, yandan açılan çukurlar dar geldiğinden, şakk’ a defnediliyordu (Ragheb 1996).

2.3.2 Mezarın derinliği

Derince ve ölüye uygun boyda açılan kabre cenazeyi gömmek farz-ı kifâyedir. Derinlik cesedin korunması ve çevreyi rahatsız etmemesi amacına uygun olacaktır.

Hz. Peygamber, mezarların geniş tutulmasını öneriyorsa da kesin boyutlar vermemektedir. Bu noktada ayrı fikirler bulunmaktadır. Bir bölümü, mezarın derinliğinin insan boyunu aşmasını ya da en azından göğüs hizasına gelmesini istiyor, diğerleri ise göbek hizasına gelecek şekilde kazılmış mezar çukurlarını tercih ediyorlardı.

Âlimler arasında da aynı türden bir ayrılık söz konusuydu. Yalnızca, Ebu Hanife'nin öğrencileri pek önem vermediklerinden bu konuyu ele almamışlardır. Toprağın en iyi tarafının zemine yakın yerlerde bulunduğunu düşünen Malikiler mezar çukurunun sadece bir dirsek boyu derinliğinde, ancak ceset kokusunun yayılmasını ve yırtıcı hayvanların cesede ulaşmasını engelleyecek kadar kazılmasını tavsiye vermektedirler. Ama çukur, yırtıcıların ya da mezar soyguncularının çok görüldüğü yörelerde daha derin olabilecektir.

Buna karşılık el-Şafi' i, kötü kokuların yayılmasını önleyecek ve cesedin insan ve hayvanların tecavüzlerinden uzak tutacak, derinliği yaklaşık 2,50 m. mezarlar önermektedir. Ahmed b. Hanbal ise bu derinliği aşırı bulmakta, çukurun göğüs hizasını gelecek derinlikte açılmasını yeterli görmektedir: Şi'iler dede aynı ayrılık görülmektedir: On iki imam taraftarlarına (duodecimains) göre çukurun derinliği köprücük kemiği seviyesinde olmalıdır. Buna karşılık, Ali'ye dayanan İsmâ'ililer derinliğin yaklaşık 1,50 m. geçmemesi gerektiğini söylemektedir.

Kısaca, mezar çukurunun derinliğinin mezheplere göre değiştii söylenebilir: bu derinlik Şafi'iler de 2,50 m' ye kadar inerken Malikilerde 60 cm' de kalır. Bu fark gerçekte daha da büyük olmalıdır. Yazılı kaynaklarda zemin hizasında açılmış bazı mezarlardaki cesetlerin köpekler ya da sırtlanlar tarafından çıkartılarak iskeletlerin kemirildiğinden söz edilmektedir (Ragheb1996).

Cenazeler de mezarın derinliğinin en az bir adam boyunun yarısı kadar olacaktır ki, bu 1 m kadar demektir. Derinliğin yetişkin bir insan boyu kadar olması ise en iyisi olarak değerlendirilmektedir.

2.3.3 Mezarın eni ve boyu

Ölü için kazılacak mezarın uzunluğu ölünün boyu nispetinde olacaktır. Mezar ölünün boyuna ilaveten baş ve ayaklarından 20–25 cm daha bırakılmak üzere kazılır. Mezarın eni ise uzunluğunun yarısı kadardır.

Mezarın bu iki boyutu, metfunun cüssesini yansıtır. Bununla birlikte, mezar fazla geniş olmamalı ve gereksiz konfora sahip olmamalı. Üstelik mezar kazıcıları, kendilerine fazla iş çıkarmamak için, gömülecek kişinin vücut ölçülerine bakmadan küçük ve dar çukurlar kazmayı adet edinmişlerdi. Kişinin olağandan daha iri cüsseli olduğu durumlarda, defini geciktiren beklenmedik sorunlar ortaya çıkıyordu; naaşı mezara sığdırabilmek için birçok deneme yapmak gerekiyor, hatta bazen ceset çukura ancak zorla bastırarak sokulabiliyordu (Ragheb 1996).

2.3.4 Yalnızlık ya da birliktelik

İslamiyet'te mezar prensipte tek kişiliktir. Bu kural ancak zorunlu durumlarda çiğnenebilir (bu durumda da ölülerin birbirlerinden toprak bölmelere ayrılmış olması gerekir) ; savaş ya da salgın hastalık sonucu ölenler en erken dönemlerden başlayarak toplu mezarlara gömülmüşlerdir. Ne var ki, aynı aileye mensup kişilerin yakınlaştırılması ya da ermiş bir kişinin yakınına gömülmek isteyenlerin arzusunun yerine getirilmesi kaygısı toplu mezar uygulamasının yaygınlaşmasına yol açmıştır (Ragheb 1996).

2.3.5 Gereçler

Mezarın iç ve dış bölümlerinde ve toprağın içeri dolmasını engellemek amacıyla çukurun üzerine konan levhalarda kullanılan gereçler üzerine çok çelişkili fikirler ortaya konmuştur.

Bu gereçlerden yalnızca bir tanesi, kerpiç alimlerin tümü (Sünni ve Şii) tarafından tasvip görmüştür. Kerpiç kullanımının lehinde gösterilebilecek birçok geçmiş örnek bulunmaktadır: Hz. Peygamber, oğlu İbrahim'in kabrini örten mezarıcıya, gördüğü bir boşluğu tıkaması için bir balçık topağı uzatarak şöyle demiştir: “ Ne yararlı ne de zararlıdır ama hayatta olanların hoşuna gider”. Aynı şekilde, Hz. Peygamberin, ilk iki halifenin ve onları örnek alan sahabelerin kabirleri de kerpiçle örtülmüştü.

Başta saz olmak üzere diğer tüm gereçler tartışma konusu olmuşlardır: Ebu Hanife ve İbn Hanbal'in (bunların kendileri de sazı kerpice tercih etmişlerdi) öğrencileri, geleneğe bağlılıkları nedeniyle, saz kullanımını tavsiye ederler. Gerçekten de Hz. Peygamber'in ve sazı yeğ tutan Muhacirun' un mezarları gibi bazı eski mezarların üzeri saz demetleriyle örtülmüştü. Bununla birlikte, Malikiler, dayanıksızlığı nedeniyle bu gerece itibar etmezler ve ancak, daha sağlam olan kerpiç, tahta, kiremit ve taşın bulunamadığı durumlarda kullanılmasını önerirler. Zahiriler de saz kullanımını reddetmekle birlikte meşru sayarlar.

Şafiiler ise saza el sürmezler: bu konudaki suskunlukları ilgisizliklerini ortaya koyar. Sahabelerin itibar etmediği ahşaba, Hanbelîler de kötü gözle bakmışlardır. Hanefiler ise ahşabı, ölülerin barınağını yaşayanların konutlarına benzetmekten başka bir işe yaramayan gereksiz bir süs ve savurganlık sayarak reddetmişlerdir. Zahiriler ahşap kullanımını reddederlerse de yasaklamazlar. Yalnızca Şafiiler ve Malikiler bu gerece karşı düşmanlık göstermezler. Şafi'iler zayıf zemine yapay olarak açılmış lahitlerin üzerinin örtülmesinde, Malikiler de kerpicing bulunmadığı durumlarda tahta levhalar kullanılmasını önerirler.

Eshab'ın (Peygamber döneminde yaşamışlar) ve Tabiün' un (Eshabın döneminde yaşamışlar) pek rağbet etmedikleri pişmiş tuğla kullanımı Hanbelîler ve Hanefiler tarafından ahşapla aynı nedenlerden ötürü reddedilmiştir. Bununla birlikte Hanefiler, gerektiğinde, özellikle yumuşak zeminlerdeki lahitlerin sağlamlaştırılmasında pişmiş tuğlalardan yararlanılmasına göz yumarlar. Malikiler, kerpicing bulunamadığı durumlarda bu gerecin kullanılmasını önerirler. Şafiiler ise bu konudan hiç söz etmemişlerdir.

Hanefiler pişmiş tuğla gibi ateşle temas etmiş gereçleri uğursuz sayarlar, Hanbelîler de bu tür gereçlerin mezarların inşasında kullanılmasını kabul etmezler.

Sahabelerin taşa pek itibar etmemesine karşın, Şafiiler ve Hanbelîler yumuşak zemindeki lahitlerin yapımında ya da üzerlerinin örtülmesinde, Malikiler de kerpiç, tahta, kiremit ve tuğla gibi daha yüksek nitelikli sayılan gereçlerin bulunmadığı durumlarda bu gerecin kullanılmasına izin verirler. Zahiriler ise taş kullanımını kabul etmezlerse de meşru sayarlar. Kiremit kullanımı muhtemelen yalnızca Malikiler tarafından kabul edilmiştir. Teneke levhalar ise özellikle On iki imam taraftarlarınca (düodecimains) reddedilmiştir (Ragheb 1996).

2.3.6 Mezarın Üstü

Kabirin dış şekli üzerinde titizlikle durulmuş, bununla alâkalı yasaklar konmuştur. Buhârî’deki bir rivayetten anlaşıldığına göre bunun tek sebebi tevhidî (yalnız Allah’a ibadet esasını) korumaktır. Mezarın biçimi, derinliğinden çok, doktrine değin birtakım ayrılıklara neden olmuş, hatta Sünnilerle Şiiler arasında ayırt edici bir işaret haline gelmiştir.

Ebu Hanife ve Ahmed b. Hanbal’ in öğrencilerine göre mezar, Hz. Peygamber’in ve ilk iki halifenin kabirleri gibi tümsekli olmalıdır. Tek olmasına karşın güvenilir sayılan bir hadise göre bu kişilerin mezarları üzerinde deve hörgücünü andıran bir tümsek bulunuyordu. Buna karşılık el-Şafii mezarın üzerinin düz olması gerektiğini savunmuştur.

Bu savını desteklemek amacıyla Kitab-ı Sitte’de bulunmayan iki kaynağa atıfta bulunur: Bunlardan birine göre Hz. Peygamber oğlu İbrahim’in mezarının üstünü çakıl taşlarıyla örtmüştü; çakıllar ancak düz bir yüzey üzerinde kaymadan durabilir. Diğerine göre ise, Hz. Peygamber ve iki sahabesinin kabirlerinin üzeri, daha sonra Muhacirun’ un ve Tabiün’ un Medine’deki mezarlarının olacağı gibi düzdür. Malik’in öğrencileri her iki biçimi de kullansalar da, çoğunluğu birincisini tercih eder. Şiiler bir ayırım gözetmezler: Onlar için mezar dört köşeli bir görünüme sahip olmalıdır.

Bu biçimdeki mezarlar daha sonraları Şiilerin ayırt edici bir işareti haline gelmiştir, öyle ki Şafiilerin önemli bir bölümü, öldükten sonra Şiilerle karıştırılmalarını engellemek amacıyla, kendi mezheplerinin emrettiği biçimden vazgeçip Sünni'lerin geri kalan bölümünün görüşünü benimsemek zorunda kalmışlardır. Çözümü olmayan bu ayrılığın ötesine geçmek isteyen birkaç alim her iki biçimi de kabul ederler. Ne var ki Müslümanlar mezarlarının biçimi konusunda duyarsız kalmamışlar, hatta bazıları daha hayattayken, kabirlerinin hangi biçimde olması gerektiğini belirtmişlerdir (Ragheb 1996).

2.3.7 Mezarın yüksekliği

Birer tapınma mahalline dönüşmesini engellemek amacıyla Hz. Peygamber mezarların tesviye edilmesini emretmiştir. Onun bu emrine uymak için bazı sahabeler, ölmeden önce kabirlerinin zeminle bir olmasını vasiyet etmişlerdir. Bununla birlikte, mezarın, çevresindeki araziyle karıştırılmaması gerekiyordu. Mezarın varlığı (yanlışlıkla ayakaltında çiğnenmemesi ya da üzerine oturulmaması için), zeminden bir karış yüksekliğinde olan Hz. Peygamber'in mezarı örnek alınarak hafif bir tümsekle belirtilecektir. Alimler bu yüksekliği önerirler ve metfuna hiçbir yararı dokunmayacak aşırı bir yükseklik kazanarak mezarın anıtsal bir görünüme bürünmesini engellemek amacıyla, çukur kazılırken çıkan topraktan fazla toprakla doldurulmasını yasaklarlar (Ragheb 1996).

Mezarın üzerine kubbeli bina yapılması da yasaklanmıştır. Ayrıca mezarların üzerine rüzgârların dokunması ve yağmurların akması günahlara kefarettir olduğundan açık bırakılmalıdır (Karaman 1996).

2.3.8 Dış belirtiler

İslamiyet'in ilk yüzyılından başlayarak mezarların üzerine birtakım işaretler konulmuştur. Başucuna ya da hem baş hem ayakucuna bir taş dikilmiş, kimi zaman da çukurun iki ucuna birer tahta parçası saplanmıştır.

Mezarı belirten bu işaretleri alimler özellikle tavsiye ederler. Ancak, ister taş, ister tahtadan yapılınsınlar, bu işaretlerin her zaman yalın olması, başka bir deyişle hiçbir yazıt ve bezeme içermemesi gerekmektedir. Metfunun kimliğini, rütbesini ve servetini ortaya koyacak hiçbir belirti bulunmamalıdır (Ragheb 1996).

Baş taşına övücü veya kaderden şikâyet edici sözler yazılmasının yasak olduğuna ittifak etmiş, çoğu bunların haram olduğu neticesine varmışlardır (Karaman 1996).

2.3.9 Bezemeler

Hız. Peygamber mezarların alçıyla bezenmesini yasaklanmıştır. Sünni ve Şii alimler bu tür bezemeleri geçici dünyanın bir boş övünmesi olarak görürler ve kınarlar. Bununla birlikte, bazıları, daha sonraları, sudan yıkılma tehlikesindeki mezarların sağlamlaştırılmasında ya da bazı mezarların insan ya da yırtıcı hayvanların tahribinden korunmasında alçı kullanılmasına göz yummuşlardır. Hatta bu yalınlık anlayışı kimi alimlerin mezarın balçıkla sıvanmasına, karşı çıkmalarına yol açmıştır (Ragheb1996).

2.3.10 Mezar odaları

Bina içerisine ve öldükleri yere defin olmak peygamberlere mahsus olduğu inancıyla mezarın üzerine bina, oda yapmak caiz olmadığı gibi ölüyü bina içerisine defin etmekte hoş görülmemiştir.

İslamiyet'in ilk yüzyıllarında uygulanan defin geleneklerine aykırı olmalarına karşın İslamiyet mezar odalarını kaldırmamış hatta başlangıçta karşı çıkmamıştır. Önceleri Farsça nâvûs (Kâfirlerin ve Mecusilerin mevtalarını koydukları yer) sözcüğüyle belirtilen mezar odaları özellikle yaygınlaştığı VII./XIII. yüzyılda, şiddetle eleştirilen bu uygulama giderek, birçok bölgede kurallara uygun defin biçiminin yerini almış, uygulama kuramdan uzaklaşmıştır.

Mezarlıklar incelendiğinde bu durum ortaya çıkmaktadır. Alimler tarafından önerilen ilkeler, tutuculuğun ağır bastığı ülkelerde bile, yüzyıllardan beri unutulmuştur (Ragheb 1996).

2.3.11 Mezarın üzerine veya etrafına ağaç dikmek

Mezarın üzerine ve etrafına ağaç, gül, çiçek gibi bitkiler dikmek suretiyle yeşillendirmek sünnettir. Ağaç ve bitkilerin yaş oldukları müddetçe Allahı tespih ettikleri, Allahın zikredildiği yerde rahmet olduğundan ölünün o rahmetten istifade ettiğine inanılır. Bu sebeple mezarların üzerinde ve etrafında bulunan otları, ağaç ve bitkileri (diken olsa dahi) yaş iken kesmek yasaklanmamakla beraber hoş görülmemektedir. Bunların kuruduklarından sonra kesilmelerinde ise sakınca yoktur (Karaman 1996).

3. MEZARLIKLARIN PLANLAMA ve TASARIM İLKELERİ

3.1 MEZARLIKLARIN PLANLAMA İLKELERİ

Mezarlıklar kent içinde bir tür arazi kullanım şeklidir. Bu nedenle önemli bir fiziki planlama konusu olarak ele alınmalıdır (Aktan 1999).

Mezarlıkların hem planlama hem de tasarım aşaması çok disiplinli bir çalışmanın ürünü olmalıdır. Eğer başarılı, duyarlı ve tatmin edici bir planlama hedefleniyorsa, konunun; felsefi, tarihi, kültürel, sosyal, yasal, biyolojik ve estetik verileri iyi bilinmelidir (Cömertler 2001).

Mezarlık planlaması; kentsel yerleşimde nüfus artış hızı ve ölüm oranına bağlı olarak, uygun büyüklük ve özelliklere sahip olan arazinin seçimi, seçilen arazide tasarım ve uygulama aşamalarını içermektedir. Ayrıca yapılacak planlar kentin karakteri, değişim süreci ve gereksinimleri doğrultusunda uyum gösterebilen esnek bir yaklaşımla gerçekleştirilmelidirler (Aktan 1999).

Mezarlık planlama; kentin peyzajına ve ekosistemine direk katkıda bulunabileceği gibi, kültürel ve tarihi mirasına mal olmuş mezar ve mezarlıkların korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını da sağlayacaktır. Mezarlık planlaması iki aşamadan oluşur; fiziksel planlama ve idari planlama (Cömertler 2001).

Mezarlıkların fiziksel planlaması iki şekilde oluşabilir. Gelecekte var olması hedeflenen mezarlık alanlarının; konumuna, büyüklüğüne ve tipine karar verilmesi veya mevcut mezarlıkların; yenilenme politikasına, işletimine ve bunlarla ilgili kullanılacak araçların belirlenmesine, mezarlık alanın arazi kullanım biçiminin değişip değişmeyeceğine karar verilmesi şeklindedir.

Fiziksel planlamada ilk adım; kentin demografik, sosyal, kültürel, dini yapısının değerlendirilmesi, fiziksel verilerin analizlerinin yapılması ve problemlerin tanımlanmasıdır.

İkinci adım; hedeflerin belirlenmesidir. Bu adım da, ilk aşamada elde edilen analizler sonucunda mezarlığın tipine (anıt mezar, şehitlik vb.) karar verilir.

Üçüncü adım; ileriye yönelik ölüm istatistiklerine göre projeksiyonların yapılması, buna bağlı olarak mezar alanının yerinin belirlenerek ihtiyaç programının çıkarılmasıdır.

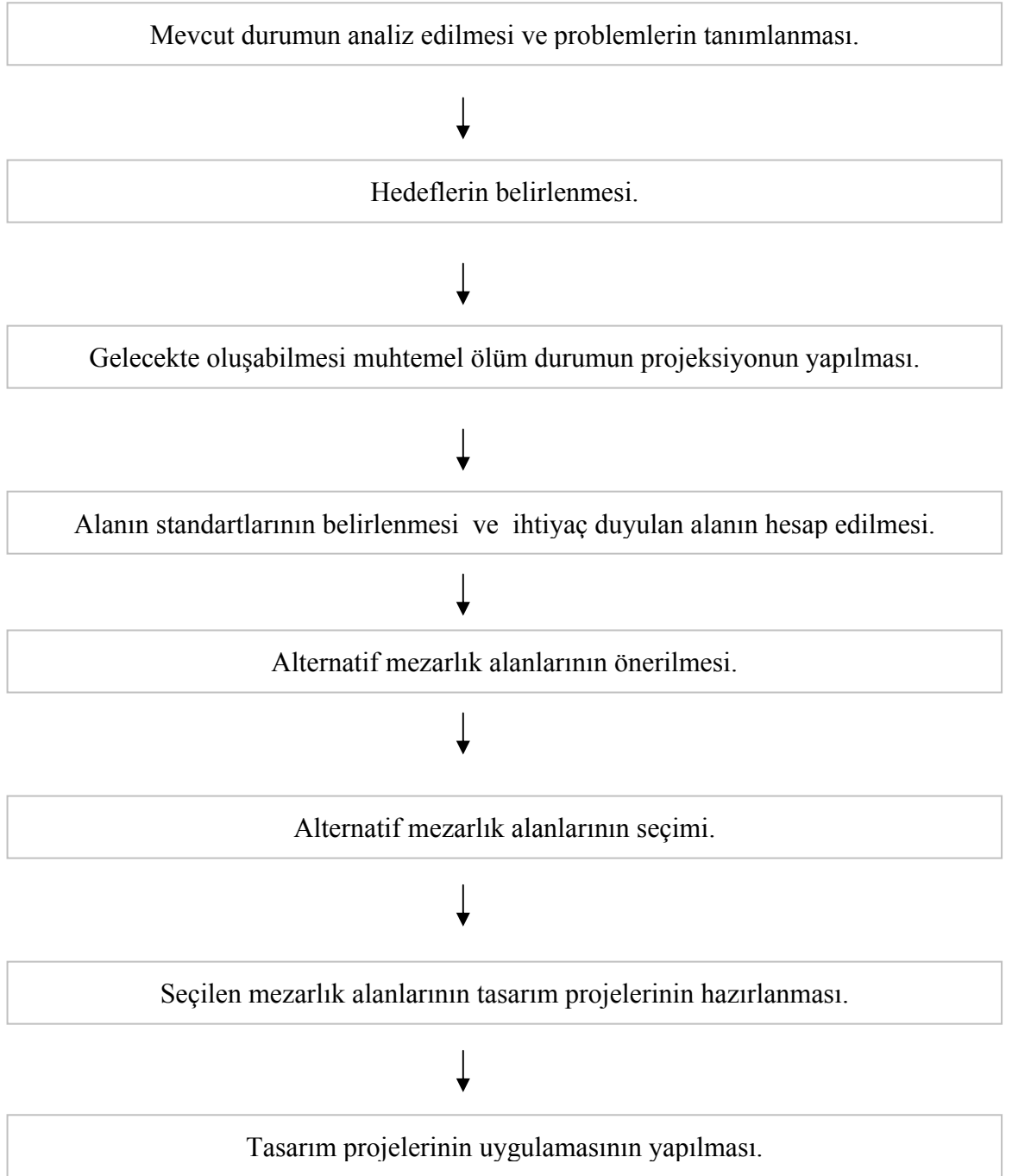
Dördüncü adım; ihtiyaçlar doğrultusunda alternatif mezarlık alanlarının önerilmesidir.

Beşinci adım ise; önerilen alternatif mezarlık alanlarının değerlendirilerek seçilmesidir.

Altıncı adım; karar verilen alan için öneri tasarım projelerinin geliştirilmesidir.

Yedinci adım; hazırlanan öneri tasarım projelerinin hangisinin uygulanacağına ve uygulama ne şekilde olacağına karar verilmesidir.

Sekizinci ve son adım ise; bu mezarlık tasarım projelerin uygulanması ve bakım onarım işleridir. Şekil 3.1' de Mezarlıkların planlama süreci verilmiştir.

Kaynak: Cömertler,S.,(2001). Cemeteries “Planing and desing principles”, Graduate Thesis, ,
İzmir Institute of Tecnology

Şekil 3.1: Mezarlıkların Planlama süreci

Mezarlıkların yenilenmesini hedefleyen fiziksel planlama, özellikle tarihi önemi olan ve tamamen dolmuş olan mezarlıkların;

- a) Var olan mezar ve mezarlıkların korunması
- b) Rehabilitasyonu ,
- c) Yeniden geliştirilmesidir (Cömertler 2001).

3.1.1 Mezarlık Büyüklüğünün Belirlenmesi

Mezarlık planlamada en önemli konulardan biride yeterli büyüklükte uygun bir yer seçiminin gerçekleştirilmesidir.

Mezarlık büyüklüğünün saptanmasında kentin; bugünkü ve gelecekteki nüfusu, yıllık ortalama ölüm oranı gibi demografik özellikleri etkili olmaktadır (Özkan ve diğ. 1996).

Kent için gerekli mezarlık alanı büyüklüğü; kent nüfus artış hızı ve ölüm oranı ile birim mezar alanı genişliği dikkate alınarak saptanmalıdır. Buna göre, kentin 20-25 yıl sonraki nüfus projeksiyonu ve olası ölüm sayısının ne olacağı hesap edilmelidir (Uslu 1997).

Mezarlık alanının büyüklüğü; kentin nüfusunda doğum ve göçe bağlı olan artış ile ölüm oranı gibi demografik veriler, mezar parsel büyüklüğü ve mezarda ölünün gömülme süresi göz önüne alınarak hesap edilmelidir (Aktan 1999).

1942’li yılların şartlarında hazırlanmış olan Mezarlıklar Talimatnamesinde (Resmi gazete 5055; 1942 m.5); ‘‘Mezarlık sahası; aile ve şahsa mahsus sabit mezar yerleriyle, yollar, memur ve müstahdemlere veya mezarlığa ait diğer tesisat yerleri hariç olmak üzere şehir ve kasabanın senelik ölüm vasatı miktarına göre ve toprağın cesetleri tam tahrip müddetlerine göre hesap edilir.

Umumi mezarlıklar için ayrılacak yerlerin alanı; senelik ölüm ortalama miktarı x 3,25 (m²) x 5 (iyi bir toprakta tekrar ölü gömme müddeti) olarak tespit edilir. Cesetleri tahrip kabiliyeti daha uzayan topraklarda bu rakam lüzumu kadar artırılır” denilmektedir.

Sağlık Bakanlığının 2008 yılında hazırladığı Mezarlık Yerlerinin İnşası, Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Yönetmelik Taslağının (www.Gümüşhane.sağlık.gov) 10. maddesi Mezarlık olarak belirlenecek alanın genişliğini formüle etmiştir.

Formül ; “ Mezarlık alanı = (o beldenin senelik en az ölüm miktarı x toprağın cesetleri tam olarak ayrıştırma müddeti (yıl) x 2 m²) + yollar için ayrılan alan + aile mezarlıkları için ayrılan alan + mezarlık içinde yapılacak tesisler için ayrılan alan hesaplamasıyla bulunur”. şeklinde hazırlanmışsa da formülden nasıl bir sonuç çıkarılacağı net olarak anlaşılamamaktadır.

Mezarlık planlamasında mekan standartları konusunda kesin rakamlar verilememektedir. Mezarlıkların özellikleri, beklenen işlevler, kullanıcı sayısı, kullanıcı istekleri gibi değişebilen faktörler farklı standartların düşünülmesini zorunlu kılmaktadır (Özkan ve diğ. 1996).

Talimatnamede mezarlık sahasının planlanmasında sabit boş satış yapılacak mezar yerlerini, yolları, tesisat yerlerini, memur ve işçiler için ayrılması gereken yerleri gömü yapılacak alandan ayırmıştır. Anlaşılan o mezarlık içinde mekansal bir ayırım yapılarak ihtiyacın özelliği ve miktarına göre sabit bir alanı belediyenin belirlemesine bırakmıştır.

Günümüz İstanbul şartlarında mezarlık içerisinde çalışacak personel için (defter kayıtlarının tutulacağı alan, mutfak, mescit, depo, wc vb.) 250 m² ‘lik bir alan yeterlidir, ancak bu miktar toplam alanda belirlenerek tespit edilecek diğer unsurların içerisinde ihmal edilecek bir miktar olarak kalacaktır.

Gömü alanlarını, otopark, yol genişlikleri, camii, şadırvan, gasilhane, toplanma yerleri vb. gibi mezarlık dâhilinde tasarlanması düşünülen mekanların miktar ve mezarlık içindeki yüzdeler oranlarını mezarlığın şehir içindeki yeri, topografyası, ulaşılabilirliği, cazibe noktalarına yakınlığı, çevre mezarlıklarının doluluk oranı, merkez ve çevre ilçelerin cenaze yoğunlukları, o mahallin insanların ekonomik durumları, mezar ve mezarlık anlayışına bakıştaki kültürleri vb sebeplerle net olarak kestirilememektedir.

İstanbul şartlarında mezarlık yeri sıkıntıları oldukça fazla olduğundan mezarlık alanlarında yapısal ve bitkisel tasarım yapılacak alanlar gömü yerlerinin lehine ihmal edilmektedir. Bu anlayış eski mezarlıklarda olduğu gibi yeni planlanacak alanlarda da ihmal edilmektedir. Örneğin mezarlık alanının yüzde 50 'si oranında peyzaj alanının bırakılması planlanmaya çalışılsa da uygulamada bu alanlar çeşitli sebeplerle gerektiği gibi kullanılmayacaktır. Tercih edilecek yöntem mezarlıklarda peyzaj alanlarına baskıyı azaltacak oranda ve şekilde gömü alanlarının kesin hatlarla ayrılmasıdır.

Mezarlıklar Hakkındaki Nizamnameye (Resmi gazete 1868; 1931) göre umumi mezarlıklar da mezarlar dört sınıfa ayrılır.

- a) Birinci sınıf mezarlar; Ücretli aile metfenleri olup ölçüleri en çok $3 \times 4 = 12 \text{ m}^2$ olup üç kişiliktir.
- b) İkinci sınıf mezarlar; Ücretli Şahıs metfenleri olup ölçüsü $3 \times 1,5 = 4,5 \text{ m}^2$ olup bir kişiliktir.
- c) Üçüncü sınıf mezarlar; Ücretsiz olup ölçüsü $2 \times 0,8 = 1,6 \text{ m}^2$
- d) Çocuk mezarları; (0–6 yaş, 6 yaş dahil) $1 \times 0,5 = 0,5 \text{ m}^2$ 'dir.

Bunlarla birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Cenaze ve Defin hizmetleri Yönetmeliğinde (İ.B.B. Meclis 1224; 2007) mezar tahsislerinde sınıf farklılıklarını kaldırmıştır. Uyguladıkları tahsis ölçüleri bir kişilik olarak $2,00-2,20 \times 0,80-1,20 \text{ m}$ aralığındadır. Aile kabirleri; bu ölçülerde, istenilen mezar miktarının artırılması ile sağlanmaktadır. Çocuk mezarların da ise; (0–6 yaş, 6 yaş dahil) $1 \times 0,5 = 0,5 \text{ m}^2$ olan ölçü kullanıma halen devam etmektedir.

Çocuk mezar yerlerinin ölçüleri günümüz şartlarında kâfi gelmediği, neslin uzamış olduğu düşünülürse boyun 1,30 m' ye kadar uzatılması gerekmektedir.

Bir mezar yerinin toplamda $1,20 \times 2,20 = 2,64 \text{ m}^2$ gömü ve mezar inşaat alanı, yine mevcut nizamnamedeki; İki mezarın yan yana aralığı, baş ve ayak taraflarından birbirine mesafesi, küçük ve muntazam bir yol teşkil etmek üzere 50 cm olacaktır ifadesinden dolayı, $[(0,5 / 2 \times 120) \times 2 + (0,5 / 2 \times 220) \times 2] = 1,70 \text{ m}^2$ parsel arası yol aralığı, mezar etrafı peyzaj ve tesisat alanı içinde parsel yol aralığı kadar yani $1,70 \text{ m}^2$ alan bırakılır ise toplamda $2,64 + 1,70 + 1,70 = 6,04 \text{ m}^2$ dir. Hesap kolaylığı açısından 6 m^2 lik bir alan mezarın çevresi ile beraber toplamda kaplayacağı alan olarak hesap edilmelidir.

Mezarlıklar Müdürlüğü, Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığının sorumluluğundaki Üsküdar, Kadıköy, Ümraniye, Ataşehir ilçe sınırlarındaki mezarlıkların tamamındaki defin miktarları müdürlük resmi kayıtlarından çıkartılarak incelenmiştir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1 : Cenaze defin tablosu (2004 – 2008)

Defin /Yıl	2008	2007	2006	2005	2004	Ortalama	Açığa Defin Ortalama	Aile Kabri Ortalama
Çocuk	604	624	608	598	650	616,8	585,96	30,84
Büyük	5.621	5.592	5.551	4.961	5.428	5.430,6	3.801,42	1.629,18
Toplam	6.225	6.216	6.159	5.559	6.078	6.047,4		

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü resmi kayıtları

Tablo değerlendirildiğinde şu sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Açığa define çocuk cenazelerinin büyük cenazelere oranı yüzde 15,4'dür. Standartlara göre çocuk gömü alanının büyük gömü alanına oranı yüzde 18,93'dür. Çocuk parsel büyüklüğünün büyük mezar parsel büyüklüğüne oranı yüzde 25'dir. Defin oranına göre çocuk mezarlarının toplamda işgal edeceği alanın büyük mezarların toplamda işgal edeceği alana oranı yüzde 3,85'dir. Bu oranı yüzde 4 olarak ta kabul edebiliriz.

Organ ve ceninler için mezar yeri kullanma belgesi verilmediğinden ve defin alanına oranı yüzde 0.01'in çok altında olduğundan alana ilavesi ihmal edilmiştir.

2004–2008 yılları arasında çeşitli nedenlerle yapılmış boş mezar satışının beş yıllık ortalaması 610 olup bu oranın büyük cenazelere göre açığa defin ortalamasına oranı yüzde 16’dır. Bu oran kısıtlı yerden dolayı asgaride kalmıştır. Talep konusunda İstanbul için bir genelleme yaparsak bu yüzdelik orana 4–5 puan daha eklenmeli yüzde 20–21 olmalıdır.

Planlanan büyük mezar sayısının alanına göre mezarlık dahilinde yapılması gerekenleri oranlarsak; idari bina, araç ve yaya yolları, otopark, meydan, tesis alanları, genel peyzaj alanı, tasarım yapılarını yüzde 20–25, çocuk gömü alanlarını yüzde 4 ve aile kabri şeklinde yapılacak boş satışları yüzde 16–21 olduğunu planlayarak 6 m² olarak hesap edilen büyük mezar alanına ortalama yüzde 50’si oranında artı ilave alan eklersek $(6 \times 0,5) + 6 = 9 \text{ m}^2$ genel bir alan ölçüsü ortaya çıkacaktır.

Mezarlık Alanı Genişliği = Mezarlıklar Müdürlüğünün Bölge Müdür Yardımcılıklarının baktıkları ilçeler bazında yıllık aile kabirleri harici açığa büyük defin miktarı x 9 şeklinde hesap edilebilir.

Örneğin Mezarlıklar Müdürlüğünün Üsküdar, Kadıköy, Ümraniye, Ataşehir ilçelerine hizmet veren Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığının yıllık açığa büyük cenaze defin miktarı ortalamasının 3.801,42 olduğu hesabıyla; yıllık $3801,42 \times 9 = 34.212,78 \text{ m}^2$ mezarlık alanına ihtiyaç vardır.

Diğer bir ifade ile Üsküdar, Kadıköy, Ümraniye, Ataşehir ilçelerinde vefat ederek bu ilçe sınırlarında bulunan mezarlıklara defin yapılacak 6.047 cenaze için yıllık 34.212,78 m² alan gerekecektir. Parsel içi ve çevresindeki yol, peyzaj ve tesisat alanları dahil arazinin yüzde 66’sını büyük defin alanı, yüzde 2,64’ ü çocuk gömü alanı, yüzde 13,86’ sı aile kabri şeklindeki boş satış alanları, yüzde 16,5’ i meydan, otopark, idari bina, diğer peyzaj alanları vb. toplamda artı eksi bir hata payı ile planlayabiliriz.

Bu planda mezar üst ve çevresini de peyzaj alanları olarak düşünerek mezar yapısının mermer beton kısmını ayırırsak $6-1,04 = 4,96 \text{ m}^2$ bir alan çıkacaktır.

Çocuk alanını ihmal ederek 4,96 rakamını 6 m² 'ye oranlarsak $4,96 / 6 = 0,82$, büyük defin alanı ile boş satış alanı toplamı olan $79,86 \times 0,82 = 0,65$ gömü ve boş alanlarından gelen peyzaj alanı bunu yollarla diğer alanlardan gelen yüzde 16,5 ile toplarsak yüzde 81,5'lik alan gömü noktaları dışında kalan alandır.

3.1.2 Mezarlık Alanı Seçimi

Mezarlık yeri belirlenirken olabildiğince kamu arazileri tercih edilmeli, mecbur kalınmadıkça kamulaştırılmaya gidilmemelidir. Ayrıca mezarlık alanı için yer seçimi sırasında, gelecek yıllarda kentin gelişimiyle konut, sanayi, yol vb. kullanımlardan gelecek baskıda dikkate alınarak, düşünülen alanlar alternatif kullanımları açısından da değerlendirilmelidir. Bu nedenle arazi kullanım planları ve kentin gelişim planları mezarlığın yeri seçilmeden önce incelenmelidir (Aktan 1999).

Diğer arazi kullanım şekilleri için olduğu gibi mezarlık alanı içinde yer seçimi konusunda göz önünde bulundurulması gereken ölçütler vardır. Bu ölçütler önem sırasına göre aşağıdaki gibidir;

- a) Mülkiyet, öncelikle belirleyici ya da sınırlayıcı etken olmuştur. Özellikle, kamulaştırma kolaylığı nedeni ile hazine arazileri bu nedenle seçilmektedir.
- b) Ekonomik olanaksızlıklar nedeni ile mevcut mezarlıkların idare binaları, gashane, morg vb. tesislerinden ortak yararlanmak için eski mezarlıklara yakın yerler seçilmektedir.
- c) İmar planlarındaki öneri mezarlık yerlerinden yukarıdaki hususlara uygun olanlar öncelikle seçilmelidir.
- d) Doğal yapı, mezarlık alanları için fiziksel faaliyetlerden ötürü oldukça önemli bir seçim kriteridir (Uslu 1997).

3.1.2.1 Jeolojik yapı ve depremsellik

Cesedin çürüyüp toprağa karışmasının kolaylığı açısından mezarlık yerinin jeolojik yapısı çok önemlidir. Çok gevşek zeminli, çok sert ve kayalık araziler mezarlık için uygun değildir. Mezar yerlerinin kolay kazınabilmesi ve suyu geçiren bir toprak yapısına sahip olmaları gerekir. Örneğin andezitli zemin mezarlık için uygun değildir. Andezit kayaktan oluşmuş zemin volkanik ve kayalıktır. Üstünde toprak yoktur ve sert küskü olduğundan zor kazınabilen üstelik suyu geçirmeyen bir zemindir. Bozulmuş andezit zeminler ise (bozulmamışlara göre) daha kolay kazıldıkları ve suyu geçirdikleri halde üzerinde hiç toprak bulundurmadıkları için çürüme işlemini geciktirir, bu nedenle tercih edilmemelidir. Toprak zeminler, silt-kum-kil-çakıl karışımı alüvyon zeminler mezarlık alanlar için en uygun zeminlerdir (Uslu 1997).

Jeolojik yapısı defin yapmaya uygun olmayan alanların ıslahı hem güç hem de masraflı olacağından öncelikle alternatif alanlar değerlendirilmelidir. Mecburiyet durumunda mutlaka zeminde ve gömü alanlarında yeterli ölçüde ıslah yapılmadan gömü işlemlerine başlanılmamalıdır.

Fay hattı geçen zeminler, deprem riski taşıdıklarından mezarlık alanı olarak seçilmemelidirler. Depremler; mezarlarda çökmelere, zehirli gaz çıkışına ve kötü kokulara neden olacakları için fay hattı geçen zeminler, mezarlık olarak kullanılmaya uygun değildirler (Aktan 1999).

3.1.2.2 Yerüstü ve yeraltı su seviyesi ile içme suyu kaynaklarına uzaklık

Mezarlık sahası; bataklık, su birikintileri ile yeraltı suyundan mümkün olduğu kadar uzak olmalıdır. Mezarlıkta yeraltı su seviyesinin kazısı yapılmış mezarın kazı zemininden itibaren asgari 1 – 1,5 m aşağıda olmalıdır.

Aksi durumda özellikle kışın yağmurlu zamanlarda taban suyu hızla yükseleceğinden defin için açılmış mezarın tabanından su çıkacaktır. Cenazeler toprağa değil de suya defin edilmiş olacaktır. Bu ilk ve mükerrer definler için istenmeyen bir durumdur.

Mükerrer defin için açılmış mezarda bulunan cenazede su içerisinde kalmış olacağından gerek cenazeye saygı gerekse de teknik sebeplerle mezar yeni cenaze defni için kullanılamayacaktır. İleriye doğru olması muhtemel sıkıntıları önleyebilme adına mutlaka definler öncesi mezarlıkta drenaj sistemi kurulmalıdır.

Ölüm sonrasında organizma kendini koruma gücünü kaybederek otoliz, mikroorganizmalar, çeşitli kurtçuklar ve böcekler, et kemiricilerinin etkisinde kalarak kokuşup ortadan yok olur. Vücutta, solunum ve sindirim sisteminde saprofit ve patojen birçok mikroorganizma bulunur. Ölümünden sonra bunlar hızla çoğalırlar. Öncelikle cesetlerde *Bacterium coli*, *P. Vulgaris*, *Basillus mezenterikus*, *M. Albus* gibi aerob organizmalar ürerler. Daha sonra ceset anaerob duruma geçtiğinde *C. Putreficus* ve diğer anaeroplara ceset üzerinde hâkim olurlar. Mikroorganizmaların bu etkileri ile birlikte, lizozom içinde bulunan eritici etkideki enzimlerde hücre içini sindirerek hücre yapısını otolize uğratarak erimesine yol açarlar. Bu şekilde ceset çürür. Çürüme yaz aylarında 1 – 2 gün, kış aylarında 5 – 6 gün veya daha geç kendini gösterir. Ölümünden 3 hafta sonra karın şişme nedeniyle patlar. 5 yıl içinde çürüme tamamlanır. 50 yıl içinde kemikte süngerleşme olur (Adli Tıp [yıl yok]).

Çürüme ile yayılacak olan saprofit ve patojen birçok mikroorganizma yeraltı sularını ve içme suyu kaynaklarını besleyen dere ve havzaları da kirletecektir. Toprağın suya doygun olduğu zamanlarda da ceset den yayılan mikroorganizmalar yüzeye çıkacak ve yağmur suları ile başka yerlere taşınabilecektir.

A.B.D ‘ de 200 yıllık bir mezarlıkta yapılan araştırmada uzun zamandır mezarlığa gömü yapılmamasına rağmen yeraltı su kaynaklarında kirlenme saptanmıştır (Aktan 1999).

Bu nedenle mezarlık sınırından itibaren 250 m mesafe dahilinde kuyu ve memba gibi yeraltı suları hiçbir maksatla (içme, park bahçe sulama, sanayi, inşaat vb) kullanılmamalı, mezarlıklar içinde kuyu açılmamalıdır. Hem sıhhi hem de dini sebeplerle gerek mezarlıkta gerekse 250 m çevresinde dikili sebze ve meyvelerden yememek, bunları yetiştirmemek, hayvan olatmamak uygun olacaktır.

Mezarlıklar Hakkındaki Nizamnamenin (Resmi gazete 1868; 1931) 14.maddesine göre 250 m' lik mesafe hidrolojik ve hidrojeolojik şartların gerektirdiği hallerde il hıfzıssıhha kurulunun da kararı alınmak suretiyle 100 m' ye kadar kısaltılabilir.

İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, İçme Suyu Havzaları Yönetmeliğine (İSKİ 2003) göre; Göl Mutlak (0–300 m), Kısa Mesafeli Koruma Alanlarına (300–1000 m), Orta Mesafeli Koruma Alanlarına (1000–2000 m) mezarlık kurulamaz.

Dere ve İçme Suyu Havza ve Baraj Göletleri gibi alanların yakınlıklarına mezarlık kurulmamalıdır. Kaynak ve yeraltı sularının tasarrufu, yetki ve sorumluluk sahasında İSKİ' ye aittir.

3.1.2.3 Toprak yapısı

Mezarlık nizamnamesinin 8.maddesinin birinci fıkrası gereğince hazırlanan talimatnamenin (Resmi gazete 5055; 1942) 4. maddesi; “gömülecek cesetlerin tahribine müsait jeolojik şartları temin etmek üzere su ve havanın geçmesine kâfi derece müsait ve küçük taneli olmalıdır. Bu maksatla kumlu ve az miktarda kireçle karışık toprakların uygun olacağı” ifade etmektedir.

Mezarlık alanı toprağı su tutmamalı, geçirgen yapıda ve mikroorganizma faaliyetleri yeterli düzeyde olmalıdır. Çok gevşek zeminli araziler, kayalık ve çok sert zeminli araziler bu amaç için uygun değildir (Özkan ve diğ. 1996).

Balçıklı kil ya da kaba çakıllı topraklar suyu tutma ve kolay kazılamama nedenleriyle mezarlık için uygun değildir. Ayrıca kireçli ve gözeneksiz topraklarda mikrobiyotik aktiviteler engelleneceğinden bu tip topraklarda mezar yeri olarak uygun değildir (Uslu 1997).

Gevşek, rutubetli, gübrelili, humuslu toprağı bulunan mezarlarda çürüme daha erken olurken, kuru, killi, asitli mezar topraklarında çürüme daha geç olur.

Mezarlık alanındaki toprak, suyu tutan ve geçirgen olmayan bir yapıya sahipse mikroorganizma faaliyetleri engellenir ve dolayısıyla cesedin ayrışması güçleşir. Oysa dini, sıhhi nedenler ve mezar yerinin kısa sürede tekrar kullanılabilmesi için cesedin bir an evvel toprağına karışması istenir. Toprak yapısı uygun mezarlık alanlarında insan ve bitkiler toprak içerisindeki bakteriler tarafından 3 ay içerisinde parçalanmaya başlar. Gömülü cesedin tamamen iskeletleşmesi buldukları ortama bağılı olarak 3–5 yıl içerisinde tamamlanır (Adli tıp [tarih yok,]).

Umumi Hıfzısıhha Kanununun (1593 s.k.) 223. maddesinde “Mezarlıkların mebni olduğı arazinin tabiatına nazaran tayin olunacak zaman mürur etmeden aynı mahalde ikinci ölünün defnine ruhsat verilmez. Bu müddet beş seneden aşağı olamaz” denilmekle cesedin toprağına karışma ve mezarın tekrar kullanılma süresi olarak asgari 5 yıl geçmesi gerekeceğı hesap edilmektedir.

50°C civarında sıcaklıkta hava akımının olduğı kumlu topraklarda ceset çürümeye fırsat bulamadan hızlıca su kaybederek mumyalaşır. Oksijence fakir, toprağı kalkerli, rutubetli, soğuk ortamlarda ise ceset sabunlaşarak çürüme durur ve sabunlaşma meydana gelir. Cesetteki yağlar; yağ asidi ve *gliserol* e parçalanır. Ortamda bulunan Na, K, Ca gibi maddelerle yağ asitlerinin birleşmesi neticesinde suda eriyen dayanıksız sabunlar meydana gelir. Şayet bu elementlerin yerine çürüme sırasında ortaya çıkan amonyak geçerse suda çözünmeyen amonyak sabunları oluşur. Bu olay sonucunda cesette çürüme durur ve sabunlaşma meydana gelir. Toprakta sabunlaşma 3 yıl sürer.

Toprak yapısı müsait değilse bu süre uzayabileceği gibi özellikle yazın NH₃, S, N, CO₂ ve diğer çürüme kokuşma gazları (Pütresin, Kadaverin, Ptomen) neden olarak ziyaretçileri de rahatsız edecektir (Adli Tıp [tarih yok]).

Mezarlık olarak kullanılan alanlarda organik maddelerin çürümesinden ileri gelen sülfür ve sülfür oksit, azot ve azot bileşikleri (hümik asit, sülfür, sülfat, nitrit, nitrat) bulunur. Dolayısıyla ekolojik çürüme ve bozunmanın bolca olduğu orman alanlarındaki toprak yapısındaki bileşiklerde benzer özellik taşıyabileceğinden mezarlık alanları olarak tercih edilmelidir.

3.1.2.4 Yükseklik ve eğim durumu

Yüksek yerlerde basınç, etkili rüzgâr ve düşük sıcaklık etkilerinden dolayı çürüme yavaş olacaktır. Çok düz araziler drenaj sorunları nedeniyle mezarlık yeri için uygun değildir. Kazı dolgu gerektirecek kadar eğimli alanlar da tercih edilmemelidir. Özkan'a (1996) göre genel bir ilke olarak eğimi yüzde 15' in üzerinde alanlar mezarlık yeri olarak seçilmemelidir.

Mezarlık alanlarında eğimin yüzde 15'i geçen yerlerinde cenaze defni değil, su yüzeylerine, oturma dinlenme mekânlarına ya da yapısal elemanlara yer verilmelidir (Uslu 1997).

En iyisi bu eğimdeki yerler ağaçlandırılarak mezarlıktaki gömü yeşil alan oranı dengelenmeye çalışılmalıdır.

Mezarlıklar talimatnamesine göre mezarlık olarak seçilen saha çukur ya da bataklık olmamalı, hafif meyilli düzlük olmalıdır. Morfolojik açıdan çukur ve sulak veya yarı sulak özeliğindeki alanlar mezarlıklar olarak tercih edilmemektedir. Hafif eğimli sahalar önerilmektedir. Nitekim eğim derecelerinin kuvvetli olduğu alanlar, ulaşım ve çeşitli eklentilerin yapılması açısından zorluklar da taşır.

Bu gibi sahalarda etkili önlemler alınmadığı durumda erozyona uğrama ve değişik kütle hareketlerinin görülmesi gibi riskler vardır. Eğimli sahalarda yerleşim birimlerinin kuruluş ve gelişimini olumsuz etkilediğinden, mezarlıklar için de aynı etkiler söz konusudur. Bu durum mezarlığın yeşillendirilmesinden mezarların açılmasına kadar birçok alt yapı sorununu beraberinde getirecektir (Sarı ve diğ. 2005).

Özellikle zemin yapısının sert ve sıkı bir dokuya sahip düz ya da çukur arazilerde taban suyu ya da yüzeysel sular birikebileceği gibi yüksek eğimli sahalarda da yüzey sularının yağışlarla üst kotlardan itibaren arazinin dik yamaçlarına kirli şekilde akabileceği, aktığı yerlerde kanallar açacağı, mezar ve eklentilerinin yanı ve altını kazabileceği, tedbirsiz dolgu ve eğimli alanlarda çökme ve heyelanlara sebep olabileceği hesap edilmelidir.

Ayrıca eğimli arazilerde teraslama şeklinde mezar yapıları yapılabilir de bu iş bazen arazinin kamulaştırma maliyetine yakın bedellere tekabül edebilecek, ancak gerek definlerde gerekse de mezar ziyaretlerinde özellikle yaşlılar için sıkıntılar verecek, cenaze sahipleri de eğimden dolayı mezarlarını yaptırırken hafif meyilli arazilerdeki mezarlıklara göre yüzde 30- 40 oranında bazen daha fazla inşaat bedeli ödemek zorunda kalacaklardır. Ayrıca arazide yaya ulaşımı için çok sayıda merdiven ve duvar yapmak zorunda kalınacaktır.

3.1.2.5 Yönlenme

Kuzeye bakılı alanlarda cesedin çürümesi güç olacağından bu alanlar mümkün olduğu oranda mezarlık olarak seçilmemelidir (Uslu 1997).

3.1.2.6 Sıcaklık ve rüzgar yönü

Mezarlıklar talimatnamesine göre mezarlık olarak seçilecek saha hakim rüzgarların şehir ve kasabalardan gittiği istikamette olmalıdır.

Sıcaklık ise kokuşma üzerine etkisi en fazla olan faktördür. Kokuşma en hızlı 25– 35 °C arasındadır. Kokuşma yaz aylarında 1–2 gün, kış aylarında 5–6 gün veya daha geç kendini gösterir. 0°C altında kokuşma durur. Kuru havalarda çürüme, rutubetli havalardan daha geç olur. Çürümenin birinci dönemi cesedin bulunduğu ortama bağlı olarak yaklaşık 2–3 hafta sürer (Adli Tıp [tarih yok]).

Çürümenin ikinci dönemi yani gaz çıkışının en fazla olduğu dönem yaz ayına denk gelirse NH₃, S, N, CO₂ ve diğer çürüme kokuşma gazları (Pütresin, Kadaverin, Ptomen) rahatsız edebileceğinden rüzgâr yönünün tespit edilerek insanların yaşadıkları alana bu kötü kokuların ulaşması engellenmelidir.

Bunun için mezarlık içerisinde uygun bitki tasarımları ile özellikle koku gideren ve piramidal formu servi ağaçlarıyla rüzgâr koridoru ve perdeleri yapılabilir.

3.1.2.7 Ulaşılabilirlik

Mezarlıklar insanların cenazelerini rahatlıkla götürebileceği ve toplu taşıma araçlarıyla ziyaret edebileceği bir mesafede mümkünse ana arterlere ya da ikinci derecede yollara yakın tarifi mümkün kolay ulaşılabilir yerlerde olmalıdır. Ayrıca belediyelerde hizmet birimlerinin de farklı bir ilçede bulunan bölge mezarlıklarındaki hizmetlerini yerinde, zamanında ve tasarruflu bir şekilde görebilmeleri için iyi bir ulaşılabilirlik planlaması yapılmalıdır.

İstanbul'da özellikle insanlar mezarlıkları ziyaret edebilecekleri mesafelerde, evlerine en yakın yerde olmasını istemektedirler. Mezarlığın ziyaret yakınlığı, mezarlığın düzeninden ve mezar yeri ücretinden daha fazla tercih edilmektedir. Gerek cenaze yakını ve mezarlık ziyaretçileri için gerekse de belediye için bu mesafe İstanbul şartlarında trafikte kalma süresi dâhil bir saati geçmemelidir. İdeal olarak mezarlığın ilçe merkezine ve/veya hizmet birimine uzaklığı 15–20 km çapında bir alanda olmalıdır. Daha uzaktaki yerlerde bulunan mezarlıklara cenaze sahipleri defin için gönderilememekte ya da çok zorlanılmaktadır.

Bu durumda şehir içinde doluluk oranını tamamlamış ancak ikametlerine yakın mezarlıklara cenazelerini defin ettirmek için cenaze yakınları belediyelere ve çalışanlara her türlü sıkıntıyı yaşatmaktadırlar. Kabulü durumunda ise eski mezarlıkta yeşil alan için ya da donatılar için ayrılmış alanlara hatta yollara dahi gömüler yapılmak durumunda kalınmakta, mezarlıkta fonksiyonlar bozulmaktadır. Bu yüzden eski mezarlıklar üzerindeki talebi de kırma adına bu hususlara dikkat edilmelidir.

3.1.2.8 Konutlara uzaklık

Umumi Hıfzısıhha Kanununda (1593 s.k., 212.m) “Her şehir ve kasaba belediyesi şehir ve kasabanın haricinde ve meskenlerden kafi miktarda uzaklıkta olmak üzere şehir ve kasaba nüfusuna ve senelik ve fiyatı umumiyesine nispetle lazım gelen bir veya müteaddit mezarlık mahalli tesisine mecburdur” denilmektedir.

Mezarlıklar talimatnamesinde (Resmi gazete 5055; 12.03.1942) 1. maddesinde yukarıdaki husus açılarak “Mezarlıklar şehir ve kasabaların mesken veya diğer maksatlarla bina yapılan sahaların hududundan, mezarlık hududuna en aşağı 500 m mesafede tesis edilecektir. Sıhhi veya diğer sebeplerle görülecek lüzum üzerine ve mahalli şartlara göre bu mesafe daha fazla uzatılabilir” denilmektedir. Ancak şehir içerisinde yer seçiminde aranan diğer hususlar tamamlanabilse de konutlara 500 m mesafeyi sağlayabilecek şekilde mezarlık vasfına uygun arazi bulmak oldukça zordur. Daha önce konutlara uzaklığı sağlayan bir mezarlık çevresindeki yapılanma sonrasında konutlara nerdeyse sıfır mesafede kalmaktadır.

3.1.2.9 Mülkiyet

Mülkiyet, yer seçiminde öncelikle belirleyici ya da sınırlayıcı etken olmuştur. Özellikle kamulaştırma kolaylığı nedeniyle hazine arazileri bu amaçla seçilmektedir (Uslu1997).

Planlarda mezarlık olarak seçilmiş ancak şahıs mülkiyetinde olan arazilerin kamulaştırmalarında problemler yaşanabildiğinden mezarlık olarak yer seçimi yapılırken mümkün mertebe kamu arazilerinden faydalanılmalıdır. Kamu arazileri özel arazilere göre daha büyük ölçüde olabileceği gibi belediyelere de ciddi kamulaştırma yükü getirmeyecektir.

Kamu arazilerinden olup farklı maksatlar için başka kurumlara tahsis edilmiş yerlerden mezarlık vasfına uygun olan arazilerde kurumlar arası kabul (feragat, becayiş vs) tahsis şekilleri değiştirilebilir ve tahsis alanı mezarlık olarak kullanılabilir.

3.1.2.10 Hukuki durum

Mezarlık olarak seçim yapılacak alanlar defin yapıldıktan sonra geri dönüş olamayacağı için tartışmalı alanlardan seçilmemelidir. Özellikle şahıslarla çekişmeli kamu mülkiyetinde gözüken arazilerde hukuki süreç devam ederken alanın mezar yeri olarak belirlenip kullanılmasından sonra çok ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır.

3.1.2.11 Plan durumu

Mezarlık olarak seçilecek araziler 1/1000 ve 1/5000 planlarda daha önceden belirlenmiş, birbiriyle uyumlu yerlerde seçilmelidir. Belediyelerin plan yetkisi olmakla beraber TOKİ gibi bazı kurumlara da plan yapma yetkisi verildiğinden plan yetkisi bulunan kurumların birbirleri görüşerek hareket etmeleri düzen açısından faydalı olacaktır.

Şehir içerisinde büyük şehir kompleksleri, uydu kentler, iş ve alışveriş merkezleri inşa edilirken çoğunlukla planlarda mezarlık alanları ayrılmamakta nedense unutulmaktadır. Planlarda mezarlık olarak seçilmiş alanlar olsa bile mezarlık vasfına gerek zemin özellikleri gerekse de başka sebeplerle uygun olmamaktadır. Ya da daha önceden mezarlık olarak ayrılmış bir saha plan tadilatları ile farklı fonksiyonlara çevrilmektedir.

Planlarda ayrılmış yerler bazen de özel mülkiyete konu olduğundan kamulaştırma yükü getireceği düşüncesiyle olduğu gibi bırakılmaktadır.

Bir başka konuda Orman Bakanlığından, Orman Kanununun (6831 s.k) 17. maddesine uygun olarak işletme maksadı ve mezarlık amacıyla tahsis talebinde bulunulan orman alanlarında belediyelerin plan yapma yetkisi bulunmasa dahi kanun ve mevzuatlardaki diğer şartların eksiksiz tamamlanması gerekir.

Ayrıca plan yapılan alan SİT alanında kalıyorsa koruma kurullarının onayı alınmadan hiçbir işlem tesis edilmemelidir.

3.2 MEZARLIKLARIN TASARIM İLKELERİ

Mezarlıkların planlamasından sonra tasarım konusu gelmektedir. Tasarımla mezarlık alanı şekillendirilmekte ve fonksiyonlaştırılmaktadır. Tasarım mezarlıkta iki önemli konu ile hayat bulmaktadır.

3.2.1 Yapısal Tasarım İlkeleri

Mezarlık alanlarında bitkilendirme oranları ve kısımları önceden hesap edilerek bırakılacak alanlarda yapılacak yapısal tasarım her yönden başarılı olacaktır.

3.2.1.1 Mezarlık adaları ve mezar parselleri

Mezarlık düzenlemelerinde mezarların ada ve parsellerle tanımlanması bir mezarın kolaylıkla bulunmasını sağlarken, diğer yandan ruhsuz bir düzenlemeye de neden olabilmektedir. Bunu önlemek için ada, form ve büyüklükleri farklılaştırılabilir ve yeşil alanlar adalar arasına serpiştirilebilir.

Mezarlıklar ana aks ve 2.derecedeki yollarla adalara ayrılır. Adalar kendi içerisinde parsellere, parsellerde numaralarla mezar yerlerine ayrılır. Ada ve parsellerin büyüklüğü arazinin büyüklüğüne ve topografik yapısına göre çeşitlenebilir.

Bahse konu olan ada kadastral ada olarak değil mezarlık idaresinin mezar yerlerini kolaylıkla bulunabilmesi adına düzenlemiş olduğu adalardır.

Mezarlıkta adalar tek kişilik, çift kişilik(aile kabri), çocuk, kimsesizler, kimliği meçhuller, organ ve ceninlerin gömüleceği alanlar ile aile kabri olarak boş satış yapılabilecek alanlar olarak planlanmalıdır. Adalarda bu ayırım genel manada düzen ve araziden optimum fayda sağlamamıza yarayacaktır. Adaların büyüklükleri ölüm ve boş mezar talepleri gibi istatistikî değerler üzerinden hesap edilmelidir.

Adaların numaralandırılması birbirini takip etmeli, ada içerisindeki parsel numaraları da çok rahat algılanabilecek düzende verilmelidir.

Adalar sadece numaralarla değil aynı zamanda birbirine benzemeyen özelliklerle örneğin meydana, o adaya özel bitkilendirme ve mezar yapılarıyla, tabelalarda renk, zeminde farklı uygulamalarla, sanatsal obje, çeşme ve diğer donatılarla da ayrılabilir.

Mezarlık adalarında ve mezar parsellerinde sert zemin uygulamalarını ölçüsünde tutmak ve oldukça yeşili öne çıkartmak gerekir. Özellikle inançlar gereği ölen kişinin kabrine ya da bitişiğindeki bir alana cenazenin yakınları bitki dikmek isteyeceklerdir. Parsel planlamasında cenaze yakınının bu isteğini karşılayabileceği bir bölüm bırakılmalıdır.

Mezar parselleri mutlaka kibleye göre ayarlanmalıdır. İslam inancına göre cenazenin sağ omuzu üzerine yüzü kibleye dönük olarak defin edilmesi gerekir.

Parseller planlanırken kişiye verilecek tahsis alanı ile o alan içinde defin yapılacak kısmı ayrı ayrı ölçülendirilmelidir.

Örneğin birinci sınıf mezarlarda boy olarak 3 m tayin edilmiş ancak bu 3 m' nin tamamı defin alanı olarak verilmemiştir. Büyük cenazeler için defin alanı mezarlıklar nizamnamesine göre 2 m uzunluğunda 80 cm genişliğinde, yedi yaşa kadar çocuklar için ise 1 m uzunluğunda 50 cm genişliğinde olarak düzenlenmiştir. Buradan gömü noktasının dışındaki alanda peyzaj yapılabilir yorumu çıkarılması planlama açısından mantıklı olacaktır.

Mezarlıklar nizamnamesine göre iki mezarın yan yana aralığı ve baş ve ayak taraflarından birbirlerine mesafesi küçük ve muntazam bir yol teşkil etmek üzere 50 cm' dir. Bu miktar parsel içinde makul bir ölçüdür.

Nizamname birinci sınıf mezarları mezarlıkta en geniş yol üzerine, ikinci sınıf mezarları ikinci derece yollar üzerine, üçüncü sınıf mezarları da bunların haricindeki yollar üzerine bulunmasını istemişse de bunlarda mezarlığın fonksiyonları ve amacı ile genel arz talep durumuna göre değişiklik yapılabilir ve zaten yapılmaktadır.

3.2.1.1.1 Mezar yapılarının inşaat ilkeleri

Ülkemizde mezarlıklarla ilgili önemli bir başka konu ise bugüne kadar hiçbir denetime tabi olmadıkları izlenimini veren mezar tasarımlarıdır. Mezarların çeşitli boyut, şekil, malzeme, renk vb. şekilde farklılaşması çirkinliğe sebep olmaktadır (Özkan ve diğ. 1996).

Mezarlıklarda sıkça karşılaşılan bir durum olan mezarların tasarımı mezar sahiplerine bırakıldığında birbirinden çok farklı mezar taşı ve yapılarıyla, ayrıca gereğinden çok sayıda bitki türüne yer verilerek ya da er geç manzarayı veya ulaşımı engelleyecek bitkiler kullanılarak yapılan mezar düzenlemeleriyle oluşan uyumsuzluktur. Bu durumu önlemek için birkaç örnek mezar taşı ve mezar yapısı oluşturmak ya da bir tasarım komitesi kurmak önerilebilir.

Belediye Mezarlıklar Nizamnamesinin (Resmi gazete 1868; 1931) Mezarların tanzim, teçhiz ve tezyinini düzenleyen 24. maddesinde “Mezarlık dâhilinde mezar sahipleri tarafından yapılacak lahit, duvar parmaklık, taştan ve sairden tezyinat ve tesisat ve her türlü inşaat belediyenin müsaade ve kontrol altında cereyan edecek ve belediyece verilecek müsaade haricinde inşaat menedilecektir.” denilmektedir. Buradan da anlaşılacağına göre mezar yapıları ile ilgili düzenleme yetkisi belediyelerde olmasına rağmen ilke konmadığı veya konya bile uygulanamadığını göstermektedir.

Belediyelerin mezarlıklar müdürlüğü birimlerinden verilen inşaat izin belgelerinde belirtilecek maddelerle, belirlenmiş ilkeler çerçevesinde mezar yapımları kontrol altında tutulmalıdır. En iyisi mezar yapıları için tip projeler üretip mezar sahiplerine bu projelerden tercih imkânı tanınmalıdır.

Mezar yerlerinin kaplayacağı alan; yönetmelik hükümlerine göre tahsisi yapılmış mezar yeri kullanım belgesi ölçüsünde belirtilen ölçüleri aşmamalıdır.

Mezarlıklar Müdürlüğü yönetmeliklerinde mezar yerleri için eski tarihlerde oldukça değişik ölçüler kullanılmış olmasından kaynaklı aynı adada daha da ötesi yan yana mezarlarda bile çok farklı ölçülerde tahsisler yapılmıştır. Örneğin bir kişiye 1,20 m eninde 2,40 m boyunda tahsis verilmiş iken hemen yanındaki mezara 1,50 m eninde 3 m boyunda yer verilmiş bir başkasına 80 cm eninde 2 m boyunda yer verilmiş olması ve hatta 0,5 x 1 m ölçülerindeki çocuk mezarları aynı alan içersindeki mezar yapılarındaki standardı hemen ortadan kaldırmaktadır. Aşırı talebi olan mezarlıklarda yer kazanabilme adına yapılmış tahsislerden özellikle iki mezar arasındaki işlemlerde mezar yapısının en ve boyunda standart dışı uygulamalar görselliği bozduğu gibi mezar yapıları arasındaki yol veya peyzaj yapılarını da ortadan kaldırmaktadır.

Mezar adaları ve parsellerinde önceden yapılacak alan planlama ve tasarımı neticesinde çıkarılacak en iyi projeye göre önce tahsis yapılacak ölçü belirlenmeli, bu alana ileride idare ya da vatandaşlar tarafından ekleme yada cenaze sırasındaki tazyikleri düşünerek tecavüzleri engelleyecek tarzda kesin hatlarla gömü / tahsis sınırları ayrılmalıdır. Aynı ada ya da parselde kesinlikle iki ayrı ölçüde tahsis yapılmamalıdır.

Parselde mezar tahsislerinin ayrı ayrı yapılacağından tahsis edilen iki mezarın yan yana aralığı ve baş ve ayak taraflarından birbirine mesafesi küçük ve muntazam bir yol teşkil etmek üzere 50 cm olmalıdır. Aynı aileye ikiden fazla verilen mezarların birbirine bitişik olarak yaptırılması da parsel düzenini ve yapı şeklini bozmaktadır. Oldukça uzun ve hatta eğimi fazla olan yerlerde daha da yüksek yapılan bitişik mezarlar adeta kaleyi andırmaktadır. Buna müsaade edilmemesi gerektiği gibi ikiden fazla mezarın bahçe gibi sınırlarının tek duvarla çevrilmesi de engellenmelidir. Mezar yapıları belgelerindeki ölçülere göre mezarlıkta ayrı ayrı tanımlı olmalıdır.

Mezarın yapısı yerden itibaren maksimum 50 cm yüksekliğinde olmalıdır. Göz seviyesinin altında kalan bu ölçüde arkada kalan diğer mezarların görünmesi engellenmemiş olacaktır. Arazi şartlarının elvermediği yerlerde bu ölçüde değişiklik yapılması zaruri ise diğer mezarlarda aynı yükseklikte olmalıdır.

Mezarların üstünü örtecek tarzda kubbeli tasarımlara yer verilmemelidir. Mezar yapısının üstünde kullanılacak kesme çiçekler için vazo, kuşlar için suluk, gösterişli olması adına yapılacak kol-baba ve kafes uygulamaları da belediyenin denetiminde ölçülü ve estetik olmalıdır.

Vandalizmi engelleme adına mezar üstüne veya mezarın çevresine demirden veya diğer malzemelerden oluşturulacak her türlü uygulama engellenmelidir. O mezar adasında birinin mezarı önemli iken diğerlerinin önemsiz olduğunu düşündürecek uygulamalara bu anlamda müsaade edilmemelidir.

Mezarlarda kullanılacak baş taşı ölçülerinde de bir standart olmalıdır. Mükerrer defin olmayacak mezarlarda baş taşı ölçüsünün yüksekliği 50 cm' i genişliği ise 40 cm' i geçmemelidir.

Uslu'ya (1997) göre Mezar taşlarının maksimum yüksekliği ayakta duran bir insanın göz seviyesinden aşağıda olmalıdır. Bu göre genişlik 50 cm yükseklik 80 cm olmalıdır. Düşey bir baş taşının yüksekliği 70–160 cm arasında değişebilmelidir.

Mezar yapılarında kullanılacak malzemenin cinside önemlidir. Aynı alan içerisinde aynı ölçülerde bile olsa birbirinden farklı taş, beton, demir, mermer, granit, tuğla, briket, mozaik malzemeler kullanılması uygulama birliğini ortadan kaldırmaktadır. Ekonomik durumu çok iyi olan biri mezarında granit malzeme kullanır iken yanı başındaki diğer mezarın tuğla ile çevrili olması düzeni bozacaktır. İstenilen yapı ve malzeme standartlarına göre cenaze sahiplerine tahsislerin yapılması ilerde çıkabilecek problemleri önleyecektir.

Mezar yapısında kullanılacak malzeme özenle seçilmeli dayanıklılık adına beton içerisinde demir ve çimento dozajında kullanılmalıdır. Betonda kullanılacak agrega malzemesinin miktar ve kalınlığına dikkat edilmelidir. İçinde demir olmayan veya çimentosu az olan mezar yapıları çok çabuk yıpranmakta ya da tahrip olmaktadır. Beton parçalanmakta, mermer kaplamaları duvarından dökülmekte ya da üstündeki süsleri düşerek parçalanmaktadır.

Kışın yapılacak beton harcının priz tutmaması tehlikesine karşın hava ve kullanılan suyun sıcaklığı da önemlidir. Ayrıca yağmur veya kar yağışı altındaki uygulamalarda beton yüzeyi korunmalıdır.

Kullanılacak malzemenin kalitesi ve kalınlığı da oldukça önemli olup iyi belirlenmelidir. Özellikle taşıyıcı olan kısımlardaki kalınlık mezar yapısının ömrünü tayin etmektedir. Örneğin 20 cm olması gereken mezar duvarı yıkılabilmekte, 6 cm altındaki mermer kaplaması kırılabilmekte aynı şekilde özellikle yüksek baş taşlarında zayıf malzeme kullanılması neticesinde baş taşları mezar yapısından ayrılmakta ya da en ufak bir temasta düşerek kırılabilmektedir.

Ayrıca piyasa şartlarında atık olarak değerlendirilebilecek ya da oldukça zayıf malzeme seçimleri de mezar yapı ömürlerini kısaltmakta ve görsel bir kirlilik yaratmaktadır. Ustalıkta bir başka faktördür. Mezar yapısının işinin ehli ustalar tarafından yapılması şarttır. Yapı itibariyle mezarlar başka kişilerce fazla sorunlu olarak gözükmese de mezar işini hiç bilmeyen mimar ya da mühendisler bile özel bir tasarım olan mezar yapımlarında ciddi hatalar yapabilmektedir.

Örneğin katlı yapılacak mezarlarda lahit kapaklarının konacağı dişler unutulmakta, mezarın derinlik ya da iç genişliğini iyi hesap edilememekte ya da malzeme tayininde ve uygulamasında sıkıntılar yaşanabilmektedir. Mezar yapıları için sertifikalı kurslardan eğitim almış ustalara mezar inşaatları yaptırılmalı, cenaze yakınlarından inşaat ustası olanlara bile gerekirse iş yaptırılmamalıdır. Mezar inşaat ustası olanların yanında çalıştıracağı işçilerde uygulamalı eğitimden sonra mezarlıklara iş yapabilmelidir.

Malzeme rengi de dikkat edilmesi gereken bir konudur. Özellikle ağaç ve bitki bulunmayan beton ve asfalt yoğunluklu alanlarda ışığı yansıtmayan koyu renkler seçilmelidir. Bu alanlarda yoğun beyaz renkteki mezar yapıları ışığı ve ısıyı olduğu gibi yansıtacak ve özellikle yazın öğle vakitlerinde cenazeye veya ziyarete gelenler olumsuz etkilenecektir. Eğimli arazilerde ise görsel bir kirlilik oluşturacaktır. Diğer alanlarda birbirinden farklı renkte tasarımlar uygulanması da kargaşalığa yol açacaktır.

Mezar yapımlarında kullanılacak kalıplarda bir başka konudur. Eğri büğrü, eksik veya zayıf nitelikli bir kalıpla ne kadar iyi yapı malzemesi kullanılsa da iyi bir sonuç alınamayacaktır.

Mezarlık adalarında mezar parsellerine yakın noktalarda mezar inşaatı yapacak ustaların malzemelerini getirip harç hazırlayacakları, etrafının kapalı, içinde suyu ve gideri bulunan çalışma noktaları tasarlanmalıdır. Etrafını kapatacak olan malzeme göz hizasının altında olmamalı, perdenin dış kısmı bitkilerle çevrilerek kamufle edilmelidir.

Mezarlıklarda yapı inşaatları mezara mümkünse en yakın inşaat için ayrılmış bölgede ya da özel hazırlanmış tekne içerisinde malzemesini ve harcını yere dökmeden diğer mezarlara zarar vermeyecek şekilde yaptırılmalıdır. Özellikle sıra diye tabir edilen yolu dahi olmayan mezar adalarında harç yerde hazırlanmakta yol üzeri ve alt yapısı bozulduğu gibi taşıma sırasında diğer mezar yapılarını kirletmekte veya zarar vermektedir.

Mezarlıklar Hakkındaki Nizamnamenin (Resmi gazete 1868; 1931) 36.maddesine göre lahitsiz mezarların üst yapısı cenazenin defin tarihinden itibaren 3 ay geçmedikçe yaptırılmamalıdır. Genel ilke olarak cenazenin defin edildiği yere sonradan yapılacak lahit veya kat uygulamaları defin tarihinden itibaren bir yılı geçmedikçe yaptırılmamalıdır. Yapısız mezarların zamanla çökerek açılma riskine karşın zaman aşımı olan süreyi de gözetererek beş yıla kadar yaptırılmalıdır.

Mezar inşaatları idarece verilecek izinle verildiği gibi inşaat süresince devamlı kontrol altında tutulması gerekir. Mezar sahiplerinin tahsis sınırları dışına çıkmaları engellediği gibi basamak, oturak, çeşme vs. farklı uygulamalarına da daha işin başında iken engel olunmalıdır.

Farklılık çağrıştıracak ve ayrımcılığa neden olabilecek mezhep, etnik vb gibi sembollere mezar yapılarında müsaade edilmemelidir.

Dini gün ve bayramlar ile özel günlerde mezar inşaatları önceden durdurulmalıdır. Bu günler çok önceden hesap edilerek mezar yapıları bitirilebileceği azami zaman göz önünde tutularak yeni inşaat izinleri verilmemelidir. Mezar yapılarının iklimsel donlardan zarar görmemeleri adına kışın mezar inşaatına müsaade edilmemelidir.

3.2.1.2 Mezarlık giriş ve duvarları

Simonds' a (1961) göre (Aktan 1999 içinde) mezarlık girişi, dünyanın cennete açılan kapıları gibi mekâna ilahi bir melodi kazandıracak şekilde olmalıdır.

Büyükklük ve konuma göre giriş noktalarının sayısı denetimi sağlayabilmek için sınırlı tutulmalıdır.

Oysa mezarlıklar nizamnamesinin (Resmi gazete 1868; 1931) 10. maddesinde her mezarlığın muntazam ve mazbut bir kapısının olacağını, kapısının her zaman kapalı olacağı, bekçinin işiteceği bir yere çingirak konacağı ifade edilmekte olup zamanımızda bu maddenin anlamsız kaldığı aşikârdır.

Mezarlıklara giriş yollarının genişliği ve çevre duvarı ile orantılı, mezarlığın hüviyetine uygun (tarihi, modern, genel vs) estetik ve yapıda, kapının genişliği oranında yayalar için kapıda geçiş kolaylığı sağlayacak tarzda, Vandalizm ve çarpmalara karşı dayanıklı kapılar yapılmalıdır. Çıkış kapısına araç girişine engelleme adına tabela ile uyarı yapılarak kapan konulabilir. Mezarlık adının yazılı olduğu tabela konulmalı ve kapıya mutlaka hangi giriş olduğunu gösterir numarası bulunmalıdır.

Mezarlıkların büyüklüğü ile ulaşım yolları ayrıca yoğunluğu hesap edilerek birden fazla giriş ve çıkış noktaları belirlenmelidir. Araçlar ile yayaları mümkünse ayırabilmelidir. Ana giriş büyük araçların girişine ve manevrasına uygun genişlikte, girişi trafik yolundan direkt bağlamadan içeriye sahanlık oluşturacak şekilde bir meydan olmalı, giriş kapısı ile trafik yolu arasında 5-6 m bulunmalı imkan varsa 20 m' ye kadar uzatılmalıdır. Giriş yücelik kazandıracak şekilde yüksekçe minimum 4,5 m yapılmalıdır. Girişte mezarlığı vurgulayacak tarzda estetik ve sanatsal öğelere yer verilmeli, bir tabela ile mezarlığın adı vurgulanmalı ve giriş akşamları ışıklandırılmalıdır.

Umumi Hıfzısıhha Kanununun (1593 s.k) 212. maddesine göre mezarlıkların etrafı behemehal duvarlarla tahdit edilir denilmektedir. Belediye Mezarlıklar Nizamnamesinin 9. maddesine göre de “Belediyeler ölü gömülmesine tahsis olunacak mezarlıkların Umumi Hıfzısıhha Kanununun 212. maddesi mucibince hariçten insan ve hayvan girmesini men için etrafını hiç olmazsa iki metre yüksekliğinde mevkiin ehemmiyetine ve Belediyenin kudreti maliyesine göre taştan, tuğladan veya kerpiçten bir duvar ile muntazam bir surette tamamen çevirecekler ve bu duvarı daima iyi halde muhafaza edeceklerdir” şeklinde anlatılmaktadır.

Mezarlıkların Korunması Kanununun (3998 s.k) 3. maddesine göre de “Belediyeler ile köy muhtarlıkları, mezarlıkların etrafını duvarla çevirmek, ağaçlandırıp çiçeklendirmek ve gerekli her türlü bakım onarımı yaparak korumak zorundadır”.

Mezarlıklarda yapılacak duvarlar belki önceleri hayvanların mezarlığa girerek otlamalarını, mezarları çiğnemelerini ve kirletmelerini engelleyebilmek için 2 m yükseklik şartı konmuş, belki de psikolojik sebeplerle hariçten insan girmesi cümlesi de eklenmiş olunabilir. Mezarlıklar artık insanların korkuyla baktıkları, yüksek duvarların ardında gizli, tek kapılı yerler olarak görülmemeli, içindeki canlı cansız peyzaj unsurlarını ve sanatsal objeleri gösterecek, kent içerisinde bunalmış insanlara alternatif pasif yeşil alanlar olarak davetkar çağrılar yapabilecek özellikte ve yükseklikte olması, bu yüksekliğin duvarın eğimden kaynaklı veya taşıyıcı özelliği olması halinde yüksekliğin bu kısımlarda artıcı olabileceği, sınır belirleyici özelliği bulunan düz kısımlarda en iyisi geniş görüş mesafesinde olmalıdır. Yetişkin bir insanın ayakta iken ortalama göz yüksekliği seviyesi 1,60 m' dir. Bir insanın normal halde çevresini algılayabilme dikkati genellikle göz yüksekliği seviyesi ile onun altında yoğunlaşır. Mezarlıkların 50–80 cm yüksekliğinde duvarla çevrilmesi ancak vandalizmi engellemesi ve güvenlik vurgusunda da bulunulması adına duvar üstünde 40–70 cm demir korkuluk bulunması gereklidir. Duvarların önü ve arkasına duvarı gizleyecek tarzda çit ya da sarmaşık bitkileri dikilmelidir.

3.2.1.3 Mezarlık içi ulaşım

Belediye mezarlıklar nizamnamesinde (Resmi gazete 1868; 1931, md.10) mezarlık içi ulaşımında aşağıdaki esaslara uygun plan yapılma mecburiyeti getirmektedir.

- a) Mezarlıkta vaziyete göre, kapıdan itibaren geniş bir yol bulunacaktır.
- b) Yine kapıdan itibaren mezarlık duvarının iç tarafını dolaşacak bir yol bırakılacaktır.
- c) Mezarlık lüzumu kadar yol ve küçük yollarla muntazam adalara ayrılacaktır.
- d) Münasip yerlerde lüzumu kadar genişlikte bir veya müteaddit meydanlar açılacaktır.
- e) Mezarlık içerisinde açılacak en geniş yol ölü araba ve kamyonlarının serbestçe girip manevra yapmasına müsait olacak genişlikte bulunacaktır.
- f) Mezarlığı şehre bağlayan yol daima iyi bir halde muhafaza edilecektir.

“Cenaze nakleden vasıtalardan başka cenaze alayına iştirak eden veya ziyaretçi getiren araba, otomobil ve sair her türlü nakil vasıtalarının mezarlık içerisine girmesi yasaktır. Yalnız mezarların inşasına ve süslemesine mahsus malzeme getiren arabalar mezarlık idaresi tarafından irade olunan yollardan geçmek şartıyla mezarlığa girebilirler”.

Oysa günümüz şartlarında cenaze için mezarlıkta bulunulmak bir tarafa trafik sıkışıklığında araçların kaçış noktası ya da gideceği mahalle kestirmeden ulaşma adına mezarlıklar yoğun olarak kullanılmaktadır.

Bilindiği üzere eğimli arazilerde yaya ve araçların yatayda ve düşeyde olmak üzere iki yönlü hareketi vardır. Bu hareket güzergâhlarının mezarlıklarda mümkün olduğu kadar hafif eğimde seyretmesi esastır. Genelde dik eğimli güzergâhlar hem araçlar hem de yayalar için yorucudur. Dik eğimde araç yolları sürekli bir çıkış veya iniş seyrederek.

Yaya yolları ise yatay veya hafif eğimli yollarla dik rampa ya da merdiven kombinasyonlarını gerektirir. Sürekli dik çıkışlar yorgunluğa ve sinir bozukluğuna yol açabilir. Küçük binek araçlar için eğim oranı yüzde 15’i, düşük viteste yüzde 25’i geçmemelidir. Sert zeminli yollarda ağır kamyonlar için düşük viteste yüzde 7’i, yüklü kamyonetlerde düşük viteste yüzde 17’i geçmemelidir. Yayalar için ise uzun mesafede yüzde 5’i, kısa mesafelerde ise yüzde 30’ u geçmemelidir. Kar ve buzlanma yapabilecek açık yerlerde yüzde 6’yı geçmemelidir. (Seçkin 1996).

Enine eğimde drenaj için en fazla yüzde 3 olmalıdır. Yaya yolunun genişliği ana aksdaki yoğunluk durumuna göre yayalar için 1,20–1,80 m arası hesap edilmelidir. Ana aks üzerinde yayalar için gerekirse aksın her iki tarafında yaya yolu bırakılmalıdır.

Mezarlığın en önemli ve herkes tarafından yoğun olarak kullanılacak ana aksı özellikle cenaze araçları ile cenazeye iştirak edecek araçların rahatlıkla kullanabileceği aynı zaman da mezarlığa malzeme getiren kamyon ya da kamyonetleri de düşünerek uygun genişlikte planlanmalıdır.

Yolun genişliği; araç cinsi, araç yoğunluğu ve arazinin topografik özelliklerine göre belirlenir. Rahat geçiş için 2 şeritli bir ana aksta araçlar için yol genişliği $2 \times 3.8 = 7.6$ m olmalıdır. Mezarlık büyük ve ziyaretçileri fazla ise kapasite genişliği arttırılmalı, $4 \times 3.8 = 15.2$ m olmalıdır. Yüksek standart belirlenecek alanlarda cenazeye iştirak eden ziyaretçilerin defin sırasında bir saat gibi kısa süreli park ihtiyaçları için park şeridi tasarlanabilir. Yol araçların mezarlık dahilinde hız yapmalarını ve çevreye zarar vermelerini engelleyecek şekilde düzenlenmelidir. Bölünmüş yollarda, daralan yollarda, görüşü kapalı yollarda, kot farklılığı, banket vs sebeplerle uygun yerlerde araçlar için korkuluk yapılmalıdır. Aksi halde mezar parsellerine araçlar girebilecek ya da banketlere araçlar düşebilecektir.

Mezarlık dahilinde araç girecek yolların genişliği 6 m'den aşağı olmamalı, araçlar çıkışlara doğru yönlendirilebilmeli, bir sebepten yol çıkışı bulunmayan yerlerde araçların manevra yapabileceği yerler bırakılmalıdır. Kavşak noktalarındaki dönüşlerde araçların yeterli hızla dönüşünü mümkün kılacak büyüklükte karp yarıçapı hesap edilmelidir.

Planlama açısından mezarlıkta temizlik, malzeme taşıma ve güvenlik amacı ile mezarlık duvarını içeriden dolaştıracak şekilde 3,8 m' lik bir yolda bırakılması gerekir.

Mezarlık içerisinde yaya yolları araç yoluna paralellerde geniş, mezar parsellerinde daha dar planlamalıdır.

Ana aks üzerinde toplanma merkezleri vs yerlerdeki çöp sepeti, oturma elemanları, çeşme, ağaç, maslak, tabela gibi elemanlar yaya yollarını daraltabileceği mutlaka hesap edilmelidir.

3.2.1.3.1 Merdivenler

Yetişkin bir insanın ortalama yürüme hızı 4.5 km / saat (75 yaş ve daha yaşlılar için 4 km /saat) olup bu ortalama yürüme hızları yoldaki yaya yoğunluğunun artması ve /veya yayaların önündeki serbest açıklığın 5 m' den aşağı olması halinde azalır.

Bu hızların yüzde 6 ve daha az eğimlerde eğim değişimlerinden belirgin bir biçimde etkilenmesi mümkün değildir. Merdivenlerden aşağı inişte insanın ortalama yürüme hızı yaklaşık olarak 3 km/ saat, çıkışta ise 2 km/saattir (Seçkin1996).

Mezarlıktaki eğimli alanlarda özellikle yaşlı ziyaretçilerin ve inşaat malzemelerinin kolay ulaşımı için arazinin eğimini yumuşatacak tarzda minimum 1,5 m genişlikte (iki insan genişliği+tabut genişliği tutma mesafesi) merdivenler yapılmalıdır.

Merdiven basamakları geniş ve ayak tabanına düz oturmalı (drenaj için yüzeye yüzde 1-2 eğim verilmeli), basamak yüksekliği fazla olmamalıdır.

$R(\text{Yükseklik})+T(\text{Genişlik})=53$ cm olabilir. Basamak yüksekliği 17,5 cm' den fazla olmamalıdır. Basamak yüksekliği ve basamak derinliği arasında belirlenecek oran iniş ve çıkış kolaylığı ve güvenliği (yağmur, buzlanma vs) bakımından bir münferit merdiven veya merdivenler dizisi için daima sabit olmalıdır (Seçkin 1996).

Gereken yerlere sahanlıklar tasarlanmalıdır. Merdiven sahanlıkları arasındaki yükseklik veya kot farkı ziyaretçileri yorabileceği gibi psikolojik olarak ta (cenaze naklinde, cenazeyi bıraktığı yeri derinde görmesi vs) rahatsızlık verir.

Bu nedenle söz konusu yükseklikler bir sahanlık üzerinde ayakta duran orta boylu yetişkin birinin daha yüksekteki müteakip bir sahanlığın zeminini görecek tarzda iki sahanlık arasında 1,6 m veya daha az bir kot farkı bulunacak tarzda tasarlanmalıdır. Sahanlıklarda derinlik minimum 1,80 m, genişlik merdiven genişliği kadar olmalıdır (Seçkin 1996).

Bu sahanlıklarda mecbur kalındığında geçişi engellemeyecek tarzda oturma elemanlarına da yer verilebilmelidir. Merdivenlere paralel mezar parselleri var ise korkuluklar geçişi engellemeyecek ancak daha aşağılara inecek yaşlı ziyaretçileri de düşünerek uygun aralıkta bırakılmalıdır. Merdivenler parmaklık, bitkilendirme ve benzeri öğelerle belirginleştirilmelidir. Merdivenler buzda ya da yağmurda kaymayı engelleyecek malzemelerle tasarlanmalıdır.

Korkuluk dayanıklı statik yapıda, dolgun malzemeli, tutunmaya kolay kalınlıkta ve yükseklikte, paslanmayı engelleyecek statik boyalı ve çapaksız olmalı, soğuk havalar da metal soğukluğunu azaltacak kaplama ile yapılmalıdır. Korkuluk yüksekliği olarak 80–90 cm önerilebilir.

Mezarlık duvarı ile dış yol kotundaki farktan dolayı yapılması gereken merdivenler mezarlık duvarı içerisine gizlenerek yola dik değil duvara paralel olmalıdır.

3.2.1.3.2 Rampalar

Mezarlığa gelen engelli ziyaretçilerle mezar inşaatı ve bakımı için el arabası ile malzeme indirilmesi gereken bazı noktalara rampalar tasarlanmalıdır.

Rampa eğimleri yüzde 8'i geçmemelidir. Tek yönlü rampanın serbest geçiş için minimum genişliği 90 cm olmalıdır. 9 m 'yi geçen rampalarda sahanlık bırakılmalıdır. Yüzde 10 ve daha dik eğimlerde tekerlekli sandalye veya el arabası kullanımı zorlaşacaktır (Seçkin1996).

3.2.1.3.3 Yol yapısı

Mezarlıklarda araç yolları bakımlı ve araç yükünü taşıyacak yapıda olmalıdır. Alt yapı yolun esas taşıyıcı kısmıdır. Zeminde doğal taşlar kullanılmaya çalışılmalı ancak belediyelerin imkânları doğrultusunda araç yollarında beton veya asfalt zeminde uygulanabilir. Doğal taşlı zeminde güzel desen çalışmaları yapılabilir.

Yol mutlaka stabilize malzemelerle tesviye edilmeli, sıkıştırılmış zemin üzerinde çalışma yapılmalıdır. Araçların yoldan dışarı çıkmamaları ya da mezar parsellerine girmemeleri için yolun bordür kotu mezar parsel kotundan aşağı olmalıdır. Yolun dik eğimi, yüzeysel drenaj sebebiyle iyi ayarlanmalıdır. Aksi halde yağmur suyu zemin üzerinden yeterli seviyede transfer olamayacaktır.

Yüzeysel yağışı aktarma hızı ve yol genişliğine göre tek taraflı bombe ya da balıksırtı şeklinde iki yana olacak şekilde yapılmalı, yanlarda suyu yüzeyden taşıyacak yağmur olukları ve/veya açık kanalet konulmalıdır. Bu yağmur oluşu ya da kanalet boyunca akan yağmur suları yola ve çevreye zarar vermeden yağmur suyu drenaj sistemine kapalı olarak akmalarını temin için rögar yapıları yapılmalıdır.

Yağış sularının kolayca ve kısa sürede akabileceği asfalt zeminlerde enine eğim yüzde 1–2 olabilir. Bu oran beton için ise yüzde 2, çakılda yüzde 4, toprakta yüzde 5–6 olmalıdır (Seçkin1996).

Mezarlık parselleri arasında yine belediyenin durumuna göre andezit küptaş, kayrak, parke ya da beton tercih edilmelidir. Mezar arası parsellerde asfalt uygulanmamalıdır.

3.2.1.3.4 Otopark

Kalabalık şehir yaşantısında insanlar mali güçleri ile orantılı olacak şekilde ve sıklıkta araç kullanmaktadırlar. İstanbul için mezarlık alanlarında otopark, sirkülasyon sistemi ile beraber tasarımın vazgeçilmez unsurları arasına girmiştir.

Mezarlığın giriş noktalarına yakın yerde mezarlık içindeki araç ve yaya sirkülasyonunu bozmayacak şekilde giriş ve çıkışlarının ayrı olduğu, mezarlıkların bayram, kandil ve özel günlerinde yoğun kullanımları da hesap edilerek yeterli büyüklükte, insanların mezarlıktaki adalarda bulunan cenazelerine en fazla 10–15 dakika yürüme mesafesinde ulaşabilecekleri, mevcut topografya yapısına uygun büyüklükte bir yada mümkünse birden fazla otopark planlanmalıdır.

Park yeri, kullanım ilişkisi olan ilgili yerlerde (ana giriş öncesi, gasilhane, idari bina yanı vs), amacı kısa sürede yerine getirecek mesafede, mümkünse düz ya da hafif eğimli bir zeminde (araçtan inen kişinin moralini bozmayacak ya da teşvik edecek) estetiği bozmayacak bir yere tasarlanmalıdır.

Bir otopark da düşünce sadece yüksek sayıda araç parkına olanak sağlaması olarak düşünülmemelidir, ara geçişlerini, yaya yollarını, yeterli dönüş yarıçaplarını, uygun eğimleri, etkin trafik hareketini sağlamalı, estetik ve rahat konumda olmalıdır (Seçkin 1996).

Araçlar park halinde kapıları tam açılacak genişlikte 2,7–3,8 m olarak şerit çizgileri çizilmelidir. İki araç arası yaklaşık 75 cm olabilir. Otopark giriş çıkışı yaya yolunu kestiği yerlerde uyarı adına farklı tipte bir malzeme ile kaplanmalıdır.

Otoparklarda çeşitli tip kaplama materyali kullanılmaktadır. Bu amaçla malzeme seçiminde bulunulabilirlik, maliyet, dayanıklılık, uyumluluk, çekicilik, bakım kolaylığı vs hususlar dikkate alınmalıdır. Beton, asfalt, tuğla, prekast beton taşlar (kilit taş, parke taş, çim taş vs) duruma göre tercih edilebilir.

3.2.1.4 Mezarlık hizmet binası

Tüm mezarlık alanlarında cenazelerin defin bilgileri ve mezar yeri inşaatlarının defter kayıtlarının tutulacağı, gelen ziyaretçilere bilgi ve yönlendirme ile yardımcı olunacağı, mezarlık alanının koruma ve güvenliğini temin edileceği bir bina tesis edilmelidir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği'nin 18.05 maddesinde mezarlık hizmet binaları tarif edilmiştir.

“Planlarda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, planlarda mezarlık alanı olarak gösterilen yerlerde, Mezarlıklar Müdürlüğü'nün ihtiyacı olan hizmetlerde kullanılmak üzere bodrum katlar hariç maksimum 250 m² ve h=7,50 m' yi aşmamak şartıyla görevli odası, tuvalet, şadırvan, morg, gasil hane, güvenlik odası ile gelen ziyaretçilerin bekleme ve ibadet ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar ilgili idarece uygun görülen yerlerde yapılabilir”.

3.2.1.5 Dini tesis

Özellikle büyük ve yoğun mezarlıklarda öğle ve ikinci vakit namazlarının müteakip cenaze namazlarının kılınabileceği camii veya mescit yapılmasında şehir içi trafiğini rahatlatmak ve kamu kaynaklarını (gerek cenaze araçları gerekse de cenazeye iştirak eden araçların trafikteki yakıt durumu vs) optimum değerlendirme adına faydalı olacaktır. Ancak mezarlıklara çok yakın bulunan alanlarda camii ya da mescit varsa o mezarlığa camii yapılmasına ihtiyaç duyulmayacaktır.

3.2.1.6 Meydan ve toplanma merkezleri

Özellikle cenazeye iştirak eden ve mezarlığı ve/veya cenazenin defin mahallini bilmeyen cenaze yakınlarının mezarlığın değişik girişlerinden girdiklerinde rahatlıkla birbirlerini görebilecekleri, buluşup toplanabilecekleri mezarlığın büyüklüğüne ve yoğun kullanımına uygun sayıda birden fazla mekâna yer verilmelidir.

Bu mekânlarda tabelalarla vatandaşlara buldukları yeri ve mezarlıktaki adaları ve yolları gösterir harita ve bilgi panoları konulmalıdır. Ayrıca mekânın kolay algılanabilmeleri adına simgesel objeler konulmasında fayda vardır.

3.2.1.7 Taziye mekanları

Mezarlık adalarının mezar parsellerine yakın noktalarında adet olduğu üzere cenazesi defin edilmiş kişilere taziyelerini sunma ve cenaze sonrası edilecek duaların dinleneceği çok sayıda cenaze yakınının bir arada bulunabileceği mekânlar oluşturulmalıdır.

3.2.1.8 Kantin

İnsanların yoğun kullanımında olup market, bakkal gibi işletmelere uzak mezarlık alanlarında insanlara yiyecek ve sıcak soğuk içecek servisinin yapılabilceği kantin tesis edilmelidir. Mümkünse ziyaretçilere de oturma mekânı düşünölmelidir.

3.2.1.9 Satış stantları

Mezarlığa araçla ulaşım yolu üzerinde mezarlıktan kâfi miktar uzaklıkta mümkünse taşıt yolunun karşı tarafında imalathanelere yer vermemek kaydıyla mezar inşaatı veya mezar bahçivanlığı yapan kişilerin hizmet ve ürünlerini sergileyebilecekleri ofislerin bulunması düzen oluşturma adına faydalı olacaktır. Aksi halde bu işi yapanlar mezarlıkta defin için veya ziyaret için gelmiş kişileri iş alabilme adına rahatsız edeceklerdir.

3.2.1.10 Gasil hane ve morg

Alanı müsait ve ihtiyaç olan mezarlıklarda yapılacak camide ya da idari bina yanında bay ve bayan cenazelerin yıkanabileceği ve cenazelerin bekletileceği morg üniteleri bulunan bir yapı tesis edilmelidir.

3.2.1.11 Wc ve şadırvan

Mezarlıkta toplanma merkezlerine, idari bina, cami ve gasil hane yakınlarına mezarlık ziyaretçileri için iki bölümlü wc düşünölmelidir. Dini ihtiyaçlar için şadırvanda planlanmalıdır.

3.2.1.12 Donatı elemanları

3.2.1.12.1 Çeşmeler

Mezarlık dâhilinde mezar sahiplerinin mezar üstünde yetiştirdikleri ve baktıkları bitkileri sulayabilmeleri için çeşmeler tasarlanmalıdır. Bu çeşmelerin mezar sahiplerinin kolayca ulaşabilecekleri önceden hesaplanmış ihtiyaç olacak yerlerde bulunması gerekir. Mezarlığın yapısına uygun estetik ve özellikte çeşmeler tasarlanmalıdır. Çeşmelerin tasarımı ve uygulama projeleri için idareden izin alınmalıdır. Çeşmelerin yanına cenaze sahiplerinin su doldurabilecekleri kap noktaları yapılmalıdır. Aksi halde mezar sahipleri mezarlığa pet şişeler getirecek sonrasında atık olarak mezar aralarında kalacaklardır. Çeşme giderlerinin yola değil mutlaka kapalı kanallara bağlanması ve giderin tıkanma tehlikesine karşı temizlenmesi için kapalı kanal öncesi rögar yapılması gerekir. Çeşme musluğu ile lavabosu arasında suyun dışarı taşmaması adına uygun mesafe yakalanmalı, lavabosu da uygun genişlikte olmalıdır.

3.2.1.12.2 Çöp sepeti

Ne yazık ki mezarlıkları temiz tutma ve atıkların ayrı ayrı depolanması kültür ve bilinci toplumumuzda henüz yerleşmemiştir. Mezarlıklarda özellikle mezar üstü bakımından çıkan toprakla karışık bitki çapa atıkları, fidan budama atıkları, çiçek fidesi poşet ve kutuları, ziyaretçilerin içme suyu pet şişeleri, mezar üstündeki bitkileri sulamak için kullandıkları genelde 5 lt pet şişeler, yoğun kullanımın bulunduğu mezarlıklarda ya da yoğun kullanım olan yollara bitişik mezarlıklara yollardan atılan yada mezarlıklarla evleri bitişik olup evlerinin camlarından mezarlığa attıkları yedikleri ve içtikleri yiyecek atıkları, bunları saran ambalaj atıkları, kola kutusu, sigara paketi, çocuk bezi gibi atıklar yine sanayi türü işyerlerinden atılan hazır giyim atıkları vs çıkmaktadır.

Ağırlıklı olarak atıklar gruplandırılırsa;

- a) Bitki budama atıkları
- b) Poşet ve ambalaj atıkları
- c) Evsel atıklar.

Bitki budama atıkları genelde hacimli olduklarından çöp sepetlerine sığamayacaklarından bitkisel atık konteynerleri tercih edilmelidir. Bunlar belediyelerin varsa kompost tesislerine gönderilmesi sağlanmalıdır.

Çöp sepetlerine sığabilecek tarzda olan diğer atıklar özellikle yaya yollarının üzerinde kullanım oranı ile orantılı sıklıkta olmalıdır. Mezarlık tasarımında insanların yoğun kullandıkları alanlara da çöp sepetleri konmalıdır.

Çöp sepetleri mezarlığa özgü tasarlanmalı, malzeme konması, boşaltılması, temizlenmesi kolay, darbelere ve yanmaya dayanıklı, içine konan malzemeyi de taşıyabilecek statikte, çöp suyunu sızdırmaz ve mezarlıkta dolaşan kedi, köpek ve kuşların çöpleri çıkartamayacağı tarzda tasarlanmalıdır.

3.2.1.12.3 Oturma elemanları

Mezarlıkta meydan ve toplanma merkezlerinde, kantin, taziye mekânlarında, gasil hane, dini tesis gibi alanların yakınlıklarına oturma elemanları tasarlanmalıdır. Ziyaretçilerin rahatı için yollar boyunca da yer yer oturma elemanları bırakılmalıdır. Oturma elemanlarının oturma yüzeyi genişliği genel olarak 40–45 cm ve yüksekliği 35–45 cm olarak hesap edilebilir.

Bu noktalara ilave olarak sadece cenaze yakınları için değil barındırdığı peyzaj unsurlarından dolayı şehir ortamından sıkılıp rahatlamak isteyenlerde düşünülerek mezarlığın başka noktalarına da tasarlanmalıdır.

3.2.1.12.4 Aydınlatma

Mezarlıklar da aydınlatma genelde lüzumlu görülmez, lüzumlu olan yerlerde bile çeşitli sebeplerden ihmal edilir. Şöyle ki Belediye Mezarlıklar Nizamnamesinde mezarlıklara güneş battıktan sonra hariçten kimse giremeyeceği ve vazifelilerin dahi mezarlığa misafir kabul edemeyeceği belirtilmiştir.

Oysa özellikle kışın havalının erken kararması sonucu, güvenlik (Hırsızlık, altın ve platin arayanları, mezarlıkların derinliklerinde karanlık kişilerin yapabilecekleri ticari işleri engelleme, vandalizm, kanun kaçaklarının saklanma vb.) ve insanların mezarlık korku psikolojisini hafifletmeleri adına mezarlıklar mutlaka aydınlatılmalıdır.

Mezarlık girişleri ve yola bakan sahanlıkları, mezarlığın ana aksı ve 2 derecede yolları, mezarlık dâhilinde yapılan tüm tesislerin dış aydınlatmaları yapılmalıdır.

Mezarlık ana aksı üzerinde orta refüj bulunması halinde çift konsollu minimum 6 m yüksekliğinde yetmiş ağaçlar ve diğer unsurlar (yol genişliği) hesap edilerek bu yükselti arttırılabilir.

3.2.1.12.5 Ses düzeni

Mezarlıkta önemli günlerde (bayramlarda, kandil ve özel günlerde) artan sahte hocaların vatandaşları istismarını önleyebilme ve normal günlerde insanları rahatlamak için ancak çevresinde yer alan konutları rahatsız etmeyecek düzeyde yayın yapacak ses düzeni kurulmalıdır. Ses düzeni cihazları idari bina içerisinde, hoparlörleri ise mezarlık genelinde yer alan aydınlatma direklerinin uygun yüksekliklerine konulmalıdır. Hoparlörler estetik ve sesi patlatmayacak şekilde kaliteli olmalıdır.

3.2.1.12.6 Tabela ve panolar

Mezarlıkta ziyaretçilerin ada ve parsellerle tesis ve çıkışlara kolay ulaşımının temini adına yön tabelaları tasarlanmalıdır. Tabelalar özellikle araçla hareket halinde iken diğer unsurlardan kolayca ayırt edilebilir ve yol ayrımlarından uygun uzaklıktaki yerlerde bulunmalıdır. Plansız gelişen mezarlıklarda çıkmaz yollara girilmez tabelası, tek yön, park yapılamayacak alanlar vb ikaz eden tabelalar konmalıdır.

İnsanların sabit bakışta görüş açısı düşey yönde yaklaşık olarak 30 derece, yatay yönde ise 60 derecedir. Bu husus özellikle yaya işaretlerinin ve tabelaların yerleştirilmesi ile oryantasyonunda önemlidir (Seçkin1996).

Her mezarlık girişinde mutlaka o mezarlığın yollarını, adalarını, mezarlık dâhilinde tesislerin ve yapıların yerlerini gösterir bir harita panosu, mezarlık adasının başına ada ismi ve numarasını ve gerekliliği oranında planını gösterir pano, mezarlığın tarihçesi ve içinde barındırdığı kıymet ve unsurları anlatır bilgi panosu ile mezarlık dahilinde uyulması gereken hususları, açılış kapanış saatlerini belirtir uyarı panoları bulunmalıdır.

Bu panoların yerleri amaçlara uygun olarak itina ile seçilmelidir. Panoların mezarlığın hüviyetine(tarihi, modern, örnek vs) uygun diğer yapısal tasarım unsurları ile uyumlu, estetik ve dikkat çekici olarak tasarlanmalıdır. Panoların ayak ve çerçeve kısımlarına sardırılabilen çiçekli bitkilerle altında gül ya da çalı grupları ile peyzaj yapılabilir. Mezarlığın girişine konacak panonun mutlaka akşamları da aydınlatılıyor olması gerekir.

3.2.1.12.7 Cansız objeler

İslam mezarlıklarına uygun (insan ya da hayvan figürleri içermeyen) insanların dikkatlerini çekecek, merak uyandıracak ve düşündürcek estetikte sembol simgesel objeler (Hilal, Selçuklu yıldızı, ölümü simgeleme adına durmuş saat objesi, dünya vs) mezarlıkta uygun yerlere planlanmalıdır.

3.2.2 Mezarlıklarda Kullanılacak Bitki Türlerinin Seçimi ve Bitkisel Tasarım İlkeleri

Mezarlık alanlarında yapısal unsurlardan sonra gelen bitkisel düzenlemelerinde belli ilkeler çerçevesinde yapılması yapısal tasarımı adeta süsleyecektir.

3.2.2.1 Mezarlıklarda kullanılabilecek bitki türlerinin çevre sağlığı açısından seçimi

Mezarlık toprağında defin sonrası bazı biyolojik faaliyetler cereyan etmektedir. Topraktaki mikroorganizma çürümekte olan cesetleri en küçük birimlerine kadar ayrıştırırlar. Ceset yapısındaki proteinler nihai olarak amonyağa kadar parçalanır. Amonyak ise gaz halinde buharlaşır ve havaya geçer. Bu havayı teneffüs edenler, bazı olumsuz etkilere maruz kalırlar. Çünkü amonyak zehirli bir madde olup vücutta enerji sentezini azaltır. Bu da halsiz, unutkanlık gibi olumsuz belirtilerle kendini gösterir.

Eğer mezarlıklara çam, ardıç, göknar ve servi gibi iğne yapraklı ağaçlar dikersek ve mezarlıkları otlu tutarsak bu olumsuzluğa bir çare olabilir. Çünkü bu bitkiler topraktaki amonyağı temizleyerek havaya amonyak geçişini büyük oranda önlerler. Böylece mezarlık çevresi sakinleri bu olumsuz etkiden korunmuş olurlar.

Mezarlık toprağı ile çevre arasında bir etkileşim vardır. Defin işleminden bir süre sonra topraktaki mikroorganizmalar çürüten cesetleri en küçük birimlerine kadar ayrıştırırlar. Ceset yapısında en fazla yer işgal eden proteinler ve benzeri azotlu maddeler bu sırada nihai olarak amonyağa kadar parçalanır. Amonyak ise gaz halinde buharlaşır ve toprağın gözeneklerinden geçerek havaya karışır. Havanın sıcaklığı ve toprağın kuruluşu amonyağın buharlaşmasını kolaylaştırır. Amonyak (NH₃) zehirli bir madde olduğundan canlıların hayati fonksiyonlarını olumsuz yönde etkiler. Topraktan buharlaşan amonyak soluduğumuz havada belli bir yoğunluğa ulaştığında teneffüsle vücuda girip dokularımızda ATP (Adenin trifosfat) sentezini azaltarak enerji seviyesinin düşmesine sebep olabilir.

Esasen amonyak karaciğerde üreye çevrilerek idrarla vücuttan atılır. Ancak amonyak belli bir eşiğin üzerinde ise tam olarak üreye çevrilemez ve kandaki seviyesi yükselir. Bu da, bir çeşit kimyasal enerji paketçisi olan ATP' nin sentezini azaltır. Beyin ise ATP azalmasına karşı çok hassas olduğundan merkezi sinir sistemi bundan olumsuz yönde etkilenir. Böylece halsizlik, bulanık görme, unutkanlık gibi belirtiler ortaya çıkabilir. Bilhassa karaciğer rahatsızlığı olanlarda amonyak miktarı önemlidir.

Rüzgârlar zehirli maddelerin bir yerde birikmesini önlemektedir. Ancak bu, kalabalık yerleşim yerlerinde her zaman mümkün olmayabilir. Çünkü zamanımızda ekolojik dengenin bozulması söz konusudur. Mesela, İstanbul gibi büyük şehirlerde birçok mezarlıklar şehir içinde bulunmaktadır. Eskiden şehir dışında bulunan bazı mezarlıklar zamanla şehir nüfusunun artmasıyla şehir içinde kalmışlardır ve yakın çevresinde mahalleler bulunmaktadır. Her gün defin işleminin yapıldığı durumlarda hava da rüzgârlı değilse havaya geçen amonyak hemen dağılmayacağından çevre sakinleri tarafından gazın teneffüs edilmesi yukarıda belirtilen olumsuzluklara sebep olması muhtemeldir.

Olaya biyolojik açıdan yaklaştığımızda ise çare olarak karşımızda bitkileri görürüz. Mezarlıkları ağaçlandırmak ve otlu tutmak en pratik çaredir. Çünkü bitkiler kökleriyle topraktaki azotlu maddeleri alarak besinledirler ve toprağı bu maddelerden temizlenmiş olurlar. Fakat burada hangi tür bitkileri dikerek daha iyi çare olabilir sorusuna cevap aramalıyız.

Bitkiler havadaki azot gazından (N_2) direkt olarak istifade edemezler. Ancak toprakta indirgenmiş olarak bulunan azotlu maddeleri kullanırlar. Bunların başında ise amonyum (NH_4^+) ve nitrat (NO_3^-) iyonları gelir. Amonyum amonyağın bir kademe daha indirgenmiş halidir ve toprakta amonyak ile değişebilen bir denge içerisinde. Cesetlerin ayrışmasından ortaya çıkan amonyak, topraktaki nitrifikasyon bakterilerince nitrate çevrilir. Ancak toprak özelliklerinin buna uygun olması gerekir (toprak gevşek yapılı olmalı, iyi havalanmış olmalı, aşırı killi olmamalı, PH nötr civarında olmalı, yeterli sayıda nitrifikasyon bakterisi bulunmalı v.s.) Bu ise her zaman mümkün olmaz ve nitrate çevrilmeyen amonyak böylece havaya geçer.

Yapılan araştırmalara göre bitkilerin topraktan nitrat veya amonyum alma bakımından farklılık gösterdikleri anlaşılmıştır. Bazı bitkiler amonyum alma, bazıları da nitrat alma temaylndedirler. Bu sebeple ‘‘amonyum seven’’ ve ‘‘nitrat seven’’ bitkiler olarak ayrılmışlardır. Çok kesin bir sınır olmamakla beraber genellikle tahıl bitkileri, meyve aēaları ve meşe, gürgen, ınar gibi geniş yapraklı aēalar nitrat sevenler grubundadırlar. Buna mukabil ayır otları ile am, ardı, göknar, sedir ve servi gibi iēne yapraklı aēalar amonyum seven bitkiler grubundan olup topraktaki amonyaēı temizleyerek kendi yapılarına alırlar ve amino asit, protein gibi azotlu organik maddelerin sentezinde kullanırlar.

Bu durumda mezarlıkların otlu tutulması ve geniş yapraklı aēalar yerine iēne yapraklı aēaların dikilmesinin daha uygun olduēunu söyleyebiliriz. Gerçi birçok mezarlıklarımızda bunun örneklerini görürüz. Ancak peyzaj yönü de göz önüne alınarak bütün mezarlıklar için bunun yaygınlaştırılması faydadan uzak deēildir. Iēne yapraklı aēaların bu işe uygunluēunu maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz.

- a) Amonyak çıkışını önleyerek evre saēlıēına katkıları,
- b) İhtiva ettikleri reçine maddeleri sebebiyle çevreye hoş kokular yaymaları,
- c) Derli toplu yapılarıyla estetik bir görüntü vermeleri,
- d) Yaz kış yeşil olmaları,
- e) Uzun ömürlü olmaları.

(Kocaçalışkan 1998).

Sonuç olarak günümüzde şehirlerinin büyümesiyle mezarlıkların şehir içinde kaldıēı ve yakın çevresinde yerleşim yerlerinin bulunduēu ve bu mezarlıklara her gün onlarca cenazenin defnedildiēi göz önüne alınırsa konunun önemi ortaya çıkar

3.2.2.2 Bitkisel tasarım ilkeleri

Mezarlıkların ekolojik, hijyen ve rekreasyonel işlevlerinin oluşmasında bitkisel elemanların çok önemli payı bulunmaktadır. Bu yüzden bitkilendirme konusu çağdaş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de olurluna bırakılmamalı, tasarımlarda hassasiyetle durulmalıdır. Mezarlıklarda çevre düzenleme projeleri hazırlanırken bitkisel tasarıma ayrıca önem verilmesi gerekmektedir. Çevresel sınırlama mekanlarında yol, meydan ve otoparklarda, mezarlarda, yeşil alanlarda, giriş yönetim ve hizmet binaları çevrelerinde bu mekanlarda beklenen işlevler göz önünde bulundurularak ortaya konulacak ilkeler doğrultusunda bitkisel tasarımlar geliştirilmelidir (Özkan ve diğ. 1996).

Richter'e göre (1988) Mezarlıklar için bitkisel tasarım önemle üzerinde durulması gereken bir konudur (Aktan 1999 içinde).Yapısal tasarımlar açısından çeşitli mezarlık formları olduğu gibi bitkisel tasarım açısından da çeşitli mezarlık formları oluşturmak mümkündür.

Bitkisel düzenlemeye başlamadan önce mezarlık alanının ne kadarının bitkilendirileceğine karar verilmiş olması gerekmektedir. En iyisi mezarlığın yüzde 50'sinin bitkilendirilmesidir.

Eğer yapılmak istenen bir park mezarlık ise mezarlığın toplam büyüklüğünün yüzde 30'unda mezar parsellerine yer verilmesi, kalan yüzde 70'inde park hissi uyandıracak bir tasarım yapılması gerekmektedir (Taner 1988).

Mezarlıkta kullanılacak bitkilerin aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekir:

- a) Nem isteği az,
- b) Yavaş gelişim gösteren,
- c) Yayvan köklü olmama, kazık ya da yürek köklü,
- d) Mezarları kapatabileceğinden yerden itibaren dallanma göstermeyen,
- e) Kompakt gövdeli olmama, dağınık büyüme şekline sahip,

- f) Budama ve şekil verilmeye elverişli olma,
g) Birbirine yakın diğer mezarları kapatabileceğinden fazla yayılıcı olmayan
(Uslu 1997).

Mezarlıkta bitkisel tasarım amacıyla kullanılacak bitkilerin insanlarda yarattığı algı farklı farklıdır. Tablo 3.2’ de Mezarlık tasarımında bitkilerin rolü verilmiştir.

Tablo 3.2: Mezarlık tasarımında bitkilerin rolü

İbrelili ve geniş yapraklı ağaçlar	Dekoratif özellikleri ile (yaprak, çiçek, meyve, gövde, sonbahar rengi vb) görünümü zenginleştirir.
Geniş yapraklılar	Park hissi uyandırır, huzurlu bir atmosferi yaratırlar
Geniş yapraklılar ve koyu renkli koniferler	Birlikte sağladıkları kontrast etki ile, dikkati mezarlardan çok bitkiler üzerine yoğunlaştırırlar
Çim alanlar	Açık bir peyzaj oluşturur, mekânı genişletici etki yaparlar

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE.

Bitki türleri seçilirken, alanın toprak yapısı, yeraltı su seviyesi, PH değeri, iklim koşulları ve bitkinin kullanım amacı düşünülmelidir. Ayrıca asırlardır süre gelen ölüm inançları doğrultusunda mezarlıklarda kullanımları sembol olmuş olan bitki türleri de bitkisel tasarımda unutulmamalıdır.

Mezarlıklarda bitkisel tasarım yapılırken, mezarlıktaki bitki türlerinin gelecekteki büyüklükleri düşünülmeli, ancak bitkilerin gelişmelerini tamamlayana kadar geçen süre mezarlığın kendinden beklenen işlevi gerçekleştirebilmesi için, çabuk gelişen destekleyici türlerin kullanıldığı ikinci bir bitkisel tasarım projesi hazırlanmalıdır.

Tarih boyunca mezarlıkların bulunduğu alanlar çeşitli bitkilerle donatılmıştır. Mezarlıkta kullanılan bitkilerin seçiminde asırlardır süre gelen ölüm inançlarının yeri büyüktür.

Seçilen çiçekli, meyveli ve güzel kokulu bitki türleriyle mezarlıklar adeta cennete benzetilmek istenmiştir. Mezarlıkta sıkça rastlanılan kullanımları sembol haline gelmiş, bugün mezarlık kültürünün büyük bir parçası olarak kabul edilen bitki türleri birbirinden farklı nedenlerle mezarlıklarda kullanılmışlardır.

Richter'e göre (1988) Eski bir inanışta bedenden çıkan ruh çiçek olarak tomurcuklanmakta ve beyaz zambaklar, güller çiçeklenen çalılar, asmalar, ıhlamur ağaçları olarak mezarlıklarda büyümektedir.

Hoffmann' a göre (1963) Özellikle gülün ölüm kültüründe özel bir anlamı vardır. İsviçre'de Katoliklerin mezarlarına kırmızı, Protestanların mezarlarına ise beyaz güller dikilmektedir.

Boehlke 'e göre (1973) Sarmaşık gibi daimi yeşil bitkiler ve çalılar asırlardır süregelen geleneklere göre ölümsüzlük simgesi sayılmışlar, Hıristiyanlığın kabulünden bu yana ise diriliş sembolü olarak kabul edilmektedirler.

Hennebo' göre (1962) Mezarlıklarda yer alan çimenlerin cennet çayırlarını sembolize ettiği düşünülmekte ve meyve ağaçları başta olmak üzere ağaçlar da çiçek ve meyveleriyle sergiledikleri yaşam ritimleriyle diriliş sembolü olarak kabul edilmektedirler.

Richter' göre (1985) Avrupa'da *Taxus baccata*, *Juniperus communis*, *Juniperus sabina*, *Tilia platyphllos*, *Crategus oxyacantha*, *Rosa canina*, *Buxus sempervirens*, *Lilium candidum*, *Rosmarinus officinalis*, *Ruta vulgaris*, *Vinca minor*, *Hedera helix*, *Salix alba* ve *Populus tremula* bitkilerinin mezarlıklarda kullanımları sembol olmuştur. Yukarıda yabancı yazarlara ait bilgiler Aktan' dan (1999) alınmıştır.

İslam mezarlıklarında ise; aromatik kokuların ölülerin ruhuna ulaşacağı inancıyla *Cupressus sempervirens*, *Rosa sp*, *Iris germenica*, *Iris barbata*, *Narcissus pseudonarcissus*, *Pelargonium hotrorum*, *Hydrangea arborescens* ‘*Grandiflora*’, *Jasminum officinale* ve *Jasminum fruticans* bitkileri sıkça kullanılmış ve mezarlıkların sembolü haline gelmişlerdir.

Nitekim günümüze ulaşmış kimi tarihi ve edebi metinler, mavi, koyu mavi, menekşe rengi ve siyahın matem sembol rengi olduğunu belgelemektedir. Öte yandan ‘‘yas’’ sözcüğünün Farsça’ da menekşe anlamına gelmesi de mor veya mavi menekşenin yas/matem eylemiyle ilişkisini yansıtmaya adına ilginçtir.

Türklerde dini inanışlara göre her ölenin başına bir ağaç dikme geleneğinden dolayı mezarlıklar servi ağaçlarından oluşan korulara dönüşmüştür (Özkan ve diğ. 1996).

Mezarlıklarda sembol olmuş bu bitkiler, mezarlığın bitkisel tasarımı yapılırken unutulmamalı, mezarlık içinde kullanım işlevleri doğrultusunda uygun yere yerleştirilmelidir (Aktan1999).

Mezarlıkların bitkisel tasarımı; mezarlık genelinde ve mezar adalarında bitkilendirme ile bakım olmak üzere üç aşamada ele alınıp incelenmiştir.

3.2.2.2.1 Mezarlık genelinde bitkilendirme esasları

Mezarlık genelinde bitkisel dokunun dominant durumda olması sağlanmalıdır. Mezarlık genelinde yapılan bitkisel düzenlemede mezarlığın tipi ve düzenleme amacı önemlidir (Uslu 1997).

Mezarlığın bir park mezarlığı mı, orman mezarlığı mı, yapısal ağırlıklı bir kül mezarlığı mı, yoksa memorial park mı olacağı, bitkisel tasarım sırasında göz önünde tutulmalıdır (Aktan 1999).

Mezarlık alanının mistik havasının korunmasında ve işlevinin yerine getirilmesinde bitki seçimi oldukça önemlidir (Uslu 1997).

Born'a göre (1998) (Aktan 1999 içinde) Mezarlıklarda bitkiler; çevreleme, gölgeleme, yönlendirme ve vurgulama yanı sıra, yapraklarının hareketiyle oluşan ışık oyunları ile ziyaretçiler üzerinde davetkâr bir etki yaratmaktadır

Her dem yeşil olduğu için iğne yapraklı bitkiler mezarlıklarda çok kullanılırlar; ancak sürekli iğne yapraklı bitkilerin kullanımı gözü yorduğu ve fazla ciddi bir etki bıraktığı için kumlu ya da kireçli topraklar gibi iğne yapraklı bitkilerinin kullanımının zorunlu olduğu özel alanlar hariç mezarlıklarda değişik sonbahar renkleri ile dekoratif ve huzur verici bir etkiye sahip, park hissi uyandıran geniş yapraklı bitkiler iğne yapraklı bitkilerin yanında bol miktarda kullanılmalıdır.

Mezarlık genelinde; yol ağaçlandırması, mezarlık alanının çevrelemesi, istenmeyen görüntü ya da gürültünün perdelenmesi, oturma ve dinlenme köşelerinde gölge olanağı sağlanması, giriş alanının vurgulanması ve otopark bitkilendirilmesine yönelik tür seçimi yapılmalıdır (Aktan 1999).

Uslu' a (1997) göre mezarlık genelinde kullanılacak ağaç ve çalı türlerinin listesi Tablo 3.3' de verilmiştir. Tablolarda İstanbul şartlarında, mezarlıklarda uygulanabilen ve genel olarak tanınan bitki türleri * sembolü ile işaretlenmiştir. Ancak işaretsiz diğer bitkilerin genel olarak uygulanamayacağı söylenmemekle beraber dikkatli ve titiz davranmakta fayda vardır.

Tablo 3.3: Mezarlık genelinde kullanılabilecek geniş yapraklı ağaç ve çalılar

Bitki Adı	Familiya	Boy (cm)
<i>Acer palmatum "Dissectum Garnet"</i>	<i>Aceraceae</i>	200
<i>Acer japonicum "Aconitifolium"</i>	<i>Aceraceae</i>	200
* <i>Acer palmatum "Atropurpureum"</i>	<i>Aceraceae</i>	200
* <i>Berberis buxifolia "Nana"</i>	<i>Berberidaceae</i>	25–30
<i>Berberis candidula</i>	<i>Berberidaceae</i>	60
<i>Berberis hookeri</i>	<i>Berberidaceae</i>	70
* <i>Berberis thunbergii</i>	<i>Berberidaceae</i>	100
* <i>Berberis thunbergii "Atropurpurea"</i>	<i>Berberidaceae</i>	150
* <i>Berberis thunbergii "Atropurpurea Nana"</i>	<i>Berberidaceae</i>	30
* <i>Buxus sempervirens var. Arborescens</i>	<i>Buxaceae</i>	300
* <i>Buxus sempervirens "Suffruticosa"</i>	<i>Buxaceae</i>	100
* <i>Chaenomeles japonica (syn. cydome)</i>	<i>Rosaceae</i>	100
* <i>Chaenomeles speciosa</i>	<i>Rosaceae</i>	200
<i>Corylopsis spicata</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	200
<i>Corylopsis willmottiae</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	400
* <i>Cotoneaster sp.</i>	<i>Rosaceae</i>	150–200
<i>Foohergilla majtr</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	150
<i>Genista Lydia</i>	<i>Leguminosae</i>	50
* <i>Hamamelis mollis</i>	<i>Hamamelidaceae</i>	200
* <i>Hibiscus syriacus</i>	<i>Malvaceae</i>	250–300
* <i>Hydrangea arborescens "Grandiflora"</i>	<i>Saxifragaceae</i>	100–300
* <i>Hydrangea paniculata "Grandiflora"</i>	<i>Saxifragaceae</i>	200–300
* <i>Ilex crenata</i>	<i>Aquifoliaceae</i>	200–250
* <i>Kerria japonica</i>	<i>Rosaceae</i>	150–200

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Tablo 3.3: (Devam) Mezarlık genelinde kullanılabilir geniş yapraklı ağaç ve çalılar

Bitki Adı	Familya	Boy (cm)
* <i>Mahonia aquifolium</i>	<i>Berberidaceae</i>	150–200
* <i>Malus floribunda</i>	<i>Rosaceae</i>	200
* <i>Potentilla fruticosa</i> var. <i>Tarreri</i>	<i>Rosaceae</i>	70–100
* <i>Potentilla fruticosa</i> “ <i>Gold Finger</i> ”	<i>Rosaceae</i>	90–100
* <i>Prunus laurocerasus</i>	<i>Rosaceae</i>	150–200
* <i>Pyracantha coccinea</i>	<i>Rosaceae</i>	200–300
* <i>Salix caprea</i> “ <i>Pendula</i> ”	<i>Salicaceae</i>	300
* <i>Skimmia Japonica</i>	<i>Rutaceae</i>	70
* <i>Sorbus koehneana</i>	<i>Rosaceae</i>	300–500
* <i>Syringa julianae</i>	<i>Oleaceae</i>	200
* <i>Syringa tgerstedtii</i>	<i>Oleaceae</i>	200
* <i>Viburnum fragrans</i> (syn. <i>V. farreri</i>)	<i>Caprifollaceae</i>	350
* <i>Viburnum davidii</i>	<i>Caprifollaceae</i>	50
* <i>Viburnum plicatum</i>	<i>Caprifollaceae</i>	50

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Tablo 3.4: Mezarlık genelinde kullanılabilir yer örtücü ve çalılar

Bitki Adı	Familiya	Boy (cm)	Adet (m ²)
* <i>Calluna vulgaris</i>	<i>Ericaceae</i>	20–60	16–25
* <i>Cornus canadensis</i>	<i>Cornaceae</i>	16–20	16–20
<i>Cotoneaster adpressus</i>	<i>Rosaceae</i>	25	9–16
<i>Cotoneaster congestus</i>	<i>Rosaceae</i>	50	16–20
* <i>Cotoneaster dammeri var. Radicans</i>	<i>Rosaceae</i>	10	16–20
* <i>Cotoneaster horizontalis</i>	<i>Rosaceae</i>	50–75	4
* <i>Erica gracilis</i>	<i>Ericaceae</i>	20	25–30
* <i>Euonymus fortunei “Minimus”</i>	<i>Celastraceae</i>	10–15	25–30
* <i>Vinca minor</i>	<i>Apocynaceae</i>	10–15	25–30
* <i>Hedera helix</i>	<i>Araliaceae</i>	30	12–15
* <i>Potentilla fruticosa</i>	<i>Rosaceae</i>	50	12–15
* <i>Hypericum calycinum</i>	<i>Guttiferae</i>	20	20–25
* <i>Juniperus communis “Rependa”</i>	<i>Cupressaceae</i>	20–30	12–15
* <i>Juniperus horizontalis “Glauca”</i>	<i>Cupressaceae</i>	10–15	10–15
* <i>Juniperus sabina “Tamaricifolia”</i>	<i>Cupressaceae</i>	30–40	5
* <i>Juniperus squamata “Blue Carpet”</i>	<i>Cupressaceae</i>	30	5–12
* <i>Juniperus squamata “Blue Star”</i>	<i>Cupressaceae</i>	30–40	9–12
<i>Pachysandra terminalis</i>	<i>Buxaceae</i>	30	25–30

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Bitki türleri mezarlıkta kullanım amacına uygun olarak doğal bitki örtüsü içinden seçildiğinde; arazi ve bakım şartlarındaki olumsuzluklardan en az etkilenmektedir. Ayrıca seçilen bitki türünün kök yapısı; kazı çalışmalarını olumsuz etkilemesi veya illerde mezarlarda sorun çıkarmaması için kazık ya da yürek köklü olmalı, yayvan köklü olmamalıdır (Aktan1999).

Richter' e göre (1988) (Aktan 1999 içinde) Mezarlık genelinde yüksek ağaçlandırma her dem yeşil bitkilerin oranı vejetasyona bağlı olarak belirlenmelidir. Diğer kullanımlarda her dem yeşil bitkilerin oranı özellikle koniferlerde yüzde 10'u aşmamalıdır.

Mezarlık alanının çevrelenmesi için tasarım ilkesi olarak doğal vejetasyon bitkileri önerilmelidir. Alandaki habitata bağlı olarak bu az sayıda ağaç ve çalı türü olmalıdır. Sadece doğal bitki örtüsünden çalılar kullanılarak yapılan çevreleme zaman içinde başarılı olacaktır.

Mezarlık alanının çevresel sınırlaması çok yüksek tutulmamalıdır. Ancak otoyol kenarı ya da yakınında yer alan mezarlıklarda gürültüden ve tozdan korunma için ya da rüzgâr probleminin bulunduğu alanlarda kurulan mezarlıklarda perdeleme için sıkı dokulu ve boylu bitkiler kullanılmalıdır.

Uslu' a göre (1997) Mezarlıklarda çit bitkisi olarak kullanılacak bitkiler şunlardır. *Berberis buxifolia 'Nana'*, *Cornus mas*, *Eleagnus angustifolia*, *Ilex aquifolium*, *Lonicera tatarica*, *Lonicera pileata*, *Ligustrum vulgare*, *Pyracantha coccinea*, *Prunus laurocerasus*, *Ribes aureum*, *Rosa canina*, *Rosa rugosa*, *Spiraea bulata*, *Thuja occidentalis* , *Ulmus campestris* , *Viburnum opulus*.

Mezarlık genelinde yol ağaçlandırılması yapılırken doğal bitki örtüsünden öncelikle yapraklı türler seçilmelidir. Mezarlık boyunca ana akslarda ziyaretçilerin yönlenmesini kolaylaştırması açısından tek tür bitki ya da biri yaprağını dökerken diğeri her dem yeşil olmak üzere aralıklı tekrarlanan iki tür bitki kullanılmalıdır.

Uslu' a göre (1997) Mezarlıklarda yol ağaçlandırmasında kullanılacak bitkiler ise şunlardır. *Acer campestre*, *Acer rubrum*, *Acer saccharinum*, *Acer pseudoplatanus* , *Acer palmatum*, *Aesculus carnea*, *Aesculus lutea*, *Aesculus hippocastanum variegata* *Catalpa bignonioides*, *Fagus orientalis* , *Fraxinus excelsior*, *Fraxinus ornus*, *Prunus mahaleb*

Richter'e göre (1988) (Aktan 1999 içinde) Mezarlık içinde bitkilendirmeyle aynı zamanda oransal olarak dengelenmiş alanlar yaratılmalıdır. Doğal bitki örtüsü dışında yabancı türler dendrolojik yönden değerli olmaları açısından çok fazla kullanılmamalıdır. Bununla beraber, kullanımı tamamlayan bazı bitki türlerinin çevresel sınırlama dışında mezarlık için uygun yerlerde kullanılması sakınca yaratmayacaktır.

Mezarlıklarda soliter bitki kullanımıyla bir birinden farklı alanlar yaratmak mümkündür, ancak bu amaçla sadece konik formlu koniferler seçilmemeli, *Sophora japonica* 'Pendula' gibi dairesel ve sarkık formlu bitkiler kullanılarak esnek alanlar oluşturmalıdır.

Mezarlıklarda oturma dinlenme alanlarında ve otoparklarda gölgelemeyi sağlamak için geniş taş çapı olan, boylu yukarıdan taçlanan geniş yapraklı bitkiler tercih edilmelidir.

Richter'e göre (1988) (Aktan 1999 içinde) Mezarlıklarda giriş alanına aynı zamanda giriş kapısının sembolik içeriği nedeniyle özel bir duyarlılık gösterilmeli, mezarlığın tüm kompozisyonuyla uyumlu olmak şartıyla daha çok çiçekli bitki türleri ve çalı güller kullanılmalıdır. Figüratif kapısıyla giriş alanı bitkilerle iyi vurgulanmalıdır.

Mezarlıkta matem havasını bozduğu gerekçesiyle özellikle renkli mevsimlik ve perenial çiçek kullanılmaması bazı tasarımcılar tarafından savunulsa da belirli oranlarda yer verilen renkli bitkiler ortama canlılık katacaktır. Mezarlık ortamının kasvetli havasının renkli otsu bitkiler yardımıyla kısmen de olsa dağıtılması ziyaretçi psikolojisi üzerinde sakinleştirici etki yapacaktır (Uslu 1997).

Ayrıca mekân genişletici, ziyaretçileri rahatlatıcı etkisi nedeniyle çim alanlar da mezarlıklarda mutlaka yer verilmesi gereken alanlardır. Özellikle toplanma dağılma mekânlarında ve giriş alanında geniş çim yüzeylere yer verilmesi mezarlık alanında istenen sakin huzurlu sağlamada önemi büyüktür.

3.2.2.2.2 Mezar adalarında bitkilendirme esasları

Mezar adalarında bitkisel tasarım çalışmaları, ada genelinde, mezar ve mezar parsellerinde olmak üzere iki aşamadır.

a) Ada genelinde bitkilendirme;

Mezarların ilk bakışta ziyaretçilerin görüş alanına girmesini engellemek amacıyla adaların çevresine perdeleme çalışması yapılmalıdır. Mezarların yoğun görüntüsünü perdeleme amacına yönelik bu bitkilendirmede, doğal bitki örtüsü içinden seçilmiş ağaç ya da çalı türleri tercih edilmelidir. Ağaç ve çalı türlerinin birlikte kullanıldıkları perdeleme işlevini daha iyi yerine getirecektir. Perdelemenin mazı dışında çit bitkileri ile yapıldığı düzenlemelerde, çitin yüksekliği budama ile yaklaşık 1.30 m olarak tutulmalıdır.

Richter'e göre (1988) (Aktan 1999 içinde) Mezarların bulunduğu adaların girişleri vurgu bitkileri yardımıyla vurgulanmalı ve ada genelinde çiçekli meyveli ağaçlar bol miktarda, birbirleriyle kontrast oluşturacak şekilde kullanılmalı, ancak egzotik ve yabancı bitki kullanımından kaçınılmalıdır. Ayrıca ada içerisinde daha iyi yönlenme ve ayrımı sağlaması açısından iğne yapraklı bitkilerin kullanılması yerinde olacaktır.

Adalarda çimen yürüme yolları tüm mezarlara uzanmalıdır ve ayrıca, doğal bir görüntü sağlamak ve bakım masraflarını düşük tutmak amacıyla mezarlar yabani perenial bitkilerle çevrelenmelidir.

Gömü alanında kök baskısı nedeniyle boylu hiçbir ağaç kullanılmamalı, bir birinden ayrı dikilmiş küçük taç çaplı ağaçlar tercih edilmelidir.

Ölüm kültüründe gelenek olmuş ıhlamur, gül, servi gibi ağaçlar da adalarda bilinçli olarak hesaba katılmalı ve kullanımlarına göre uygun yerlere yerleştirilmelidir.

b) Mezar ve mezar parsellerinde bitkilendirme esasları;

Adalarda yer alan mezar parsellerinde yapılacak bitkisel düzenlemede ise, mezarlık genelindeki düzenlemeden farklı olarak yoğun bakım isteyen kültür bitkilerinin bir arada kullanılmaları, mezarlarda canlı ve estetik bir görüntü sağlamaları açısından tercih edilmelidir. Koniferler donuk renkleri, yarattıkları sert ve durağan etki nedeniyle mezarlarda fazla kullanılmamalıdır. Tablo 3.5’ de kullanılabilen uygun bitki isimleri ve boyları verilmiştir.

Özellikle mezar üstünde kullandığınız iğne yapraklı bodur bitkiler zamanla çok büyürler. Örneğin 5 yıl sonra kuvvetli kök sistemleri oluşur. Yani bakım zordur. Bu yüzden piramit ve sütun formu yani *fastigiata* veya *column* uzantılı olanları tercih edilmelidir. Diğerleri küçük gibi görünür ama daha çok kaya bahçelerinde bakımı kolay olan mekânlarda kullanılır ve oldukça da pahalıdırlar. *Taxus*’un meyvesi zehirli olduğundan kullanılmamalıdır.

Mükerrer defin yapılan mezarlarda ise ağaç ya da çalı türü kullanılmamalıdır. Richter’e göre (1988) (Aktan 1999 içinde) Mezar parsellerinde bitkisel düzenleme mümkün olduğunca az bitki türüyle yapılırsa başarıyla sonuçlanacaktır. Mezar üstlerinde özellikle bir birleriyle uyumlu bitki türlerinin kompozisyonu tercih edilmelidir.

Tablo 3.5: Mezar üstünde kullanılabilir uygun ibrelil bitkiler

Bitki Adı	Familiya	Boy (cm)
<i>Abies balsamea</i> “Nana”	<i>Pinaceae</i>	70–100
<i>Abies koreana</i>	<i>Pinaceae</i>	100
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> “Minima Glauca”	<i>Cupressaceae</i>	100–160
<i>Chamaecyparis obtusa</i> “Nana Gracilis”	<i>Cupressaceae</i>	150
<i>Chamaecyparis pisifera</i>	<i>Cupressaceae</i>	150–200
<i>Cryptomerla japonica</i> “Cristata	<i>Taxodiaceae</i>	200
* <i>Junniperus communis</i> “Hibernica”	<i>Cupressaceae</i>	200–300
* <i>Junniperus communis</i> “Hornibrookii”	<i>Cupressaceae</i>	40–50
* <i>Junniperus communis</i> “Rependa”	<i>Cupressaceae</i>	30
* <i>Junniperus horizontalis</i> “Glauca”	<i>Cupressaceae</i>	30
* <i>Junniperus sabina</i> “Tamariscifolia”	<i>Cupressaceae</i>	50
* <i>Junniperus squamata</i> “Blue Carpet”	<i>Cupressaceae</i>	40–50
* <i>Junniperus squamata</i> “Meyeri”	<i>Cupressaceae</i>	200–300
<i>Picea abies</i> “Echiniformis”	<i>Pinaceae</i>	60–80
<i>Picea abies</i> “Inversa”	<i>Pinaceae</i>	200
<i>Picea glauca</i> “Echiniformis”	<i>Pinaceae</i>	60
<i>Picea Funguns</i> “Glauca Globosa”	<i>Pinaceae</i>	200
<i>Picea mariana</i> “Nana”	<i>Pinaceae</i>	50–60
<i>Picea densiflora</i> “Pumila”	<i>Pinaceae</i>	200–300
* <i>Pinus mugo</i>	<i>Pinaceae</i>	120
<i>Pinus mugo</i> var. <i>Pumilio</i>	<i>Pinaceae</i>	80
<i>Pinus parviflora</i> “Glauca”	<i>Pinaceae</i>	100
<i>Pinus pumila</i> “Glauca”	<i>Pinaceae</i>	150–200
<i>Pinus sylvestris</i> “Nana”	<i>Pinaceae</i>	120–150
<i>Taxus baccata</i> “Fastigiata”	<i>Taxaceae</i>	200–300
<i>Thuja occidentalis</i> “Recurva Nana”	<i>Cupressaceae</i>	70–80
<i>Tsuga canadensis</i> “Pendula”	<i>Pinaceae</i>	150–200

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Tablo 3.6: Mezar üstü için uygun geniş yapraklı çalılar

Bitki Adı	Familya	Boyu ve Özellikleri
<i>Berberis buxifolia</i> “Pygmea”	<i>Berberidaceae</i>	Çok kısa boylu sürekli yeşil
<i>Berberis x stenophylla</i> “Gracilis Nana”	<i>Berberidaceae</i>	Çok kısa boylu
<i>Berberis mpetrifolia</i> “Coralina Compacta”	<i>Berberidaceae</i>	15 cm
<i>Berberis thunbergii</i> “Atropurpurea Nana”	<i>Berberidaceae</i>	40–50 cm kırmızı yapraklı
* <i>Cotoneaster adpressus</i>	<i>Rosacea</i>	25 cm
<i>Cotoneaster dammeri</i>	<i>Rosacea</i>	30 cm meyve ve kırmızı
<i>Cotoneaster dammeri</i> “Streibs Findling”	<i>Rosacea</i>	15 cm
<i>Cotoneaster dammeri</i> “Sürth”	<i>Rosacea</i>	30-40 cm sık yapılıdır
<i>Cotoneaster dammeri</i> “Jürgl”	<i>Rosacea</i>	40 meyveleri açık pembe
<i>Cotoneaster salicifolius</i> “Herbstfeuer”	<i>Rosacea</i>	20-30 cm kırmızı meyvelidir
<i>Cotoneaster salicifolius</i> “Parkteppich”	<i>Rosacea</i>	20–30 cm yoğun meyveli
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	<i>Rosacea</i>	30–40 cm kırmızı meyveli
<i>Euonymus fortunei</i> “Emerald Gaiety”	<i>Celastraceae</i>	30 cm yaprakları sarı
* <i>Euonymus fortunei</i> “Minimus”	<i>Celastraceae</i>	Kısa boylu, küçük yapraklı
* <i>Euonymus fortunei</i> var. <i>radicans</i>	<i>Celastraceae</i>	(yerde) yayılıcı
* <i>Hedera helix</i> “Conglomerata”	<i>Araliaceae</i>	30–40 cm ya da yayılıcı
* <i>Hedera helix</i> “Goldheart”	<i>Araliaceae</i>	20-30cm sarımsı yeşil
* <i>Hedera helix</i> “Minima”	<i>Araliaceae</i>	20–30 cm ya da yayılıcı
* <i>Spiraea japonica</i> var. <i>Alpina</i>	<i>Rosacea</i>	20–30 cm pembe çiçekli
* <i>Spiraea decumbens</i>	<i>Rosacea</i>	20 cm beyaz çiçekli
* <i>Viburnum opulus</i> “Nanum”	<i>Caprifoliaceae</i>	30 cm beyaz çiçekli

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Ayrıca mezarlarda yapılan bitkisel düzenlemelerde mevsim değişiklikleri düşünülmeli, mezarların dört mevsim bakımlı ve canlı görünmesi için uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Mevsimlik ve yer örtücülerden de uygun olanlar ‘*’ ile işaretlenmiş olup Belediyenin uygulamalarında özellikle *allyssium*, *sedum* çok başarılı olmuştur. *Gazania*, *verbena*, *delospermea* türleri de çok iyi sonuç vermiştir.

Tablo 3.7: Mezar üstü için uygun çiçekler

Bitki Adı	Familiya	Boy (cm) ve Özellikleri
<i>Bellis perennis</i> “China Pink”	<i>Compositae</i>	12-20 kırmızı çiçekli
* <i>Bellis perennis</i> “Brillant”	<i>Compositae</i>	25-20 parlak kırmızı
* <i>Campanula carpatica</i> “Blaue Clips”	<i>Campanulaceae</i>	12-15 mavi çiçekli
* <i>Campanula carpatica</i> “Karpaten k.”	<i>Campanulaceae</i>	12-15 gümüşimsi mavi çiçekli
* <i>Campanulacarpatica</i> “Weisse Clips”	<i>Campanulaceae</i>	12-15 beyaz çiçekli
* <i>Cerastium tomentosum</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	12-15 beyaz çiçekli
* <i>Dianthus deltoides</i> “Brillant”	<i>Caryophyllaceae</i>	15-20 kırmızı çiçekli
* <i>Dianthus deltoides</i> “Leucht Funk”	<i>Caryophyllaceae</i>	15-20 parlak kırmızı çiçekli
* <i>Dianthus plumarius</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	15-20 kırmızı çiçekli
* <i>Dianthus arenarius</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	15-20 kırmızı çiçekli
<i>Ibris sempervirens</i> “Schneeflocke”	<i>Cruciferae</i>	
<i>Ibris sempervirens</i> “Findel”	<i>Cruciferae</i>	
<i>Ibris sempervirens</i> “Zwergschnee f.”	<i>Cruciferae</i>	
<i>Iris danfordiae</i>	<i>Iridaceae</i>	10 erken, sarıçiçek açar
<i>Iris winogradowi</i>	<i>Iridaceae</i>	10 sarıçiçekli
<i>Iris lacustris</i>	<i>Iridaceae</i>	5-8 mavi çiçekli
<i>Linum flavum</i> “Compactum”	<i>Linaceae</i>	10 sarı çiçekli
<i>Linum flavum</i> “Goldzwerg”	<i>Linaceae</i>	10 beyaz çiçekli
<i>Minuartia laricifolia</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	10 beyaz çiçekli
<i>Minuartia verna</i>	<i>Caryophyllaceae</i>	10 beyaz çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “Atropurpurea”	<i>Palemoniaceae</i>	20 erguvan rengi çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “Betty”	<i>Palemoniaceae</i>	20 açık pembe çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “Daisy Hill”	<i>Palemoniaceae</i>	20, pembemsi kır. çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “Lindental”	<i>Palemoniaceae</i>	20, karmen kır. çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “Rosette”	<i>Palemoniaceae</i>	20, koyu pembe çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “Samson”	<i>Palemoniaceae</i>	20, pembe çiçekli

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Tablo 3.7: (Devam) Mezar üstü için uygun çiçekler

Bitki Adı	Familya	Boy (cm) ve Özellikleri
* <i>Phlox subulata</i> “ <i>Temiscaming</i> ”	<i>Polemoniaceae</i>	20, parlak kır.çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “ <i>Maischnee</i> ”	<i>Polemoniaceae</i>	20, beyaz çiçekli
* <i>Phlox subulata</i> “ <i>White Delight</i> ”	<i>Polemoniaceae</i>	20, beyaz çiçekli
* <i>Sedum acre</i>	<i>Crassulaceae</i>	8-10 sarı çiçekli
* <i>Sedum album</i>	<i>Crassulaceae</i>	8-10 beyaz çiçekli
* <i>Sedum spurium</i> “ <i>Roseum</i> ”	<i>Crassulaceae</i>	10-12 pembe çiçekli
* <i>Sedum spurium</i> “ <i>Atrorpureum</i> ”	<i>Crassulaceae</i>	10-12 pembe çiçekli
* <i>Sempervivum tectorum Atrorpureum</i> ”	<i>Crassulaceae</i>	10-12 kırmızı çiçekli
* <i>Alyssum saxatile</i> “ <i>Compactum</i> ”		15-20 sarı çiçekli
* <i>Alyssum saxatile</i> “ <i>Citrinum</i> ”		15-20 açık limon sarı çiçekli
* <i>Alyssum saxatile</i> “ <i>Compactum</i> ”		15-20 altın sarısı ve katmerli çiçekli
<i>Androsace primuloides</i>		12-15 kırmızı çiçekli
<i>Arabis albida</i>		12-15 beyaz çiçekli
<i>Arabis albida Plena</i>		12-15 beyaz çiçekli
<i>Arabis albida Variegata</i>		12-15 alaca yapraklı
<i>Arabis albida</i> “ <i>Rosea</i> ”		12-15 pembe çiçekli
<i>Arabis albida</i> “ <i>Robabella</i> ”		12-15 pembe çiçekli
<i>Arabis albida</i> “ <i>Monte Rosa</i> ”		12-15 karmenimsi pembe çiçekli
<i>Arabis albida</i> “ <i>Schneehaube</i> ”		12-15 beyaz çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> “ <i>Neuling</i> ”		12-15 mavi çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> “ <i>Blue Emperor</i> ”		12-15 mavi çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> <i>Dr. Mules</i>		12-15 mavi çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> “ <i>Tauricola</i> ”		12-15 kırmızı çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> “ <i>Bressingham Pink</i> ”		12-15 pembe çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> “ <i>Rosen teppich</i> ”		12-15 pembe çiçekli
<i>Aubrieta deltoidea</i> “ <i>Rosen garteni</i> ”		12-15 pembe çiçekli

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

Tablo 3.8 : Mezar üstü için uygun perenialler ve mevsimlik çiçekler

PERENIALLER	MEVSİMLİKLER			
	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış
<i>Acaena microphlla</i>	<i>Narcissus</i>	<i>Begonia</i>	<i>Aster</i>	<i>Erica</i>
<i>Acaena buchananii</i>	<i>Tulipa</i>	<i>Fuchfa</i>	<i>Chrysanthemum</i>	<i>Gracilis</i>
<i>Ajuga reptans</i>	<i>Muscari</i>	<i>Tagetes</i>	<i>Impatient</i>	
<i>Epimedium grandiflorum</i>		<i>Salvla</i>		
<i>Epimedium X versicolor</i>		<i>Ageratum</i>		
“Sülphüream”				
<i>Festuca amethystina</i>				
<i>Festuca cinerea</i>				
<i>Festuca ovina</i>				
<i>Festuca scoparia</i>				
<i>Geranium macroorhizum</i>				
<i>Helianthemum lunulatum</i>				
<i>Iberis sempervirens</i>				
<i>Iris sp.</i>				
<i>Lavandula angustifolia</i>				
<i>Nepeta faassenii</i>				
<i>Pachysandra terminalis</i>				
<i>Saxifraga umbrosa</i>				
<i>Sedum spurium</i>				
<i>Sedum album “Murale”</i>				
<i>Sedum spathulifolium</i>				
<i>Sedum floriferum</i>				
<i>Sedum spurium “Album Superbum”</i>				
<i>Teucrium chamaedrys</i>				
<i>Thymus serpyllum</i>				

Kaynak: Uslu,A., 1997 Tarihi süreç içerisinde Anadolu mezarlıkları ve çağdaş bir yaklaşımla Ankara kenti için örnek bir mezarlık planlanması üzerinde bir araştırma.Doktora tezi.Ankara Üniversitesi FBE

3.2.2.2.3 Bakım

Mezarlıklar park meydan gibi diğer mekansal alanlara benzemeyen yapı yoğunluğu bulunduğundan bakım ve rehabilitasyon işlerinde çalışma zorluğu vardır. Bu sebepten mezarlık dahilinde peyzaj konusunda bakımlar nelerdir ve nasıl yapılmalıdır konusu açılmalıdır.

a) Çapalama

Mezarlık dahilinde önceden dikilmiş ağaç, çalı ve süs bitkileri sulama mevsimi öncesi, insan baskısı vb. nedenlerden dolayı sıkışan toprağının havalandırılması, sulama sonucu oluşan kaymak tabakasının kırılması, bitki dibindeki yabancı otların uzaklaştırılması, üst toprağın kırıntı bünyeye kavuşturulması için toprağı çapalanmalıdır. Çapa ile beraber çanakların su tutma kapasitelerinin arttırılabilmesi için sulama çanağı da açılmalıdır. Mezarlık dahilinde daha önceden dikilmiş fidanların yapı ve su ihtiyaç durumlarına göre çanakların çapı belirlenmelidir. Genelde uygulama boya göre küçük fidanlar için 50 cm çapında, büyük yapılı fidanlar için 80 cm çapında açılır. Çapa ile açılmış alanın su toplayabilmesi için haznesi derin olmalıdır. Bu derinlik kök boğazının altını geçmemelidir. Aksi halde fidan kuruyabileceğinden çapanın bitimine doğru fidanın kök boğazı çevresi pekiştirilmelidir. Çapa ile çanağın en dış kısmından kök boğazına doğru meyilli bir alan yapılmalıdır. Mevsimin ilk çapası en zor olanıdır. Çapa sonrası çıkan toprak, yabancı otlar, taş vs çapa alanından uzaklaştırılmalıdır. Aksi halde yapılan sulamalarla çanak haznesi toprak ve diğer materyallerle tekrar dolacaktır. Sık dikilmiş çalıların, yer örtücülerin ve çiçek parterlerinin çapasında ise tek tek çanak yapılamayacağından dikili sahada çapanın girebileceği yere kadar bitkilerin dipleri çapalanmalı ve toprağı rahatlatılmalıdır. İstanbul şartlarında sulama mevsimi mayısın 15 'inden ekim ayının 15'ine kadardır. Sulama mevsiminden önce ilk çapalar bitirilmelidir. Yılda 5 defa çapa önerilebilir.

Sulama mevsiminden önce çapalama sırasında henüz kök gelişimini tamamlayamamış fidanlara rüzgar ve sulama sırasında gevşeyen toprağın fidanı yatırmaması adına fidan dibine ağaç kazık çakılmalı ve fidanı bu şekilde sabitlenmiş kazığa bağlama kolonu ile tacın başladığı en kalın yerinden bağlanması gerekir.

İkinci sınıf çam kerestesinden 2,5 m boyunda 0.05 x 0.05 m ebadında biçilmiş, uçları sivriltilmiş kazığı dikilen fidanın 30 cm yanına çakılması, fidanın kazıklara kolonla bu şekilde bağlanması gerekir.

b) Sulama

Sulama mevsimi başlamadan önce sulama tesisatı mevcut olan mezarlıklarda sulama sistemi çalışır hale getirilmeli, sulama tesisatı olmayan yerlere dikimlerden önce sulama tesisatı yapılmalıdır. Ancak tesisat döşenmesinde problem olacak yerlerde, 5 yıllık vejetasyon dönemini tamamlayan, düzensiz mezar yapısı olan yerlerle ekonomik olmayacak yerlerde tesisat yapılmasına gerek duyulmayabilir.

Çim Alanlarda Sulama; çim alanları ve çiçek parterlerinin devamlılığını sağlamak, canlılıklarını sürdürmek amacı ile toprağın yüzeyden 15 cm. derinliğe kadar olan kısmının nemce doygun hale getirilmesidir.

Çim alanlarında yüzeysel sulamadan kaçınılarak, toprak sürekli nemli tutulmalıdır. Toprağın yüzeyden 15 cm. derinliğe kadar nemce doygun hale getirilmesi için günlük gerekli su miktarı 1 m² yeşil alan için altı litre olmalıdır. Sulamalar İstanbul İli mevsim ortalamaları nedeniyle 15 Nisan – 15 Mayıs arası üç günde bir, 15 Mayıs –15 Eylül arası her gün, 15 Eylül - 30 Ekim arası üç günde bir olarak yapılmalıdır.

Yağmurlu günlerde sulama yapılıp yapılmamasına m² 'ye düşen yağış miktarına göre karar verilmelidir. Sulamalar özellikle 1 Haziran – 30 Ağustos arasındaki dönemde akşama doğru yada sabah güneş kendisini iyice hissettirmedeği vakit yapılmalıdır.

Mevsimlik çiçeklerde ve yer örtücülerde sulama; dikim yapıldığı yıl, çim alanlarındaki sulama periyotları gibi sulama yapılmalı bir vejetasyon dönemi geçirmiş olanlarda ise üç günde bir sulama yapılmalı, nemce doygun hale getirilmesi gereken toprak kalınlığı yer örtücü ve mevsimlik çiçek diplerinde çiçek köklerinin 20–25 cm derinlere ulaşması nedeniyle, m²'ye verilecek su miktarı on litre olarak hesap edilmelidir.

Ağaç ve süs bitkilerinin (çalı) sulanması; 15 Mayıs – 15 Eylül tarihleri arasında üç günde bir sulanmalıdır. Sulamada her ağaca ortalama otuz litre, Süs bitkilerine on beş litre su verilmeli, mevsim şartlarının ekstrem olması ve arazi şartlarına göre belirtilen sulama aralıkları ve miktarları arttırılabilir yada fazla yağın yağmurda yağmurun kesilmesine müteakip m² düşen yağmur miktarı da göz önüne alınarak sulama geciktirilebilir.

Mezarlık sahalarında yapılacak arozözle (tankerle) sulama; sulama sistemi bulunmayan alanlarda ya da sulama sistemine yeterli su gelmemesi, arıza vb. nedenlerle sulamada aksama olması halinde, arazözle sulama yapılır. Arazözde kullanılacak su, suyun temin edildiği kaynağından numunelerin alınıp tahlil ettirildikten ve müspet sonuç alındıktan sonra kullanılmalıdır.

Çim alanları ve çiçek parterlerindeki arazözle sulama, tekniğine uygun yapılarak dikkatli bir şekilde yapılmalı ki bu alanların bozulması engellensin. Eğimli arazide büyük tonajlı arazöz çalıştırılmamalı ve arazöz mümkünse yamaç alanın üst kısmında bulundurulmalıdır. Arazözle sulamada dikili fidanın çanak kısmına kadar hortum yetişmeli, uzaktan sulama yapılmamalıdır. İmkân varsa motopomp çalıştırılmadan kendi akışında sulama yapılmalıdır. Arazöz sayısı personel ve ekipmanı yeterli olmalı, yetersizlikler sebebiyle sulama periyodu kaçırılmamalıdır. Sulama yapan arazöz de hortum taşımak ve sulama yapmak için iki personel bulunmalıdır. Genelde mezarlık alanları geceleri karanlık olduğundan gece sulaması yapılmamalıdır.

c) Çim ve otsu alanlarda biçim

Çim yüksekliğinin 10 cm' nin üzerine çıkmamasını sağlamak amacıyla çimlerin bahçıvan ya da usta işçilerce motorlu çim biçme makineleri ile biçilmesi ve kesilen otların alandan uzaklaştırılması şeklinde olur. Çim biçiminde kullanılan aletlerin, makinelerin bakımlı olması, bıçaklarının keskin olmasına dikkat edilmelidir. Aksi halde bıçak derinden çimi yolarak yakacak ve formunu bozacaktır.

Çim biçimi yapılan alanlarda atıklar kesilmiş çimleri havasız bırakacağından süratle alandan uzaklaştırılması ve alanın mutlaka sulanması ile hızlı rutubet kaybının önlenmesi gerekir. Mezarlık araları, Mezar üstleri ve çim biçme makinesinin kullanılmadığı dar alanlarda (bordür, refüj ve korkuluk kenarları, ağaç ve çalı etrafları) çim formasyonu dışında kalan yeşil alanlarda motorlu tırpanla biçim yapılabilir. Motorlu tırpanda ot yüksekliği 15 cm. üzerine çıktığında biçim yapılmalıdır. Geniş ve düz, defin olmamış sahalarda çim biçme traktörü kullanılabilir. Motorlu çim biçme makineleri ile eski çim sahalarda biçimi ayda ortalama üç defayı geçmemek kaydıyla yılda (Nisan-Ekim arası, yedi ay) toplam yirmi bir defa yapılabilir. Yeni tesis edilen çim alanlarda (ilk yıl) ise ayda ortalama dört defayı geçmemek kaydıyla yılda toplam en fazla yirmi sekiz defa yapılabilir. Motorlu tırpanla yılda beş kez biçim yapılabilir.

d) Yabani ot temizliği

Çim alanlarda; çimle birlikte çıkan, büyüme ve gelişmesi çime göre farklı olan, çimlerin büyüme ve gelişmesini engelleyen ve görünüm olarak da göze hoş gelmeyen her türlü otsu bitkinin kökleriyle sökülerek alandan çim biçmeden önce uzaklaştırılmasıdır. Çim alanlarının ilk tesisini takiben Mart- Kasım ayları arasında yılda dört defa mekanik mücadele ve kimyasal mücadele (ilaçlama yöntemi) yapılmalıdır. Mevsimlik çiçek ve yer örtücülerde yabani ot temizliği Şubat – Kasım ayları arasında yılda on defa yapılabilir.

Sert zeminlerde yabani ot temizliği; Mezarlık alanı içindeki sert zeminlerde, yol kenarlarında, kaldırımlarda, bordür kenarlarında çıkan göze hoş gelmeyen her türlü ot ve otsu bitkilerin Mart-Kasım ayları arasında mekanik yolla kazınması veya zirai mücadele ilaçları temizlenmesi ile toplanmasıdır

e) Ağaç ve süs bitkilerinde budama

Genel anlamda budama ağaç ve ağaççıklarda ilkbahar sürgünleri başlamadan Kasım – Mart ayları arasında yılda bir kez yapılan bakım ve gençleştirme budamalarıdır. Form budaması, çit budaması, su sürgünleri ve kuru dal budaması ise vejetasyon dönemi içinde yapılabilmektedir. Bütün budama işleri uzman bahçıvanlar tarafından uygun budama ekipmanı kullanılarak yapılmalıdır.

Mezarlıklardaki güllerde ve çalılarda gençleştirme budamasının amacı fidanlarının ömürlerini uzatmak ve gençleştirmek için yaşlanmış dal ve sürgünlerinin alınmasıdır.

Form budaması; Sık ve tek dikili konumdaki çalılara gerekli formun verilmesidir. Form budaması, erken ilkbaharda çiçek açan yapraklı ağaççık ve çalılar için çiçekleri geçtikten hemen sonra, diğer bitki türleri için ise vejetasyon dönemi içinde, sağlıklı gelişim ve dekoratif görünüm sağlamak amacıyla; yılda en fazla dört kez yapılmalıdır.

Ağaç budaması; İstenilen büyüklüğü veya şekli sağlayabilmek için ağacın bütününde yapılır. Ağaçların en az 2.5 m. en fazla 5 m. yüksekliği kadar olan ağaçların yan dallarının kesilmesi, tepe tacının yapılması ve şekil verilmesi şeklinde olur. Yan dallar, Kuru dal ve çam kese böceği arız olmuş dallar yılda bir kez budanır. Yan dal budaması; Ekim-Mart Döneminde yaprak dökümünden hemen sonra kuru dal budaması ise ağaçlar yaprağını açtıktan sonra vejetasyon dönemi içinde yapılır.

Çam kese böceği arız olmuş dalların budanması ise Kasım-Mart arasındaki dönemde yapılır. Çam türlerinde oluşan, keseleriyle kendini gösteren çam kese böceğiyle mücadele amacıyla yapılan bu budama işleminde, budanan böcek arızlı dallar belirli alanlarda toplanarak yakılır.

Su ve dip sürgünü alma; 1 Mayıs–15 Eylül arası yani vejetasyon döneminde ağacın yaşama ve gelişmesi amacıyla yapılan sulamalardan dolayı, kök ve gövdede istenmeyen sürgünler meydana gelmektedir. Bu sürgünler bitkinin ihtiyacı olan besinleri alarak, gelişmesini olumsuz yönde etkileyeceğinden kısa sürede budama makası ile alınması gerekir.

Çit budaması; Sıralı ve gruplar halinde dikilen ağaç, ağaççık ve çalı türlerinden oluşan bitki gruplarının budama işlemine ‘Çit budaması’ denir. Vejetasyon dönemi içinde yılda dört kez budama yapılabilir. Ömürlerini uzatmak ve gençleştirmek amacı ile yaşlanmış dal ve sürgünlerinin alınması şeklinde budamadır

Güllerin Budanması; Yılda iki kez yapılan ve güllerin bol çiçek açmasını sağlayan işlemdir. Ömürlerini uzatmak ve gençleştirmek amacı ile yaşlanmış dal ve sürgünlerinin alınması şeklinde budamadır.

f) Mezarlıklarda fundalık temizliği

Özellikle ilkbahar mevsiminden başlayarak hızlı büyüme gösteren otsu ve odunsu bitkilerin yazın kuruyarak yangına sebebiyet vermemesi için yılda bir kez ilkbaharda başlamak suretiyle kademe kademe sahadan uzaklaştırılmasıdır. Bu işlem sırasında; Meyilli yerlerde erozyona sebebiyet vermemek amacıyla kökleme yapılmamalı, otlar toprak seviyesinden kesilerek sahadan uzaklaştırılmalı, yakılmamalıdır.

g) Zararlılarla mücadele

Süs fidanları, ağaç, çalı, gül, yer örtücü bitkiler, tek yıllık ve çok yıllık çiçekler ve çim alanlarda görülen her türlü hastalık (mantar, bakteriler ve virüsler) ve zararlılara (böcek, kemirgenler, salyangoz ve sümüklü böcekler) karşı yapılan kimyasal, mekanik ya da kültürel mücadeledir.

Toprak üstü zararlılarına karşı gerekli ilaçlama sırtta motorsuz kollu pompa, el arabası şeklindeki motorlu pülverizatör ya da sırt atomizörü ile yapılır.

Toprak altı zararlılarına (danaburnu, toprak kurtları, tel kurtları, solucanlar) karşı yapılan kimyasal mücadelede, hazırlanan ilaçlı yemler toprak yüzeyine serpilir ya da alanın ilaçlı suyla ıslatılması şeklinde yapılır.

Hastalık belirtileri: gövde, yaprak, dal, çiçek vs. gibi kısımlarda renk değişikliği, kuruma, sararma, pörsüme, delinme, kopma, yapraklarda bükülme, yaprakların kalınlaşması şeklindedir.

Zararlılardaki belirtiler ise yukarıdaki semptomlar ile birlikte en belirgin özellik zararlının görülmesidir. Zararlılarla mücadele zararlı görüldükten sonra yapılmalıdır.

Mücadelede hava sıcaklığına bağlı olarak; yaprak bitleri için Nisan-Eylül ayları arasında en çok iki kez, kabuklu bitler için Nisan-Eylül ayları arasında iki kez, tırtıllar için Mayıs-Eylül arasında iki kez, salyangoz ve sümüklü böcekler için Nisan ve Eylül ayında olmak üzere yılda 2 iki kez ilaçlı mücadele yapılır.

İlaçlamaya hastalıklarda hastalık belirtileri görülmeden koruyucu fungusit uygulanmalıdır. Hastalık görüldüğünde ise hem koruyucu hem de tedavi edici sistemik fungusitler kullanılmalıdır. İlaçlama zamanı külleme, kara leke (siyah benek), pas için bitkilerin sürgün gözleri patlamaya başladıktan sonra hava şartlarına bağlı olarak Nisan-Eylül ayı sonuna kadar her birinden iki kez ilaçlama yapılır.

h) Temizlik hizmetleri

Mezarların, yeşil alanların, sert zeminlerin ve yağmur kanallarının kirlenmesine sebep olacak her türlü atık ve atık maddeler toplanarak naylon poşetlere doldurulmalı, çöp toplama araçlarının alabileceği bir yere kadar alandan temizlenerek uzaklaştırılmalıdır. Bu hizmette; hizmet alanının kullanım durumu, çöp yoğunluğu, taşıt trafiği, temizlenme süreleri dikkate alınarak çalışılmalıdır.

Mezarlıkta temizlik planlaması ile optimum temizlik ve temizlik yapacak eleman sayısını bulabiliriz.

Çok kirlenen ve her gün temizlik yapılması gereken ana arter ve araç yollarının temizlik planı; [Toplam araç yolu m^2 + Yol yanı m^2 (yol uzunluğu x 2 şer metre sağ ve sol mezarlık arası toplam 4m) = Günlük temizlenecek toplam alan] şeklinde bulunabilir ayrıca işçi sayısı da hesap edilebilir.

[İşçi sayısı =Günlük temizlenecek toplam alan (m^2) / 15.000 m^2 (kişi başı günlük temizlik alanı)]

Az kirlenen ve haftada bir temizlik yapılması gereken mezarlık içi temizlik planı ise şöyle hesap edilebilir. [Mezarlık alanı-Günlük temizlik alanı= Haftalık temizlik yapılacak alan] “Haftalık temizlik yapılacak alan / 7= Haftalık temizlik yapılacak alanın günlük miktarı” bulunur. Yine aynı şekilde İşçi sayısı da belirlenir.

Ancak m² alanı mezar yapılarından dolayı 1/3 oranında azaltılarak 10.000 m² düşürülür. Haftalık temizlik yapılacak alanın günlük miktarı m² / 10.000 m² (kişi başı günlük temizlik alanı) = İşçi sayısı bulunur.

İşçilerin haftalık izinli gün dolayısıyla fiili çalışacak günlük eleman sayısı = Toplam işçi sayısı / 7 = İzin miktarı hesap edilir. İşçi sayısı + İzin miktarı = Temizlik yapacak toplam işçi sayısı bulunur.

Mezarlık alanlarındaki biçme sonucu çıkan çim artıklarının ve alanların genel temizliği sırasında çıkacak her türlü çöp, çöp istasyonlarına ve çöp döküm sahalarına, bekletilmeden aynı gün kamyonlar ile nakledilmelidir. Molozlar ise ayrı toplanarak moloz döküm sahasına en kısa sürede gönderilmelidir.

3.3 MEZARLIK YÖNETİMİ

Mezarlıklarda gömü işlemleri, ölümlerin kaydı, mezarlığın bakımı ve mezarlıktaki ticari çalışmaların kontrolü mezarlık yönetimince yürütülür. Bu nedenlerle mezarlıklar için bir yönetim planı hazırlanmalıdır.

ABD’de mezarlıkların anonim şirketlerle yönetilmesi yaygın bir uygulamadır ve benzer durum İngiltere’de de teşvik edilmekle olup; mezarlıkların özelleştirilmesine tekrar başlanmıştır. Bununla beraber, dünya genelinde yaygın olan mezarlıkların belediye kurumlarına bağlı olarak yönetilmeleridir. Son yirmi yıllık mezarlık tarihi incelendiğinde ölüm kayıtları ve mezarlık bakımının en iyi belediye mezarlıklarında yapıldığı görülmektedir.

Mezarlık konusunda yetkililer; mezarlık tasarımının amaçlarını bilmeli ve anlamalı, mezarlıklardaki bitki ve hayvan türleri, onların isteklerini ve yaşam şartlarını öğrenmeli ve ayrıca ekolojik bakım için personel yetiştirmelidirler. Mezarlıklarda ekolojik bakım yapılabilmesi için mezarlık yetkililerinin bu sorumlulukları yerine getirilmesi çok önemlidir.

Mezarlıkların idaresinde iş bölümü bir yönetim kademesi bünyesinde toplanarak, fonksiyonel esasa göre yapılmalıdır. Fonksiyonel yapıda, personelin kapasite, yetenek, ilgi ve arzularının belirli fonksiyonları takip etmeyi kolaylaştıracağı görüşü vardır. Bu nedenle, elemanlar fonksiyonel olarak eğitilir ve geliştirilir, doğal olarak gelişme ve ilerleme fonksiyonlara göre olur.

Mezarlıkların bakımından mezar sahipleri sorumludur, bununla beraber mezarlığın genel bakımı için her mezarlıkta ilgili personel görevlendirilmelidir. Peyzaj mimari tarafından personele mezarlığın tasarımı, kullanım amaçları açıklanmalı, ayrıca bir de bakım planı verilmelidir (Aktan1999).

Tam düzenleme çalışmalarının belirli standart ve kurallara dayandırılarak mezarlık idaresi gibi tek yetkili bir organ tarafından gerçekleştirilmesi, çok sesliliği engelleyecektir. Mezarlık idaresi gibi tek yetkili bir organ tarafından yapılacak düzenlemeler de idarece yönlendirilmelidir. Ancak, bu çalışmalarda yapılacak düzenleme kurallarının kesin olarak bilinmesi gereklidir (Uslu 1997).

İdarecilere kolaylık sağlanması ve mezarlıklarda kargaşa oluşmasını engellemek için mezarlık içindeki çalışmalarda göz önünde tutulması gereken bir mezarlık yönetmeliği olmalıdır. Bu yönetmelikte; mezarlıkların amacı ve kullanım süresi yanı sıra mezarlıkların açık olduğu saatler, personelin sorumlulukları, mezarlıkta ziyaret sırasında kısıtlanan davranış ve yaptırımları, mezarlıkta ticari çalışmalar için gerekli ruhsat, mezar çeşitleri ve ölçüleri, mezar düzenleme esasları, bitkilendirme ve bakımları, mezarlarda kullanılacak malzeme ve mezarlık mülkiyeti hakları açıklanmalıdır.

Mezarlık yönetmeliği yanı sıra mezarlık içinde cenaze ve mezar parsellerinin ücretlerinin belirtildiği bir ücret tarifesi de hazırlanmalıdır. Mezarlık yönetmeliği ve ücret tarifesinin zaman içinde geçerliliğini yitirmemesi için sık sık gözden geçirilip yenilenmesi gerekir (Aktan1999).

Mezarlıkların kullanım hakları gelişmiş ülkelerde 20–25 yıl kadar olup ülkemizde ise süresizdir.

4. ÖRNEK ALANIN SEÇİMİ ve KARACAAHMET MEZARLIĞININ TANITIMI

4.1 ÖRNEK ALANIN SEÇİMİ

İstanbul'un en eski ve en büyük mezarlığı olan Karacaahmet mezarlığı içinde barındırdığı ve tarihte bıraktığı değerlerle beraber, günümüzde hala en büyük olma özelliğini koruyan, mezar yeri istekleri adına en çok talep gören, bir pasif yeşil alan olması dışında ciddi bir insan ve araç sirkülasyonuna muhatap, çeşitli sebeplerle tahribata uğramasına rağmen şehir içinde var olabilme adına direnen, Osmanlı ve günümüz mezarlarının karma halinde bulunduğu bu mezarlık alanı; yer seçiminden, tasarım ve bakım durumuna kadar incelenmesi halinde günümüz mezarlıklarındaki uygulamalara doğruları ve yanlışları ile iyi bir örnek olacağı inancıyla seçilmiştir

4.1.1 İstanbul Mezarlıklarının Dağılımı

İstanbul ili genelinde yer alan mezarlıkların toplamı 9.560.981,545 m²'dir. Bu mezarlık alanlarının İstanbul yüzölçümüne oranı yüzde 0,177'dir. Mezarlık türlerine göre bir ayırım yapılmak istenirse, mezarlık alanlarının yüzde 93'ü Müslüman (8.878.444,71 m²), yüzde 4,5'i Hıristiyan (442.889,425 m²), yüzde 2,5'i (238.647,71 m²) ise Musevi mezarlıklarıdır.

Mezarlık alanlarının yüzde 62'si (5.881.804,43 m²) Avrupa yakasında, yüzde 38'i (3.622.512,175 m²), Anadolu yakasında bulunmaktadır. Avrupa yakasında bulunan mezarlıkların yüzde 90'ı Müslüman, yüzde 6'sı Hıristiyan ve yüzde 4'ü Musevi mezarlıklarıdır. Anadolu yakasında ise yüzde 98'i Müslüman, yüzde 1,5'ini Hıristiyan, yüzde 0,5'ini Musevi mezarlıkları oluşturmaktadır (Özarlan 2007).

4.1.2 Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar İlçesindeki Yeşil Alanlar İçindeki Yeri

Aksoy (2001) 'a göre Üsküdar İlçesinde toplam 3.316.340 m² yeşil alan imar planı üzerinde yapılan ölçümler ile hesaplanmıştır. Bunun 1.565.370 m²'si yani yüzde 47' si aktif yeşil alan; 1.750.970 m² si yani yüzde 53'ü pasif yeşil alanlardan oluşmaktadır. Rekreasyon amaçlı kullanılan aktif yeşil alanların yüzde 3'ü çocuk oyun alanı, yüzde 70'i park, yüzde 4'ü spor alanı, yüzde 4 ise kuru alanı olarak saptanmıştır. Pasif yeşil alanların ise yüzde 3'ü ağaçlandırılmış alanlar, yüzde 4'ü çayır, fidanlık ve ormanlar, yüzde 10'u görsel yeşil alanlar, refüj ve meydanlar, yüzde 26'sı kuru alanları, yüzde 8'i koruya katılacak alanlar, yüzde 49'u ise mezarlıklar olarak saptanmıştır (Karaoğlu 2007).

Karacaahmet mezarlığının yeşil alan durumunu incelemek adına Üsküdar ilçesinde aktif ve pasif alanların bakımı adına sorumlulukları itibariyle muhatap İ.B.B Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Üsküdar Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü ve İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler neticesinde 2009 yılında fiilen baktıkları yerlere ait elde edilen veriler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Üsküdar İlçesindeki yeşil alanların toplamı 2.000.809 m²'dir. Karacaahmet mezarlığının Üsküdar'daki yeşil alanlara oranı yüzde 29,28 iken, pasif yeşil alanlara oranı yüzde 56,09' dur.

Karacaahmet mezarlığı 589.752 m² alanı ile tek başına Üsküdar Belediyesi Park ve Bahçelerinin ve İ.B.B Park ve Bahçelerin baktığı alanlardan daha büyüktür. Karacaahmet mezarlığının İstanbul geneli mezarlıklara oranı yüzde 6,17 iken Üsküdar'daki mezarlıklara oranı yüzde 69 'dur. Anadolu yakası mezarlıklara oranı ise yüzde 16,28'dir. Karacaahmet mezarlığının Üsküdar İlçesinin yüzölçümüne yüzde 1,59 iken, Üsküdar'daki kişi başı yeşil alana katkısı yüzde 1,01'dir.

Tüm bu veriler ışığında Karacaahmet mezarlığının yeşil alan içindeki önemi ve yerinin çok değerli olduğu görülmektedir. Üsküdar İlçesindeki aktif ve pasif yeşil alanların değerlendirilmesi Tablo 4,1'de verilmiştir.

Tablo 4.1: Üsküdar İlçesindeki aktif ve pasif yeşil alanların değerlendirilmesi

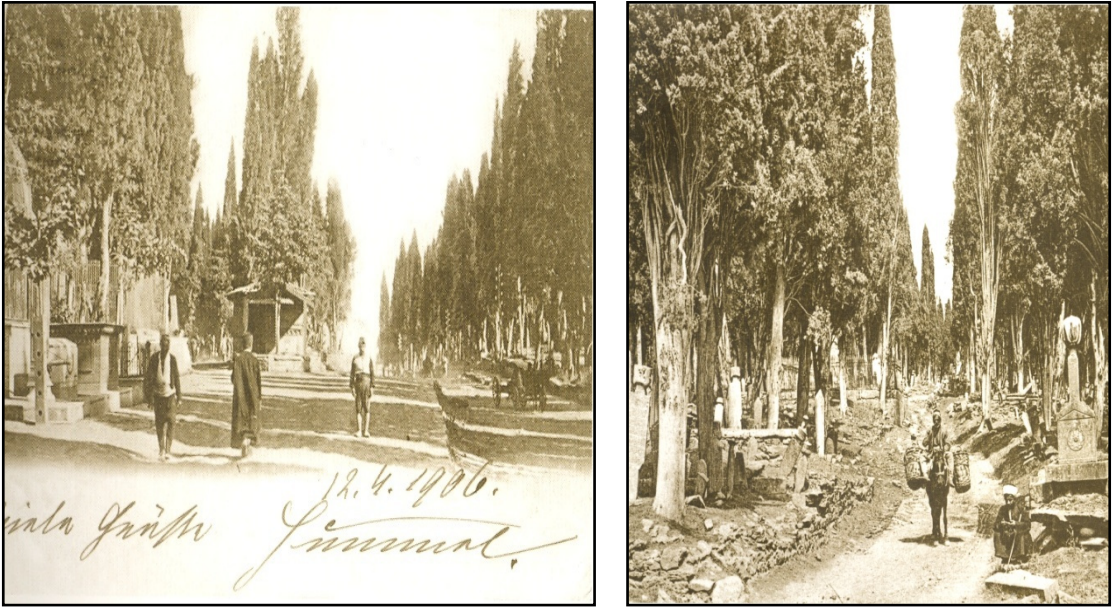
No	Değerlendirme konuları	Birim	Miktar
1	İ.B.B Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nün aktif ve pasif alanlarının toplamı	m ²	588.603
2	İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü'nün mezarlık alanlarının toplamı	m ²	854.653
3	Üsküdar Belediyesinin park ve bahçelerinin toplamı	m ²	557.553
4	Üsküdar İlçesindeki Ağırlıklı Yeşil Alanların Toplamı (A+B+C)	m ²	2.000.809
5	Üsküdar İlçesinin Toplam Yüzölçümü (Üsküdar Belediyesi Kayıtları)	m ²	37.000.000
6	Üsküdar İlçesinin nüfusu (Üsküdar Belediyesi Kayıtları)	kişi	582.666
7	Üsküdar İlçesinde yeşil alanların yüzölçümüne oranı (D/E)	%	5,40
8	Üsküdar da kişi başına düşen yeşil alan miktarı (D/F)	m ²	3,43
9	Karacaahmet mezarlığının toplam alanı (İ.B.B Mezarlıklar Md kayıtları)	m ²	589.752
10	Karacaahmet mezarlığının yeşil alan içerisindeki oranı (I /D)	%	29,28
11	Karacaahmet mezarlığının Üsküdar yüz ölçümüne oranı (I /E)	%	1,59
12	Karacaahmet mezarlığının Üsküdar'daki kişi başına yeşil alana katkısı (I/F)	%	1,01
13	İ.B.B Park ve Bahçeler Müdürlüğü alanlarının toplam yeşil alana oranı (A/D)	%	29,42
14	İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü alanlarının toplam yeşil alana oranı (B/D)	%	42,72
15	Üsküdar Belediyesinin park ve bahçelerinin toplam yeşil alana oranı (C/D)	%	27,86
16	İ.B.B Park ve Bahçeler Müdürlüğü pasif alanlarının toplamı (Tablo)	m ²	196.797
17	İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü pasif alanlarının toplamı (Tablo)	m ²	854.653
18	Üsküdar da ki pasif alan toplamı (O+Ö)	m ²	1.051.450
19	Üsküdar da ki pasif alanların yeşil alanlara oranı (P/D)	%	52,55
20	Karacaahmet mezarlığının pasif yeşil alanlara oranı (I / P)	%	56,09
21	Üsküdar da kişi başına düşen pasif yeşil alan (P/F)	m ²	1,8
22	Üsküdar da ki aktif yeşil alan miktarı (D-P)	m ²	949.359
23	Üsküdar da kişi başına düşen aktif yeşil alan (T/F)	m ²	1,63
24	Karacaahmet mezarlığının Üsküdar da ki mezarlıklara oranı (I /B)	%	69
25	İstanbul geneli mezarlıkların toplam alanı (İ.B.B Mezarlıklar Md kayıtları)	m ²	9.560.982
26	Karacaahmet mezarlığının İstanbul geneli mezarlıklara oranı (I /V)	%	6,17

4.2 Karacaahmet Mezarlığının Tanıtımı

Karacaahmet mezarlığının tanıtılmasıyla planlama ve tasarım süreci daha iyi değerlendirilebilecektir.

4.2.1 Karacaahmet Mezarlığının tarihi süreci

Karacaahmet mezarlığı tarihi kayıtlara göre Üsküdar Orhan Gazi tarafından yaklaşık 1352’ de fethedildikten sonra tedricen Müslüman halk tarafından iskân edilmiştir. I. Murad (Hüdavendigâr) döneminde (1361–1389) nüfusunun önemli kısmının Türklerden oluşmasına paralel olarak teşekkül etmeye başlayan kabristan, İstanbul’un fethi ve sonrasında tamamen bir Müslüman kabristanı haline gelmiştir (İşli 1994). Şekil 4.1 ‘de Karacaahmet mezarlığının eski görüntüleri verilmektedir.

Kaynak: Çiftçi,M.,(2006) Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar,Üsküdar Belediyesi, Üsküdar Araştırmaları Merkezi yayın no:20, Tarihi mirası koruma dizisi 1, s : 250 ve 252

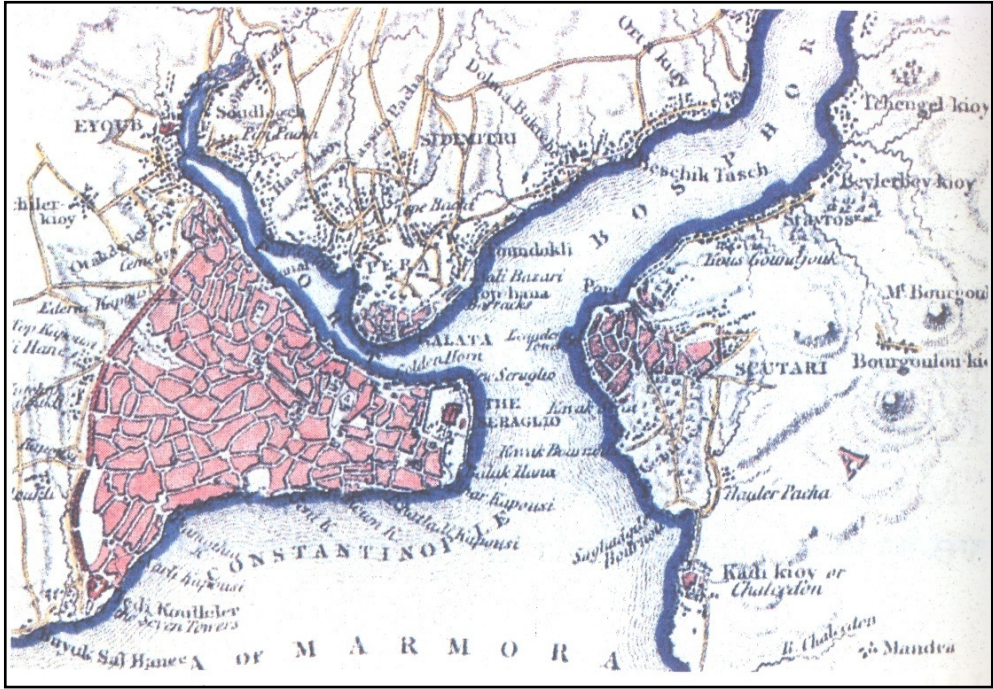
Şekil 4.1: Karacaahmet Mezarlığının eski görüntüleri

İstanbul’un Araplar tarafından kuşatması sırasında şehit olan askerlerin Karacaahmet mezarlığının bulunduğu bu alana defin edilmişlerdir. Mezarlıkta hiçbir zaman Roma ve Bizans lahit’ine rastlanmamıştır (Ahıskalı 2009).

Karacaahmet’ in resmen mezarlık haline konulması (Hicri 990–991) 1582 senesinde başlar. III. Murat’ın annesi ve II. Selim’in eşi Nurban-u Atik Valide Sultan (1525–1583) kendi arazisinden 124 dönümlük bir araziye mezarlık olmak üzere ayırmış ve buralara serviler dikmiştir. Ayrıca bu ağaçlarının muhafazası için 13 kişiyi korucu ve defin işleri için de 24 kişiyi mezarıcı olarak tayin etmiştir (Dağlıoğlu 1959).

Resmi olarak 1110/1698-99'dan itibaren Karacaahmet Sultan Mezarlığı olarak adlandırılmış olan bu mezarlığın bir diğer ismi de Üsküdar Mekabir-i Müslimini' dir. Şehircilik açısından da önem gösteren Karacaahmet, yarattığı peyzajla da Üsküdar silüetinde yerini almıştır (İşli 2001).

1789–1839 tarihleri arasında Üsküdar'ı gezen seyyahlardan Hobhouse, Karacaahmet mezarlığının dünyadaki en büyük mezarlıklardan biri olduğunu ve mezarlığın alanının yaklaşık 500 acre (2 bin dönüm) olduğunu belirtir. Perkins ise Karacaahmet mezarlığının birkaç mil uzunluğunda (bir mil=1.609 m.) olduğunu belirtmektedir. Wilkinson' da mezarlığın birkaç mil genişliğinde olduğunu belirtmektedir (Yalçinkaya 2008). Şekil 4,2'de 1600'lü yıllarda İstanbul haritasında Karacaahmet Mezarlığı gösterilmektedir.

Kaynak: IV Uluslararası Üsküdar sempozyumu, Üsküdar Belediyesi, 3-5 Kasım, Bildiriler cilt I, s. 58

Şekil 4.2: XVII. yüzyılda İstanbul haritasında Karacaahmet mezarlığı

Oliver; Mezarlığın, şehrin üst kısmından başlayarak doğuya ve güneyde denize, eski Calcedonie (Kadıköy) topraklarına kadar uzandığını anlatmaktadır. J.H.A. Ubcini Karacaahmet mezarlığının mezarlıklar içerisinde en geniş olanı olduğunu ve bir fersahlık yaklaşık 5685 m uzunlukta bir araziyi kapladığını belirtmektedir (Özer 2007).

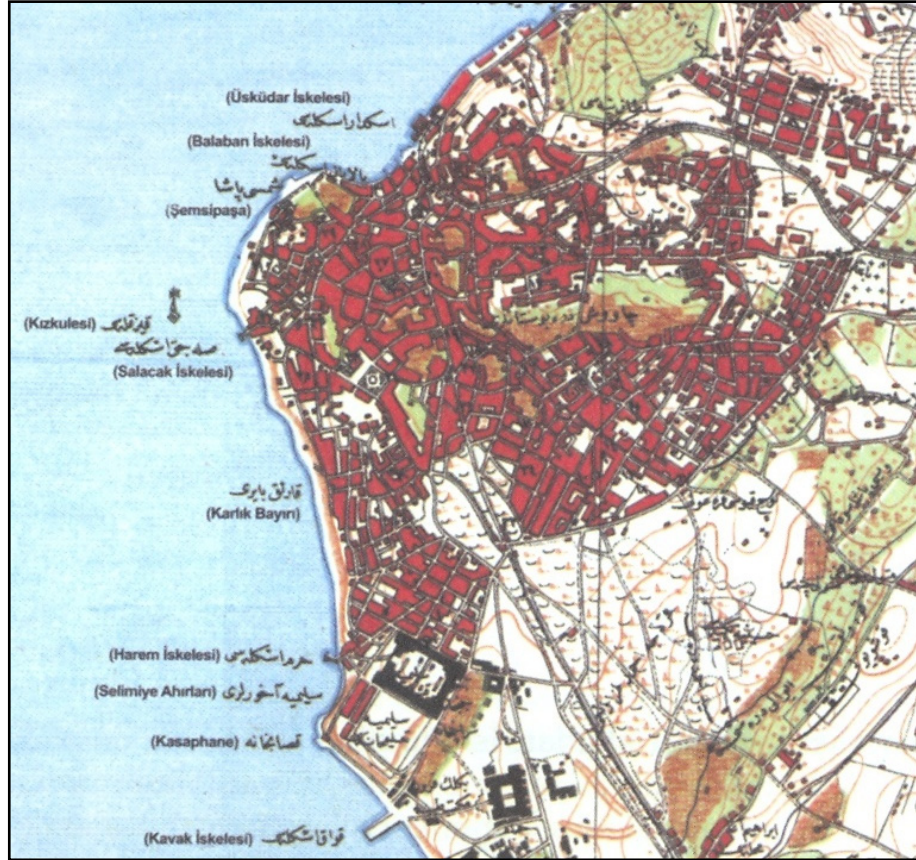
Başlangıçta boş, uçsuz bucaksız, temiz bir defin sahası olan bu mezarlık yüzyıllarca hep tercih edilen yer olmuştur. Asya kıtasının uzantısı olan Anadolu ve Arabistan'ın İslami ortak noktası olan Mekke ve Medine'nin Üsküdar ile toprak illiyedi Üsküdar'ın "Medine-i Üsküdar" ve "Peygamber toprağı" olarak vasıflandırılmasına sebep olmuş ve ölen Türklerin "Peygamber toprağı"na gömülme vasiyetleri Üsküdar'daki bu mezarlığı daha revaçta kılmıştır.

Batılı seyyahların İstanbul'daki Türklerin neden Karacaahmet mezarlığını tercih ettiklerine dair ileri sürdükleri bir takım görüşleri vardı. Karacaahmet mezarlığı hakkında döneminin en ayrıntılı bilgisini veren seyyah Oliver, Karacaahmet mezarlığının genişlik, gösterişli mezarlar ve de yüksek ve sık ağaçlık bakımından imparatorluğun en iyisi olduğunu belirtmekte, İstanbul'un Müslüman sakinlerinin bir övünme veya gururlanma kaynağı olarak Asya' da gömülmeyi yani burayı kutsal toprak ve gerçek müminlerin toprağı olarak gördüklerini, onların, imparatorluğun Avrupa topraklarının bir gün Hıristiyan güçlerin eline geçeceğini ve Müslümanların başkentten çıkarılacağına inandıklarını belirtmektedir.

Raczynski Üsküdar'a geldiğinde ilk dikkatini çeken şey kasabanın kuzey ve batı tarafında boydan boya uzanan Karacaahmet mezarlığıdır. Ona göre mezarlığın azameti sadece 40.000 kişiyi barındıran şehirle hiç orantılı olmadığı, buraya gömülmüş Müslümanların sayısının Üsküdar ölüm kütüğüne kayıt edilenlerden çok daha fazla olduğunu belirtmektedir. Wilkinson Müslümanların öldüklerinde bile düşman hâkimiyetinde olmamaları adına Karacaahmet' i tercih ettiklerini anlatmaktadır. Rottiers ise İstanbul'un buraya bağımlılığının başlıca nedeni olarak eskiden beri adet halini almış olan İstanbul'un en zengin ve dindarlarının Karacaahmet mezarlığına gömüldüklerini, bu âdetin artık geçmişi unutulmuş milli bir gelenekten kaynaklandığını belirtmektedir (Yalçınkaya 2008).

Bundan dolayı Avrupa yakasında ölen Türklerin cenazelerini Kâbe toprağı olarak gördükleri yerde bulunan Karacaahmet mezarlığına defin için, Üsküdar' da ki Salacak iskelesine İstanbul'dan kayıklarla cenazeler taşınmış (Öztoprak 2006). Türk Dil Kurumu sözlüğünde Salacak; üstünde ölü yıkanılan kerevet, teneşir, tabut olarak tanımlanmaktadır.

Şehircilik tarihi açısından da önem taşıyan Karacaahmet mezarlığı'nın başlangıç noktası geçmişte Menzil hane denilen, günümüzdeki Gündoğumu Caddesi'nin başı iken, bu nokta Cumhuriyet döneminde imar faaliyetleri neticesinde kuzeydeki Tunus bağı Caddesi nihayeti ve burada halen mevcut olan 1681 tarihli Hacı Faik Bey Çeşmesi olmuştur(İşli 2001). Şekil 4,3'de 1920'de Üsküdar yerleşkesinde Karacaahmet mezarlığının yeri görülmektedir.

Kaynak: IV Uluslararası Üsküdar sempozyumu, Üsküdar Belediyesi, 3-5 Kasım, Bildiriler Cilt I, s. 104

Şekil 4.3 : 1920 tarihli Bilad-ı Selase Haritasında Üsküdar ve Karacaahmet

Karacaahmet Mezarlığı'nın çevresinde hepsi de eski olan mahalle ve semtler yer almıştır. Bunlar bir birini takiben Menzil hane Yokuşu başında başlamak üzere, İnadiye, Tunus bağı, Çiçekçi, Talimhane, Haydarpaşa, İbrahim ağa, Seyit Ahmet Deresi, Harmanlık, Nuh kuyusu ve Aşçıbaşı'dır. Bu eski yerleşim sahalarının arasında yer alan ve bir denizi andıran Karacaahmet Mezarlığındaki bölgelerin isimleri ise Miskinler, Saraçlar Çeşmesi, Şehitlik, Musalla ve Duvar dibi' dir (Şekil 4.4 - 4.7). Mezarlık kuzeyde Tunus bağı'n dan, güneyde İbrahim Ağa Çayırı'na doğru eğilimli bir arazi yapısına sahiptir ve bu eğilimli arazi yapısı içinde Seyit Ahmet Deresi en çukur kısmı teşkil eder. Güneyinde İbrahim Ağa Çayırı'nın devamında Karacaahmet' ten ayrı mütalaa edilmiş Ayrılık Çeşmesi Mezarlığı yer almaktadır (İşli 1994).

Kaynak: Bir ulu rüya görenler şehri Üsküdar ss: 258, 259

Şekil 4.4 : Miskinler Yolu

Şekil 4.5 : İbrahim Ağa Yolu

Kaynak: Diriklik.net 2009

Şekil 4.6 : Duvar dibi

Şekil 4.7 : Tunus bağı

Karacaahmet mezarlığı eskiden Ayrılık çeşmesi'nden sonra Acıbadem Caddesini aşarak yamaçtan aşağıya Söğütlü çeşmeye inmekte, buradan itibaren mezarlığa Mahmut baba Mezarlığı adı verilmekteydi. Bu mezarlığın karşısında Söğütlü çeşme Tren İstasyonu önünde bir bölüm daha vardı. Burada dereyi aşan Taş köprüden sonra mezarlık Fenerbahçe stadyumu arkasında devam ederdi. Karacaahmet' in son ucu, şimdiki Ankara yolu sapağı başındaki Kalyonlar baş halifesi ve ailesinin sofasıyla az ilerdeki Kızıl toprak Camii yanındaki hazire idi (İşli 2001).

Menzil hane' den başlayarak Karacaahmet Türbesi önünden geçen ve mezarlığı baştanbaşa kat eden güzergâh Osmanlı tören yoludur. Bu yolu sürre alayları ve ordu sefer yolu olarak kullanmaktaydı. Türk Dil Kurumu sözlüğünde (2005) Sürre: Osmanlı padişahlarının her yıl Mekke ve Medine'ye gönderdikleri para ve armağanlar olarak tanımlanmaktadır (Şekil 4.8).

Kaynak: Necdet Cevahir, 2008 Osmanlı İmparatorluğu, wowturkey.com

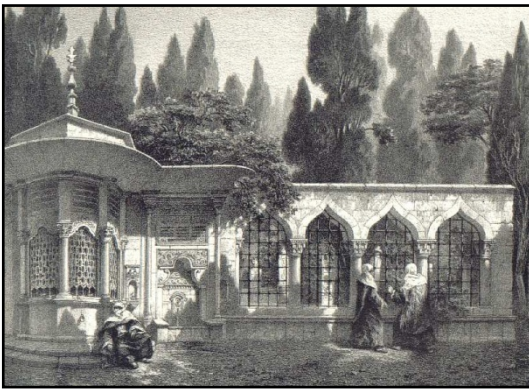
Şekil 4.8 : Sürre alayı

Üsküdar'dan Gebze, Eskişehir, Adana ve Halep'ten Şam'a uzanan bu yol hac güzergâhı idi ve her yıl hicri Recep ayının on beşinde yapılan büyük törenden sonra Üsküdar'dan yola çıkarılan Mahmel-i hümayunda denilen Sürre'nin takip ettiği güzergâhtı. Osmanlı devletinde her yıl hacılar ile beraber hac yolundaki fakir fukaraya, Mekke ve Medine'deki ihtiyaç sahiplerine ve bir şekilde orda yaşayan herkese gönderilen bu paraya sürre adı verilirdi (Kurşun 2006).

Uzak yakın her bölgeden hacca gidecek kervanlar önce Karacaahmet mezarlığının yanı başında ‘Hacılar Ovası’ diye anılan geniş bir alanda toplanır, hazırlıklar tamamlanır yolculuk düzeni kurulur ve binlerce hacı adayı yola birlikte çıkarlardı. Kâbe’ye varmayı hedefleyen bu faaliyetlerin başlangıç noktası olması yanında Müslüman Türk düşüncesinde Üsküdar Kâbe’ye açılan kapıdır (Öztoprak 2006)

Menzil hane’ den başlayan Osmanlı tören ve adetleri Ayrılık Çeşmesi’ndeki uğurlamaya kadar hep yeniçeri sınıfının etkinlikleri ve nüfuzu ile Bektaşî yeniçeri gelenekleriyle bu mezarlığın tam ortasındaki bu güzergâhta icra edilmiştir.

Anadolu’ya, İran, Arabistan, Hindistan, Mısır, Suriye geçen bu büyük yoldan her zaman kervanlarında geliş gidişlerine sahne olmuştur. Mezarlığın ortasından geçen yolun hareketliliği, ebedi ikametgâhın karşısında hiç bitmeyen hareketliliği yeteri kadar temsil etmektedir. Dolayısıyla bu yol her iki yanında yer alan müesseseler, her biri mimari bir şaheser olan aile sofaları ve burada defnedilmiş Osmanlı devlet adamlarının mezarları ile Karacaahmet Mezarlığı’nın belkemiğini teşkil etmiştir. Bu açıdan Menzil hane’ den Karacaahmet Caddesi boyunca Miskinler önünden geçerek Ayrılık Çeşmesi’nde ulaşan ana yol üzerinde sırasıyla Hoca Sadeddin Efendi, Karacaahmet, Arapzade, Mollacık, Miskinler ve Hacı Hüseyin Paşa sebilleri mezar taşları arasında yer almışlardır (İşli 2001). (Şekil 4.9) ve (Şekil 4.10)

Kaynak: Diriklik.net 2009

Şekil 4.9 : Hoca Sadettin Efendi Sebili **Şekil 4.10 : Hacı Hüseyin Paşa Sebili**

Mezarlık pitoresk görünümü ve mimari ihtişamı ile yüzyıllar boyunca seyyahları da büyülediğinden, bir kısım seyyah, hatıralarında bu mezarlıktan bahsetmişlerdir, bir kısmı ise fotoğraf çekmek suretiyle mezarlığı tespitiye çalışmışlardır.

Karacaahmet’ te çekilmiş en eski fotoğraflar Ernest de Caranza tarafından çekilenlerdir ve 1852–1854 arasına aittir. Bunu daha sonra Abdullah Biraderler, G. Berggren ve Foto Sabah takip etmiştir.

Hatıratında mezarlığı tanıtanların başında T. Gautier gelmektedir. 1853’te Paris’te neşrettiği eserlerinde Karacaahmet’ i Doğu’nun en büyük ve kalabalık mezarlığı olarak tanımlamakta ve hayranlığını dile getirmektedir (İşli 1994).

Gautier “Neden bilmem Hristiyan mezarlıklarında duyduğum hüznü Türk mezarlıklarında duymam. Pere-Lachaise’ e bir ziyaret bende birkaç gün süren melankoli uyandırır; buna karşılık Beyoğlu ve Üsküdar Büyük Ölüler Alanında geçirdiğim saatler içimde tatlı bir hayale dalmaktan başka bir duygu uyandırmadı” (Berk 1975).

Kırım harbi sonrasında İstanbul’u ziyaret eden Baron Durant De Fontmagne’ de “Her manasıyla Şark’ın bir köşesi olarak kalmış bu eski semtte iki ayrı dünya yaşıyor. Ölüler alemi ile hiç ihtirası olmaksızın yalnızca ölümü bekleyen diriler alemi. Bu tepede derin bir sükûn var. Mezarlıkları uçsuz bucaksız. Uzaktan bakınca büyük bir servi ormanı gibi gözüküyor”.

Yine Karacaahmet’ in büyüleyici görünümünün hayranı olan R.Walsh eserinde Karacaahmet Mezarlığı’nı, eğimli bir arazi içinde geniş yollara ayrılmış büyük bir ormana benzetmiştir. Nitekim seyyahın anlattığı sahne T. Allom gravür olarak resmedilmiştir (İşli 1994). (Şekil 4.11)

Kaynak: İşli, N.,2001 Karacaahmet, Karacaahmet Mezarlığı, İslam Ansiklopedisi, Cilt:24, Türkiye Diyanet Vakfı, s: 377

Şekil 4.11 : XIX. Yüzyılda Karacaahmet Mezarlığını tasvir eden Thomas Allom'un gravürü

Resmi ve ilmi kodeksler olmaması Karacaahmet Mezarlığı'nın beledi hizmetler cümlesinde bazı adaların istimlâk edilmesine ve bazısında da eski mezar taşlarının yok edilerek tamamen yeni kabristan haline gelmesine neden olmuştur. Mezarlıklar Müdürlüğü'nce verilen “ada” numaraları ile tapu idaresinin verdiği kadastral “ada” numaralarının farklı oluşundan doğan ayrılık, Karacaahmet'te ait bir bölümün mezarlık dışı sayılarak dışlanması ve harabiyete terk edilmesine sebebiyet vermiştir. Mezarlığın çok önemli bir bölümü olan Seyit Ahmet Deresi ve buradaki İranlılar Mescidi de son yıllarda Karacaahmet bütünlüğünden çıkarılmış durumdadır. Bostan halindeki tabii bir saha betonlaştırılarak nakliyat şirketlerinin ambarı haline getirilmiştir (İşli 2001).

Karacaahmet Mezarlığı, 1917, 1940, 1956 ve 1974 tarihlerinde olmak üzere dört defa istimlâk edilmiştir. Bu istimlâklerde, özellikle 1974'te Karayolları'nın istimlâki sırasında ciddi şekilde tahrip olmuştur (Vikipedi 2009).

Karacaahmet Mezarlığı civarında ve dahilinde Osmanlı döneminde tesis edilmiş 6 tekke ve namazgah, 3 cami, 7 çeşme, 2 mektep, 1 hastane ve 1 kireç hane bulunmaktaydı (İşli 1994). (Şekil 4.12) , (Şekil 4.13) ve (Şekil 4.16) (Şekil 4.17)

Kaynak: Sarı,N.,2006 Üsküdar miskinler tekkesi ,
IV. Uluslararası Üsküdar sempozyumu, cilt II ,s:366

Şekil 4.12: Miskinler Tekkesi

Kaynak : Üsküdar Belediyesi 2002

Şekil 4.13: Ayşe Hatun Çeşmesi

Su ihtiyacını karşılamak için irili ufaklı, kitabeli kitablesiz sayısız kuyu yer alır. Çiçekçi' de ki 1318/1900-01 tarihli Naci Bey Kuyusu ile Miskinler' deki 1303/1885-86 tarihli Ethem Paşa Kuyusu bunlardandır (İşli 2001). (Şekil 4.14) ve Şekil (4.15)

Kaynak : Üsküdar Belediyesi 2002

Şekil 4.14 : Naci Bey kuyusu 8.ada

Kaynak : Üsküdar Belediyesi 2002

Şekil 4.15 : Ethem Paşa kuyusu 1.ada

Kaynak: Üsküdar Belediyesi 2002

Şekil 4.16 : Şehitlik Namazgahı

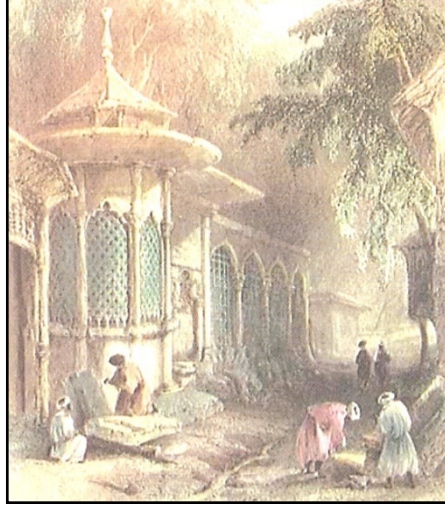
Kaynak: Bir ulu rüyayı görenler şehri, s:241

Şekil 4.17 : Fethi Ahmet Paşa Camii

Geçmişte bu kuruluşların tümü vakıf sistemiyle tesis edilmiş olduğundan bunların her birine görevli ve ilgililer tayin olunmuş, ayrıca mezar işleri ve defin meselesi ise Mezarlıklar Kethüdalığı'nın hiyerarşik işleme sistemine bağlanmış idi.

Eski taşçıların bağlı olduğu yeni çerilerin “Ehl-i Hiref” teşkilatı ve Karacaahmet’ teki vakıf hayri hizmetlilerden olan dini görevlilerle mezarlık dahilindeki ziyaretçiler, cemaat ve bu saha dahilindeki vakıf müesseselerin mensupları, Karacaahmet’ teki gündelik hayatın birer parçası idiler.

Mezarlık hizmetlerinin vakıf hizmetlerinden çıkartılarak belediye hizmetlerine verilmesiyle, Karacaahmet’ e evvelce ifa edilen tekke mensuplarının kabrine konulan kandil yağı, mezar pehlelelerindeki suluklara konulan su ve nihayet kabir başında okutulan Yasin için gerekli “ab-keş”, “dûagû “ ve “hafızlık” gibi resmi paralı memuriyetler de kalmıştır. Böylece gravürlerdeki görüntüler hayal olmuştur (İşli 1994). (Şekil 4.18)

Kaynak: Bir ulu rüyayı görenler şehri, s:264

Şekil 4.18 : Hoca Sadettin Efendi Sebili Yanında Mezarlıklar

Yeniçerilerin Hacı Bektaş Ocağı ile ilişkileri hatırlanacak olursa bu mezarlığa neden Karacaahmet Sultan Mezarlığı ismi verildiği daha iyi anlaşılır. Bölük bölük, mıntıka mıntıka defnedilen yeniçerilerin ve onların aralarından yetişmiş olan vezir, reisülküttap, çorbacı gibi makamdaki şahısların kısım kısım bu kabristanda muntazam gömülmüş olmaları, hayattaki hiyerarşinin kabristanda da devam ettirilmiş olduğunun kanıtıdır. Çoğu yerde bir vezir veya şeyhülislamı kendi aile efradı ile yahut devrinin mülki amirleri ile yan yana gömülmüş görürüz. Bu gibi mahaller müstakil isimler ile ayrılırlar. Bu mevki ve bölümler şunlardır:

Çiçekçi; Selimiye Tekkesi ve karşısında İsmail Dümbüllü' nün mezarının bulunduğu çevredir. İsmine camiden ve buraya gömülmüş olan çiçekçilerden alır. Sofular ve Havuz kapısı bölümleri vardır. Burada havuz, kemik bakiyelerinin toplandığı havuzdur. Duvar dibi; Dört yol ağzında suterazisinin bulunduğu geniş mezarlık sahasıdır. Hanya fatihi Gazi Yusuf Paşa'nın (1645) kabri de buradadır (8. ada).

Harmanlık; Nuh kuyusu caddesi aşağısındaki Karacaahmet Mezarlığının ana girişinin alt ve yan tarafıdır. Tabanı yassı ve Divitçiler bölümü vardır (3. ada). Burası Musalla Mevkii adı ile bilinirdi. Kapının sol tarafındaki Harmanlık İlkokulu 1920 tarihlerinde yapılmıştı.

Bu mevkide Namazgâh da vardı ismini, mektebin sol tarafındaki Harmanlık mevkiinden almıştır. Burası Üsküdar'ın en eski bayram yerlerinden biri idi. Buraya, Bitlikehtane de denirdi.

Hattatlar; Şeyh Hamdullah'ın gömülü olduğu bölgedir (9. ada) Hünkâr İmamı Mevkii ise Karacaahmet'in en güney uç kısmıdır. Ayrılık Çeşmesi Mezarlığı ile birleşir. İnadiye bölümü Haşim Efendi Tekkesi önünden itibaren Tunusbağı'na ve Karaca Ahmed Türbesi'ne doğru giden bölgedir. Selim Dede ve Voynuk Ahmet Ağa bölümleri vardır.

Kaygusuz İbrahim Baba; Tıbbiye Caddesi arasındaki adanın üst kısmıdır. 1872'de vefat eden Kaygusuz İbrahim Baba ve müritleri burada gömülüdürler. Namık Paşa aile sofası da burada yol kenarındadır (7.ada).

Kuyubaşı ve Miskinler bölgesi; Adını burada kurulmuş cüzzamhaneden alır. Saraçlar Çeşmesi Caddesi üzerinde susuz halde mevcut Balim Ağa Çeşmesi'yle bu çeşmenin civarıdır. Sık selviler ve Emir Kasım bölümleri vardır. Adını buraya kurulmuş cüzzamhaneden alır (1 ve 5. ada).

Saraçlar Çeşmesi; İbrahim Ağa Camii ile Ayrılık Çeşmesi arasındaki kısım olup tamamen istimlâke uğramıştır. Yol kenarında sadece Sadrazam Halil Hamid Paşa aile sofrası kısmı kalmıştır. Burası da üzeri toprakla örtülmek suretiyle yok edilmek üzeredir. Bu mezarlığın İbrahim Ağa, Ayrılık Çeşmesi (nakledildi), Paris Mahallesi bölümleri yok edilmiştir.

Seyyid Ahmed Deresi (İraniler); Bir dere vadisinde mesirelik yeri iken yok edilmiştir. Halen İranlılar Mescit ve özel mezarlığı mevcuttur. Mezarlığın güneydoğu ucudur. Bu kısım Ayasofyalılar, Taşköprü, Yağlıkçılar, Edhem Paşa bölümleriyle meşhurdur.

Şehitlik; Şehitlik Camii etrafındaki namazgâh ve çevresi eskiden şehitlik olup, buraya Çanakkale savaşında şehit düşen pek çok askerin defin edildiği bilinmektedir. İçte, orta kısımdır.

Duvarına, üzerine şehitlik yazan ve sonradan 1916'da ölümle ilgili Arapça ibareli Kemaleddin ketebeli bir kitabe konulmuştur. Bugün için şehitlerin ne mezar yerleri bellidir ne de isimleri bilinebilmektedir (2. ada) (Konyalı 1976)

Yüksek kaldırım; İnadiye' nin doğu kısmındaki sahadır. Tunus bağı ise mezarlığın en meşhur kısmıdır. Sağlı sollu eski kabirlerle doludur. Sofular, Karaağaçlar, Ayas Mehmed Paşa bölümleri vardır (6. ada).

Tunusbağı kelimesinin Tunus ülkesi ile ve üzüm bağı ile tarih boyunca hiçbir ilişkisi olmamıştır. Bu kelime “ tonozu bağı” kelimesinin değişik söylenişidir. Tonozu bağı “eşkiya ini” veya “eşkiya yuvası” demektir. Tamamen tuğla ile horosan harcından yapılmış, içine ancak 2-3 kişinin sığabileceği çeşme haznesini andıran, tonoz örtülü küçük yapılardır.

Yakın tarihe kadar mevcut olan bu tonozlarda bir takım kanun kaçakları ve çoğu zaman yeniçeriler barınır, civarda haydutluk yapar, sonra bir at tedariki ile Anadolu'ya Celalilerin arasına firar ederlerdi. Nitekim bu durumu ifade eden “Atı alan Üsküdar'ı geçti” sözü söylene gelmiştir.

Karacaahmet' te taş kapaklarla mezar odacığı yahut tahta kapaklarla doğrudan toprağa gömme tarzında iki tür defin uygulanmıştır. Eski definlerin çoğunluğu birinci türdür. Şimdiye kadar yapılan defin kazıları esnasında diğer bir topluma ait bir stel veya kitabeye tesadüf edilmemiştir.

Geçmişte mezarlık ve mezar taşı inşa ve imarı ehl-i hiref taşçıları ve hattatlarınca icra edilmiştir. Boş sahaların varlığından herhangi bir tahribe meydan verilmemiştir. Kaldı ki koyun koyuna gömülme durumunda dahi herhangi bir rahatsızlığa meydan vermemek için kabir açımında kemiğe tesadüf kaygısı ile tahta kürekler kullanılmıştır (İşli1994).

4.2.1.1 Karacaahmet Türbesi ve Karacaahmet

Türbe Nuhkuyusu Caddesi ile Gündoğumu Caddesi'nin birleştiği köşededir. (Şekil 4.19) Karşısında Fethi Ahmet Paşa Camii, sol tarafında 1154 (1741) tarihli Sadeddin Efendi sebil, çeşme ve açık türbesi, sol gerisinde halkın yanlış olarak Karacaahmet Sultan'ın atının mezarı dediği, altı sütunlu ve tek kubbeli, Rum Mehmet Paşazâde Nişancı Hamza Paşa'nın açık türbesi vardır. Kapının sol tarafında Ziya Bey'in aynı tarihte inşa ettirmiş olduğu sebil vardır (Üsküdar 2002).

Matbah-ı amire (saray mutfağı) memuru Ziya bey bu türbeyi 1866–1867 yıllarında rahmetli karısı Fehmiyye hanımın ruhu için yaptırmıştır. Karacaahmet' in Safiye sultandan önce kapalı bir türbesi yoktu. Nurban-u Valide Sultanın gelini Safiye sultan tarafından 1594–1595 yıllarında kabri duvarla çevrilmiş ve kapı konmuştur (Konyalı 1976).

Şekil 4.19 : Günümüzde Karacaahmet Türbesi

XIII. yüzyıl sonu ile XIV. Yüzyıl başında yaşamış olan ve mezarlığa adını veren Karacaahmet, savaşçı veli tipinde alperen olduğu ve Rumeli de savaflara katıldığı belirtilmektedir (Köksel 2008).

Kendisinin 1596 yılından evvel burada yalnız bir kabri olduğu bilinen Karacaahmet hakkında kesinleşmiş bir bilgi yoktur (Konyalı 1976).

Meşhur mutasavvıflardan Karacaahmet ile ilgili en önemli kaynak olan ve onun menkıbelerini ihtiva eden Mir'atü'l—vefa li vücuhi's safa isimli yazma eser henüz ilim camiasında bilinmemektedir ve Karacaahmet hakkındaki araştırmalarda henüz kullanılmamıştır.

Eserin diğer adı Menakıb-ı Karaca Ahmet isimli esere göre Karacaahmet 'in nesebi baba tarafından sahabeden Enes b. Malik'e ulaşır. Karacaahmet 'in babası Sufi Abdullah diye meşhur olan Melik Şehab b.Kara Arslandır. Karacaahmet' in annesi Safiye Hatundur. Eserdeki kayda göre Karacaahmet 03.04.1151 tarihinde Mardin'de doğmuş 96 yıl ömür sürdükten sonra 1244 yılında vefat etmiştir.

Menakıb' a göre Karacaahmet Anadolu'da bir çok vilayeti gezdikten sonra Sakarya nehri kenarındaki bir köye yerleşti. Bu köye Enis'inin eserini yazdığı dönemde Baş Karacahmet deniliyormuş. Yazar Karacaahmet' in asıl kabrinin bu köyde olduğunu, Karacaahmet' e nispet edilen diğer mezarların ise onun çocuklarına ve torunlarına ait olduğunu söyler. Bu durumda yazara göre buradaki türbesi de onun evladından birine ait olmalıdır.

Tarihte Karacaahmet isminde birden çok kişinin yaşadığı ve bunların birbirine karıştırıldığı da düşünülmektedir. Karacaahmet Enis'inin kaydettiği silsileye göre Karacaahmet'in mensup olduğu tasavvuf ekolünün Bektaşî silsilesi ile ilişkisi yoktur (Tosun 2007).

Orhan gazinin ergin ve olgun kahramanları arasında bir Karacaahmet bulunduğu, Orhangazi kayınpederi olan Bizans İmparatorunu ziyaret için karısı ile beraber Üsküdar'a gelmiş ve burada günlerce kalmıştır. Daha evvel ve sonra da Bizanslılarla Üsküdar'ın Bitini'nin bölgesinde çarpışmıştır. Karacaahmet hastalanarak Üsküdar'da ölmesi veyahut şehit olması ve buraya gömülmüş olması ihtimal dahilinde sayılsa bile 1359 tarihinde vefat eden Orhan gazi ile aralarında yaklaşık bir asırlık zaman bulunmaktadır.

Karacaahmet için Manisa'nın Horoz köyünde, Afyon'un ve Akhisar'ın Karaca köylerinde türbeler gösteriliyor. Sivrihisar'da, Aydın'da , Bergama'da da ona nispet edilen makamlar vardır (Konyalı 1976)

4.2.1.2 Nişancı Hamza Paşa Türbesi (Karacaahmet' in at türbesi)

Osmanlılar devrinde mezarlara at gömme geleneği vardı. Ayrıca bu bölgede padişahların ölen atları için yapılmış bir mezarlık olduğu da bildirilmektedir. Hatta bazılarının mezar taşları dahi bulunduğu kaynaklarda geçmektedir. Ebu'd-derda' nın bir rivayetine göre Üsküdar'da Karacaahmet türbesi'nin yanında Karacaahmet' in atının mezarı bulunmaktadır (Erten 2006). (Şekil 4.20)

Karaca Ahmet Türbesi'nin yakınında bulunan bu mezarın Karaca Ahmet Sultan'ın atına ait olduğu söylenmektedir. Bir rivayete göre bu at Karacaahmet'in Horasandan binerek Anadolu'ya geldiği attır (Köksel 2008).

Bu mezarın Sultan Mahmut II'un atının olduğu da söylenmektedir. Diğer bir düşüncede buranın "Ebud' d -derda' nın atının mezarı" olarak geçmesidir (Erten 2006).

Şekil 4.20 : Nişancı Hamza Paşa Türbesi diğer adıyla Karacaahmet At Türbesi

Bu mezar altı mermer sütun üzerine oturtulmuş bir kubbeden oluşan ve halk tarafından “At mezarı” veya “At mezarlığı” olarak adlandırılmaktadır. Halk bu mezara yürümeyen çocukları getirerek etrafında gezdirir, mezara arpa serpiştirmek adakta bulunur ve çocuk yürüdükten sonra atın mezarına arpa getirir, kurban kesip fakirlere dağıtmak bir adet halini almıştır. Fakat Behçeti İsmail Hakkı El-Üsküdarî’ nin yaklaşımı, bu mezar III. Murat ve III. Mehmet’in padişahlıkları sırasında (1580–81), (1592–96) ve (1598 – 99) yıllarında görev yapmış olan Nişancı Rum Paşazade Hamza Paşa’ya aittir (Erten 2006).

İbrahim Hakkı Konyalı (1976) ‘ da bu mezarın Rum Paşazade Nişancı Hamza Paşa’ya ait olduğunu belirtmiştir. Türbenin kitabesi bulunmamaktadır.

Hamza Paşa, Sultan III. Murat (1574–1595) devri sadrazamlarından olup, reisülküttaplık ve nişancılık görevlerinde bulunmuştur. 1585 yılında sadrazam olmuş, üç kez nişancılık ve Anadolu Beylerbeyliği yapmıştır.

Sultan I. Ahmet (1603–1617) tarafından ilk nişancılığında 1591 tarihinde azledilerek Köstendi Sancak Beyliğine atanmışsa da bunu kabul etmemiştir. Sultan III. Mehmet'in (1595–1603) tahta geçmesi üzerine Anadolu Beylerbeyliği ile taltif edilerek paşa unvanı verilmiştir. Bundan sonra ikinci kez nişancı olmuş, III. Mehmet tarafından yeniden azledilmiştir. En son Sultan I. Ahmet tarafından bir kez daha Nişancılığa getirilmiş ve 1604–1605 yılında yeniden azledilmiştir. Bundan bir yıl sonra 1606 yılında da ölmüştür (Kent haber 2009)

Osmanlı Türkleri türbe ile mezar arasında aynı karakterde bir mezar örneği de meydana getirmişlerdir. Bu gibi eserlerde yani kafesli ve üstü tavanlı mezarlara bu türbe güzel bir örnektir (Dağlıoğlu 1962).

Türbe Klasik Osmanlı mimari üslubunda açık türbe şeklindedir. Yapım tarihi ve mimarı kesinlik kazanamamıştır. Birbirlerine yuvarlak tuğla kemerlerle bağlı altı granit sütunun taşıdığı altıgen kasnaklı bir kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Sütunlar arasında demir şebeke ve türbeye giriş kapısı bulunmamaktadır. (Kent haber 2009).

4.2.1.3 Miskinler tekkesi (Cüzzamlılar hastanesi)

Üsküdar Miskinler Tekkesi olarak bilinen cüzâm haneyi Yavuz Sultan Selim 1514 yılında hacıların ve payitahttan çıkan ordunun geçtiği Bağdat Menzil Yolu üzerine inşa ettirmişti (Şekil 4.21) Cüzâm haneye atfen bulunduğu yola miskinler yolu denirdi. Cumhuriyetin ilk yıllarında var olan Miskinler tekkesi artık mevcut değildir.

Kaynak: Sarı,N.,2006 Üsküdar miskinler tekkesi , IV. Uluslararası Üsküdar sempozyumu, cilt II ,s:366

Şekil 4.21 : Miskinler Tekkesi

Bugün sadece Dr. Eyüp Aksoy Caddesi üzerinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü Anadolu 1 Bölge müdür yardımcılığının yanında Miskinler Çeşmesi olarak ta anılan Hafız İsa ağa Çeşmesi görülür. (Şekil 4.22) Bu çeşme Miskinler Tekkesini bize hatırlatan son eserdir.

Şekil 4.22 : Miskinler Tekkesinin bulunduğu mevkiin hava görüntüsü

Bir zamanlar cüzamlı hastaların korunup bakıldığı Osmanlı döneminde harita ve gravürlerinde bir sağlık müessesesi olarak yer aldığı görülmektedir (Şekil 4.23).

Kaynak: IV. Uluslararası Üsküdar sempozyumu, cilt II ,s:379

Şekil 4.23 : Miskinler Tekkesi Haritası

Selçuklular gibi Osmanlılarda cüzam hastalığının bulaşıcı olduğunu düşünür ve şehir dışına yaptırdıkları cüzâm hanelerle hastaları tecrit ederlerdi. II. Beyazıt'ın 'cüzamlıları şehirden süreler, şehirde komayalar' hükmü (1501) Kanuni dönemine ait 'Cüzam taifesin yasağ idüp ilden süreler' hükmü (1565) cüzâm hastalarının halk arasında karışması yasaklanmıştı. Sağlıklı kimselerden uzak tutulmaları gereği cüzamlıların barındıkları ve bakımlarının yapıldığı cüzam hanelere ihtiyaç duyulmuştu. Miskinler tekkesi Osmanlı devletinin sağlık kuruluşlarından sayılırdı. Nitekim Melling'in haritasında Miskinler hospital olarak kaydedilmişti.

Miskin tabiri fakir ya da tembel anlamında kullanıldığı gibi cüzamlı anlamında da kullanılırdı. Bazı yazarlar bu adlandırmanın bir bakıma Türk toplumunun nezaketini gösterdiğini, cüzâm hane yerine tekke adının verilmesinde hastaların gururunu incitmemek gibi bir amacın olduğunu düşünür.

Cüzamlılar toplum içine karışmaz tekke sakinleri gibi münzevi bir hayat sürerlerdi. Bu tekkenin giderlerini karşılayan birkaç vakıf olduğu ve cüzâm haneye Evkaf Nezaretinden ve Atik Valide Sultan Vakfından tahsisat ve tayinat verildiği ileri sürülmektedir.

Ord. Prof. Dr. Süheyl ÜNVER ise halkın merhametini uyandırmak için buraya tekke denildiğini ileri sürer. Miskinhanenin kapısı önünde yol kenarında bulunan üstü oyuk bir metre yüksekliğinde sütun şeklinde ve mezar taşlarına benzeyen sekiz adet sadaka taşı vardı. Halkın verdiği sadakaların cüzamlıların önemli bir geçim kaynağı olması Süheyl hocanın yorumunu desteklemektedir (Şekil 4.24).

Şekil 4.24 : Miskinler Tekkesi Bölgesinde son kalmış mezar ve sadaka taşı

Sadaka taşlarından günümüze sadece iki adet kalmıştır. Mehmet Mermi HASKAN hacca gidenlerin Miskinler Tekkesi önünde dua ettiklerinden buraya dua meydanı dendiğini de belirtir.

Evliya Çelebi, Üsküdar'daki tekkelerden bahsederken, "Birisi de miskinler tekkesidir. Tarık-ı amm üzere şehir haricindedir. Cümle mesakin anda sâkin olup nezr ile geçinirler. İstese bu kişi eşraftan olsun. Zira ellerinde hatt-ı şerif vardır. Hiç kimseyi dinlemeyip alıp tekkeye götürürler. Çünkü diyar-ı rumun cüzâmı bulaşıcıdır diye şehir içinde durmak yasaklanmıştır" (Evliya Çelebi Seyahatnâme)

Evliya Çelebi cüzamlıların Tekke'de tecrit edilmelerine dair sıkı bir uygulamayı ' Şehir içinde bir miskin haber alınsa derhal aman vermeyip tekkelerine getirirler. İsterse ayan ve eşraftan olsun' diye ifade eder.

Miskinler tecrit edildiğinden tekkedeki yaşamlarına dair bilgiler yok denecek kadar azdır. Ailesi olan cüzamlılar çoluk çocukları ile birlikte burada kalırdı. Bazı yazarlarda ölen cüzamlının cüzâmhane binasının arkasında yer alan mezarlığa defin edildiği yazmaktadır.

III. Sultan Selim zamanında 9 oda olarak bina olunmuş, 1825 yılında Sultan II. Mahmut tarafından bunlara 11 hâne (ev, oda) ilave edilmişti (Pakalın 1971).

İbrahim Hakkı Konyalıya göre 1810 onarımından önce 9 odası (hane, hücre) var iken buranın son şeyhi İzzet efendinin Ord. Prof. Dr.Süheyl ÜNVER'e bildirdiğine göre binanın 20 odası ayrıca hamam, çamaşırhane, su haznesi ve üstü ahşap minaresi tuğladan mescidi bulunmaktaydı.

Miskinler tekkesinin yanında 1811 tarihli Hafız İsa Ağa çeşmesini, Sultan II. Mahmut'un (1808–1839) Hazine vekili Hafız İsa Ağa tekkenin onarımının yanı sıra gelip geçen susamış yolcular için yaptırmıştır (Şekil 4.25)

Şekil 4.25 : Hafız İsa Ağa çeşmesi

Miskinler Tekkesi çevresinde 1887 yılından önce ölmüş olan Murg-ı Kevser Hanım tarafından yaptırıldığı bildirilen tulumbalı kuyu ile musluklar ise tespit edilememiştir. Kaptanı Derya Mehmet Ali Paşanın oğlu Mehmet Ethem Paşaya ait kuyu ise 30.04.2009 tarihinde üstü beton kapakla kapatılmış halde iken mezar yapıları arasında tespit edilmiştir. Üzeri beton bir kapakla kapatılmış kuyu açılmış ve derinliği 5 m olarak ölçülmüştür (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 : Ethem Paşa Kuyusu

Miskinler sebili miskinler tekkesinden adını alan diğer bir yapıda Miskinler sebilidir. Sebil, eski Ulu yol (Bağdat Yolu), yeni Karacaahmet-İbrahim Ağa Bulvarı üzerinde ve İbrahim Ağa ayırı'na doğru yüründüğünde sağ tarafta ve Şerif kuyusu Mezarlığı'nın ilerisinde, Tepebaşı Mezarlığı denilen ve Karacaahmet Mezarlığı'nın devamı olan yerdedir. Yakın tarihe kadar köşe başında bulunan bu eser bugün Belediye Asfalt şantiyesi arazisi içinde kalmıştır.

Karşısında Miskinler Tekkesi, İsa Ağa eşmesi, bölgeye ismini veren Şerif Paşa Sebili ve Şerif Efendi kuyusu ve Yanık Ömer kapısı yanında Mollacık zade Sebili vardı. Tekke ile iki sebil yıkılmıştır. Uzaktan bakıldığında bir türbeyi andıran sebil üç pencerele olup sağır kubbelidir. Şekil 4.27' de Miskinler sebili eski görüntüsü Şekil 4.28 'de ise yeni görüntüsü verilmiştir.

Kaynak:Çiftçi,M.,(2006) Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar, Üsküdar Araştırmaları Merkezi yayın no:20, Tarihi mirası koruma dizisi 1, s : 248

Şekil 4.27 : Miskinler sebilinin eski görüntüsü

Şekil 4.28 : Miskinler sebilinin günümüz görüntüsü

Kubbesinin üzerine bir alem yerleştirilmiştir. Demir kapısı ve pencereleri, Aralık 1945 'e, Karacaahmet Şehitliği' ni Koruma Cemiyeti tarafından tamir edilmiş olmasına rağmen perişan durumda iken yakın zamanda Üsküdar Belediyesi'nce aslına sadık kalınarak onarılmıştır. Kitabesi yoktur. Hüseyin Hayri Paşa, sebili 1277 (1860) tarihinde vefat eden, sevgili oğlu Mir Emin Bey'in aziz ruhu için 1282 (1865) senesinde yaptırmıştır.

Cüzzamhanenin 1908 yılına kapatıldığı bazı kaynaklarda bulunsa bile, Karacaahmet Mezarlığı kenarındaki miskinler tekkesinin 1927 senesine kadar binası durduğu belirtilmektedir (Ergin 1936) .

Cüzamlıları alışageldikleri mekânlarını terk etmelerini sağlamak için binaları 22 Ağustos 1928 den sonra yıkılmaya başlanmış, 1970–1973 yılları arasında Boğaz köprüsü ve çevre yolları açılırken son kalan kalıntıları da yok olmuştur (Sarı 2006).

4.2.1.4 Seyit Ahmet mezarlığı

Karacaahmet mezarlığının doğusundaki 11. adadan sadece bir duvarla ayrı olan ve 40.299,5 m²'lik bir alan üzerine konumlu Seyit Ahmet mezarlığı günümüzde Karacaahmet bütününden nedense ayrı gibi tutulmuştur. Oysa Seyit Ahmet mezarlığını Karacaahmet mezarlığının en büyük sofalarından biri olarak değerlendirmek daha uygundur. Şekil 4.29 'da mezarlığın giriş kapı görüntüsü verilmiştir.

Şekil 4.29 : Seyit Ahmet Mezarlığının giriş kapısı

İranlılar Mezarlığı olarak ta bilinen Seyit Ahmet mezarlığının ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Osmanlı devletinde en önemli Müslüman komşusu olan İran vatandaşlarının topraklarında dolaşmalarına, ticaret yapmalarına ve vakıflar kurup idare etmelerine izin verilmiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir biçimde artan İranlı tütün tüccarları, ticari kurumlardan başka mektep, hastane gibi kurumları da hayata geçirmişlerdir.

Şiiliğe özgü gün ve gecelerde bir araya gelebilmek için ve dini merasimlerini icra etmek üzere Valide han 'da bir camii ihdas etmelerine izin verilen İranlılar ölümleri halinde de defin edilmek üzere bir mezarlığın kendilerine tahsis edilmesini istemişlerdir. Nitekim Üsküdar' da Seyit Ahmet deresindeki Acem mezarlığının böyle bir ihtiyaçtan doğduğu anlaşılmaktadır.

Ancak bu mezarlığın İranlılara ne zaman tahsis edildiği ve Seyit Ahmet deresinin neden seçildiği tam olarak bilinmemektedir. Hatta Seyit Ahmet ismi hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Seyit Ahmet horasan erenlerinden olduğu ve Karacaahmet' in muasırı ve Karacaahmet gibi makam sahibi olduğu rivayet edilmektedir. Kuruluş tarihi bilinmemekle beraber her halükârda bu mezarlığın 1853'lerden önce oluştuğunu söylemek mümkündür.1853 Aralık başında 74 İranlı tüccar Babî'ali'ye verdikleri bir dilekçede şu talepte bulunmuşlardır:

“İstanbul (Dârü'l-Hilâfe-i Aliyye'de) bulunan İranlı tüccar ve tabânın ölenleri Üsküdar'daki Seyit Ahmet Deresi isimli mekanı mezarlık edinmişlerdir. Ancak gerek kışın ve gerekse diğer zamanlarda ölümlerin gaslinde büyük zorluklar çekilmektedir. Bu zorluklardan kurtulmak için Söz konusu kabrin kenarında sekiz zira yüksekliğinde, yedi sıra uzunluğunda ve altı zira genişliğinde bir gasil hane ile bu gasil hanenin eşyasını muhafaza için üzerinde oda benzeri bir şeyin inşasına ihtiyaç vardır. Bu vesile ile ya böyle bir yerin inşa edilip tarafımıza verilmesi veya inşası için gerekli ruhsatın verilmesini merhamet sahibi padişahın istirham ederiz”.

Ancak bu tarihe kadar bir gasil hane olmaması da mezarlığın çok eskilere gitmediği intibamı uyandırmaktadır. 5 Aralık 1853 tarihinde çıkan iradede mülkiyet hakkı devlete ait olmak üzere bir gasil hanenin inşası için Evkaf-ı Hümayun nezaretine bildirilmesi emredilmiştir. Hemen hemen aynı dönemlerde mezarlıkta bir gasil hane inşa edilmiştir ki şu anki mescitte bunun üzerine bina edilmiştir. Mescidin ilk defa ne zaman ve hangi ruhsatla bina edildiği bilinmemektedir. Ancak muhtemelen eşya muhafazası için 1853 de inşa edilen oda zamanla genişletilerek camiye dönüştürülmüştür (Şekil 4.30).

Şekil 4.30 : Seyit Ahmet Mezarlığındaki gasilhane ve cami

II. Meşrutiyetin ilanından birkaç ay sonra Sadarete Seyit Ahmet deresindeki kabristanda sınırı tecavüz ettiğine dair şikayetler üzerine Sadaret Evkaf-ı Hümayun nezareti ile Şehremaneti'nin bir komisyon teşkil ederek konuyu incelemelerini istemiştir. Böyle bir çalışmanın yapılıp yapılmadığı ve ne sonucun çıktığı bilinmemektedir. Ancak bu durumun kabristanın mülkiyeti devredilmemiş olmakla birlikte belirlenmiş bir sınırının olduğu da çıkmaktadır.

Seyyit Ahmet deresi veya galat şöhreti ile İranlılar mezarlığının başka bir önemi de mezarlıktaki gasil hanenin Hüseyniye Mescidine dönüştürülmesi ile Osmanlı döneminde Muharrem matemlerinin buraya taşınarak icra edildiği bir yer olmasıdır.

Bu mezarlık sadece İstanbul'da yaşayan İranlıların değil aynı zamanda Türkiye Caferilerinin de bir mezarı olmuştur. Halen Caferilerin defnine açık olan bu mezarlık Aldülbaki Gölpınarlı, Cem Karaca gibi birçok ünlü Türk' e de makber olmuş durumdadır (Kurşun 2006). Şekil 4.31'de mezarlığın 2005–2007 hava görüntüsü verilmiştir.

Şekil 4.31 : Seyit Ahmet mezarlığının 2005-2007 hava fotoğrafındaki görünümü

4.2.2 Sanat bakımından mezarlar, mezar taşları ve Karacaahmet mezarlığı

Mezarlar ve mezar taşları, türbeler sanat değeri bakımından büyük değer taşır. Bilhassa Türk süsleme sanatları için her devre ait olmak üzere birçok hususiyetleri, mezar taşları ile türbelerde görmek mümkündür. Osmanlı Türklerinde ilk mezar taşları İznik, Bursa, Edirne fetihten sonrada İstanbul’ da görülür. Bilhassa Karacaahmet Mezarlığı Türk tarihi ve sanatı bakımından zengin eser ve vesikalarla doludur.

Osmanlı Türkleri mezarlardan başka türbelere de çok değer vermişlerdir. Türbeler üstü örtülü mezarlardır. Bunlar hükümdarlara, büyük devlet adamlarına, evliyalara ve tarihi değeri yüksek insanlara mahsus olarak yapılmışlardır.

Mühim türbeler, umumiyetle camiler gibi kubbeli olarak inşa olunursa da sivil mimari tarzında yapılmış birer oda gibi olanları da vardır.

Osmanlı Türkleri, türbe ile mezarlar arasında, ayrı karakterde bir mezar örneği de meydana getirmişlerdir. Bu gibi eserlerde, yani kafesli ve üstü tavanlı mezarlara, Üsküdar 'da Karacaahmet mezarlığında çok rastlanır. Nişancı Mehmet Paşa'nın mezarı bu gibi eserlerin güzel örneklerinden biridir.

Selçuklu ve Osmanlı Türklerinin muhtelif yerlerde vücuda getirmiş olduğu eserlerin bazıları sanat bakımından adeta bir şah eserdir. İstanbul'da Ayasofya'daki Selim II ile Mehmet III, Süleymaniye'de Kanuni Sultan Süleyman'ın, Şehzade camiinde Şehzade Mehmet'in ve Rüstem Paşa' nın türbeleri ile Fatih, Yavuzun türbeleri, Bursa'daki türbeler, bunların en güzelleridir.

Ölen insanlar, varlıklarının unutulmamasını isterler. Bu itibarla fanilerin ebedi istirahat yeri olan ve aslında ziyaret edilen yer manasına gelen mezarlar, Türk güzel sanatlarının orijinal şubelerini teşkil ederler.

Türk devri mezarlarını, lahitler ve mezar taşları olmak üzere ikiye ayırmak mümkün olduğu gibi mezarları da sandukalı ve sandukasız olmak üzere yine iki kısma ayırmak gerekir.

Sandukalı bir mezar şu kısımlardan oluşur: 1-Başucu taşı 2-Ayakucu taşı 3-Kapak taşı ve pehle (yanlardaki taşlar)

Mezar taşlarının üstünde ekseriye çiçek dikmeğe mahsus toprağa kadar giden bir delikle, kuşların toplanan yağmur sularını içebilmeleri için, ya yuvarlak ya yürek biçiminde çukurluklar bırakılır. Bu keyfiyet Türkün ölümünde bile iyilik yapmak istemesinin ve tabiatı sevmesinin en canlı delilidir.

Türkler birçok dini kayıt ve şartlar rağmen, mezarcılık sanatında deha eseri göstermişlerdir. Mezar taşlarındaki yazılar, bitkisel motifli süsler ve geometrik şekiller, kitabelerdeki felsefi ve edebi fikir ve manalar bu hususları ispat eden birer örnektir.

Mezarlar hemen bütün büyük ve tarihi kasabalarımızda geniş alanları kaplarlar. Bunların çoğu müstakil mezarlıklar halinde, bir kısmı cami, mescit ve dergâhların hazirelerinde bulunurlar.

Bizde batıda olduğu gibi (ölüler defteri-necrologe) tutulmamış olduğu için birçok meşhur mezarları ve bunlara ait birçok kıymetli sanat eseri kaybolmuştur.

Mezarcılık sanatı, Türk mimarisinin dini mimari kısmına girmekte ise de mimarinin diğer kısımlara giren örnekleri de bulunmaktadır.

Mezarlık sanatının geçirdiği evreler, mimari devirlere ve diğer bütün tarihi olaylar gibi sosyal münasebetlerin tesirlerine göre manzara değiştirmişlerdir. Piramit, Tümülüs (Kurgan), höyük, catacomps (Yeraltı mezarlığı), türbe, kümbet, cenotaphe-ki bunlara makam denir.

Selçuklu devri mezarlıkları ile Osmanlı Türklerinin mezarcılıkları arasında sanat farkları göze çarpar. VIII. ve IX. Hicri asırlar bunlar arasında bir köprü vazifesini görür. Türk mezar işçileri, bilhassa Edirne, Bursa ve Karacahmet'te en yüksek mertebesine erişmiştir.

Mezar taşlarını sanat bakımından asli ve tali olarak bölümlere ayırmak da mümkün olabilir: şöyle ki:

1-Her türlü sanat değerinden mahrum taşlarla ve Türk-İslam sanatlarından olmayan eserlerden kalmış artıklarla yapılmış mezar taşları (bunlar çoğunlukla orta Anadolu'da görülmektedir.)

2-Kenarları kabartmalarla süslü ve oyma geometrik hatları olan taşlarla yapılmış mezarlar. Bunların çoğunda tarih ve kitabe bulunmaz.

3-Mermerden yapılmış ve nakışlarla süslenmiş, kitabeli ve tarih mezar taşları. Bunlar sanat bakımından büyük değer taşları.

4-Lahitler

Mezarlık sanatında kullanılan taşların esasını mermer teşkil eder. Marmara adasının İstanbul'a yakınlığı mezarlık sanatının gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Dağlıoğlu 1959).

Karacaahmet mezarlığının başlangıcı olan Menzilhane başında protokol ve tören geleneklerini çok iyi uygulayarak sarıkçı başılık, birkaç defa sürre eminliği, defter hane eminliği gibi vazifelerde bulunmuş, 1827'de ölmüş Hafız Hacı Yusuf Rıza Efendi'nin kafesi horasani destarlı mezar taşını havi aile sofası ve dua duvarı vardır.

Karacaahmet ortasından geçen yol buradan başlar, ilerleyince 1768 tarihli Taşçı başılar Sofası'na, sonra Şehit Ali Paşazade, 1782'de vefat etmiş Divan-ı Hümayun'dan Haşim Ali Bey'in önünden geçip Kadı Müderris İbrahim Şefik Efendi'nin sağ tarafındaki duvar kenarında 1828 tarihli örfi kavuklu kabir önünden, az ileride sol tarafta, toprak seviyesinden 1,50 m yükseklikte, 22 m uzunluğunda özel bir sofa içinde 1631'de Topkapı Sarayı'nda asilerce şehit edilmiş Vezir Hafız Ahmed Paşa'nın önünden geçip sağa Osman Şems Hazretleri ile Eşref zade sırrı Efendi ve ihvanın mezarları önünden devamla solda Hoca Sadettin Efendi'nin 1741 tarihi sebili bitişiğinde 1866'da vefat etmiş Şeyhülislam Sadedin Efendi ile 1877'de vefat etmiş Mevlevi Reşat Bey'in kabirleri görülür.

Sebil haziresinin bitişiğinde Karacaahmet Türbesi ve Tekkesi Karşısında ise Ahmed Ağa Camii yer almıştır. Camiye bitişik hazirede mezarlık tarihinde önemli bir şahıs olan yeniçeri zümresinden Mezarlılar Kethüdası Hafız Hasan Efendi'nin 1804 tarihli kabir taşı bulunmaktadır. Buradan Ayrılık Çeşmesi'ne uzanan yol 50 sene öncesi imar faaliyetleri sırasında genişletilmiştir. Şehitlik yönünde o tarihte açılan kapı arkasında Mimarbaşı Kasım Ağa ve hizasında 1824tarihli şair Enderunî Vasıf'ın ve bunun da aşağısında hacedanda şair İbrahim Efendi'nin 1780 tarihli kabir taşı yanında Arapzade Kuyusu ve Sebili yer almıştır (İşli 1994).

Bundan sonra fevkalade ihtişamlı görünüşüyle İshak Efendi zedeler ile Dürrizadelerin uzun aile sofaları yer alır. Bu sofada Anadolu Kazaskeri Muhtar Ahmed Efendi'nin 1811 tarihli örfi kavuklu, Şeyhülislam Dürrizade Seyyid Abdullah Efendi'nin 1828 tarihli örfi kavuklu, Vezir Ali Paşa'nın 1826 tarihli kallavi kavuklu, tulumbacı yeniçerilerinden Genç Osman'ın 1816 tarihli dardağan kavuklu ve tulumba remizli taşı yan yana ön sırada, Divan-ı Hümayun'da gibiymişçesine sınırlamıştır.

Bu ihtişamlı görünüşün fotoğrafını C. Gurlitt, Costantinopel adlı eserinde yayımlamıştır. Bu sofanın karşısında Sadrazam İbrahim Hilmi Paşa'nın 1824 tarihli kallavi taşı ile 1853'te vefat eden Sadrazam İbrahim Sarım Paşa'nın kabirleri hizasında 1865 tarihli harap haldeki Hacı Hüseyin Paşa Sebili'ne gelinir.

Sebilin karşısı Miskinler Mevkii Balım Ağa Çeşmesi'dir. Burası İbrahim Ağa Çeşmesi'dir. Burası İbrahim Ağa Çayırı hududu olup sebil hizasında 1784 tarihli Halil Hamid Paşa Sofası ile Ayrılık Çeşmesi'ne uzanır. Bu sofa Karacaahmet Mezarlığı'nın en uzun sofasıdır. 31 m uzunluktadır. 300 m² sahalı bu sofada 1784 tarihli ve kallavili iki ayrı taş, Halil Hamid Paşa'nın buradaki kesik kafası için konulmuştur.

Karacaahmet Mezarlığı dahilinde bakılır bakılmaz fark edilmesi ve mezarın kolayca tahrip edilmemesi gayesiyle normal zeminden kesme taş duvarlarla yükselmiş ve içi toprak doldurularak meydana getirilmiş aile sofaları da vardır. En meşhurları 1734 tarihli Mirzazadeler, 1736 tarihli Dürrizadeler, 1742 tarihli Atıfzadeler, 1762 tarihli Taşçılar ve 1873 tarihli Tırnakçızadeler sofalarıdır. Klasik sofa anlayışının dışındakilere örnek Vakanüvis Asım Efendi'nin 1819 tarihli sofrası ile Namık Paşa'nın 1892 tarihli yeni tarzdaki sofalarıdır (İşli 1994).

Mezarlıkta bazı mezarlar açık türbe haline getirilmiştir. Osman Şems Efendi, Melek Hazretleri, Şeyh Behçeti Konevi, İbrahim Hayrani, Silistreli Süleyman Efendi ve Bekir Sıdkı Ateşli'nin kabirleri bu tür türbelerdir. Nişancı Hamza Paşa'nın üstü kubbeli açık türbesi yanlışlıkla 'At Mezarı' olarak tanıtılmaktadır. Divan edebiyatının ünlü şairlerinden Nabi, Nedim, Enderunlu Vasıf ile Emin Haki, Nabizade Nazım , Mirzade Ahmet Neyli'de Karacaahmet'te gömülüdür (İşli 2001).

Karacaahmet'te 16. yy. dan kalma taş hemen hemen yok gibidir. Ancak 1110'lardan (1698–99) itibaren gelen taşlar görülebilmektedir. Mevcut en eski taş Hattat Şeyh Hamdullah'ın 1521 tarihli taşıdır. Çoğunluk 19. yy taşlarıdır (İşli1994).

Bu kabristan da İstanbul'un Türkler tarafından fethinden evvele ait gibi görünen mezarlara da tesadüf edilmekte ise de bunların derece-i sıhhati hakkında kat'ı deliller ve tarihler gösterilemez. Mesela Nişancı Hamza Paşa Türbesi önündeki Ebud derdar' ın kabri bu kabil mezarlardandır. Bu mezarın üzerinde tarih olmayıp ancak bezm-i âlem terkihini teşkil eden eski harfler vardır.

Dikkate değer noktalardan biri de bütün Karacaahmet mezarlığında 1000 tarihli mezarlara tesadüf edilmemesidir. Peygambere hürmeten 1000 tarihinde ölenlerin mezarlarına tarih konulmamıştır. Nitekim bu tarihten sonra ölenlerin mezar taşlarına konan tarihlerin birçoğunda 1000 tarihi hafzedilmiştir. Yani 1210 yazılacak yerde 0210 yazılmıştır.

Karacaahmet'teki mezarları şöyle bir tasnife tabi tutmak mümkün olabilir:

- a) Tarihi şahsiyetleri gösterip sanatça kıymeti olmayan mezarlar ve mezar taşları
- b) Yazı, kavuk, biçim yapılış yani sanat noktasından mühim olan mezarlar ve mezar taşları.(mezar taşlarındaki yazılar talik (Arap alfabesinde geliştirilen, yatık olarak yazılan yazı türlerinden biri), tâlik kırması, sülüs (Arap alfabesiyle yazılan bir tür süslü yazı), sülüs kırması, nesih (Özellikle Osmanlılar tarafından yazmalarda kullanılan, yumuşak, köşeleri yuvarlaklaşmış, işlek bir yazı türü), imâdi (Direk, kolon), şecerî, celi (Hat sanatında her tür yazının iri ve kalın yazılışı), yesari kırması gibi,) nazırlardan; kavuklarda; ürfî (hükümdar ya da devlet adamlarının giydikleri yuvarlak ya da yastıklı takke biçiminde sarıktır.); selimi (yukarısı geniş, alt tarafı dar, silindir biçiminde bir başlık üzerine sarılan sarık); celali; müceveze (sarayda yüksek makam sahiplerinin tören kavuğu); edhemi; imadi; cüneydi (Mevlevilerde sarık bağlama şekli);

Kallaví (Osmanlılarda sadece vezirlerin giymesine izin verilen kesik koni şeklindeki heybetli kavuğun adı), yusufi (altı dar, ustü geniş ve dilimli başlık üzerine asılan sarık)., ilmî, Enderun serpuşu, nizamı cedit askeri serpuşu, v.s. gibi) kavuk ve serpuşlardan ibarettir.

- c) Hem tarih hem sanat noktasından mühim olan mezarlarla mezar taşları
- d) Memuriyet ve meslek unvanlarını gösteren mezar taşları.(bu gibi mezarların taşları bugüne kadar devam ede gelen bazı teşkilatların eski isimlerini birçok unutulmuş şahsiyetleri ve bu şahsiyetlere mensup olanların, isim vazife unvanlarını, mezar sahibinin hayatındaki mevki ve derece ve halini uğradıkları akıbeti göstermektedir. Bundan başka bazı kadın ve erkek mezar taşlarında görülen tuğralar da içinde yatanların saraya ve padişaha mensup olduklarını bildirmekte ve üzerlerindeki kitabeler de bunu teyit etmektedir.
- e) Tarih ve sanat yönünden mühim olmayıp yalnız malzeme itibari ile kıymetli olan mezarlar ve mezar taşları.
- f) Ne sanat, tarih ve nede malzeme yönünden kıymeti olmayan alelade mezarlar ve mezar taşları.

Türk mezar taşçılığının en ileri gittiği ve en güzel numunelerini verdiği devir XI, XII, XIII hicret asırlarıdır. Fakat bilhassa XII. asrın eserlerini karakteristik ve olgun birer sanat numunesidirler. Bu asra ait bazı kadın mezarlarının taşları üzerinde yirmi iki türlü Türk tezyinat şekli tespit etmek mümkün olmuştur. Mesela Trabzon nakibüleşrafı Sadık efendi'nin zevcesi olup 1240 tarihinde vefat eden ve mezarı miskinler türbesi yakınında bulunan Fatma hanımın mezar taşı ile çiçekçi kahvesi karşısındaki mezarlar arasında bulunan İshak Ağa aile kabristanındaki mezarlar bu nevi mezarlardandır.

Mezar taşları bize şu mühim noktaları da bildirir. Mesela:

- 1-Veba, çiçek, verem gibi salgın olan ve olmayan birçok hastalıkların tarihlerini
- 2-Muhtelif veya aynı tarihlerde bir mezara gömülen iki veya daha fazla ziyade insanların, karı koca, baba-oğul, ana kızın müşterek kitabeli veya iki tarafı yazılı taşlarını, İslam dinine aykırı olmalarına rağmen bu taşların bu suretle dikilmesindeki zaruret ve psikolojik halleri,

- 3-Yeniçeri, deniz askerlerinin, cemaat sembolleri ile esnaf teşkilatlarının adlarının (bu semboller balık, bayrak, anahtar, çengel, kandil, yangın tulumbası ve saire gibi) şekillerden ibarettir.
- 4-Eski Türk yazısı ile rakamların geçirdiği safhaları mesela 4 rakamının uğradığı değişiklikler dikkate değerdir.
- 5-Coğrafi isimlerle mülkî taksimatı ve muhtelif zamanlarda hâkimiyetimiz altında bulunan yerleri,
- 6-Bu gün artık bulunmayan bazı teşkilatlarla müesseselerin isimlerini mesela (nişancılık yani kalemiye sınıfı, kethüdalık(Esnaf teşkilat sınıfı), çöp eminliği, silahşörlük, telhisçilik(Şeyhülislam ile hükümet arasındaki hukuki-dini meseleleri yürütür.), ihtisap nazırlığı (şimdiki belediye başkanlığı) cerrahlık, esircilik ve muhtelif loncalar,
- 7-Muhtelif meslek ve memuriyet sahiplerinin kavuklarını ve bunların geçirdiği evreleri,
- 8-Dikkate değer aile lakapları ile kadın isim ve unvanlarını (mesela XIII asırda evlenmemiş kızlara dudu denmekte evlilere de hatun veya kadın denmekteydi).
- 9-Meşhur hattatların yazılarını (mesela hattat İmat, Rakım, Kirimi Abdullah, hattatlar reisi Hamdullah, rakımın hocası Trabzonlu Ömer Lütfi efendi ve sairlerin yazıları gibi).
- 10-Divan edebiyatının kitaplara ve divanlara geçmemiş bazı numuneleri ile tanınmayan veya tanınp ta şiirleri bulunamayan bazı şairlerin şiir ve adlarının ve bazı musikişinasların hüviyetlerini,
- 11-Tarihi şahsiyetlerin akraba, yakınları ve mensuplarını,
- 12-Bazı şahsiyetlerin hakiki hüviyetleri ile mezarlarını öldükleri tarihi mesela (şimdiye kadar mezarı birçok münakaşaları mucip olan lale devri şairi nedim Ahmet efendi Karacaahmet'de çiçekçi kahve karşısında yola yakın mezar arasında validesi Saliha kadınla beraber yan yana yatmaktadır. Ve Nedim'in mezarı üzerinde 1143 tarihi sarıh olarak okunmaktadır.
- 13-İsimleri veya tarihleri mezar taşında yazılmamış veya yazdırılmamış mezarlar (bu gibi mezarlar daha ziyade kadın mezarları ile vezirlerin mezarlarıdır.)
- 14-Edebiyat, felsefe, coğrafya, biyografi ve tıp tarihi yönünden değer taşıyan mezarlar. İyi ve tam yazılmış olmayan tarihimiz için çoğu birer arşiv belgesi ve ansiklopedi sayfası kadar gerekli ve değerlidirler.
- 15- Turizm açısından bir yeri, önemi olan unsur, bu pitoresk görünümlededir.

Mezar taşlarındaki süslemede dört esas göze çarpmaktadır:

a) Geometrik şekiller.

b) Bitkisel süsleme

c) Yazılar

d) Özel semboller (hançer, kandil, şamdan, çengel, kalkan, tulumba ve muhtelif dini semboller). Bilhassa yeniçerilere ait bazı malumatı bu gibi mezarlardaki sembollerden öğrenmekteyiz.

Bitkisel süsleme de bilhassa üç husus göze çarpar. Sap, yaprak, başak veya meyvedir. Meyve olarak da Türkler ayva, nar, incir, gibi meyvelere değer vermişlerdir. Çiçekler ise lale, karanfil, sümbül kadife narçiçeği, haşhaş, tezyinatta yer almıştır. Geometrik şekiller ise mezar taşlarında, türbelerin kapılarında çok mahirane bir şekilde işlenmiştir. Kalkan şekilleri bu nevi tezyinatta önemli bir mevki haiz bulunmaktadır (Dağlıoğlu1959).

Mezar taşları, taş işleme sanatının asırlar boyunca halka sunulduğu galerilerdi. Yurdumuza gelen pek çok yabancı ressamın tablolarında anlatmak istedikleriydi bunlar. Elem ve acı dolu hatıralarımızın karargâhı olsalar bile, işlemeleriyle, süsleriyle Avrupa'nın hayranlığını çeken sanat eserleriydi mezar taşları, mezarlıklar (Öndeş1975).

18. ve özellikle 19.yüzyıllar mezar taşları, geçmiş örneklerinden kesin olarak ayrılan, gösterişli, özenli, pahalı parçalar oldu. Evlere, konaklara, saraylara, mobilyaya, elbiselere, mücevherlere, kitap süslemelerine giren batı etkileri barok ve rokoko üslupları, aynı yaşamın bir parçası olan mezarlıklara da yansdı ve egemen oldu (Gülersoy 1975).

Taş oymacılığının yana Türkler zevklerinin inceliğini, işçilik maharetlerini mezar taşlarımızda İtalyan mimarisinin her ne kadar tesiri göze çarparsa da ana hatlarda yine Türk mimarisi kendi özellik ve asaletini muhafaza etmesini bilmiştir. Ancak 19.asırdan sonradır ki mezar taşı işçiliğimizde gerileme başlar (Dağlıoğlu 1959).

Cumhuriyet devri başlarında, eski ince taş işçiliğinin sona erdiğini görüyoruz. 1920’den sonrasına ait güzel bir taş örneğine rastlayamazsınız. Bunun bir nedeni eski ustaların ölmesi, yaşlanması ve ortadan çekilmesidir. Ama bu görünen nedenin yanında asıl sosyolojik kaynak, toplumun değer yargılarındaki, dünya görüşündeki zevklerinde ve duygularındaki değişiktir (Gülersoy 1975).

Ama asıl felaket, ikinci cihan savaşından sonra Anadolu’dan büyük halk akını başlayıp nüfusun 700 binden 5 milyona çıkması ile başladı. Savaş öncesi İstanbul’u, dengeli nüfusu ile eski mezar taşlarını yerlerinde koruyabilmişti. Gerçi 1930’larda Karacaahmet’e gömülmek ayıp ve yeni yapılan “asri mezarlıkta” büyük uzun yerler tutmak ve mermer kaplatmak, bir modaydı. Fakat şehirde herkese seviyesine göre henüz bir yer vardı. Ne zaman ki 1960’lardan sonra nüfus akını ülke ve şehir çapında patladı. İstanbul’da konut, trafik, enerji yetersizliği ve sıkıntılara paralel olarak, daha sessiz, daha trajik ve göze çarpmayan bir mücadele de gömülmeler alanına geçmeye başladı. Taş işçiliği bakımından bir daha yapılamaz, erişilemez mükemmellikteki yüz binlerce eski taşın yok olduğunu onların yerlerini alan beton havuzu kabirlerin tarihine bakarsanız, bu işgal ve tahrip son 15–20 yılda olduğunu anlarsınız (Gülersoy 1975).

Toplumsal ilgi ve kültür koruması bakımından mezarlıklarımız ciddi sahipsiz görüntü vermektedir. Açık hava müzesi olan mezarlıklarımız bu toprağın en doğal tapuları olmaları yanında birer sanat eserleridir (Şehsuvaroğlu 1975).

Moltke şöyle diyordu “ İstanbul’daki halkın ortalama ömür uzunluğuna bakılırsa, Türklerin İstanbul’u aldığından beri geçen 400 sene içinde, sadece bu şehirde beş milyona yakın Türk ölmüş demektir. Buna göre yalnızca Karacaahmet mezarlığındaki mezar taşlarının miktarını tasavvur edebilirsiniz. Bu taşlarla büyük bir şehir kurulabilir” (Öndeş 1975).

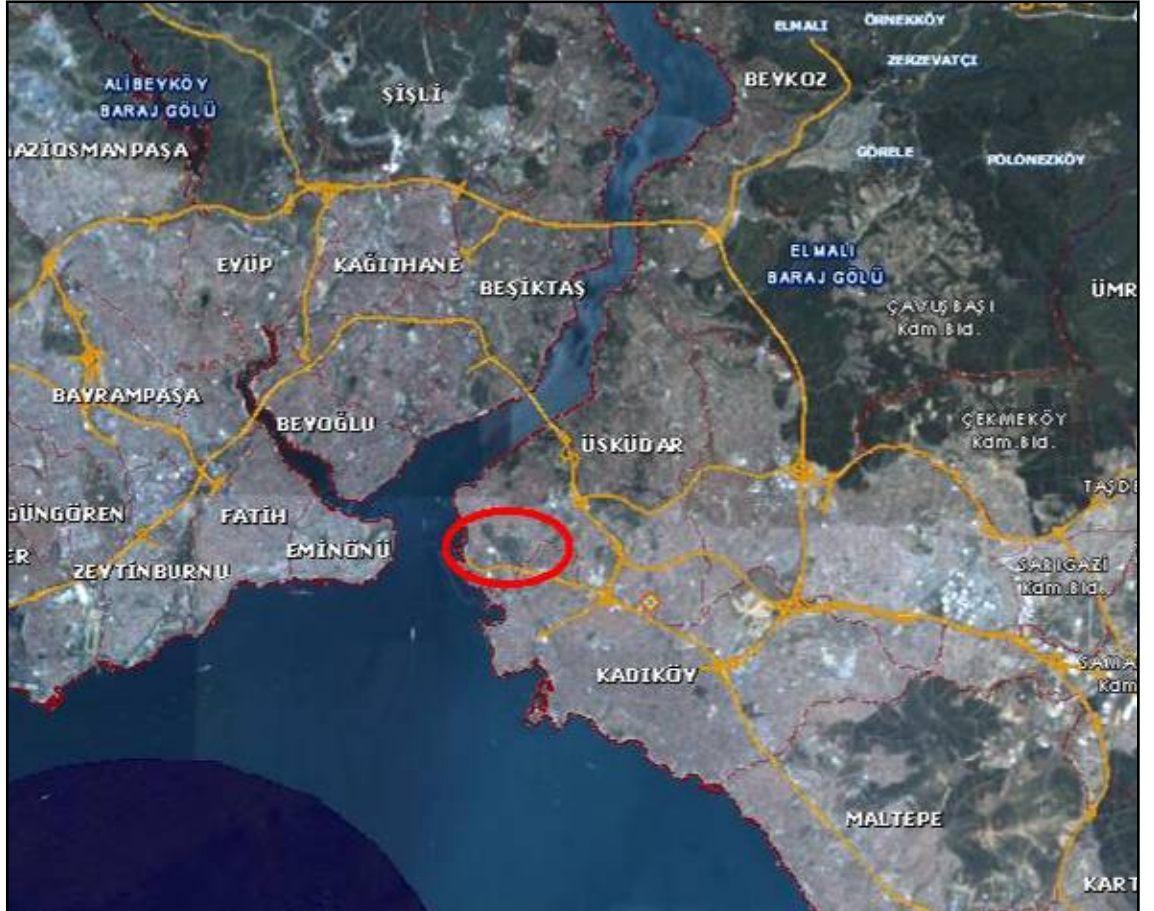
Mezarlar ve mezar taşları tarihimiz için zengin bir kaynak olduğu kadar güzel sanatlarımız içinde paha biçilmez ve birbirinden üstün değerleri taşıyan birer abide mahiyetindedir. Türk sanat tarihi için mezar taşları ve türbeler en değerli bir hazine ve ölmez birer varlıktır (Dağlıoğlu 1959).

5. ÖRNEK ÇALIŞMA ALANI OLAN KARACAAHMET MEZARLIĞININ PLANLAMA TASARIM VE BAKIM ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

5.1 MEZARLIĞIN PLANLAMA AÇISINDAN İNCELENMESİ

5.1.1 Mezarlığın Şehir İçindeki Konumu

İstanbul'un en büyük ve en eski İslam mezarlıklarından olan Karacaahmet Mezarlığı ağırlıklı olarak Üsküdar ilçesinde yer almakta olup güneyini Kadıköy ilçesi sınırlamaktadır (Şekil 5.1).

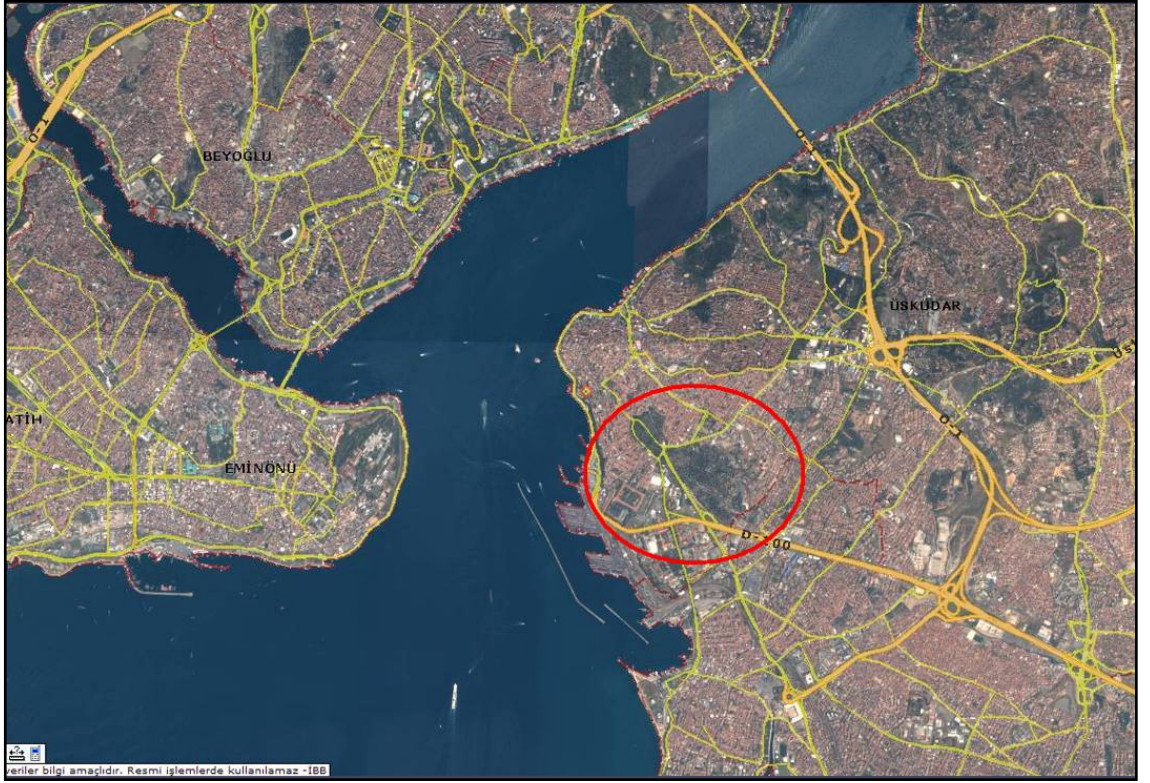

Kaynak: İ.B.B şehir rehberi 2009

Şekil 5.1 : Karacaahmet Mezarlığının İstanbul şehir planındaki yerini gösterir hava fotoğrafı

Karacaahmet Mezarlığının İstanbul haritasındaki koordinat bilgileri, 41.009962 enlem ve 29.025496 boylam olarak gösterilmektedir (<http://www.haritalar.net/harita/>).

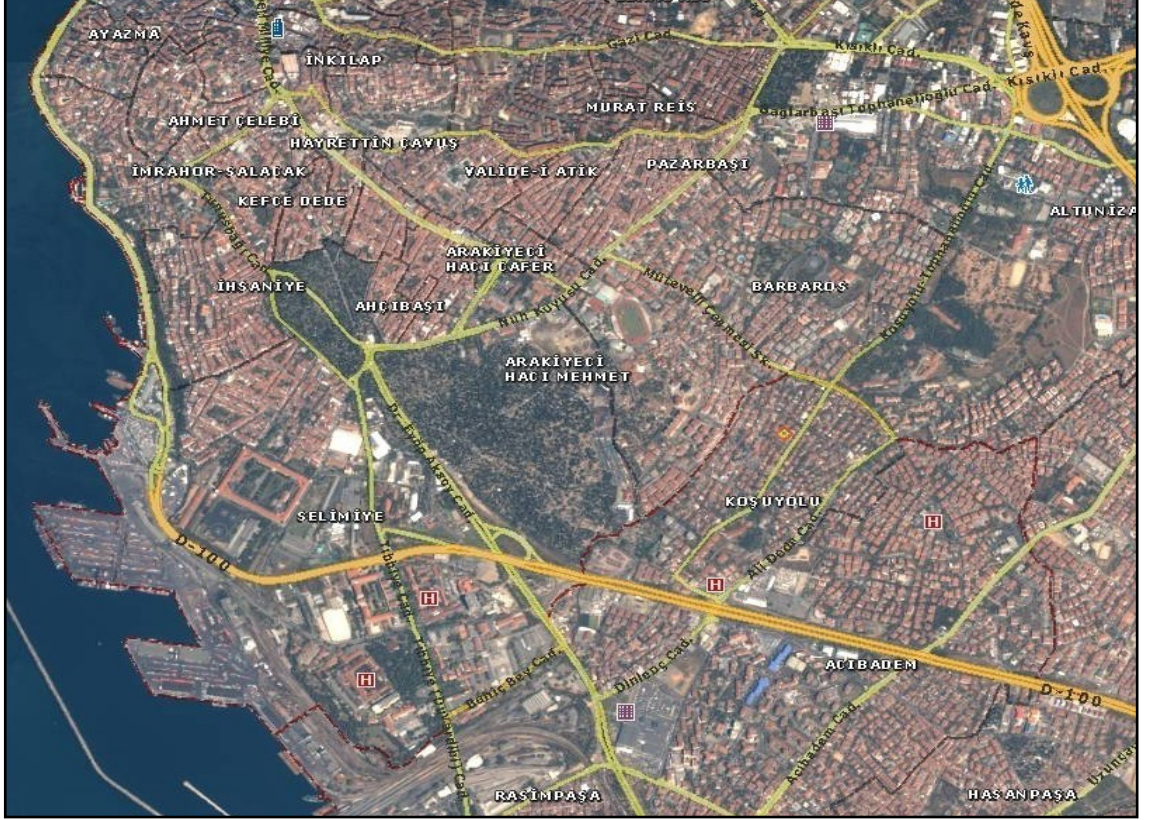
Karacaahmet Mezarlığının kuzey uç kısmından sahile kuşbakışı 390 m, güney kısmındaki D-100 karayolu ile birleşen noktadan sahile ise 1391 m uzaklıktadır (Şekil 5.2).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi 2009

Şekil 5.2 : Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar-Kadıköy ilçelerine ve boğaza göre konumunu gösterir hava fotoğrafı

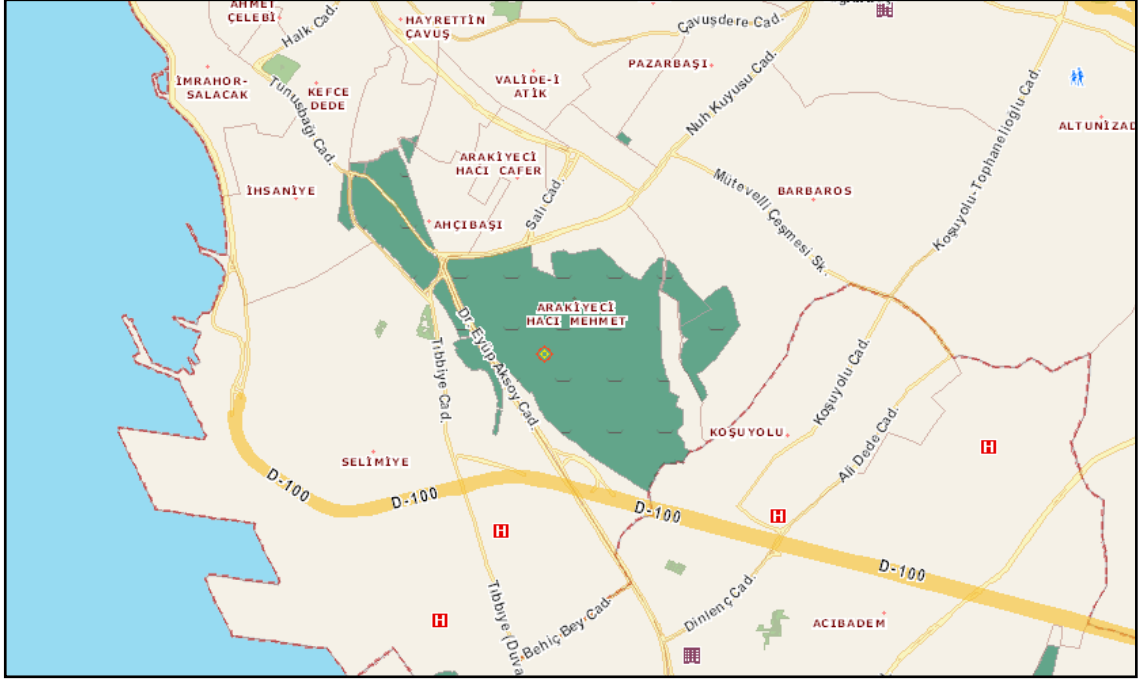
Boğaz köprüsüne 3500 m, Altunizade Kavşağına 2129 m uzaklıktadır. Fatih Sultan Mehmet Köprüsüne ise 9600 m mesafededir (Şekil 5.3).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi 2009

Şekil 5.3 : Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar' da ki mahalle ve ulaşım yollarına göre konumunu gösterir hava fotoğrafı

Karacaahmet mezarlığı kuzeyde İhsaniye, Kepçe Dede, Tavaşi Hasan Ağa, Tabaklar ve Aşçıbaşı mahalleleri, batıda Selimiye, güneyde Kadıköy Koşuyolu mahallesi, doğuda ise Arakiyeci Hacı Mehmet mahalleleri ile çevrilidir (Şekil 5.4).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi 2009

Şekil 5.4 : Karacaahmet Mezarlığının Üsküdar da ki mahalle ve ulaşım yollarını gösterir haritası

Karacaahmet mezarlığını kuzeyde İnadiye Mescidi Sokak, Muhasip zade Celal sokak, B. Selim Paşa caddesi ve Tunus bağı caddesi sınırlamaktadır. Tunus bağı caddesi mezarlığın kuzey kısmındaki bölümünü ortadan geçerek güneyinde yer alan Nuh Kuyusu ve yine mezarlığı ikiye bölen Dr. Eyüp Aksoy caddeleri ile birleşmektedir. Mezarlığın kuzeyini Tunusbağı caddesine paralel olarak uzanan Tok taş sokak, Tıbbiye caddesi ve Gündoğumu caddesi sınırlamaktadır. Mezarlığın kuzey doğusunu Nuh Kuyusu caddesi, doğusunu Seyit Ahmet Deresi sokak, Mektep sokak, Karayel ve Okul sokak sınırlamaktadır. Güney kısmında ise Şekercioğlu sokak, Lambacı sokak ile D-100 Devlet Karayolu yer almaktadır.

Mezarlığın doğusundan güney kısmına Seyit Ahmet deresine doğru 28.000 m² gibi büyükçe bir alanı kaplayan tır garajı mezarlığı adeta bölerek Karacaahmet Mezarlığı bütününden Seyit Ahmet mezarlığını ayırmıştır.

Mezarlığın Selimiye mahallesine bakan kısımlarındaki Tıbbiye ve Dr. Eyüp Aksoy caddeleri arasında kalan Atölyeler bölgesi de çeşitli imar uygulamalarından dolayı bu bölgede küçük bir parça halinde kalabilmiştir. Bu kısımda İsfalt Aş, Üsküdar Belediyesi birimleri yer almaktadır.

Eskiden Karacaahmet Mezarlığı ile bir bütün olan yine eski tarihlerdeki imar uygulamalarından dolayı mezarlık bütününden ayrılmış olan kısımları; Dr. Eyüp Aksoy caddesi sonunda yer alan Ayrılık Çeşme sokağa paralel eski ismi ile Araplar mezarlığı, güneyinde D-100 karayolunun böldüğü nokta da bulunan mezarlık kısmında ise şimdi bir şirketin fidanlığı yer almakta, en son noktada Söğütlü çeşme kavşağında bulunan Mahmut baba mezarlığı bulunmaktadır.

Karacaahmet Mezarlığı Hastaneler Bölgesi olarak ta tanımlayabileceğimiz yoğunluklu hastanelerin bulunduğu bir mevkidedir. Mezarlığın kuzey kısmında Zeynep Kamil Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi ile İ.B.B Üsküdar Acil Yardım İstasyonu yer almakta, Batıda Ö.Selimiye Hastanesi, Selimiye Hayvan Hastanesi, Güney batısında GATA Askeri Hastanesi, Haydarpaşa Numune Hastanesi, Siyami Ersek Göğüs ve Kalp Damar Cerrahisi Hastanesi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Güneyinde Medipol Hastanesi, güneydoğusunda Koşu yolu Kalp ve Damar Hastalıkları Hastanesi ile bu hastaneye bağlı poliklinik ve görüntüleme merkezleri bulunmaktadır.

Mezarlığın Tıbbiye caddesi üzerinde Küçük Selimiye Çiçekçi Camii, Tunus bağı caddesi ile Dr. Eyüp Aksoy caddesinin birleştiği yerde Fethi Ahmet Paşa Camii, Gündoğumu caddesinde Tavas-i Hasanağa Camii, Gündoğumu caddesinin üzerindeki Ahçıbaşı sokakta Ahçıbaşı Camii ve devamında Arakiyeci Hacı Cafer Camii, Tunus bağı caddesinin başında Nasuhi Mehmet Efendi Camii, Güneyinde yer alan Lambacı sokakta Feridun Paşa Camii, Mezarlığın Zeynep Kamil girişinde Şakirin Camii, mezarlığın ana aksı üzerinde Karacaahmet Şehitlik Camii ve Seyit Ahmet tarafında Seyit Ahmet İranlılar Camii bulunmaktadır.

5.1.2 Mezarlık Büyüklüğü

Karacaahmet mezarlığı kuruluşu itibariyle İstanbul'un en eski ve en büyük mezarlığıdır. Yıllar boyu gördüğü tahribatlar ve açılan yollar neticesinde fiziken oldukça küçülmüştür. Günümüzde Karacaahmet Mezarlığı bütününden ayrı düşünülen Seyit Ahmet, Mahmut Baba ve Ayrılık çeşme (Araplar) mezarlıklarını dahil eder isek 644.281,61 m² alanı kaplayan mezarlığın 12 adet ada toplamı ise 589.752,97 m² 'dir.

Toplamda takriben 117.950 adet mezar yerinin olduğu düşünülse de net bir rakam verilememektedir. Mezarlıklar Müdürlüğü'nün kurulduğu 1937 yılından yaklaşık 5 yıl sonrasında cenaze kayıt defterleri tutulmaya başlanan Karacaahmet Mezarlığı dahilinde mükerrer definleri ve mezarlık bütününden ayrılmış alanları da düşünürsek milyonlarca defin yapılmış bir mezarlık karşımıza çıkacaktır. Mezarlığın gömü yapılmamış hemen hemen hiçbir noktası bulunmamaktadır. Yüzde 99,9 oranında doluluk oranına sahip mezarlıktan yer edinebilme adına insanlar özellikler 1990 ' lı yıllardan itibaren noter satışı ile devirler yapmaya ve bu mezarlıktan yer edinmeye çalışmışlardır

5.1.3 Jeolojik Yapı ve Depremsellik Durumu

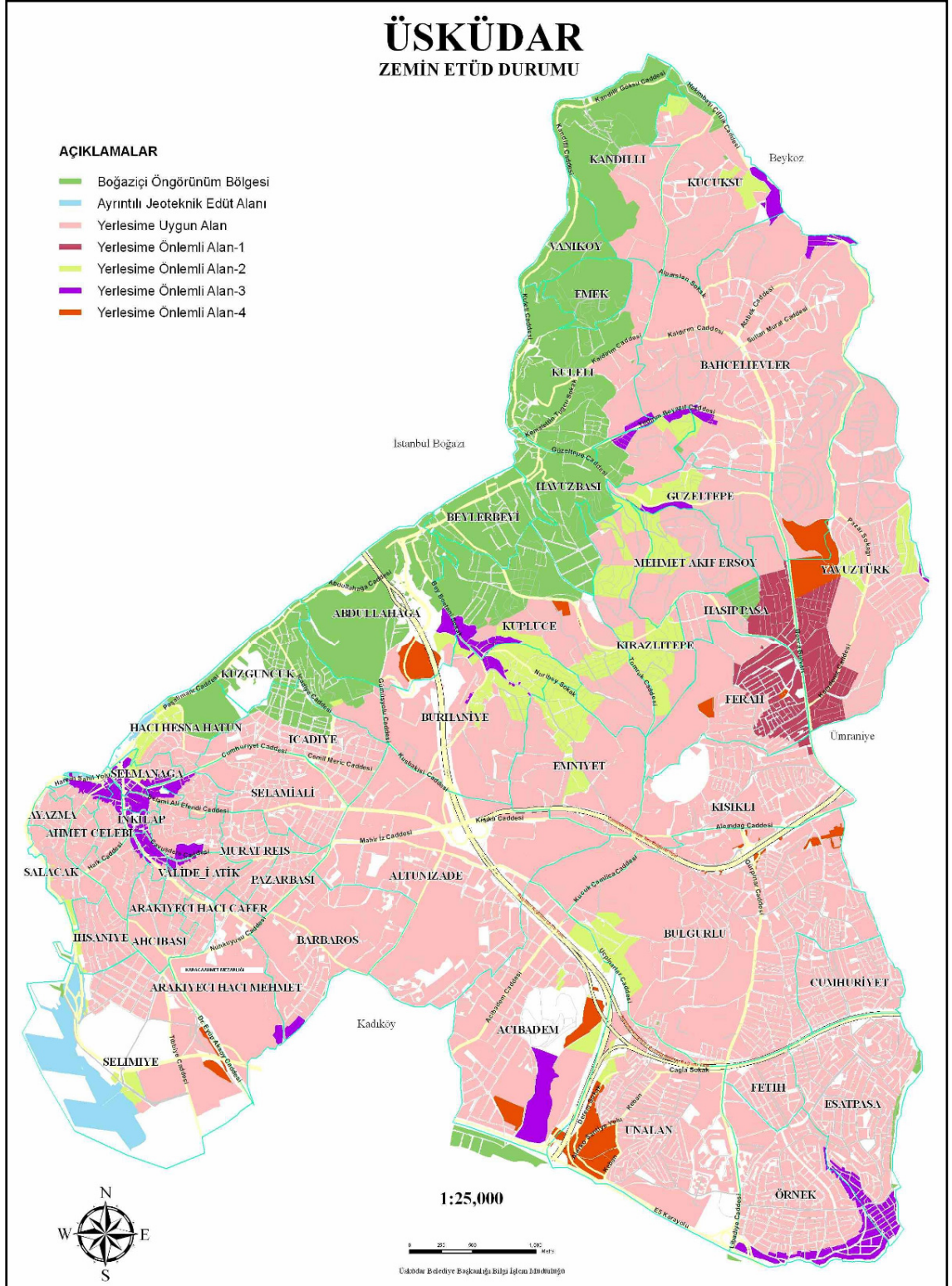
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı, Deprem Zemin Müdürlüğü 31.03.2009 tarih ve M.34.0.İBB. 32.70. 310. 06. Tn.1881842 sayılı yazısında Karacaahmet Mezarlığının bulunduğu bölgenin jeolojik yapısını ‘‘ Üsküdar Belediyesi tarafından hazırlattırılıp, Afet İşleri Genel Müdürlüğüne onaylanan İmar Planlarına esas 1/1000 ölçekli Jeoloji ve Yerleşime Uygunluk çalışmalarında TRF-YU (Trakya formasyonu - Yerleşime Uygun Alanlar) 'da kalmaktadır’’ şeklinde değerlendirmektedir (Şekil 5.5).

ÜSKÜDAR

ZEMİN ETÜD DURUMU

AÇIKLAMALAR

- Boğaziçi Öngörünüm Bölgesi
- Ayrıntılı Jeoteknik Edüt Alanı
- Yerlesime Uygun Alan
- Yerlesime Önemli Alan-1
- Yerlesime Önemli Alan-2
- Yerlesime Önemli Alan-3
- Yerlesime Önemli Alan-4

Kaynak: Üsküdar Belediyesi 2009

Şekil 5.5 : Üsküdar İlçesi Zemin Etüd Durumu Haritası

Aynı yazının ekinde yer alan yerleşime uygunluk değerlendirmesinde bu tip alanların topografik eğiminin yüzde 30'dan az, temeli kaya olan yerler olduğu, bu alanlarında üst seviyelerini oluşturan kalınlıkları 2 ile 4 m arasında olan W5 türündeki tamamen ayrıışmış toprak zemin özelliğindeki birimler ile yerel olarak gözlenen değişik kalınlıktaki eski dolguların sıyrılarak yapı temellerinin homojen sertlikteki kaya ortamına oturtulmasının gerektiği, temelin bir kısmının kayada bir kısmının toprakta kalmaması, yapıların depremlerden kaynaklanan büyük yatay ivmelere mukavemet gösterebilmesi için yapı temellerinin en az bir bodrum derinliğe indirilmesinin önerildiği, yerel olarak oluşabilecek zemin problemlerinin parsel bazındaki etütlerle tespit edilmesi ve çözüm üretilmesi ile bu alanlarda yedi kata kadar (bodrum hariç) yapıların planlanmasının tavsiye edildiği belirtilmektedir.

Bu formasyonun temel kaya olması ve şu anki mezarlığın genelini kapsaması ve defin işlerinin bu mezarlıkta yapılması dolayısıyla kaya yapısının iyi incelenmesi ve önemini arz etmektedir. Trakya formasyonunun üzerine genç çökellerden oluşan alüvyon gelmektedir. Yer yer dolgu alanlarına da rastlamak mümkündür.

İstanbul ve civarının jeolojik yapısını incelediğimiz zaman; özellikle Anadolu yakasında yaygın olarak bulunan ve Trakya formasyonu diye tabir edilen, kumtaşı şeyl ve kıltaşı ardışıklı olarak sert kayalardan oluşan bir formasyon karşımıza çıkmaktadır.

Ancak Trakya formasyonun bir özelliği de ortalama yüzeyden itibaren yaklaşık 3 m ya da 4 m kadar ayrışma, yani kaya özelliğini yitirmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ayrışma zaman zaman daha kalın olabilmektedir. Trakya formasyonun ayrıştığı yerlerde rahat kazı yapılabilme özelliğine sahip olup, yeraltı ve yüzey sularını içinde barındırma gibi bir özelliği de sahiptir. Çalışma alanı olan Karacaahmet Mezarlığı ve civarında Trakya formasyonu hakimdir. Trakya formasyonu genel olarak yapılan çalışmalarda ayrışma yüzeyi olan yani ortalama 3–4 m sonra sert kaya özelliğine sahip olmakta, buradaki kayaların kazılması çok güçleşmektedir. Mezarlık olarak kullanılan bölge özellikle yer yer kazı güçlüğü çekilebilmektedir. Ancak Karacaahmet Mezarlığı tarihi bir mezarlık olduğundan burada yapılan kazılar ve arazi şartları ve yüzeysel dolgularla, ayrışma diye tabir edilen zon kalınlığı artmıştır.

Trakya formasyonun kaya niteliği bakımından oldukça farklılık göstermektedir. Zira her yerde farklı seviyeleri bulunmaktadır. Şöyle ki; daha öncede belirtildiği gibi Trakya formasyonu kumtaşı, kil taşı, silt taşı ve şeyllerden oluşan bir formasyondur. Bu formasyonun her seviyesi farklı özelliklere sahiptir. Örneğin kumtaşı seviyesi çok sert olmakla birlikte yer yer su geçirimli özelliğine sahiptir. Ya da kil taşı seviyesi çok yumuşak olup, su geçirmez bir özelliği gösterir.

Genel anlamda Trakya formasyonu mezarlık olarak kullanılan bölgelerde çok fazla sorunlu görülmemiş ve hatta mezarlık olarak kullanılacak olan bölgelerde tercih edilebilmektedir. Çünkü Trakya formasyonun üst seviyelerinde kayanın bozunmasından meydana gelen ayrışma zonlarının içinde cesedi çürütecek organik materyalin bulunması da buna etken sayılabilir.

Trakya formasyonun bir diğer özelliği de yapı itibarıyla çatlaklarının bol ve kırıklı bir yapıya sahip olmasıdır. Mezarlıklarda genelde bu durumla karşılaşılmaktadır. Örneğin mezar yeri kazılmasında bazen güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Ancak bazen de çok rahat kazı kazılması söz konusudur.

Trakya formasyonunda genelde arazi az eğimli olabilmektedir. Çok eğimli olan yerlerde kayalıklar görülmekte ancak kayalıkların ayrışma görüldüğü yerlerde ise eğim az olmaktadır. Genelde Trakya formasyonu Karacaahmet Mezarlığı tarafında az eğimlidir.

Alüvyon genelde dere ve benzeri su yataklarındaki yerli kayalarından kopan ve sürüklenen malzemenin bir yerde toplanmasına denir. Alüvyonlar su yataklarının getirdiği malzemesi olduğu için genellikle çakıl, kum ve silt türü malzemeler içerir. Bu malzemeler genellikle gevşek ve kolayca kazılabilir durumdadırlar. Yer yer bünyelerinde su ihtiva ederler. Dere yataklarının kenar kısmında olduğundan takriben 2 m 'den itibaren suya rastlanılır. Bu alüvyonun kalınlığına bağlı olarak değişebilmektedir. Karacaahmet mezarlığının 4 adasının güneydoğusunda bulunan derenin getirdiği alüvyonlar mezarlığın güneyinde defin olarak kullanılan alanda yer almaktadır.

Alüvyonlu alanlar genelde düzlükler şeklinde olup eğim çok azdır. Alüvyonlu alanlar gevşek zemin diye tabir edilirler. Burada yapılan kazılar oldukça rahat yapılmaktadır. Ancak cenaze definlerinde zaman zaman su seviyesinin yüzeylere yakın olması, özellikle kış aylarında bazı sorunlar getirmiştir. Bu tür alüvyonlu ortamların ıslahı gerekmektedir. Cenaze definlerinde bu tür yerlerin çok fazla derin kazılmaması ve çevre drenajının yapılması önem arz eder.

Dolgular genelde toprak, hafriyat, kum, çakıl ve bloklar şeklinde olmaktadır. Dolgu alanlar tabii zemine başka yerlerden getirilen malzemenin yığılmasıyla düzensiz olarak yada düzenli olarak serilip zemin oluşturmasından meydana gelirler. Bu tür zeminler çok gevşek yer yer içerisinde su barındırabilen ancak yüzey suların birikmesi neticesinde oluşmuşlardır. Eğim yönünden düzensiz olabilirler. Yer yer eğimli yer yer az eğimli olabilirler. Karacaahmet bölgesinde bulunan dolgu alanları çok düzensiz ve eğimli olarak oluşmuşlardır. Bu dolgular gevşek ve toprak ağırlıklıdır.

Bu tür zeminler çok rahat kazılabilirler. Mezar kazılarında yer yer mezar çökmelerine rastlanabilir. Katlı mezar yapımlarında yanlardan çökme olabileceği için önlem alınması gerekmektedir. Çok eğimli olan dolgulara asla mezarlık yapılmamalıdır.

Mezarlık arazisinin kuzeyinden güneyine doğru 8., 2., ve 4. adalarında derinlikleri 1,50 - 2,50 m arasında değişen 3 adet zemin muayene çukuru Y.T.Ü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Şükrü ÖZÇOBAN' ın nezaretinde açılmıştır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 : 4. adadaki muayene çukur çalışmaları

Muayene çukurlarının açılmasındaki amaç zemin yapısından alınan numuneler üzerinde laboratuvar deneyleri yapılarak zeminin çakıl, kum, kil ve silt oranlarını tespit ederek zeminin mezarlık vasfına uygun olup olmadığını ölçebilmektir.

İnceleme alanında açılan 3 adet zemin etüdü muayene çukurlarından alınan örselenmiş ve örselenmemiş killi numuneler üzerinde, Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi, Geoteknik Anabilim Dalı Zemin Mekaniği Laboratuvarında tabii su muhtevası, likit limit ve plastik limit analizleri Özçoban (2009) tarafından yapılmıştır.

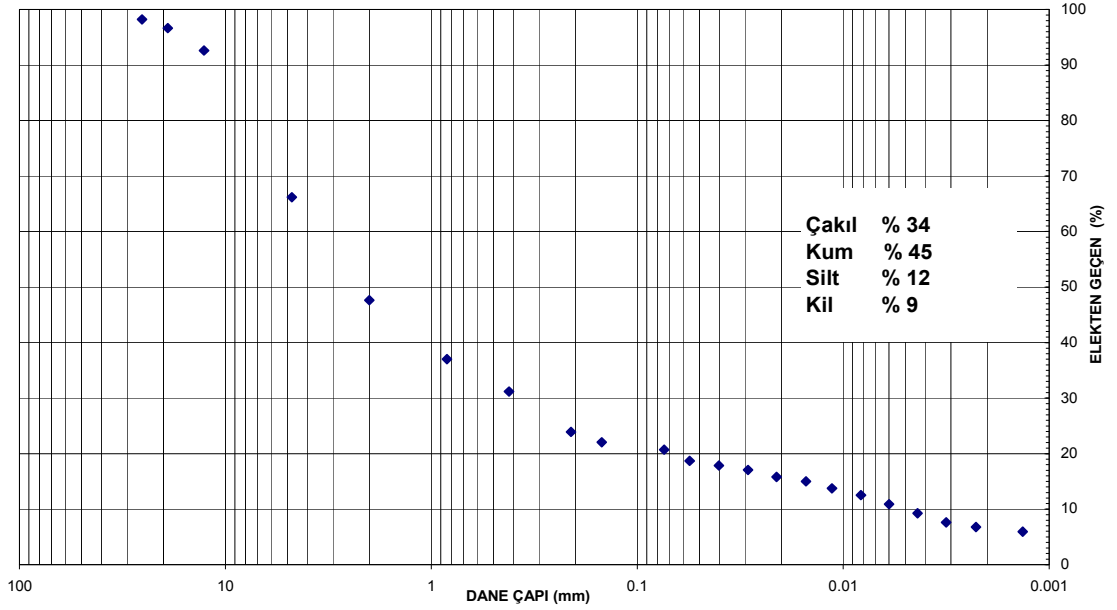
Muayene çukurlarından elde edilen zemin örnekleri üzerinde yapılan kıvam limitleri deneyleri sonuçları Tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5.1 : Kıvam Limitleri Deney Sonuçları

Çukur No	Formasyon	Derinlik (m)	W_n (%)	W_L (%)	W_P (%)	I_P (%)
Ada 8/1	Trakya	2.00	18	30	18	12
Ada 4/2	Trakya	1.50	14	25	15	10
Ada 2/3	Trakya	2.50	19	30	16	14

Kaynak: Y.T.Ü. Geoteknik Anabilim Dalı Zemin Mekaniği Laboratuvarı

Ayrıca örselenmiş numuneler üzerinde ince dane yüzdesini belirlemek için elek analizi ve hidrometre deneyi yapılmış yapılan deney sonucunda çakıl yüzde 34, kum yüzde 45, kil yüzde 9, silt yüzde 12 olarak belirlenmiştir (Şekil 5.7).

Kaynak: Y.T.Ü. Geoteknik Anabilim Dalı Zemin Mekaniği Laboratuvarı

Şekil 5.7 : Granülmetre Eğrisi

Özçoban' a göre zemin yapısının sert ve sıkı bir dokuya sahip olması sebebiyle sızıntı sularının derinlere sızması söz konusu olmamaktadır. Zeminin permeabilitesinin 10^{-8} - 10^{-9} m/sn mertebelerinde olduğu laboratuvar deneylerinden belirlenmiştir. Zeminin yüksek geçirimsizlik özelliği yüzeydeki kirli suların derinlere sızmasını da engellemektedir. Çatlaklı kırıklı tabakalardan sızıntı sularının çukur bölgelerde toplanacağı açıktır. İnceleme alanında yapılan gözlemlerde heyelan gibi herhangi bir kitle hareketi gözlenmemiştir.

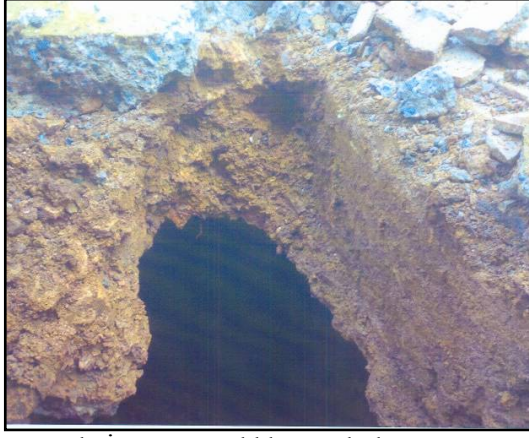
Mezarlık arazisinde çukur açılarak yapılan gözlemlerlerde makinenin girmediği defin alanlarının içinde defin yapılmayarak boş kalmış zeminler birkaç yerde 2,50 m kadar elle kazılmış ve ana kayaya ulaşamamıştır. Defin alanı harici kalmış bölgelerde makine ile yapılan kazılarda ise zemin 2.50–3 metreye kadar kazılmış ancak ana kayaya ulaşamamıştır Cenaze defini için daha önceden kazılan aile kabri şeklindeki yapıları mezarlarda 1,20 m olan derinlik ilave olarak 30–50 cm daha kazıldığı halde zeminde ana kayaya rastlanmamıştır.

Mezarlığın 4, 5 ve 11 nolu adalarında bir kısım sert ve taşlı yerler hariç mezarlık bölümlerinin eskiden beri kullanılıyor olmasından da kaynaklı toprakta elle kolay kazı yapılabilmektedir. Defin yapılmamış bölümlerde genelde zemin ne sert ne de çok gevşek yapıdadır (Şekil 5.8).

Şekil 5.8 : Muayene Çukurlarının Zemin Fotoğrafları

Mezarlığın 12. adasının zemini dolgudur. Mezarlıklar Müdürlüğü kayıtlarına göre 15.06.2007 tarihinde Marmaray çalışmaları sırasında açılan tüp geçitten dolayı yaklaşık 4,50 m derinliğinde 3 m çapında çukur oluşmuş ve bir kısım mezarlar çökmüştü. 05.02.2008 tarihinde yine 12. ada da yaklaşık 5 m³ lük yeni bir çukur oluşarak mezarların bir kısmı daha çökmüştü (Şekil 5.9).

Kaynak: İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü

Şekil 5.9 : Mezarlığın 12. ada çöküntü görüntüleri

Tablo 5.2' de Karacaahmet mezarlığı genelinde cenazelerin defin derinliği olan 1,20 m ile 2 m arasında kazma aleti ile elde edilen sonuçlar verilmiştir.

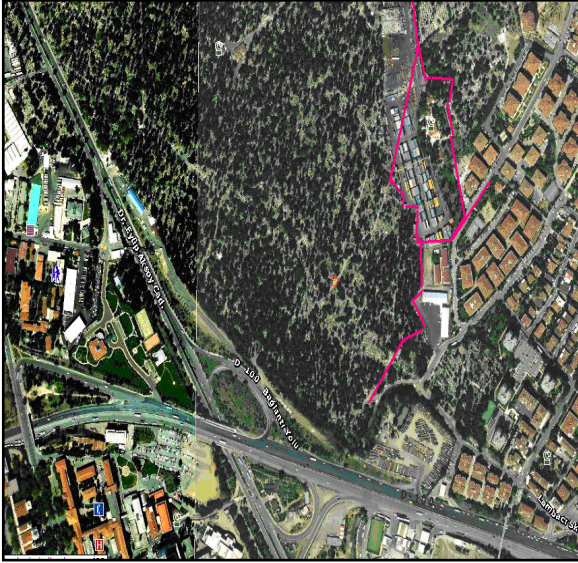
Tablo 5.2 : Mezarlık genelinde kazma ile yapılan serbest kazı sonuçları

Ada	Kazı sonucu
1	1,20 m 'den itibaren sert, devamında başka alet gerekir.
2	1,20 m' den itibaren yarı sert, devamında başka alet gerekir.
3	1,20 m' den itibaren sert, devamında başka alet gerekir.
4	1,20 m' den itibaren kısmen sert, devamında başka alet gerekebilir.
5	1,20 m' den itibaren bazen taş, devamında başka alet gerekebilir.
6	Kazılabilir yumuşak toprak
7	Kazılabilir yumuşak toprak
8	Kazılabilir yumuşak toprak
9	Kazılabilir yumuşak toprak
10	Kazılabilir yumuşak toprak
11	0,80 m' den itibaren kısmen sert başka alet gerekebilir.
12	Kazılabilir yumuşak toprak

Tüm bu değerlendirmelerden Karacaahmet mezarlığının zemininin kum, çakıl, kil ve silt durumunun uygun oranlarda olduğu, deprem ve heyelan riski taşımadığı, 12. adadaki sonradan doldurulmuş dolgu alan haricinde göçük tehlikesi bulunmadığı, zemin durumunun mezarlık vasfına uygun olduğu anlaşılmıştır.

5.1.4 Yerüstü ve Yeraltı Suyu ile İçme Suyu Kaynaklarına Uzaklık

Karacaahmet mezarlığının 4 nolu adasının doğu kısmında yer alan tır garajı ve konteynır depolama sahası tarafından güneydeki iç kısımlarına açık kanalla yüzeysel su akıntısı geçmektedir. Bu su Seyit Ahmet Deresinin kol uzantısı olup mezarlık içinden geçmektedir (Şekil 5.10) , (Şekil 5.11).

Kaynak:İ.B.B. Şehir Rehberi 2009

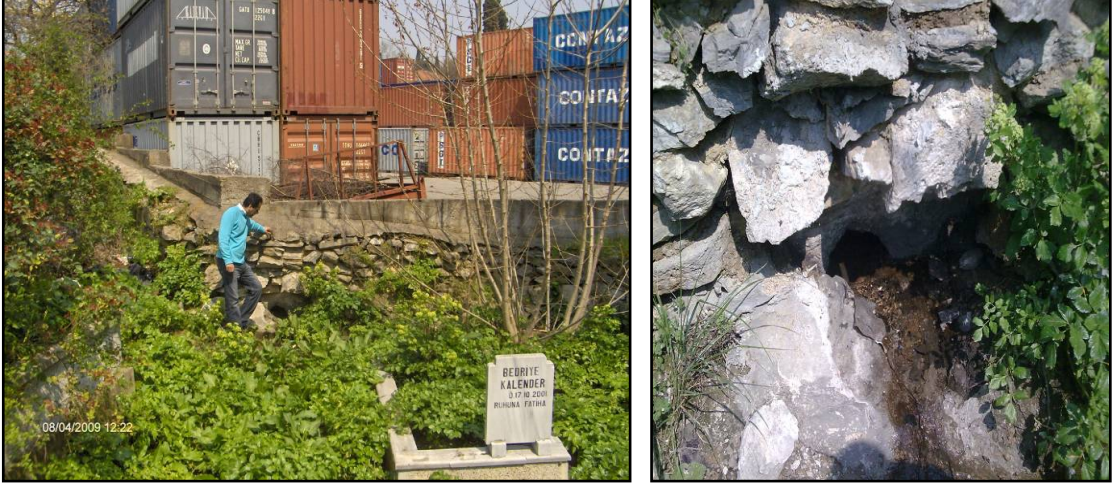
Şekil 5.10 : Seyit Ahmet Deresi

Kaynak:İ.B.B Tarihi Çevre Koruma Müdürlüğü

Şekil 5.11 :Feulle haritasında Seyit Ahmet

Eski dere yatağı olan mezarlığın bu kısmı zamanla mezarlıklara doldurulmuştur. Akan su ilerlediği güzergâhta geniş alanlarda derin su birikintileri oluşturmakta, yolları ve mezar içlerini su ile kaplamaktadır (Şekil 5.12)

Şekil 5.12 : Seyit Ahmet deresinin Karacaahmet Mezarlığına giriş yaptığı nokta

4. adanın güney kısmında eğim, dere yatağına doğru kısa mesafelerde yer yer yüzde 30'lara ulaşmakta buralarda yüzlerce mezar yer almaktadır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13 : 4.adadaki yüzeysel suların görüntüleri

Defin yapmak için açılan mezarların neredeyse tamamına yakınının içi su ile doludur (Şekil 5.14).

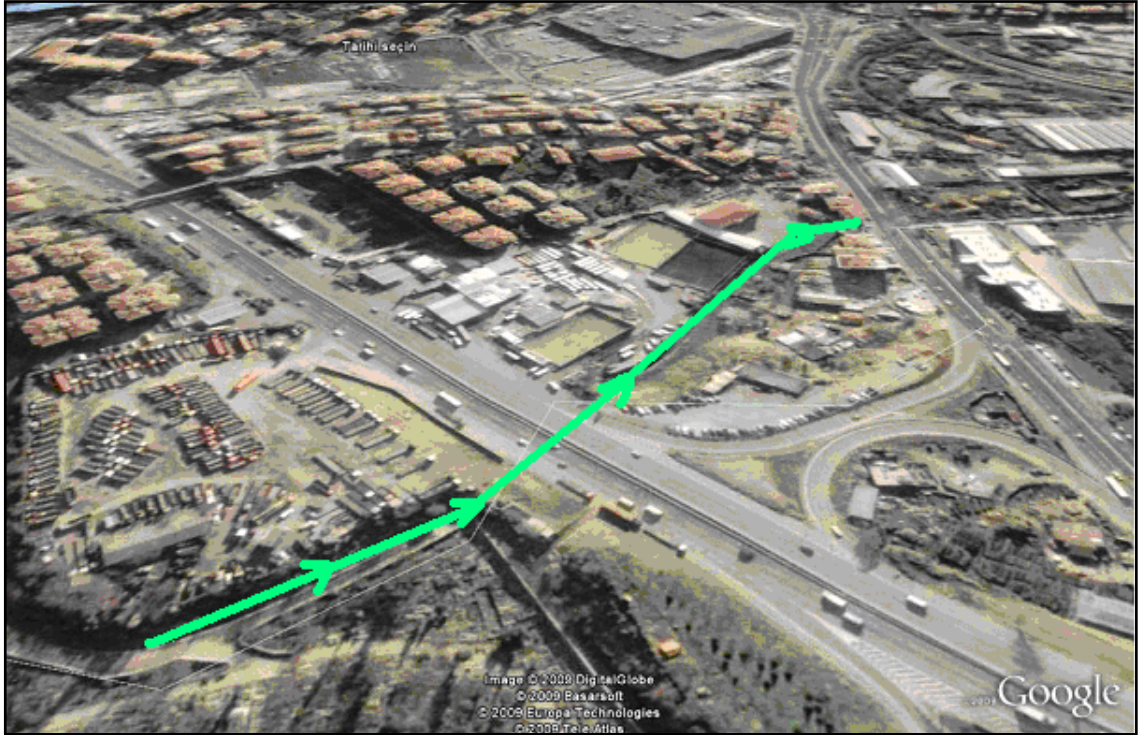
Şekil 5.14 : 4.adada açılmış bir mezarın içinde birikmiş kirli su

Mezarlığın içinden geçen sular mezarlığın 4 adasının güney batı kısmına paralel olarak ilerleyerek Seyit Ahmet Deresine akmaktadır (Şekil 5.15).

Şekil 5.15 : Seyit Ahmet Deresi mezarlık içinde açık kanala akmaktadır

Seyit Ahmet Deresi, Üsküdar ilçesini açık ve kapalı kanallarla geçmekte daha sonra Haydarpaşa tarafından denize ulaşmaktadır (Şekil 5.16).

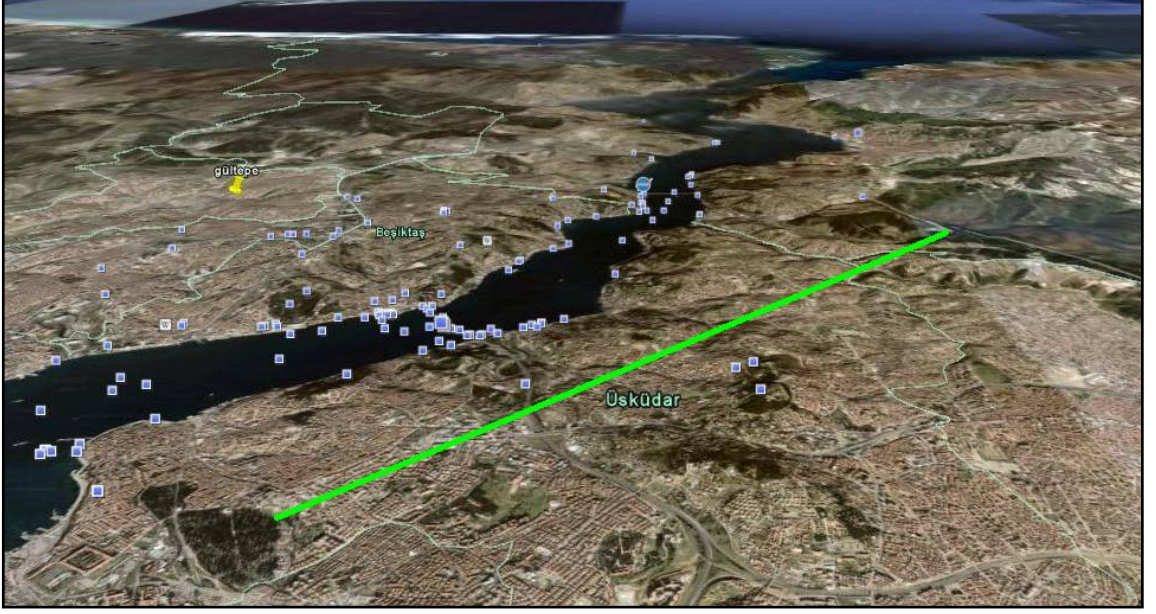

Kaynak: Google earth

Şekil 5.16 : Tır Parkı yanından kapalı kanalla Haydarpaşa istikametine geçiş güzergahı

Karacaahmet mezarlığında başka dere bulunmadığı gibi yakınında da kirletebileceği içme suyu kaynağı ve havzası da bulunmamaktadır. Ayrıca dışarıdan yüzeysel su alabilecek bölümü de bulunmamaktadır.

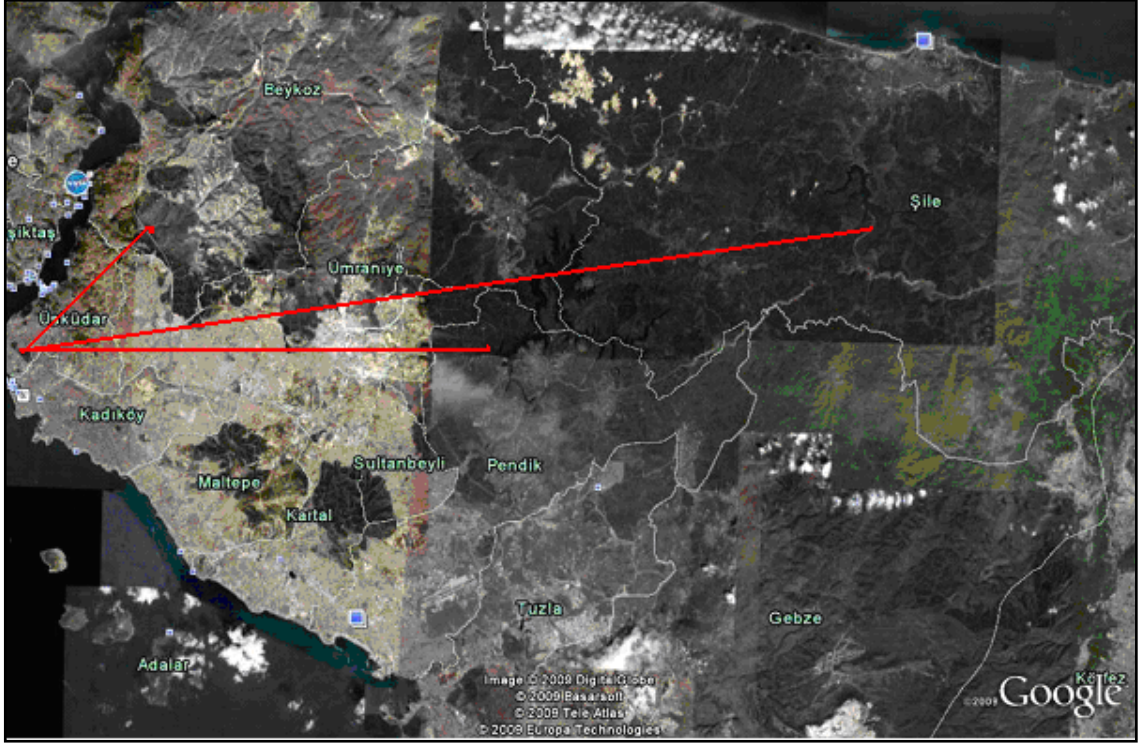
Karacaahmet mezarlığının en yakın içme suyu havzası olan Beykoz Elmalı Baraj Havzasına yeteri uzaktır (Şekil 5.17).

Kaynak: Google earth

Şekil 5.17 : Karacaahmet mezarlığının Elmalı Barajına uzaklığını gösterir hava görüntüsü

Karacaahmet Mezarlığının bulunduğu bölge Anadolu yakasına su temin eden içme suyu havzalarından Beykoz Elmalı'ya 10 km, Ömerli' ye 22 km , Darlık' a 46 km kuşbakışı uzaklıktadır (Şekil 5.18).

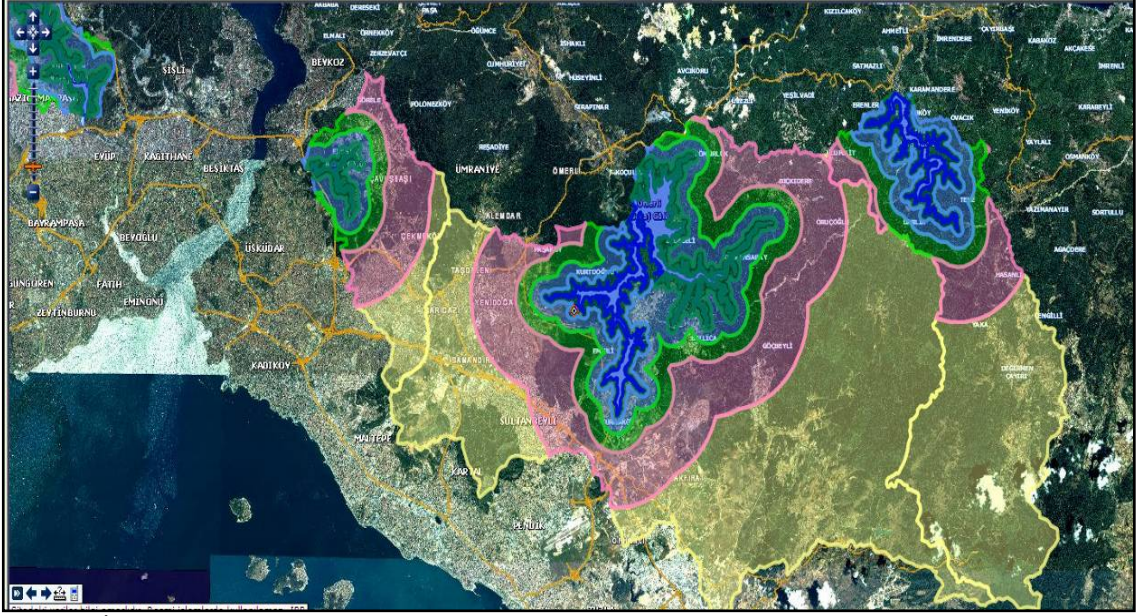
Kaynak: Google earth

Şekil 5.18 : Çiğme suyu barajlarına uzaklıkları gösterir hava fotoğrafı

İSKİ Genel Müdürlüğünün Çiğme Suyu Havzaları Koruma ve Kontrol Yönetmeliği 21.02.2003 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, bu yönetmelikle çiğme suyu temin edilen ve edilecek suni ve tabii göllerin yaklaşma mesafeleri belirlenmiştir. Mutlak Koruma Alanları (0–300 m.), Kısa Mesafeli Koruma Alanları (300–1000 m.), Orta Mesafeli Koruma Alanları (1000–2000 m.) ve Uzun Mesafeli Koruma Alanları (2000-Havza Sınırına kadar) İSKİ yönetmeliğinin 7, 8 ve 9 maddelerine göre mutlak, kısa ve orta mesafeli koruma alanlarına mezarlık yapılması veya var olanların işletilmesi mümkün değildir. Yönetmeliğin 10. maddesinde ise uzun mesafeli koruma alanlarında kalan bölgelerin ihtiyacını karşılayacak kadar mezarlık kurulmasına izin verilmektedir.

Çiğme suyu kaynağına önemli miktarda su taşıyan ve su toplama havzalarına ait yönetmelik ekinde bulunan 2 nolu listede isimleri verilen dereler ve bunların dışında havzaya akan bütün dereler İSKİ tarafından koruma altına olup derelerin her iki tarafındaki 100 m. lik alan mutlak koruma bandının şartlarına tabidir (İSKİ 2003).

Mezarlık çiğme suyu havzalarının uzak, orta ve kısa mesafe koruma sınırları içinde kalmamaktadır (Şekil 5.19).

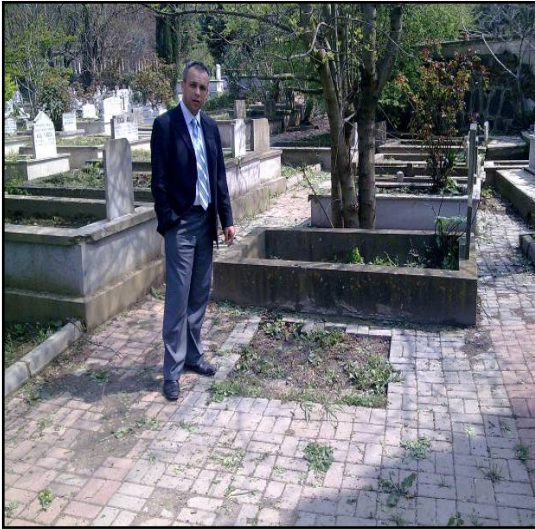

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi 2009

Şekil 5.19: İçme suyu havzalarının uzak orta ve kısa mesafe koruma sınırları

Karacaahmet mezarlığı anlaşılacağı üzere bu yerlere yakın bulunmadığı gibi çevresinde içme suyu havzalarını besleyen derelerde bulunmamaktadır.

Karacaahmet mezarlığının 4 adasında zemin suyu durumunu tespit için elle kazı yapılmıştır. Kazı öncesi zemin durumu şekil 5.20’ de gösterilmiştir.

Şekil 5.20 : 4. Ada kazı öncesi zemin fotoğrafları

Kazı çalışmalarında zeminden yaklaşık 60 cm' de suya ulaşılmıştır (Şekil 5.21).

Şekil 5.21 : 60 cm kazı sonucu su çıkmıştır

Karacaahmet mezarlığının 5. adasında yapılan serbest kazılar da ise zeminden 30 cm 'de suya rastlanmıştır (Şekil 5.22).

Şekil 5.22 : 5 adada yapılan kazılar

2. adada büyük cenazelerin defni için standart olan 120 cm derinlikte açılan mezarda yeşil renkli işaretli alandan açılan çukura doğru su sızdığı görülmüştür (Şekil 5.23)

Şekil 5.23 : 2.ada yapılan kazı

Mezarlıklar Müdürlüğünde uzun yıllardır görevli mezar kazı işi yapan personelin tespitleri ile mezarlık adalarında 1,20 m -1.50 m derinliğinde elle yapılan örnek kazılarda 1, 2, 4, 5 ve 12 adalarda suya rastlanmıştır (Tablo 5.3).

Tablo 5.3 : Mezarlık adalarında kazılarda çıkan su durumu

Ada no	Kazıda su çıkma durumu
1	Kısmen
2	70 cm' den itibaren genelde
3	
4	40–50 cm' den itibaren genelde
5	30–40 cm' den itibaren genelde
6–7	
8	
9	
10	
11	
12	Kısmen

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğünün Anadolu Yakası Mikro Bölgeleme Rapor ve Haritalarının Yapımı İş'i kapsamında mezarlığın güneyinde yer alan tır parkı içerisinde açılan 30 m' lik 0960359N–1 isimli sondaj kuyusunda 18 m 'de yer altı suyuna rastlanmıştır. Bu noktanın yaklaşık 190 m güneyinde bulunan 096035N–2 isimli 10 m' lik sondaj kuyusunda ise 5 m 'de yer altı suyuna rastlanmıştır (Şekil 5.24).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.24 : Sondaj kuyularının yerlerini gösterir hava görüntüsü

Mezarlığın jeolojik yapısının Trakya formasyonu olduğuna, kalınlıkları 2 ile 4 m arasında olan W5 türündeki tamamen ayrılmış toprak zemin özelliğindeki birimler ile yerel olarak gözlenen değişik kalınlıktaki eski dolguların altında kaya bulunduğuna ve deniz seviyesinden yaklaşık 20 ve 30 m yükseklikte bulunan bu kısımlar mezarlığın en yüksek noktasına göre 40 – 50 m aşağıda kaldığına göre mezarlık dahilinde yer altı su seviyesinin rahatlıkla 2,50 m' ye göre çok daha derinlerde olduğu söylenebilir.

Karacaahmet mezarlığı içerisinde ve çevresinde Osmanlı döneminde açılmış çok sayıda su kuyusu vardır. Su kuyularının varlığı bu bölgede yer altı su varlığının zengin olduğunu da göstermektedir.

Mezarlığın kuzeyini teşkil eden 8–9–10 adalarının bulunduğu Gündoğumu Caddesi boyunca dört kuyu vardı.

Menzilhane kuyusu; Gündoğumu Caddesi ile İnadiye Mescidi Sokağı'nın birleştiği yerde ve eski Menzilhane yakınında idi. Karacaahmet Camii'nin yan tarafında Hasan Ağa kuyusu var idi. Bânisi belli olmayan bu eser bugün mevcut değildir.

Naci Bey Kuyusu (1900) ; Tıbbiye Caddesi üzerinde, mezarlığın 8. adasına yakınındadır (Şekil 5.25).

Kaynak: Üsküdar Belediyesi 2002

Şekil 5.25 : Naci bey kuyusu

Ethem Paşa Kuyusu (1885) ; İbrahim Ağa Yolu üzerinde, Miskinler Tekkesi sahası içinde ve Büyük İsa Ağa Çeşmesi'nin sol gerisindedir (Şekil 5.26).

Karacaahmet mezarlığının 1. adasının içerisinde mezar yapıları arasında bulunan bu kuyuya mezarlıkta tespit çalışmaları sırasında tesadüfen rastlanmıştır. Üzeri beton bir kapakla kapatılmış kuyu açılmış ve derinliği 5 m olarak ölçülmüştür (Şekil 5.27).

Kaynak: Üsküdar Belediyesi 2002

Şekil 5.26 : Ethem Paşa kuyusu eski

Şekil 5.27 : Ethem Paşa kuyusu yeni

Nuh Kuyusu (1707 öncesi) ; Karacaahmet mezarlığının 8–9–10 adalarının ve bu kısımlar arasında kalan caddelerin birleştiği meydancıkta, su terazisi yanındadır. Karacaahmet Türbesi'nden, Bağlarbaşı' na kadar uzanan ana yol eskiden olduğu gibi bugün de 'Nuh kuyusu Caddesi' adını taşımaktadır (Şekil 5.28).

Şekil 5.28: Nuh Kuyusu

Zeliha Hanım Kuyusu; Karacaahmet türbesi arkasında, mezarlığın 10. adasında bulunan ve mezarlık duvarları yaptırılırken meydana çıkmış, üzerine bir tulumba konmuştur (Üsküdar Belediyesi 2002) (Şekil 5.29).

Şekil 5.29 : Zeliha Hanım kuyusu

Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğüne göre çok derinlerde bulunması gereken yeraltı suyuna Osmanlı döneminde kuyular açılarak ulaşılmaması ve bu kuyuların hala görevlerini sürdürüyor olmaları ilginç ve açıklaması zor bir durumdur.

1942’ de yayımlanmış Mezarlıklar Talimatnamesinin 1.maddesinde ‘‘Mezarlıklar mesken veya diğer maksatlarla bina yapılan sahaları hududundan mezarlık hududuna en aşağı 500 m mesafede tesis edileceği sıhhi veya diğer sebeplerle görülecek lüzum üzerine ve mahalli şartlara göre bu mesafe daha da uzatılabilir’’ denilmektedir. Talimatnamenin 3. maddesine göre ‘‘Mezarlık sahası yeraltı suyundan mümkün olduğu kadar uzak olmalı, mezarlık hududundan itibaren 250 m mesafede kuyu ve mamba gibi yeraltı suları hiçbir maksatla kullanılmamalıdır’’. Bu metne göre mezarlık içerisinde ve sınırından 250 m mesafede su kuyusu açılması mümkün değildir. Ayrıca sıhhi nedenler başta olmak üzere meskenlerin mezarlığa en az 500 m uzaklıkta olması istenmektedir. Kuyuları yukarıda anlatırken kimileri mezarlığın içerisinde iken kimileri sınırında kimileri de 250 m mesafe dahilinde olduğuna ve bu kuyuların yüzlerce yıldır hem içme ve kullanma suyu olarak hem de bağ bahçe sulamasında kullanıldıkları göre mezarlık dahilinde bir çalışma yapılarak çıkan suların hem içme suyu standartları açısından hem de bitki sulama suyu açısından değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir. Çalışmanın amacı mezarlıktan cesetlerin çürümesinden kaynaklı çıkan değerlerin 0–250 ve 500 m mesafelerde değerlendirilmesi ve insan ya da çevre sağlığı açısından zararlarını görebilmek talimatname içeriğindeki 250 ve 500 m mesafe şartının sıhhi nedenler mi ya da başka nedenlerle konduğunun tespit edebilmektir.

Bu çalışmada mezarlığın 4 adasına tır garajı tarafından gelen suyu, mezarlığın Seyit Ahmet deresine boşaldığı ‘0’ noktasındaki suyu, mezarlık sınırından 250 m güneyde yer alan özel şahsa ait su kuyusu ile 500 m mesafede yer alan başka bir su kuyusundan ayrıca hala tulumbası sayesinde vatandaşların kullandığı mezarlığın 10. adasının duvarında bulunan Zeliha Hanım Kuyusundan su numuneleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Hıfzısıhha Müdürlüğü teknik elamanlarına aldırılarak İnsani Amaçlı Sular Hakkındaki Yönetmelikte (RG 25730 2005) belirtilen değerler açısından suların tam analizi yapılmıştır (Tablo 5.4).

Tablo 5.4: Mezarlık dahilinde alınan su numunelerinin analiz sonuçları

Muayene ve analiz raporları tablosu	Analiz metodlarına göre	10 ada Zeliha hanım tulumbalı su kuyusu	4 .ada Tır garağı yanı bulunan değer	4. adanın üst tarafında 2,5 m derinliğinde elle açılmış kuyu	4. adanın alt tarafında 2,5 m derinliğinde elle açılmış kuyu
Yapılan analiz	Normal değerler	Bulunan Değerler	Bulunan Değerler	Bulunan Değerler	Bulunan Değerler
yabancı madde	bulunmamalı	yok	var(tortu)	var(tortu)	var(tortu çöp)
koku	kendine has	kendine has	kendine has	kendine has değil	kendine has değil
bulanıklık	<=5 NTU	0,01	1,14	4,45	18
nitrit	<=0,50 mg/l	0	0,9	0	0
amonyum	<=0,50 mg/l	0	0,65	1,89	0
klorür	<=250 mg/l	94,89	93,93	24,35	62,62
oksitlenebilirlik	<=5,0 mg/l	1,31	6,08	11,87	11,39
serbest klor	<=0,50 mg/l	0	0	0	0
ph	6,5 - 9,5	7,24	7,92	7,44	7,27
iletkenlik	<=2500q/S/cm	1386	1116	693	993
koliform bakteri (36 +. 2) C de (21+. 3) s	0 kob/100 ml	200den fazla	200den fazla	100	200den fazla
E.coli (36 +. 2) C de (21+. 3) s	0 kob/100 ml	0	0	0	0
Enterokok (36 +. 2) C de (44+. 4) s	0 kob/100 ml	10	70	200'den fazla	20
Anaerob Sülfid Redükte Eden Bakteriler (37 +. 1) C de (20+. 4) s	- kob/50 ml	0	100'den fazla	200'den fazla	200'den fazla
Toplam bakteri (22 +. 2) C de 72 s	- kob/50 ml	30	100'den fazla	100'den fazla	100'den fazla
Toplam Bakteri 35 C de 48 s	- kob/50 ml	30	200'den fazla	200'den fazla	100'den fazla

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Hıfzısıhha Müdürlüğü, 2009

Tablo 5.4 : (Devam) 0–250–500 m mesafelerde alınan su analiz sonuçları

Muayene ve analiz raporları tablosu	Analiz metodlarına göre	4 ada mezarlığın 0 noktasında dereye doğal akan su	Mezarlığa 250 m uzaklıktaki su kuyusu	Mezarlığa 500 m uzaklıktaki su kuyusu
Yapılan analiz	Normal değerler	Bulunan Değerler	Bulunan Değerler	Bulunan Değerler
yabancı madde	bulunmamalı	yok	var (tortu)	var(tortu)
koku	kendine has	kendine has	kendine has	kendine has
bulanıklık	≤ 5 NTU	0,01	0,23	4,09
nitrit	$\leq 0,50$ mg/l	0	0	1,79
amonyum	$\leq 0,50$ mg/l	0	0	0,23
klorür	≤ 250 mg/l	207,35	243	132,2
oksitlenebilirlik	$\leq 5,0$ mg/l	0,99	1,47	1,76
serbest klor	$\leq 0,50$ mg/l	0	0	0
ph	6,5 - 9,5	7,09	7,13	8,36
iletkenlik	≤ 2500 q/S/cm	1601	2040	938
koliform bakteri (36 +. 2) C de (21+. 3) s	0 kob/100 ml	30	200den fazla	0
E.coli (36 +. 2) C de (21+. 3) s	0 kob/100 ml	0	200den fazla	0
Enterokok (36 +. 2) C de (44+. 4) s	0 kob/100 ml	0	200den fazla	0
Anaerob Sülfid Redükte Eden Bakteriler (37 +. 1) C de (20+. 4) s	- kob/50 ml	0	40	100'den fazla
Toplam bakteri (22 +. 2) C de 72 s	- kob/50 ml	70	100'den fazla	100'den fazla
Toplam Bakteri 35 C de 48 s	- kob/50 ml	15	70	0

Değerlendirmelerde; yabancı madde Zeliha Hanım Kuyusu ile dereye akan suda bulunmamakta iken diğerlerinde tortu şeklinde yabancı madde bulunmuştur. Koku çeşitlilik arz eder iken bulanıklık en yoğun olarak 4. adanın alt tarafında açılmış mezar çukurundan standartların çok üstünde 3 katından fazla elde edilmiştir. Nitrite mezarlık içinde rastlanmamıştır. Amonyum değerleri tır garajı yanı ile 4 ada üstünde açılan çukurdan alınan numunelerde standartların üstündedir. Suda aranan klorür değerleri bütün noktalarda aranan şartları sağlamaktadır. Oksitlenebilirlik tır garajı yanı ve mezarlıkta açılan çukurlarda standartların üstündedir. PH değerleri 7,09–8,36 arasında olup 6,5–9,5 olan PH standartlarını sağlamaktadır. İletkenlik değerleri standartları sağlamakta iken standartlar dahilindeki en uygun seviyeyi mezarlık dahilinde açılmış olan mezar çukurları sağlamıştır.

Suyun tahlil edilme sebeplerinden en önemlisi bakteri yoğunluğunun tespitidir.

Koliform bakteriler gıda ve suların sıhhi durumunu gösteren göstergeç bakterilerdir. Tanım olarak çubuksu, Gram-negatif olup 35–37 °C' de laktoz fermente ederek asit ve gaz üretirler. Koliformlar sıcakkanlı hayvanların dışkılarında bolca bulunurlar, ama sulak ortamlarda, toprakta ve bitkilerde de bulunurlar. Çoğu zaman koliformalar kendileri hastalığa neden olmazlar ama kolay kültürlenirler ve varlıkları dışkı kaynaklı zararlı patojenlerin de mevcut olabileceğine işaret eder. Dışkıya ait (fekal) patojenlere bakteriler, virüsler, protozalar ve parazitler dahildir. Koliform bakterileri oluşturan cinsler arasında şunlar sayılabilir; *Citrobacter*, *Enterobacter*, *Escherichia*, *Hafnia*, *Klebsiella*, *Serratia* ve *Yersina*.

Koliform bakterileri 500 m' deki kuyu haricinde diğer tüm noktalarda standartların üstündedir. Özellikle vatandaşların içme suyu olarak kullandıkları Zeliha Hanım kuyusundaki bakteri yoğunluğu 200 den fazladır (Şekil 5.30).

Kaynak: Wikipedi 2009

Şekil 5.30 : Escherichia coli

Genelde E. coli kısaltması ile veya koli basili olarak bilinen Escherichia coli memeli hayvanların kalın bağırsağında yaşayan faydalı bakteri türlerinden biridir. Normalde bağırsakta yaşadığı için, E. coli 'nin çevresel sularda varlığı dışkı kirlenmesinin bir belirtisidir.

E. coli, pediyatrist ve bakteriyolog olan Theodor Escherich tarafından bebek dışkılarında keşfedilmiştir ve adını ondan alır; coli, "kalın bağırsaktan" demektir.

E. coli, genel olarak bakteri biyolojisinin anlaşılması amacıyla üzerinde sıkça çalışılmış bir model organizma olmuştur.

İnsanın bir günde dışkı yoluyla vücudundan geçen E. coli bakteri sayısı 100 milyar ila 10 trilyon arasındadır. Dışkıyı oluşturan bakteriler başlıca anerobik bakterilerdir, seçmeli anerobik E.coli hücrelerinin sayısı diğer bakteri türlerinin binde biri dolayındadır. Başka hayvanlarda etkisiz olan bazı E. coli tipleri insana bulaştıklarında hastalık yapabilirler. Bunların en ünlüsü sayılan O157:H7 adlı serotip kanlı ishale ve ölüme yol açabilir.

E. coli, normal bağırsak florasına aittir, biyolojik sınıflandırmada da bağırsaklarda yaşayan bakterilerden oluşan enterik bakteriler ailesinde yer alır. Bakteri çubuk şeklinde olup, boyutları 1-2 µm uzunluğunda ve 0.1-0.5 µm çapındadır.

E. coli gram-negatif bir bakteri olduğundan endospor oluşturmaz, pastörizasyon veya kaynatma ile ölür. Memeli hayvanların bağırsaklarında büyümeye adapte olmuş olduğu için en iyi vücut sıcaklığında çoğalır.

E. coli bakterisinin diğer koliformlardan ayırt edici özelliği 44°C' de laktoz fermantasyonu yapabilmesi, bazı özel kültür ortamlarında büyüebilmesi ve bu ortamlarda oluşturduğu renktir. Genel koliform grubundan farklı olarak *E. coli* hemen tamamen dışkı kaynaklıdır ve onun varlığı dışkı kirlenmesinin açık bir belirtisidir (Vikipedi 2009)

Mezarlıkta *E. coli* bakterisine rastlanmamıştır. 250 m mesafede bulunan kuyuda *E. coli* bakterisine rastlanmış olması yakınlarında bulunan bir yerden kanalizasyon kaçağı bulunduğunu gösterir.

Enterokok bakterileri (*E. Faecalis*) insan ve hayvan dışkısında bulunan fekal orijinli bir türdür. Ancak bu bakterilere insan ve memeli hayvanların dışkısı dışında toprak, su, bitki ve böcek gibi bir çok çevrede de rastlanmaktadır. Enterokoklar insan dışkısında genellikle *E. coli* 'den daha az sayıda bulunur ve suda iyi üreyemezler. Diğer taraftan suda koliformlardan daha uzun süre canlılıklarını koruyabilmektedirler. Pek çok yararlı özellikleri taşırken potansiyel patojenik özellikler de sergileyebilirler. Su örneklerinin analizinde yüksek sayıda saptanan enterokoklar fekal kontaminasyon göstergesi olarak kabul edilir. Donma ve kurutmaya karşı *Escherichia coli* 'ye kıyasla daha dayanıklıdırlar (Kaleli ve Özkaya [tarih yok])

Enterokok bakteri sayısı mezarlığın 4. adasından dereye akan kısım ile 500 m uzaklıkta bulunan kuyuda normları yakalamışken diğer noktalarda standartların üstündedir. 250 m' de yer alan kuyuda bu bakteriye rastlanmış olması mezarlıktan değil diğer bakteri türlerinde olduğu gibi kuyuya yakınlarında bulunan bir yerden kanalizasyon kaçağı bulunduğunu gösterir.

Anaerop sülfid redükte eden bakteriler Zeliha Hanım kuyusu ile 4 adanın dereye akan kısımdan alınan numunede istenen değerlerde iken diğerlerinde standartların üstündedir.

Anaerop sülfid redükte eden bakterilerin mezarlık içinde açılmış çukurlardan alınmış numunelerde 200'den fazla çıkmasının nedeni cesetlerden kaynaklı olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Toplam bakteri sayısı 22 C derecede tüm numunelerde standartların üstünde iken 32 C 'de, sadece 500 m su kuyusu standartları sağlamaktadır.

Kullanılan su kuyuları dahil alınan numunelerin hiç biri İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkındaki Yönetmelik' te belirtilen değerlere uygun çıkmamıştır. Değerlerin bazı noktalarda farklı olmalarına sebep olarak dış etmenlerin varlığından bahsedebiliriz.

Sonuç değerlendirmesi yapılırsa; Trakya formasyonun ayrıştığı yerlerde rahat kazı yapılabilme özelliğine sahip olup, yeraltı ve yüzey suları içinde barındırma gibi bir özelliğe de sahiptir. Trakya formasyonun su tutma özelliği, kaya çatlaklarında biriken yeraltı ve yerüstü su bulundurma özelliği zaman zaman cenazelerin gömülmesinde sorunlar yaşatabilmektedir. Ancak bu durum genelde kayalık olan yada kayaların yer üstüne yakın seviyelerde bulunmasından dolayı bu sorunlar yaşanabilmektedir. Karacaahmet mezarlığın güneybatı kısmında bulunan dere kısmına Trakya formasyonun üzerine gelen Alüvyon ya da dere çökellerinin etkisiyle burada Trakya formasyonu daha derinlerde bulunmaktadır. Ancak bu seferde burada zemin oldukça gevşek ve sulu bir özellik gösterdiğinden mezarlıktan kaynaklanan suların yeraltı sularına karışması ve cenazelerin su ile teması söz konusu olmaktadır. Trakya formasyonun çok ayrıştığı ya da toprak kalınlığının çok olduğu yerlerde yeraltı su seviyesi oldukça yukarıda olabilmektedir. Defin için kazılan mezarlar su dolabilmektedir. Karacaahmet mezarlığının 4 no' lu adasının güneyinde yer alan kısımların Seyit Ahmet Deresinin eski yatağı olduğu, bu kısımlardaki suyun dere yatağı ile beraber arazinin bu noktada çukur şeklinde olduğundan yüzeysel sularını da topladığı bundan dolayıdır ki mezarların bu bölümlerde içleri çoğunlukla su ile doludur. Suyun bu kısımlarda yüzeyden akması zeminde bataklık gibi azda olsa sazlıklar oluşturduğu, geniş yapraklı ot ve yosunların bolca olduğu bu bölümlerde sivrisinek ve azda olsa yılan görülmüştür. Zeminin permeabilitesinin 10^{-8} - 10^{-9} m/sn mertebelerinde olduğu laboratuvar deneylerinden belirlenmiştir.

Zeminin yüksek geçirimsizlik özelliği yüzeydeki kirli suların derinlere sızmasını da engellemektedir. Çatlaklı kırıklı tabakalardan sızıntı sularının çukur bölgelerde toplanacağı açıktır. Daha üste kalan kısımlarda ve su çıkan diğer mezar adalarında ki suyu ise kışın yağan yağmur sularının 2–4 m altta bulunan ana kaya üzerinden eğimle beraber ki mezarlığın en yüksek noktası 1 adadaki Şakirin Camiinin bulunduğu nokta olup denizden 50 m yüksekte iken güneyinde yer alan 4 ve 5 nolu adaların deniz kotu 20 m olup zemin yapısının sert ve sıkı bir dokuya sahip olması sebebiyle sızıntı sularının derinlere sızması söz konusu olmamakta, yüzeysel suların yüzde 5,2 eğimle beraber alt kotlara mezar yapıları arasından kademelerle suyun eğim boyunca taşınması sonucunu doğurmaktadır. Bu sular yağışların olduğu mevsimlerde bolca olmakla beraber yazın azaldığı mezarlığın ve çevresinin yeraltı suları açısından zengin olduğu çevresinde ve içindeki su kuyularından anlaşılması ancak bu su kuyularının kirli olduğu tespit edilmiştir.

Mezarlığın sınırından 250 ve 500 m itibaren yapılan su tahlillerinde ise dış etkenleri değerlendirme dışı bırakırsak birçok değerde mesafeyle beraber bakteri yoğunluklarında azalma görülmüştür.

Defin edilen cenazelerin su ile teması cesetlerin çürümesini zorlaştırmakta, çok kötü koku ile beraber mikrobiyal kirliliğin yeraltı ve yer üstü sularına karışması söz konusu olabilmektedir. Buda insan sağlığı ve çevre için olumsuz bir durum yaratmaktadır. Buna önlem alınabilmesi için genellikle çevrede suyu toplayacak ve drene edecek derin kuyular ya da keson kuyular açılarak suyun ortamdan uzaklaştırılması gibi yöntemler uygulanabilir.

5.1.5 Toprak Yapısı

Karacaahmet mezarlığındaki toprağın fiziksel ve kimyasal özelliklerinin belirleyebilmek için toprak analizi de yapan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğünün Kartal'daki toprak ve su analiz laboratuvarına müracaat edilmiştir (Şekil 5.31).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.31 : Analiz laboratuvarı

Laboratuvarın amacı;

- a) Bir toprağı tanımak
- b) Fiziksel ve kimyasal özelliklerini belirlemek
- c) Uygun olduğu kullanım şeklini belirlemek
- d) Herhangi bir kullanım için uygun hale getirmenin yöntemini belirlemek
- e) Herhangi bir kullanım tekniğı altında göstereceğı tepkiyi tahmin etmek
- f) Sürdürülebilir kullanım için yapılması gerekenleri belirlemek ‘tir

Çalışmamızın amacı ise mezarlığın defin mahalli olarak toprak durumunun yasal mevzuatta sayılan hükümlere uygun olup olmadığının tespitidir.

Toprak örneğinin alınmasında en önemli nokta alınan örneğın amacına uygun alınması ve toprağı tam olarak temsil etmesidir.

Toprak örneğinin alındığı derinlik cenazelerin defin için standart derinliğı olan 1,20 m ‘dir. Bu derinliğe inilirken 0–30, 30–60, 60–90, 90–120 cm’ ler de numuneler alınarak toprağın genel profili hakkında da bilgi edinilecek, bu bilgiler ışığında ayrıca mezarlıkta dikilecek bitki türlerinin tespiti içinde referans bilgiler verecektir.

Toprak örneğinin alındığı alanı veya malzemeyi tam temsil edebilmesi için, farklılık gösteren kısımlardan ayrı örnekler alınmalıdır. Ayrı toprak örneği almayı gerektiren farklılıklar;

- a) Renk / Eğim farkı
- b) Toprak bünyesinde gözle görünür fark
- c) Toprak derinliği farkı
- d) Tabii bitkilerin durumu (otlu otsuz gibi)
- e) Ürün ve verim farkı
- f) Toprak işleme farklılığı
- g) Taşıma topraklarda toprak kaynağının değişmesi

Toprak numunesinin alınmaması gereken yerler;

- a) Kompost, ahır gübresi, kireç, kum, fabrika ve inşaat artıklarının yığıldığı yerler
- b) Mevzi olarak su birikmiş, dere ve sel baskınına uğramış yerler
- c) Harman yeri; kök, yabancı ot vb' nin yakılmış olduğu yerler
- d) Hayvan yatmış yerler ile karınca, köstebek v.s yuvaları ve civarları
- e) Yol, çit, orman, kanal, su arkı, dere kenarları ile tarla sınırları
- f) Tarlanın esas karakterinden farklı, bozuk drenajlı, kumlu, taşlı ve çakıllı küçük alanlar
- g) Sıraya gübreli ekim yapılan ürünlerde sıra üstleri
- h) Stok sahalarında yığın yüzeyi veya eteği
- i) Farklı yığınların birleşme noktaları

Numune alınacak büyüklük

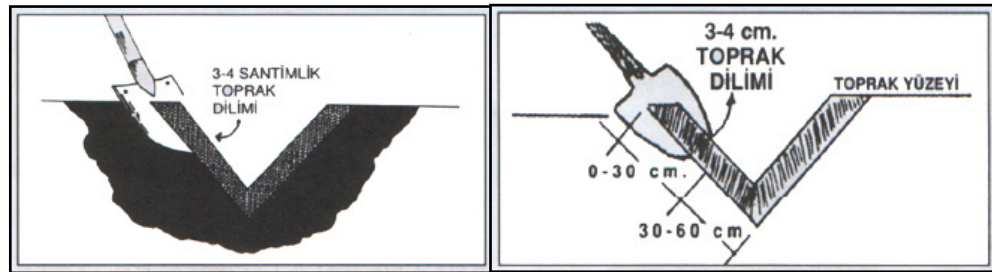
- a) Tarla tarımında her 40 dekar
- b) Bahçe bitkilerinde her 20 dekar
- c) Park alanlarında her 10 dekar
- d) Taşıma topraklarda işin büyüklüğüne göre (aynı kaynaktan olmak kaydı ile) her 100–250 m³ için ayrı toprak örneği alınır. Sonda ve burğu bulunmadığı hallerde toprak örneği bahçe küreği ile alınır (Şekil 5.32).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.32 : Sonda ve burgular

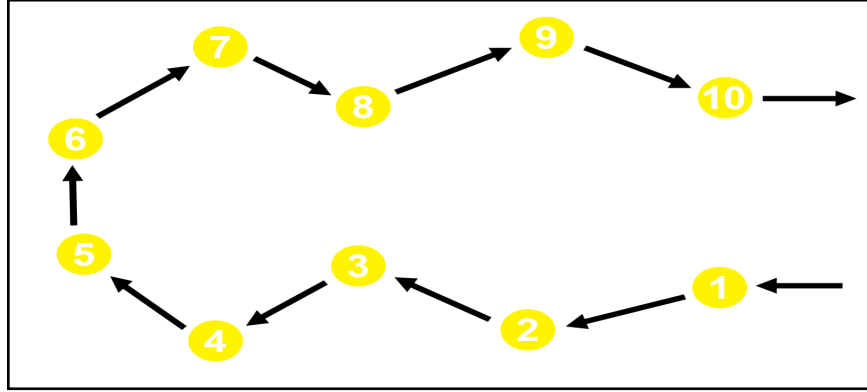
V harfi şeklinde bir çukur kazılarak, çukurun düzgün yüzeyinden 3-4 cm kalınlıkta toprak diliminden alınır. Alınan topraklar hafifçe karıştırılır; taş, kök gibi ele gelen iri parçalar atılır ve bu karışık toprak örneğinden en az 1 kg temiz bir torbaya konur ve etiketlenir (Şekil 5.33).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.33 : Toprak numune alınımın gösterimi

Yukarıda ifade edildiği şekilde mezarlığın tamamından numune almak mümkün olmayacağından $[(588/12 \times 4)1\text{kg} = 196 \text{ kg}]$ 1 nolu adasından belirtilen şekilde toprak numuneleri mezarlıktan zig zak çizgiler şeklinde 0-30, 30-60, 60-90, 90-120 cm' ler de alınmıştır (Şekil 5.34).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.34: Mezarlıktan kazı numune alınma şekli

Toprak analizine toprağın kurutulması ile başlanır. Nem miktarı istenen topraklar için orijinal örnekten belli bir miktar nem ölçümü için ayrılır. Geri kalan örnek hava kurusu hale gelene kadar açık havada veya 60°C sıcaklıktaki etüvde kurutulur Şekil (5.35).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.35 : Numune hazırlama laboratuvar cihazı ve aletleri

Toprak kesekleri toprak değirmenleri veya toprak blenderi ile parçalanır. 2 mm' lik elekten geçirilerek elek üstünde kalan çakıl kısmı belirlenir. Elek altına geçen kısım analizlerde kullanıma hazırdır (Şekil 5.36).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.36 : Toprak değirmeni

Su ile doymunluk; toprağın tabii halde iken bütün boşluklarının su ile dolu olduğu haldeki su miktarını ifade eder (Şekil 5.37). Toprağın tutabildiği su miktarı toprak bünyesi ile doğrudan ilgili olduğundan bize pratik olarak toprak bünyesi hakkında fikir verir. Toprağa doymun hale gelinceye kadar saf su ilave ederek çamur oluşturulmasıyla tayin edilmekte olup sonuç yüzde olarak ifade edilmektedir (Suyla doymunluk, 100 gr fırın kurusu toprağın tutabildiği maksimum su miktarını ifade eder).

Şekil 5.37: Su ile doymunluk çalışmaları

Su ile doymunlukla bünye tespiti arasında önemli bir ilişki vardır (Tablo 5.5).

Tablo 5.5 : Suyla doygunluk yüzdesi ile bünye arasındaki ilişkiler

Suyla Doygunluk (%)	Bünye
< 30	Kumlu
30 – 50	Tınlı
51 – 70	Killi Tınlı
71 -110	Killi
> 110	Ağır Killi

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Su ile doygunluk analizi sonucunda mezarlığın toprağının tınlı yapıda olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5.6)

Tablo 5.6 : Suyla doygunluk analiz sonucunun değerlendirilmesi

Numune alınan derinlik (cm)	Analiz sonucu (%)	Suyla doygunluk yüzdesi ile bünye arasındaki ilişki
0–30	47	Tınlı
30–60	45	Tınlı
60–90	43	Tınlı
90–120	41	Tınlı

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md, 2009

Hacim ağırlığı; Toprak kütlelerinin kuru ağırlığının, kütlelerinin toplam hacmine oranıdır (belli hacimdeki toprağın fırın kurusu ağırlığıdır). Ağırlık esasına göre yapılmış ölçümlerin hacim esasına çevrilmesinde kullanılır. $g/l(=kg/m^3)$ veya $g/cm^3(=ton/m^3)$ olarak ifade edilir. Kaba bünyeli topraklarda, ince bünyeli olanlardan daha yüksek değerlere ulaşır. Hacim ağırlığı yaklaşık olarak; Organik topraklarda 100-980 gr/l, Killi topraklarda 1150 gr/l, Kumlu topraklarda 1600gr/l, Tarımsal amaçlar için kullanılan normal mineral topraklarda ortalama 1300 gr/l dir.

Analizlerde genelde 20 cm derinlikteki 1 dekar toprak ağırlığı 250.000 kg (250 ton) kabul edilir ve toprak içindeki maddelerin miktarları kg/da olarak ifade edilir. Yani bu topraklar için hacim ağırlığı 1250 gr/l olarak hesaplanır.

Toprak bünyesi (tekstürü), topraktaki inorganik kısmı oluşturan; kum, silt ve kil büyüklüğündeki parçacıkların miktarını, ağırlık yüzdesi olarak ifade eder.

Bünye aşağıdaki toprak özelliklerinde en belirleyici unsurdur:

- a) Su tutma kapasitesi
- b) Toprak havalanması
- c) Su geçirgenliği
- d) Tav durumu
- e) Isınma ısısı, toprak sıcaklığı
- f) Şişme, büzülme özelliği, plastiklik
- g) Bitki besin maddeleri miktarı
- h) Katyon değişim kapasitesi, tamponlama kapasitesi

Toprağın en belirgin kalıcı ve kolay değişmeyen fiziksel özelliğidir (Tablo 5.7).

Tablo 5.7 : Toprakların tane büyüklüklerine göre sınıflandırılması

Grup	Çap Sınıfları (mm)
Kaba Kum	2,00–0,20
İnce kum	0,20–0,02
Silt	0,02–0,002
Kil	<0,002

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Toprağı meydana getiren taneciklerin birbirleri ile olan bağlantıları ortadan kaldırılarak, belli çaptaki taneciklerin (kum-silt-kil) yüzde oranları bulunur (Şekil 5.38) Toprağın diğer fiziksel ve kimyasal özellikleri hakkında tahminde bulunmayı sağlar.

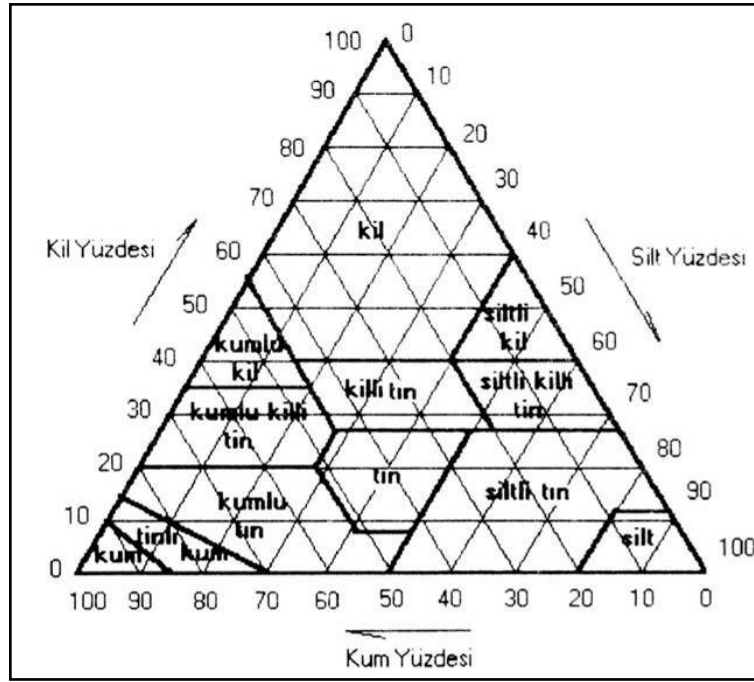
Şekil 5.38 : Toprak bünyesi tespit alet ve cihazları

Kum; Toprağın iskeletidir. Fiziksel toprak özelliklerinde etkilidir. Fakat toprağın kimyasal özellikleri ve verimliliğine doğrudan katkısı yoktur.

Silt (Mil); Kum ve kil arasında geçiş niteliğindeki özelliklere sahiptir. Daha çok fiziksel özelliklere etki eder.

Kil; Toprağın fiziksel ve özellikle kimyasal özellikleri üzerine oldukça etkili olan, aktif gruptur. Toprağın su tutma ve iletmesinden, topraktaki organik madde ayrışmasına kadar fiziksel, kimyasal ve biyolojik birçok özellik toprağın kil fraksiyonu tarafından yönlendirilir.

Temel Toprak Tekstür (bünye) sınıfının belirlenmesi için numune sonuçları bünye üçgenine uygulanır (Şekil 5.39).

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Şekil 5.39 : Bünye üçgeni

Sonuçta mezarlık toprağının türünün kumlu tın yapıda olduğu bulunmuştur (Tablo5.8).

Tablo 5.8 : Toprak bünyesi analiz sonuçları

Bünye	Numune alınan derinlik (cm)			
	0-30	30-60	60-90	90-120
Kum oranı (%)	65	72	73	63
Silt oranı (%)	23	18	18	25
Kil oranı (%)	12	10	9	12
Bulunan değer	Kumlu Tın	Kumlu Tın	Kumlu Tın	Kumlu Tın

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md, 2009

Mezarlık nizamnamesinin 8.maddesinin birinci fıkrası mucibince hazırlanan talimatnamenin (RG 5055 1942) 4. maddesi ; ‘‘Gömülecek cesetlerin tahribine müsait jeolojik şartları temin etmek üzere su ve havanın geçmesine kâfi derece müsait ve küçük taneli olmalıdır’’ şeklinde tarif etmektedir. Bu maksatla kumla az miktarda kil ve kireçle karışık toprakların uygun olacağı ifade edilmektedir.

Analiz sonuç değerleri toprağın mezarlık vasfına uygun olduğunu göstermektedir.

Şimdi mezarlık toprağının su geçirgenliği açısından incelenirse;

Su geçirgenliği; Bir hidrolik yük altında bulunan belirli kalınlıktaki bir toprak sütununun gözeneklerinden birim zamanda geçen su miktarına su geçirgenliği (hidrolik konduktivite) denir. Toprak örneklerinin su geçirme hızı, cm/saat cinsinden belirlenir (Tablo 5.9).

Tablo 5.9 : Geçirgenlik katsayısına göre toprakların geçirgenlik dereceleri

Geçirgenlik (cm / saat)	Hız	Bünye
0,00 – 0,13	Çok yavaş	Killi
0,13 – 0,50	Yavaş	Killi
0,50 – 2,00	Orta yavaş	Siltli kil, Killi tın
2,00 – 6,25	Orta	Siltli kil, Killi tın
6,25 – 12,50	Orta hızlı	Tın, Kumlu tın
12,50 – 25,00	Hızlı	Tın, Kumlu tın
25,00 <	Çok hızlı	Kum

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md, 2009

Mezarlık toprağının yapısı kumlu tın yapıda olduğundan su geçirgenliği orta hızlı-hızlı olup mezarlık vasfına uygundur. Mezarlık toprağının kireç durumunu incelersek; Topraktaki kireç miktarı, toprağın hidroklorik asit ile muamelesi sonucunda açığa çıkan karbondioksit miktarının Scheibler kalsimetresi ile ölçülmesi sonucu tayin edilir. Sonuç yüzde olarak ifade edilmektedir. Tablo 5.10’da toprakların kireç kapsamalarına göre durumları verilmiştir.

Tablo 5.10 : Toprakların kireç kapsamlarına göre durumları

Kireç Kapsamı (%)	Kireç durumu
< 1,0	Çok az
1,0 - 5,0	Az
5,0 - 15,0	Orta
15,0 - 25,0	Fazla
> 25,0	Çok Fazla

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Yapılan analiz sonucunda mezarlık toprağının az kireçli bir yapıda olduğu tespit edilmiş bu haliyle mezarlık vasfına uygun olduğu düşünülmektedir (Tablo5.11).

Tablo 5.11: Toprağın kireç içeriği analiz sonucu

Numune derinlikleri (cm)	0–30	30–60	60-90	90–120
Kireç içeriği (%)	1,37	0,63	0,8	1,04

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md, 2009

PH durumu; toprak için bilinmesi gereken en önemli kimyasal özelliklerden biridir. Çünkü toprağın fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik özelliklerine etki eder. PH 0–14 arası bir değer olabilir (Tablo 5.12) Ancak topraklarda 3,5 – 9,9 aralığındadır. PH ölçümü saf su veya KCl çözeltisi veya CaCl₂ çözeltisi ile hazırlanan çamurda potansiyometrik olarak yapılır.

Tablo 5.12 : PH durumuna göre reaksiyon durumu

PH	Reaksiyon
< 4,5	Çok kuvvetli asit
4,5 – 4,9	Kuvvetli asit
5,0 – 5,9	Orta Derecede Asit
6,0 – 6,9	Hafif Asit
7.0	Nötr
7.0–7,9	Hafif Alkali
8,0 – 8,9	Kuvvetli Alkali
> 9,0	Çok Kuvvetli Alkali

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md

Sonuç nötre yakın hafif alkali olarak değerlendirilirse; kimyasal ve biyolojik olayların denge içinde çalıştığı, mikroorganizmaların etkinliği ve besin maddelerinin yarıyışlıklarının optimal derecede olacağından, PH durumu cesetlerin çürümesi için dolayısıyla mezarlık için uygundur. Bitkiler için de idealdir. Bitkiler PH 6–8 arasında olan topraklarda organik azottan en fazla yararlanırlar (Tablo 5.13).

Tablo 5.13 : Toprağın PH analiz sonuçları

Derinlik (cm)	0–30	30–60	60–90	90–120
PH	7,6	8,57	7,69	7,59
PH Durumu	Hafif alkali	Kuvvetli Alkali	Hafif Alkali	Hafif Alkali

Kaynak: İ.B.B. Park ve Bahçeler Md, 2009

Karacaahmet mezarlığının toprağının eskiden beri defin derinliği olan 120 cm' de mükerrer definler dolayısıyla sürekli işlenmesi toprağını karışık hale getirmiştir. Ancak mezarlığın genel itibariyle toprak yapısı mezarlık için uygundur.

5.1.6 Yükseklik ve Eğim

Ülkenin yarısından fazlası, yükseltisi 1000 m' yi aşan yüksek alanlardan oluşur. Türkiye'nin ortalama yüksekliği 1132 m ' dir. İstanbul ili deniz seviyesinden ortalama 100 m rakımı bulunmakta, en düşük rakım 2 m en yüksek rakım ise 537 m 'dir (Vikipedi 2009).

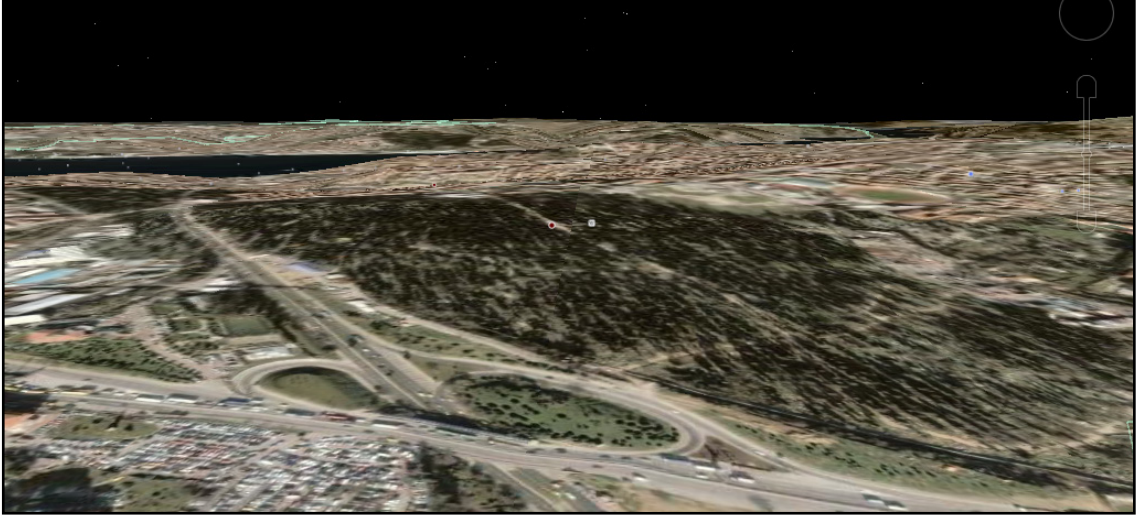
Üsküdar toprakları doğudan batıya doğru geniş sırtlar ve tepeler halinde hafif eğimlerle kıyıya yaklaşarak İstanbul Boğazı'na iner. Büyük Çamlıca Sefa Tepesi denizden 268 m, Küçük Çamlıca Tepesi ise 229 m yüksekliktedir (Üsküdar Belediyesi 2002).

Karacaahmet mezarlığının en yüksek yeri Zeynep Kamil girişinde yer alan şimdiki Şakirin camiinin bulunduğu mevki olup deniz seviyesinden yüksekliği 70 m' dir. Bu mevkiden mezarlığın en güneyine 960 m mesafede kot 20 m' e düşmektedir. Mezarlığın en alçak kotu ise 20 m ile mezarlığın en güneyinde Koşuyolu' na bakan bölümüdür.

Mezarlığın Şehitlik Camiinin bulunduğu mevkide deniz kotu 60 m, Anadolu 1. bölge müdür yardımcılığının bulunduğu mevki ile 7.adanın bulunduğu mevkide 50 m, 4. ve 5. adaların ortalarında 40 m, 5. ada çıkışında 30 m, 4. ada çıkışında ise 20 m' dir.

Mezarlığın en kuzeyinde yer alan 475 m uzunluğundaki 8. 9. ve 10. adaların Nuh kuyusu caddesine bakan kısımlarında kot 60 m iken, 9.ve 10. adaların burun noktalarında ise kot 50 m' dir.

Mezarlığın büyük kısmını teşkil eden 1., 2., 3., 4. ve 5. adaların bulunduğu bölümde genel olarak eğim yüzde 5,2 'dir. Karacaahmet mezarlığının eğimi hakkında fikir vermesi adına üç boyutlu hava görüntüsü kullanılmıştır (Şekil 5.40).

Kaynak: Google earth

Şekil 5.40 : Mezarlığın eğimini gösterir hava görüntüsü

Karacaahmet mezarlığının yüksekliği İstanbul ilinin ortalama rakımının altında olup yüksek yerlerde oluşan basınç, etkili rüzgâr ve düşük sıcaklık gibi faktörlerin olumsuz etkilerinden etkilenmeyeceğinden dolayı mezarlık için yüksekliği idealdir.

5.1.7 Yönlenme

Mezarlığın ana bölümünü de teşkil eden bu kısımdan güneye yani Nuh kuyusu caddesinin paralelindeki mezarlık bölümü ile Dr. Eyüp Aksoy caddesinin birleştiği kuzey bölümünden D-100 karayolu ile Koşuyoluna doğru eğimden kaynaklı genelde güney bakı hakimdir.

Mezarlık adaları bazında yönlenmeleri incelersek; Mezarlığın 1. 2. 5. ve 4. adanın bir kısmında genel olarak güney yönlenme hakimdir. Mezarlığın 3. ve 4. adanın tır garajına bakan bir bölümünde doğu yönlenme hakimdir. Mezarlığın 6. 7. ve 11 adaları güney, 9. 10. ve 12. adalarında kuzey yönlenme hakimdir. Mezarlığın 8. adasının sahil tarafına bakan yarıya yakın kısmı batı, diğer yarısında güney yönlenme hakimdir.

Anlaşılabacağı gibi mezarlığın büyük kısmının yönlenmesi güney bakısında olduğundan uygun şartları sağlamaktadır (Tablo 5.14).

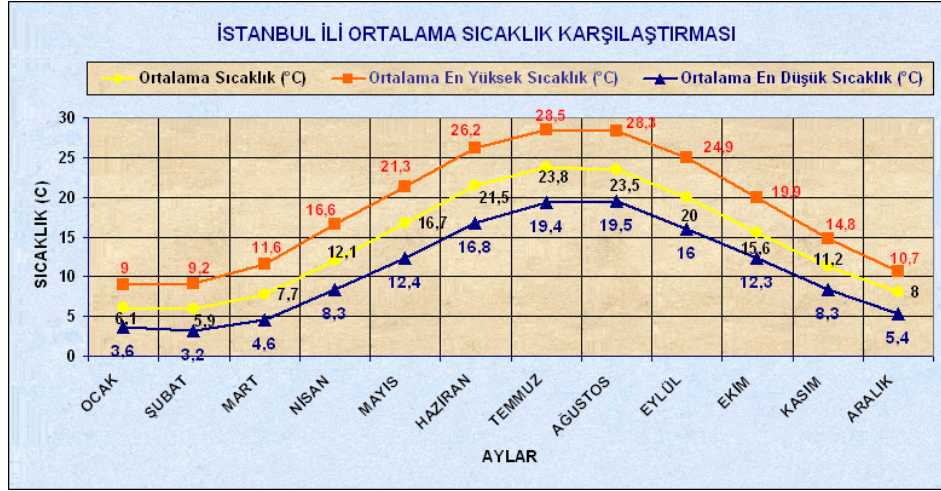
Tablo 5.14 : Mezarlığın Yönlenme /Bakı Durumu

Ada no	Kuzey	Güney	Doğu	Batı
1		X		
2		X		
3			X	
4		X	X	
5		X		
6		X		
7		X		
8		X		X
9	X			
10	X			
11		X		
12	X			

5.1.8 Sıcaklık ve Rüzgar Yönü

İstanbul'un iklimi ılıman iklimdir. İstanbul'un yazları sıcak ve nemli; kışları soğuk, yağışlı ve bazen karlıdır. Yıllık yağmur düşüşü 870 mm' dir. Nem yüzünden, hava sıcak olduğundan daha sıcak; soğuk olduğundan daha soğuk hissedilebilir (Vikipedi 2009).

Kış aylarındaki ortalama sıcaklık 5,9°C ile 8,0°C civarındadır. Haziran'dan eylül'e kadar yaz dönemindeki ortalama sıcaklık 16,7°C ile 23,5°C civarındadır. En sıcak ay ağustos olup ortalaması 28,5°C, en soğuk ay da şubat ayı olup ortalama sıcaklık değeri 5.9°C' dir (Şekil 5.41).

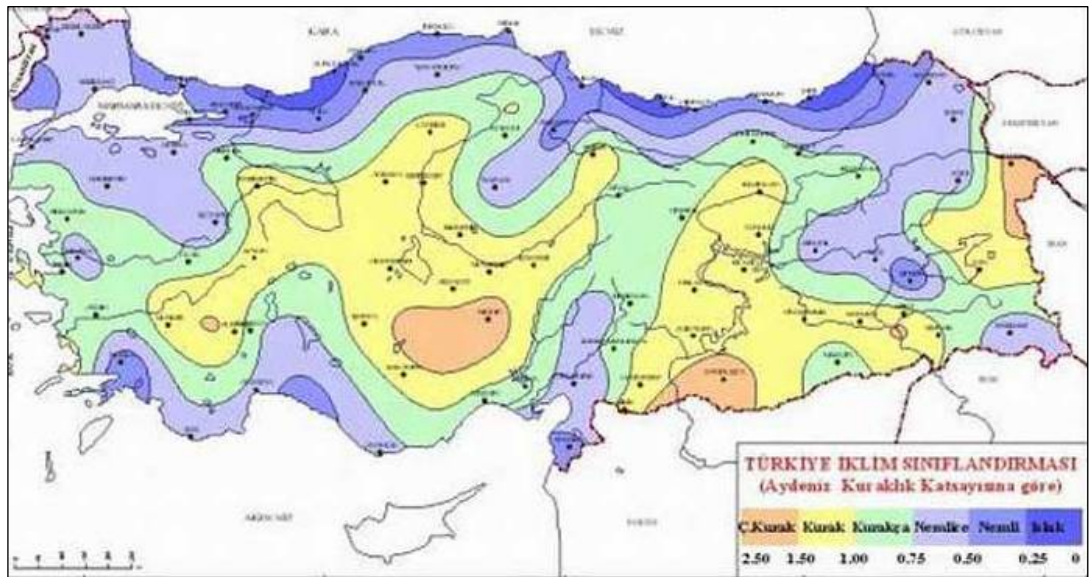

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Şekil 5.41 : Uzun yıllar içinde gerçekleşen ortalama değerler (1975 - 2006)

İstanbul'da yaz en kuru mevsimdir, ama Akdeniz iklimlerinin aksine kurak mevsim yoktur (Vikipedi 2009).

İstanbul'un genel iklim sınıflandırması nemli olarak değerlendirilmektedir (Şekil5.42).

Kaynak: Coğrafya Dünyası 2007-2009

Şekil 5.42 : Türkiye iklim sınıflandırması

Üsküdar ilçesi iklim yönünden Marmara Bölgesi'nin karakteristik özelliğini gösterir. Bir yandan Marmara'nın ılıman havası öte yandan Balkanlar'dan gelen soğuk hava ilçeyi etkisi altında bulundurur. Yazları sıcak ve kurak, ilkbahar, sonbahar ve kış ayları ise genelde yağmurlu geçer. Yıllık ortalama sıcaklık 15 °C 'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı m² başına 650-700 kg' dır. Nem oranı yüksektir. Ortalama nispi nem yüzde 75'tir (Üsküdar Belediyesi 2002).

İstanbul'da yıl boyunca üç hava tipi egemendir. Bunlar kuzeyden ve güneyden sokulan hava tipleri ile sakin hava tipidir. Doğu ve batı yönlü rüzgârlara bağlı olan hava tipleri önemsizdir. Üç hava tipi arasında en yüksek frekansı göstereni, kuzey rüzgarlarının egemen olduğu sırada görülen hava tipidir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2009).

İstanbul'da “Şehir biraz rüzgarlıdır; rüzgarın ortalama hızı saatte 17 km' dir” (Vikipedi 2009).

İstanbul boğazı eksenini boyunca ve ona paralel olarak hâkim hava hareketi kuzeydoğu-güney batı doğrultusundadır (Yerel Deniz Trafîği Rehberi 2008, s:9)

Şekil 5.43'de Karacaahmet' i de içine alan hakim rüzgar yönü gösterilmiştir.

Kaynak: İ.B.B. Şehir rehberi 2009

Şekil 5.43 : Hakim rüzgar yönünü gösterir hava görüntüsü

İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğünün Üsküdar ilçesinde meteoroloji istasyonu bulunmamasıyla beraber Karacaahmet mezarlığına en yakın noktada yer alan Göztepe meteoroloji istasyonundan 20 yıllık veriler elde edilmiştir.

Uzun yılların sıcaklık ortalaması yıl bazında 14,6 C 'dir. En sıcak ay ağustos olup, ağustos aylarının ortalaması 24,38 C dir. Onu sırasıyla 24, 34 ortalama ile temmuz ayı, 21,78 ortalama ile haziran ayı, 20,25 C ortalama ile eylül ayı takip etmektedir. En soğuk ay şubat olup şubat aylarının sıcaklıklarının uzun yıllar bazında ortalamaları 6,14 C dir. Şubat ayını, 6,17 C ile ocak ayı, 7,78 C ile aralık ayı takip etmektedir (Tablo 5.15).

Tablo 5.15 : Ortalama sıcaklıklar (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	7,2	6,5	8,9	11,1	16,1	21,8	25,1	24,2	19,9	14,3	7,7	7,3
1989	4,7	6,6	9,5	15,5	16,3	20,9	23,2	24,1	20,2	14,6	9,7	7,3
1990	4,9	6,6	9,2	13,5	15,7	20,9	23,7	23,3	18,9	15,7	14	9,5
1991	5,9	5,2	6,5	10,9	15,6	20,8	23,7	23,9	19,3	15,9	11,8	4,5
1992	5	3,9	7,7	12,4	14,5	21,5	21,9	24,8	19,3	17,8	10,9	5,4
1993	4,7	3,4	7,2	11,4	15,7	21,3	22,6	23,6	19,7	17,1	9,5	9,2
1994	8,2	6,2	8,3	14,4	18,1	20,7	24,5	24,6	23,7	18,1	10	6,9
1995	6,6	7,8	9	12	17,3	23,3	24,1	23,8	20,5	14,2	8,8	7,7
1996	4,9	5,7	5,3	10	19,1	21,5	23,8	23,9	19,2	14,2	12,3	10,1
1997	6,9	5,4	6,1	9,2	16,7	21,4	23,8	21,6	17,5	14,2	11,9	8,8
1998	6,9	6,9	6,2	14,2	16,6	22,5	24,4	25,1	20,4	16,9	11,8	6,7
1999	7,2	6,8	9,1	14,4	17,5	21,9	25,4	24,5	20,7	16,2	11,5	10,8
2000	3,5	6,5	7,7	14,3	16,7	21,1	25,1	24,1	20,7	15,3	13,6	9,6
2001	8,6	8	12,7	13,6	16,8	21,8	26,1	25,1	21,5	16,6	10,9	5
2002	4,9	8,9	9,4	11,1	16,9	22,7	26,6	24,6	20,4	16,2	12,7	6,2
2003	7,8	2,7	4,9	9,8	18,1	23,1	25,1	25,5	19,5	16,3	10,8	7,8
2004	5,3	5,9	8,4	12,2	16,4	21,4	23,7	23,6	20,9	17,3	12,1	8,5
2005	7,1	6,1	7,5	12,4	16,4	20,6	24,3	25,2	21,1	14,7	10,5	8,8
2006	4,4	5,8	8,6	12,8	17,3	22	23,9	26,1	20,3	16,7	10,6	7,8
2007	8,7	7,9	9,6	11,7	19,3	24,5	25,8	26,1	21,3	17,2		

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Uzun yılların maksimum sıcaklıkları incelendiğinde ortalama 25,59 C ulaşırız. 20 yılın tamamında en yüksek ortalamalar ağustos (34,08) , temmuz (33,54), haziran (32,89) aylarına aittir. Uzun yılların ortalama maksimum sıcaklıkların en az olduğu ayların başında ise ocak (15,79) gelmekte onu sırasıyla aralık (17,01), şubat (17,24) takip etmektedir (Tablo 5.16).

Tablo 5.16 : Maksimum sıcaklıklar (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NISAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	17,3	15,6	19,9	24	28,3	31,1	33,3	33,3	31,9	27,1	17,5	17,3
1989	11,7	18,8	20,1	29,5	30,6	31,4	30,7	33,8	31,8	29,3	22,4	17,2
1990	15	15,9	24,2	25	32,2	31,9	31,2	32	30,4	25,1	25,1	18,1
1991	13,3	16,9	14,6	25,3	24	30,7	31,8	34	30,4	30,8	21,4	15,4
1992	12,8	17,2	24	26,2	26,8	31,1	30,8	34,6	31,2	31,2	24,6	17,2
1993	14,8	14,3	26,2	22,4	28,4	31	32,8	31,6	33,6	30,1	23,8	16,8
1994	18,2	15,5	22	32,9	33	32,8	32,5	35	33	29,5	20,3	14,3
1995	17,1	19	21,5	22	30,2	33,6	30,8	32,4	33,4	21,4	21,2	17,2
1996	16,2	19,2	19,4	25,2	28,6	31,7	33	32	30,4	24,2	20,8	17,5
1997	15,5	16	18,8	24	31	33,4	35,2	30,6	26	25,1	21,8	16,7
1998	17	17,8	17	28,8	28,8	33,6	33,4	34,6	31	28,8	20,8	16,8
1999	17,5	18,3	20	26,8	29	34,1	33,1	34,2	28,2	27,2	22	18,5
2000	13,4	14,2	24,6	28	28	33,6	39,7	33,6	33,4	24	24	18,8
2001	17,3	17,7	25,4	26,2	27,7	31,9	34	34,2	31,6	26,4	23	13
2002	15,8	19	21,3	22,5	27,5	34	37,4	38,8	31,5	28,2	21,2	19,8
2003	17,8	16,7	15,3	24	27,6	32,6	36,4	35,7	32,5	30,8	27,2	15,4
2004	14,9	21,2	22,3	26,5	26,4	32	32,3	35,4	31,4	28,1	25	18,3
2005	15,7	17,4	18	25,7	27,2	30,2	31,4	34,2	30,4	26,2	21	20
2006	18,4	17,1	20,8	26,5	32	37	32,5	35,4	28,2	26,2	22,2	15
2007	16,1	17,1	24,2	22,2	31,2	40,2	38,5	36,2	35,4	25,9		

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Minimum sıcaklık değerlerinin uzun yıllar ortalamasına bakıldığında en düşük ortalama -2,05 C ile şubat ayıdır. Onu -1,72 C ile ocak ayı ve -0,74 C ile aralık ayı takip etmektedir. Minimum sıcaklık değerlerinin uzun yıllar ortalamasına bakıldığında en yüksek ortalama 16,56 C ile temmuz, 16,18 C ile ağustos, 12,95 C ile haziran ayıdır (Tablo 5.17).

Tablo 5.17 : Minimum sıcaklıklar (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	-0,5	-4	-0,1	1,8	4,9	14	16,4	14	12	6,8	1,8	-0,2
1989	-2,8	-1,3	2	9	6,8	13,4	17,1	15,5	13	8,6	-1	-2,6
1990	-1,3	0,7	-0,6	5	5,2	9	17,2	15,2	9,8	6,8	4,6	0
1991	-3,3	-4,5	0	5	9,2	13,8	17,7	15,1	13,7	4,2	4,2	-2,8
1992	-2	-4,1	0,3	3	6,8	12,2	14,8	15,6	10	8,2	2,2	-3,4
1993	-2	-3,2	-1,6	3,5	6	13	13,8	17	11,5	10,2	1,8	0,3
1994	1,1	-1,2	0	3,5	4,8	12,2	17,8	18	17,4	11,3	0	-0,8
1995	-1,5	0,4	2,8	1	5	15,3	18	16,4	13,3	8	-0,1	0,8
1996	-1,3	-1,6	-0,8	3,3	11,8	12,8	16	16,8	11,6	6	4,8	0,2
1997	0	-4,2	-1	1	7,2	9	15	15	9,2	6	5,7	-2,4
1998	-0,8	0,3	0,2	2,3	9,5	13,5	13,8	17	13,6	9,2	4	-0,8
1999	-0,8	-1,2	1,2	4	7	13,5	18,7	14,8	13,2	9	0	3,4
2000	-5,2	0,2	-1,2	4	6,2	11,4	15,5	13,8	12,2	6,9	6	1,5
2001	1	0,4	3,8	5,1	6,8	13,2	18,7	16	12,2	7	0,8	-2
2002	-3,2	0,6	3	2	9,5	13,8	19,8	17,8	13	7	5	-2,8
2003	-1,8	-3,5	-1,8	1,3	6,4	13,9	17,4	17,6	11,8	4	3,4	0
2004	-6,4	-6,2	-3	0,6	8,6	13,2	15,7	16,3	10,8	9,9	-0,2	-0,5
2005	-0,6	-4,8	-1	1	7,8	12,6	15	17,8	13,2	3,2	-0,5	-2
2006	-4,2	-2,6	0	5,6	7	13	17	15	14,4	9,6	0,6	-2
2007	1,2	-1,3	1,8	4,3	9	16,2	15,9	18,9	11,8	6,7	3,8	1,3

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Ortalama nemin yıllar bazında uzun yıllar ortalaması yüzde 74,83 olup, aylar bazında en yüksek ortalama nem yüzde 80,14 ile ekim aylarında görülmüştür. Onu sırasıyla yüzde 78,76 aralık ve yüzde 78,27 ile kasım ayları takip etmektedir (Tablo 5.18).

Tablo 5.18 : Ortalama nem (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NISAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	79,1	76,2	71,7	77,5	73,6	71,6	74,2	74	72,5	81,3	79,4	81,9
1989	76,9	71,2	77	69,6	75,2	72,9	74	76,3	74,5	79,5	78,2	80,2
1990	75,8	76,9	67,4	70,7	77,2	67,4	67,4	67,4	75,8	83,4	79,1	81,1
1991	81,5	77,8	79,8	83	80,4	79,8	80,4	75,6	79,9	81,8	80,5	78,7
1992	76,2	76,7	74,4	71,5	70,5	72,3	76,3	76,6	68,1	74,4	71,9	78,3
1993	77,1	71,8	70,6	71,5	82,1	69,7	69,7	75,4	72,8	77,7	79,4	80
1994	78,1	78	73,1	73,3	72,4	70,2	70,8	69	75,3	83,8	79,3	83,4
1995	80,8	78,4	71,3	72,8	71,9	70,3	73,8	72,5	74,7	78,7	74,4	78,5
1996	78,4	74,7	79,1	77,8	74,4	67	70,9	76,1	78	83,4	75,9	83,2
1997	79,3	74,1	74	77,9	75	73,1	69	78,5	74,2	80,1	79,1	78,4
1998	79,2	75,2	77	71,6	77,8	67,7	66,8	74,1	82,9	84,2	83,1	82,3
1999	80,7	75,7	74,3	72,9	70,5	77,6	73,3	75,5	76,4	81,4	80,9	80,7
2000	75,8	74,6	72	73,9	71,6	71,3	69,4	78,9	81	84,7	77,8	76,9
2001	74,4	74	72,2	66,1	65,7	63,1	72,5	74,3	70,4	74	75,4	82,5
2002	74,1	74	76,7	76,2	72,6	69,4	70,5	74	79,8	80,5	79,5	78
2003	81,3	80,2	69,7	72,9	71	63,1	66,3	67,7	76,4	76,6	84,9	76,3
2004	78,8	72,5	70,5	69,3	69,9	72,5	69	73,2	71,7	75,6	70,5	67,5
2005	76,7	73,2	66,7	63,4	70	60,5	66,1	65,6	73,1	78,9	78,5	72,9
2006	79,4	78,7	73,8	69,1	69,9	74,2	72,6	75,1	82,3	85,2	79,5	77,5
2007	73,5	73,2	72,6	66,8	67,6	60,8	61,1	67,1	66,4	77,6		76,9

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Aylık ortalama yağışların uzun yıllar bazında ortalaması 55,31 mm'dir. 12 aylık verilerin toplamının 20 yıllık ortalaması ise 635,14 mm 'dir. En yağışlı mevsim 101,46 mm ortalama ile aralık ayıdır. Onu sırasıyla 94,56 mm ile kasım ayı, 75,92 mm ile ekim ayı takip etmektedir. En az yağış ortalaması 22,21 mm ile temmuz ayı iken, onu haziran ayı 29,13 mm ve 35,37 mm ile ağustos ayı takip etmektedir (Tablo 5.19).

Tablo 5.19 : Aylık toplam yağışlar (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	12,6	50,4	59,8	45,7	17,3	49,8	17,2	0,9	23,7	65,4	208,2	169,4
1989	28,8	23,3	26,4	15,9	49,3	12,5	8,4	6,6	5,7	101,2	115,8	61,8
1990	33,8	24,3	24	32,2	46,4	34,5	1,1	8,1	53,4	52,1	108,6	123,9
1991	34,7	50,2	36,3	123,5	110,8	12,9	77,7		118,1	66,1	47,8	126,4
1992	12,7	90,7	109,4	26	26	62,2	30,7		13,2	72,8	64,5	106,7
1993	67,5	56,4	35	15,3	46,3	33,2	6,6	2,4	37,3	36,3	139,2	77
1994	72,4	51,3	23,8	30,8	24,9	70,9	6,6	15,8	0,2	105,4	95,8	136,3
1995	104,5	24,3	89,5	41,3	6,4	21,4	88,8	15,2	51	40,2	135,6	81,2
1996	68,4	82,5	91,1	76,8	30,6	5,6	0,1	27,8	98,3	63,8	39	102,3
1997	42,5	39,9	68,9	95,7	11,3	38,5	62,1	104,4	3,9	235,3	43,8	164,3
1998	35,1	50,9	125,7	32,9	101,7	13,5	28,3		36,4	124,8	57,7	102,6
1999	32,2	123,2	53,3	22,4	3,7	59,7	14,6	50,9	27,9	34,6	118,3	87,6
2000	92,1	81,8	104,9	88,1	33,2	30,3	10,6	46,5	44,4	75,5	17,1	51
2001	21,5	73,7	36,1	53	30,9	5,3	13,6	31,8	55,3	14,7	149,8	250,4
2002	55,6	34,7	60,8	47	20,1	8	4,2	136,5	51,2	55,6	71,1	56,9
2003	69,8	150,9	31,8	78,4	3,8	1	3,5	0,1	44,3	87,3	82,3	77,8
2004	158,5	40,6	59,7	21,6	37,7	28,8	13,3	79,4	7,9	111,1	81	26,2
2005	139,6	134,5	44,7	18,1	17,3	26,2	40	22,5	65,2	74,5	144,7	109
2006	103,7	106,3	93	16,9	2,3	44,7	0,9	33,2	59,1	38,2	82,2	17,1
2007	36,8	10,6	47	16,1	28,5	23,7	16	19,2	15,8	63,5	88,8	

Kaynak:İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Nisan, kasım ayları arasında aylık ortalama buharlaşmalar incelendiğinde uzun yıllar ortalamasının 4,37 olduğu, en yüksek buharlaşma ortalamasının 7,12 ile temmuz ayı olup onu 6,75 ile ağustos ayı, 5,55 haziran ayı takip etmektedir. En az buharlaşma 1,56 kasım ayı olup onu 2,6 ile nisan, 2,67 ile ekim ayları takip etmektedir (Tablo 5.20).

Tablo 5.20 : Aylık ortalama buharlaşma (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NISAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	—	—	—	1,9	3,5	4,7	9,8	7,8	5,2	2	0,7	—
1989	—	—	—	4,1	3,5	5	6,8	6,6	4,1	1,9	0,9	—
1990	—	—	—	2,6	4,3	6,4	8,3	7,8	4,8	2,6	1,7	—
1991	—	—	—	1,7	2,9	5,9	7	8,6	3,7	3,5	1,9	—
1992	—	—	—	3,1	5,1	5,7	6,1	6,7	6,2	3,9	2	—
1993	—	—	—	2,8	2,5	6,5	7,1	7,2	5,8	3,1	1,5	—
1994	—	—	—	3,8	5,6	6,2	7,6	9,1	8,7	4,9	—	—
1995	—	—	—	2,9	5,6	6	7	8,2	6,8	3	—	—
1996	—	—	—	2,1	5	5,4	6,9	5,3	3,8	2,1	1,8	—
1997	—	—	—	1,8	4	5,6	6,5	5,6	3,9	2,2	—	—
1998	—	—	—	3,3	4,1	8,5	11,9	9,5	5,1	1,7	—	—
1999	—	—	—	1,8	3,5	3,5	5,2	5	4,2	1,7	1,5	—
2000	—	—	—	2,5	3,6	4,8	6,9	6,4	4	2,9	2,1	—
2001	—	—	—	2,5	4,1	5,8	7,1	5,9	4,6	3,2	—	—
2002	—	—	—	2,6	4,3	5,2	7	5,6	3,2	2,9	—	—
2003	—	—	—	2,1	5,3	6,6	7	6,9	3,7	2,9	—	—
2004	—	—	—	2,5	3	3,6	5,4	5,1	4,3	2,6	—	—
2005	—	—	—	2,2	3	3,7	5,1	5,2	4	1,8	—	—
2006	—	—	—	2,6	3,7	5,2	6,5	6,4	3,4	2,1	—	—
2007	—	—	—	3,1	4,4	6,7	7,2	6,1	4,4	2,4	—	—

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Uzun yıllar hakim rüzgar yönü nisan ve kasım aylarında güney batı iken diğer ayların tamamında kuzey doğudur (Tablo 5.21).

Tablo 5.21 : Uzun yıllar hakim rüzgar yönü

OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
NNE	NNE	NNE	SW	NNE	NNE	NNE	NNE	NNE	NNE	SW	NNE

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

Aylık ortalama rüzgar hızının uzun yıllar bazında ortalaması 2,64 olup, en yüksek ortalama hız 3,1 ile temmuz ayıdır. Temmuz ayını, 2,9 ağustos ve 2,79 ile şubat ayı takip etmektedir. En düşük rüzgar hızları 2,32 kasım ayı, 2,39 ile ekim ayı, 2,42 nisan ayı takip etmektedir (Tablo 5.23).

Tablo 5.22 : Aylık ortalama rüzgar hızı (M/SEC) (1988-2007)

YIL	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1988	2,3	2,6	2,3	2,7	2,4	1,8	2,9	3,1	2,6	2,7	2,9	2,6
1989	2,3	2,6	2,4	2,5	2,6	2,1	3,4	3	2,3	2,5	2,4	2,6
1990	2,3	2,7	2,7	2,1	2,8	2,4	3,9	3,7	2,4	2,4	2	2,6
1991	2,8	2,9	3	2,7	2	2,4	2,8	3	2,2	2,1	2,6	3,7
1992	2,6	2,1	2,4	2	3,1	2,3	2,6	3	2,4	2,2	2,3	2,7
1993	2,9	2,8	2,6	2,4	2	2,6	2,9	3,3	2,6	2,1	2,8	2,3
1994	2,4	3,3	2,7	2,4	2,1	2,4	3,3	2,7	2,6	2,8	2,6	2,4
1995	3,3	2,6	2,9	2,2	2,9	2,4	3	2,6	2,1	2,5	2,4	3,2
1996	3,1	3,1	3,3	2,2	2,3	2,8	3,8	2,7	2,1	2,2	1,9	3
1997	2,7	2,8	2,8	2,9	2,5	2,6	2,2	2,5	2,8	2,3	2	2,9
1998	2,2	2,5	2,9	1,9	2,1	2,2	3	3,1	2,3	1,9	3	3,4
1999	2,3	2,5	2,4	1,7	2,6	2,3	3	2,8	2,2	2,1	2,6	2,7
2000	2,8	2,5	2	2	2,6	2,9	2,5	3	2,4	2,4	1,7	3,1
2001	2,7	2,7	2,4	2,1	2,4	2,4	2,8	2,8	2	2,4	2,6	3,9
2002	2,1	2,1	2,4	2,4	2,8	2,7	2,5	2,2	1,7	1,8	1,6	2,8
2003	2,7	4	3,1	2,5	2,7	2,8	2,5	2,9	2,5	2,5	2,1	2,7
2004	2,6	2,4	2,7	2,4	2,5	2,2	3,1	1,9	2,5	2,1	2,4	2,1
2005	2,2	2,7	2,8	2,5	2,2	2,6	2,7	2,6	2	2,2	2,1	2,3
2006	3	2,2	2,3	2,4	2,4	2,5	3,4	2,4	2,2	2,2	2,2	2
2007	4,2	4,7	5,2	4,5	3,9	4,8	5,7	5,2	5	4,5	—	—

Kaynak: İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 2009

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Afet Koordinasyon Merkezi ile yapılan görüşme neticesinde Karacaahmet Mezarlığına en yakın olarak Üsküdar Libadiye' de bulunan istasyonundan 2008 yılı meteorolojik verileri temin edilmiştir.

2008 verilerine göre ortalama yıllık sıcaklık 14 C° dir. En soğuk ay ocak olup ortalama sıcaklık 4,3 C° , en sıcak ay ise ağustos olup 24,5 C° ' dir. Libadiye mevkiinden esen rüzgârlar 92 derece ile 185 dereceler arasında ortalama 150 dereceden esmekte, rüzgâr hızı ise saatte yaklaşık 3 km' dir (Tablo 5.23).

Tablo 5.23 : Libadiye İstasyonu Meteorolojik Verileri , 2008

AY	MAK. SICAKLIK	MİN. SICAKLIK	ORTALAMA SICAKLIK	ORTALAMA RÜZGAR YÖNÜ	ORTALAMA RÜZGAR HIZI
OCAK	7,09	2,17	4,37	162,96	2,58
ŞUBAT	8,62	3,45	5,91	159,65	2,96
MART	14,62	8,13	11,18	181,57	3,21
NİSAN	18,37	11,47	14,67	185,47	2,81
MAYIS					
HAZİRAN	26,30	18,70			
TEMMUZ	27,41	20,17	23,66	117,38	3,36
AĞUSTOS	28,33	21,75	24,55	92,97	3,88
EYLÜL	23,28	17,18	19,929	126,78	3,09
EKİM	19,10	13,76	16,21	153,16	2,71
KASIM	15,37	10,05	12,74	149,72	2,88
ARALIK	11,25	6,78	8,94	172,56	2,44
TOPLAM	199,77	133,66	142,18	1502,26	29,98
YILLIK ORTALAMA	18,16	12,15	14,21	150,22	2,99

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Afet Koordinasyon Merkezi, 2009

Meteoroloji verilerine göre uzun yılların sıcaklık ortalaması yıl bazında 14.6 C ' dir. En soğuk ay şubat olup şubat aylarının sıcaklıklarının uzun yıllar bazında ortalamaları 6,14 C dir En sıcak ay ağustos olup, ağustos aylarının ortalaması 24,38 C dir. Cesetlerin çürüme hızının en iyi olduğu sıcaklık 25 C dir. Bu sıcaklıkta cesetler birkaç gün içerisinde hızla çürümeye başlayacaklardır. Ağustos, temmuz aylarında cesetlerin çürüme hızı en iyi seviyede iken şubat, ocak ve aralık aylarında minimum seviyededir.

Ortalama nemin yıl bazında uzun yıllar ortalaması yüzde 74,83 olup, aylar bazında en yüksek ortalama nem yüzde 80,14 ile ekim aylarında görülmüştür. Onu sırasıyla yüzde 78,76 aralık, yüzde 78,27 kasım ayları takip etmektedir.

Aylık ortalama yağışların uzun yıllar bazında ortalaması 55,31 mm' dir. Toplamda yıllık yağışlar toplamının ortalaması 635,14 mm' dir. En yağışlı ay 101,46 mm ortalama ile aralık ayıdır. Yıl içinde düşen yağışların yüzde 15,9'u aralık ayında, yüzde 14,8'i kasım ayında (94,56 mm), yüzde 11,9'u ekim ayında (75,92 mm) düşmektedir. Bu üç ay toplam yağışların yüzde 42,6'sını kapsamaktadır. En az yağış ortalaması 22,21 mm ile temmuz ayı iken, onu haziran ayı 29,13 mm, 35,37 mm ile ağustos ayı takip etmektedir.

Mezarlık toprağının kumlu tınlı yapıda ve ana kayadan 3-4 metre yukarıda olması yağın yağmurları orta hızlı yada hızlı şekilde almasına ve alta geçirmesine, mezarlıktaki kuzeyden güneye eğim dolayısıyla alt kotlara yoğun yağmur sularının mezar aralarından taşınacağından aralık, kasım ve ekim aylarında mezar içleri alt kotlarda su ile dolacaktır. Bu durumda bu bölümlerde çürüme sudan dolayı yavaşlayacaktır.

Nisan - kasım ayları arasında aylık ortalama buharlaşmalar incelendiğinde uzun yıllar ortalamasının 4,37 olduğu, en yüksek buharlaşma ortalamasının 7,12 ile temmuz ayı olup onu 6,75 ile ağustos ayı, 5,55 haziran ayı takip etmektedir. En az buharlaşma 1,56 ile kasım ayı olup onu 2,60 ile nisan, 2,67 ile ekim ayları takip etmektedir.

Aylık ortalama rüzgar hızının uzun yıllar bazında ortalaması 2,64 olup, en yüksek ortalama hız 3,1 ile temmuz ayıdır. Temmuz ayını 2,9 ağustos ve 2,79 ile şubat ayı takip etmektedir. En düşük rüzgar hızları 2,32 kasım ayı, 2,39 ile ekim ayı, 2,42 nisan ayı takip etmektedir.

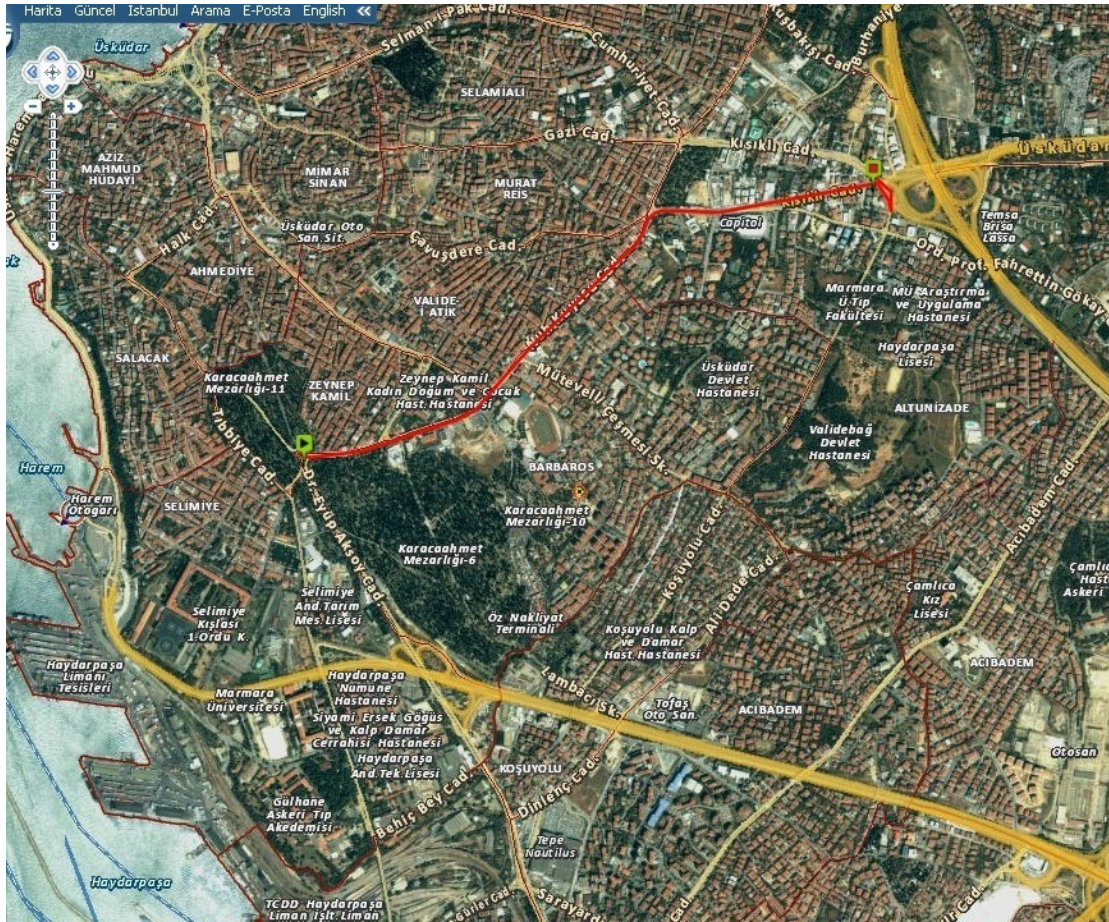
Sıcaklık, buharlaşma, rüzgar hızı ve çürümenin en fazla olduğu aylar sırasıyla temmuz ve ağustos olup bu aylarda hakim rüzgar yönü poyrazdır. Rüzgarlar kuzey -doğu yönünden eseceğinden mezarlıktan alacağı kötü kokuları konut alanlarının tersi istikamette denize taşıyacaktır. Nisan ayı ve oldukça nemli ve yağışlı bir ay olmasına rağmen kasım ayı buharlaşma ve rüzgar hızının en az olduğu aylar olup hakim rüzgar yönü güney, güney batı yönünde konutlara doğru bile esse mezarlıktan kaynaklı kötü kokular konutları rahatsız etmeyecektir. Tüm bu değerlendirmeler neticesinde Karacaahmet mezarlığının aranan kriterleri sağladığı görülmektedir.

5.1.9 Ulaşılabilirlik

Mezarlık insanların cenazelerini rahatlıkla götürebileceği ve toplu taşıma araçlarıyla ziyaret edebileceği bir mesafededir. Mezarlığın kuzey noktasında bulunan Nuhkuyusu caddesi, Boğaziçi köprü çıkışındaki Altunizade Kavşağına doğru uzanmaktadır. Bu mesafe araç yolu ile 3068 m'dir (Şekil 5.44).

Nuhkuyusu caddesi güneye doğru iki hat olarak Dr. Eyüp Aksoy Caddesi ile Tıbbiye caddeleri ile birleşmekte bu caddelerde Kadıköy'ün içlerine doğru girmektedir. Kadıköy Belediyesine mezarlığın Şakirin girişinden uzaklığı araç yolu ile yaklaşık 3426 m'dir. Tıbbiye caddesinden Kadıköy tarafına tek yön olarak Avrupa yakasından gelen belediye otobüsleri de dahil olmak üzere Anadolu Yakasında işleyen belediye otobüsleri ve minibüsleri toplu ulaşım araçları olarak kullanılmakta ve bu hat üzerinde yeteri kadar otobüs durağı yer almaktadır. Kadıköy tarafından ise mezarlığa paralel Dr. Eyüp Aksoy Caddesi ve devamında Nuh kuyusu caddesi boyunca yine tek yön olarak yeterli sayıda otobüs ve minibüs durakları mevcuttur.

Mezarlığın güney kısmına ise D-100 karayolu ile Tuzla-Harem hattı boyunca çok sıklıkla bulunan belediye otobüsleri ve minibüsleri ile ulaşılabilir. Mezarlık güneyde D-100 karayoluna sıfır mesafede iken Şakirin girişinden D-100 karayoluna uzaklık 1342 m'dir. Yine araç yolu ile Şakirin girişinden Harem otogarına 2263 m, Haydarpaşa garına 2064 m' dir. TEM yolundan Üsküdar'a toplu ulaşım aracı bulunmamakta bu hattan gelenler ise özel araçlarını kullanmaktadırlar. Şile tarafından ulaşım ise belediye otobüsleri ile sağlanmaktadır. Karacaahmet mezarlığından hareketle Anadolu 1.Bölge Müdür Yardımcılığının hizmet verdiği ilçe merkezlerine karayolundan binek araçlarla ortalama Kadıköy 'e 2 km, Ümraniye 5 km, Ataşehir' e 15 km mesafededir. Karacaahmet mezarlığının ulaşılabilirlik durumu çok iyidir.

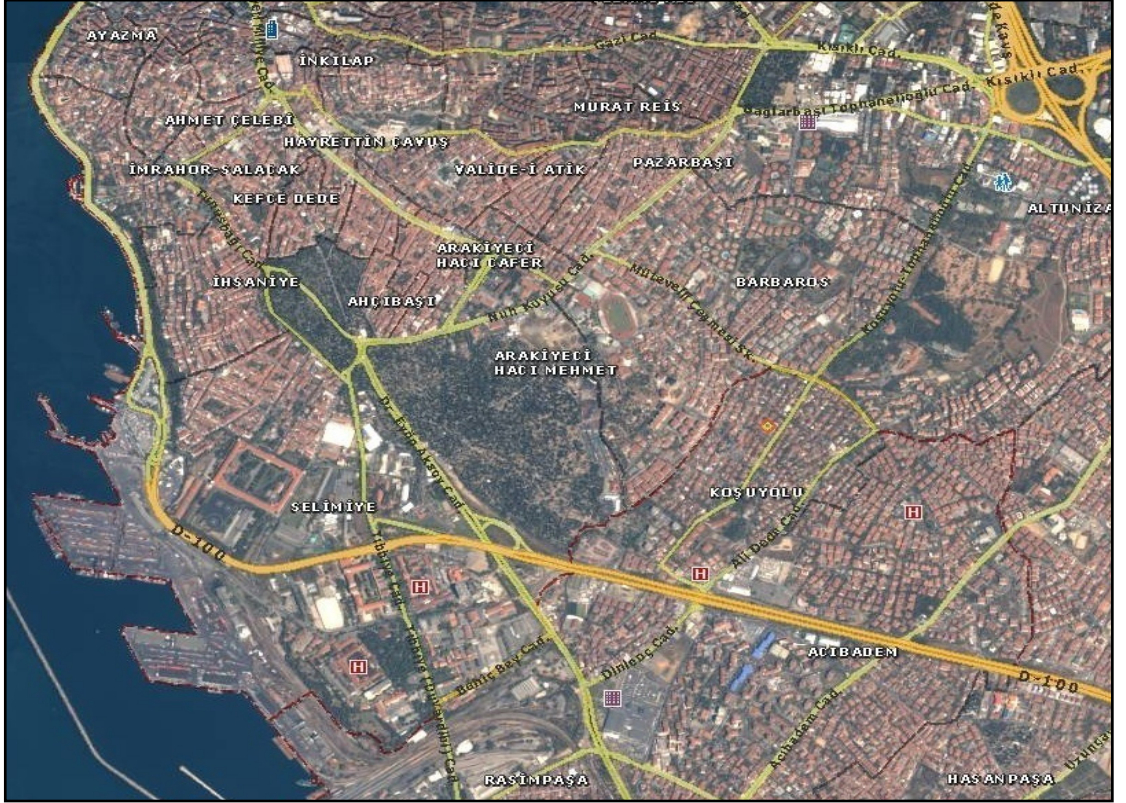

Kaynak: İ.B.B Şehir Rehberi 2009

Şekil 5.44 : Karacaahmet - Altunizade Kavşağı yol güzergahı

5.1.10 Konutlara Uzaklık

Karacaahmet mezarlığının hiçbir noktası Mezarlıklar talimatnamesindeki ‘‘Mezarlıklar; şehir ve kasabaların mesken veya diğ er maksatlarla bina yapılan sahaların hududundan, mezarlık hududuna en aşağı 500 m mesafede tesis edilecektir’’ hükmünü sağlamamaktadır (şekil 5.45).

Kaynak: İ.B.B. Şehir rehberi

Şekil 5.45 : Karacaahmet Mezarlığının konutlara uzaklık hava görüntüsü

Mezarlık ve çevresindeki mahalleler talimatnamenin düzenlendiği 1942 yılından çok önceki yıllarda kurulduğundan bu Şartları her noktada sağlaması zaten düşünülemez. Burada dikkat edilmesi gerekli olan husus bu tarihten sonra mezarlık sınırına 500 m mesafe Őartına uyarak belediyelerin yapılaşma izini verip vermediklerinin araŐtırılmasıdır.

1946 yılındaki hava görüntüsünden de anlaşılacağı üzere mezarlığın doğu ve güney kısımlarında 500 m mesafe dahilinde henüz hiçbir yerleşim yeri bulunmamakta buralarda ki boş geniş araziler yer yer bahçe ve bostanlık olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.46).

Güney Batı kısmında Tıbbiye Caddesi üzerinde yer alan hastaneler bölgesi olarak adlandırabileceğimiz bölgede o tarihte mezarlığa 500 m mesafe şartını sağlamamaktadır.

Batı kısmında ise Kavak iskele caddesinin kuzey kısmının İhsaniye Tunus bağı caddesine kadar olan bölümünün Tıbbiye Caddesi boyunca mahalleler ile çevrili olduğu, özellikle mezarlığın 8. adasına yol genişliği kadar, 8 b adasına sıfır noktada olduğu, Kavak iskele caddesinin güney kısmı ile şimdiki Dr. Eyüp Aksoy caddesinin arasında kalan bölümde Selimiye İlköğretim Okulunun bulunduğu mevkide Selimiye Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, Selimiye Hayvan Hastanesi gibi bir iki yapı bulunmaktadır. Bunlarda mezarlığın 7. adasına 40–50 m mesafede bulunmaktadırlar. Bu yapıların aralıkları geniş olup mezarlıktan batı sahile doğru yaklaşık 800 m mesafede yerleşim noktası bulunmamaktadır.

Mezarlık ile Seyit Ahmet Mezarlığının ikiye bölen şimdiki tır garajının ve konteynır sahasının 1946 yılında bağ bahçe olarak kullanıldığı görülmektedir. 1946 yılı hava fotoğrafında mezarlığın Zeynep Kamil girişi yanında şimdilerde ilköğretim olarak kullanılan iki yapı görülmektedir.

Kaynak: İ.B.B. Şehir rehberi

Şekil 5.46 : Karacaahmet Mezarlığının 1946 yılı hava fotoğrafı

Mezarlığın kuzey kısmındaki 8. 9. ve 10. adalarının etrafında yoğun konutlar olduğu 1945 yılı hava fotoğrafından da görülmektedir (Şekil 5.47).

Kaynak: Çiftçi,M.,(2006) Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar, Üsküdar Araştırmaları Merkezi yayın no:20, Tarihi mirası koruma dizisi 1, s : 36

Şekil 5.47 : Mezarlığın kuzey noktalarını gösterir 1945 yılı hava fotoğrafı

1.adanın Fethi Ahmet Paşa Camii karşısında bulunan noktada bugünlerde yer almayan iki-üç yapı dikkati çekmekte bu yapının üstünde üçgen şeklinde yer alan kısım ise o tarihlerde gömü yapılmamış ağaçlandırılmış bölge görüntüsü vermektedir (Şekil 5.48).

Şekil 5.48 : 1. adanın kuzey kısmı 1945 hava görüntüsünde

Karacaahmet mezarlığının 1966 yılındaki hava görüntüsünün 1946 yılındakine göre değiştiği özellikle mezarlığın güneyinden şimdiki adıyla D-100 devlet karayolunun kavşak çalışmalarıyla geçirilmiş olduğu görülecektir. Bu geçiş sırasında mezarlığın bir bölümünün ortadan kaldırılmış olduğu açıktır (Şekil 5.49).

Kaynak: İ.B.B Şehir Rehberi

Şekil 5.49 : Karacaahmet Mezarlığının 1966 yılı hava fotoğrafı

Şekil 5.50' de. Karacaahmet mezarlığının 4. ve 5. adalarının 1966 yılı hava fotoğrafında D-100 karayolu için tahrip edilen bölgelerini göstermektedir (521x199x371 m).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.50 : Mezarlığın 2005-2007 yılı hava fotoğrafında tahrip edilen alan

Mezarlığın doğu kısmında yer alan 11. adasına şimdiki Karayel sokaktan Denizmen sokak sınırına doğru konutların 1966 yılındaki hava görüntüsüne göre sıfır noktasında yaklaştığı, Yeni kanarya sokak ile fidan sokak arasında birkaç yapının mezarlık kısmına doğru ilerlemiş olduğu ancak arkasında kalan katip Salih sokağa kadar seyrek yapılanmanın olduğu hala yer yer bostanlık yerlerin bulunduğu görülmektedir.

Kadıköy Lambacı Sokak tarafında bulunan mezarlığın 12. adasına güney kısmından 50 m' ye kadar yaklaşılarak Koşu yolu Ali dede caddesi arasında büyük bir yapılaşmayla oluşan mahallenin ilerlemiş olduğu görülmektedir.

Mezarlığa sıfır noktada şimdiki Emlak konutlarının yapılmış olduğu mezarlığın güney batı kısmına şimdiki Haydarpaşa Bülent Akarcalı Sağlık Meslek Lisesinin bulunduğu noktada 500 m mesafe delinerek 280 m' ye binaların yapılmış olduğu görülmektedir.

Mezarlığın batı kısmında yer alan Selimiye Veteriner Sağlık Meslek lisesinin bulunduğu alan 1946 yılına göre 50 m daha genişleyerek mezarlığa sıfır noktasına geldiği görülmektedir.

Mezarlığın kuzey batısında Tıbbiye caddesi ile kavak iskele caddesi arasında kalan kısmın Atölyeler caddesine bakan tarafında bir iki yapı görülmekte, Tıbbiye caddesi ile şimdiki Dr Eyüp Aksoy caddesi arasına kalan bölümün kuzey kısmında bir yapı bulunmakta bu alanın üzerinde servi ağacı bulunmamakla beraber eski mezarlık görüntüsünü vermektedir, ancak bu yer ile kullanılan mezarlık alanın duvarla ayrılmış olduğu görülmektedir. Mezarlığın duvarla çevrili kısımları, Nuh Kuyusu Caddesi boyunca, doğu kısımlarının güneye şimdiki Karayel sokağa kadar, şimdiki tır garajının güneyi hariç mezarlığa bakan batı kısımları, mezarlığın güney batı kısmı şimdiki İSKİ ' nin su hattına kadar ki kısımları ile mezarlığın kuzeyinde yer alan 8., 9., 10. ada ve eklentileridir.

Mezarlığın 1966 yılında Fethi Ahmet paşa camii karşısındaki üçgen alan kırmızı hattın altında duvarla çevrili iken duvar Nuh kuyusu caddesi tarafına doğru 7-8 m ileriye alınarak genişlediği görülmektedir (Şekil 5.51).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.51 : Mezarlığın genişleme durumu karşılaştırmalı 1966 , 2005-2007

1982 yılı hava görüntüsünde Mezarlığın kuzey batısında Tıbbiye caddesi ile Kavak İskele caddesi arasında kalan kısmın Atölyeler caddesine bakan tarafında bir iki yapılık alanın hızla yeni yapılarla kapandığı, Tıbbiye caddesi ile şimdiki Dr. Eyüp Aksoy caddesi arasında kalan alan ise yapılarla tamamen dolmuştur (Şekil 5.52).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

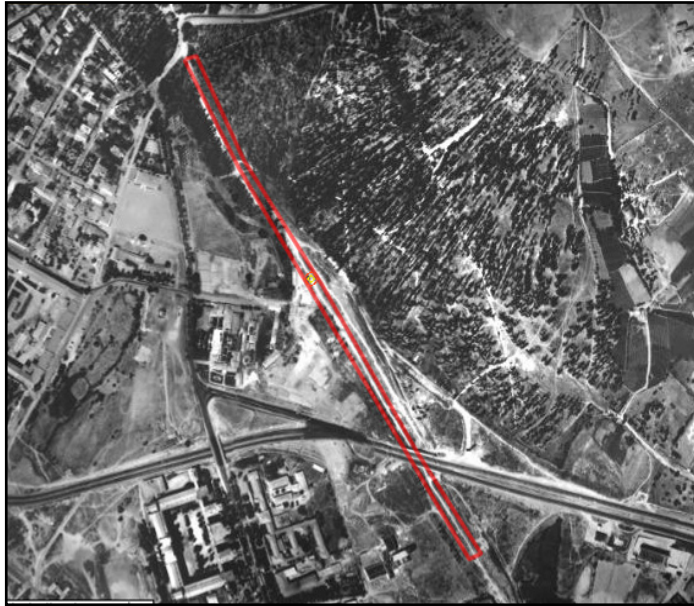
Şekil 5.52 : Karacaahmet Mezarlığı'nın 1982 yılı hava fotoğrafı

Mezarlığın batı kısmını kuzeyden güneye geçen Dr Eyüp Aksoy caddesinin 1982 yılı hava görüntüsünde ulaşımına açılmış olduğu görülmektedir (Şekil 5.53) , (Şekil 5.54).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.53 : Dr Eyüp Aksoy caddesinin 1966 yılı hava görüntüsü

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.54 : Dr Eyüp Aksoy caddesinin 1982 yılı hava görüntüsü

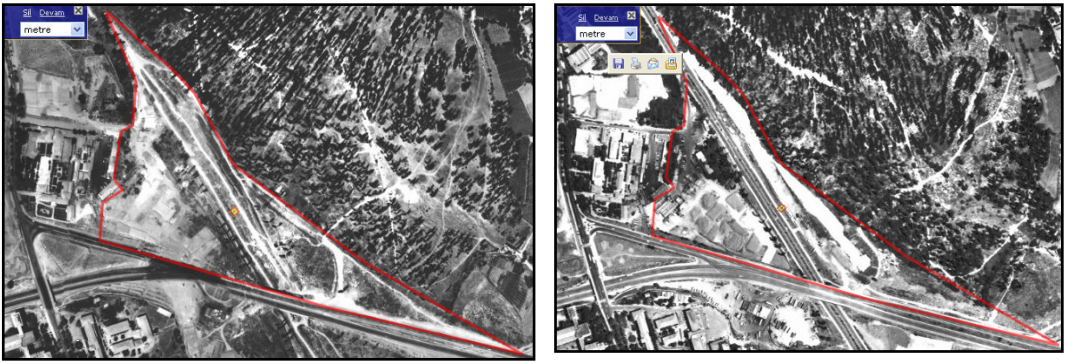
Hava görüntülerinden Dr. Eyüp Aksoy Caddesi açılırken mezarlığın 1. adasına bakan kısımlarının 25–35 m civarında yola gittiği 6. ve 7. adalarının da bu caddeye bakan kısımları da yol boyunca tırpanlandığı görülmektedir (Şekil 5.55).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.55 : Dr. Eyüp Aksoy caddesi, karşılaştırmalı 1966 ve 1982 yılı

Görüntülerdeki üçgen alanlarda görüleceği üzere mezarlığın güney batısı hem yapı yoğunluğu hem de geçen cadde ile oldukça değişmiştir (Şekil 5.56).

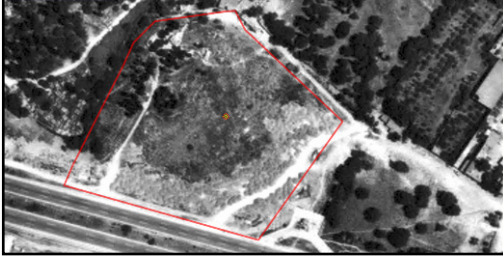

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.56 : Mezarlığın güneybatısı, karşılaştırmalı 1966 ve 1982 yılı

Mezarlığın güney doğu kısmı genel olarak 1966-1982 yılları arasında sınırını korumakta iken Lambacı sokak ile D-100 karayolu arasındaki parselde yeni yapılaşmalar görülmeye aynı zamanda bu hattın gerisinde kısmi yapı yoğunluğu başlamıştır.

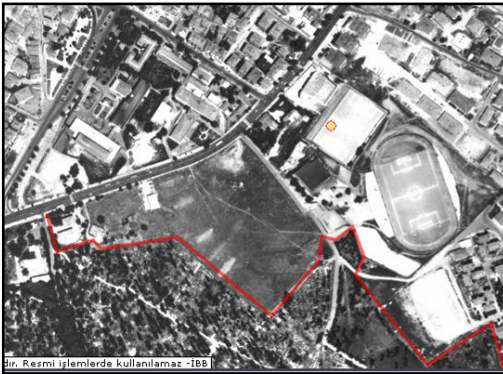
Çeşitli yıllara ait hava görüntülerinden mezarlığın yakın çevresinin imar çalışmaları ile tamamen doldurulduğu görülmektedir (Şekil 5.57) (Şekil 5.58) (Şekil 5.59).

Şekil 5.57 : Güneydeki tır parkı ve Lambacı sokak; karşılaştırmalı 1982 ve 2007

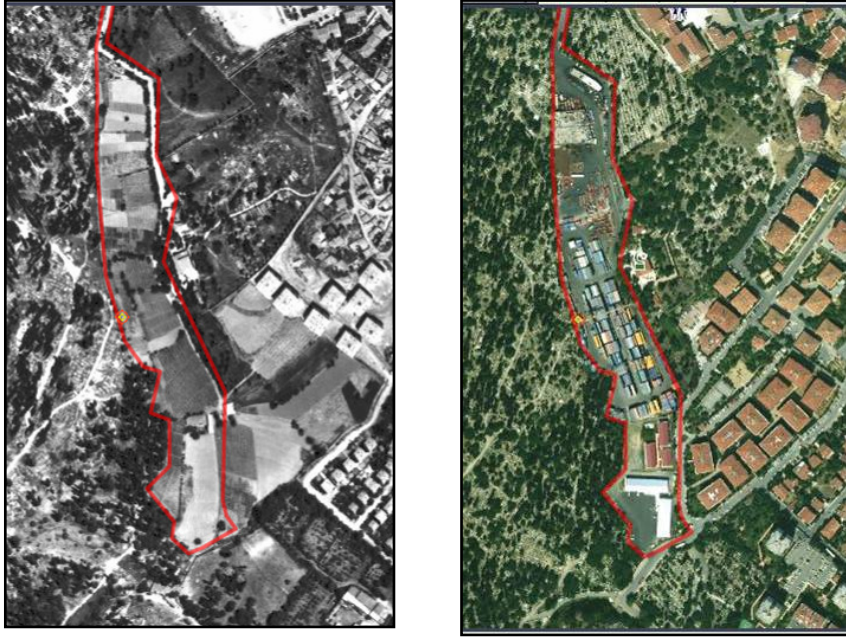

Şekil 5.58 : Mezarlığın güneybatı kısmı; karşılaştırmalı 1966 ve 1982

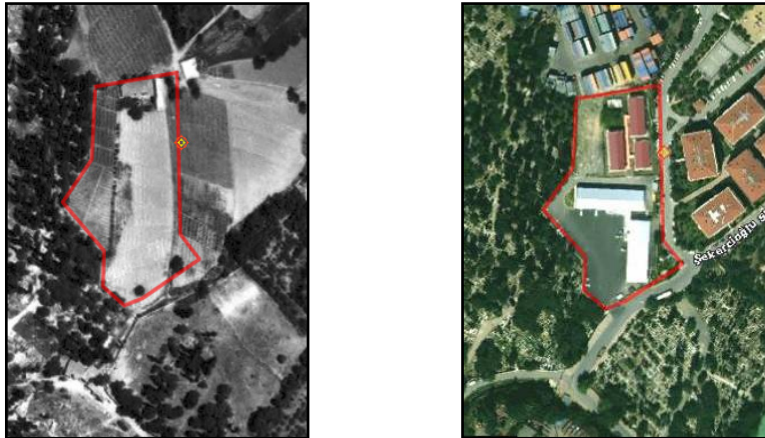

Şekil 5.59 : Mezarlığın kuzey doğusu; karşılaştırmalı 1982 ve 2007

Mezarlığı Seyit Ahmet Mezarlığı olarak ayıran kısımda yer alan tır garajı 1982 yılından sonra asfalt dökülerek faaliyetine başlamıştır (Şekil 5.60). Aynı şekilde tır garajının güneyinde bulunan ve şu anda Marmaray projesinin yürütüldüğü şantiye alanının 1982'den sonra faaliyete geçtiği görülmektedir (Şekil 5.61).

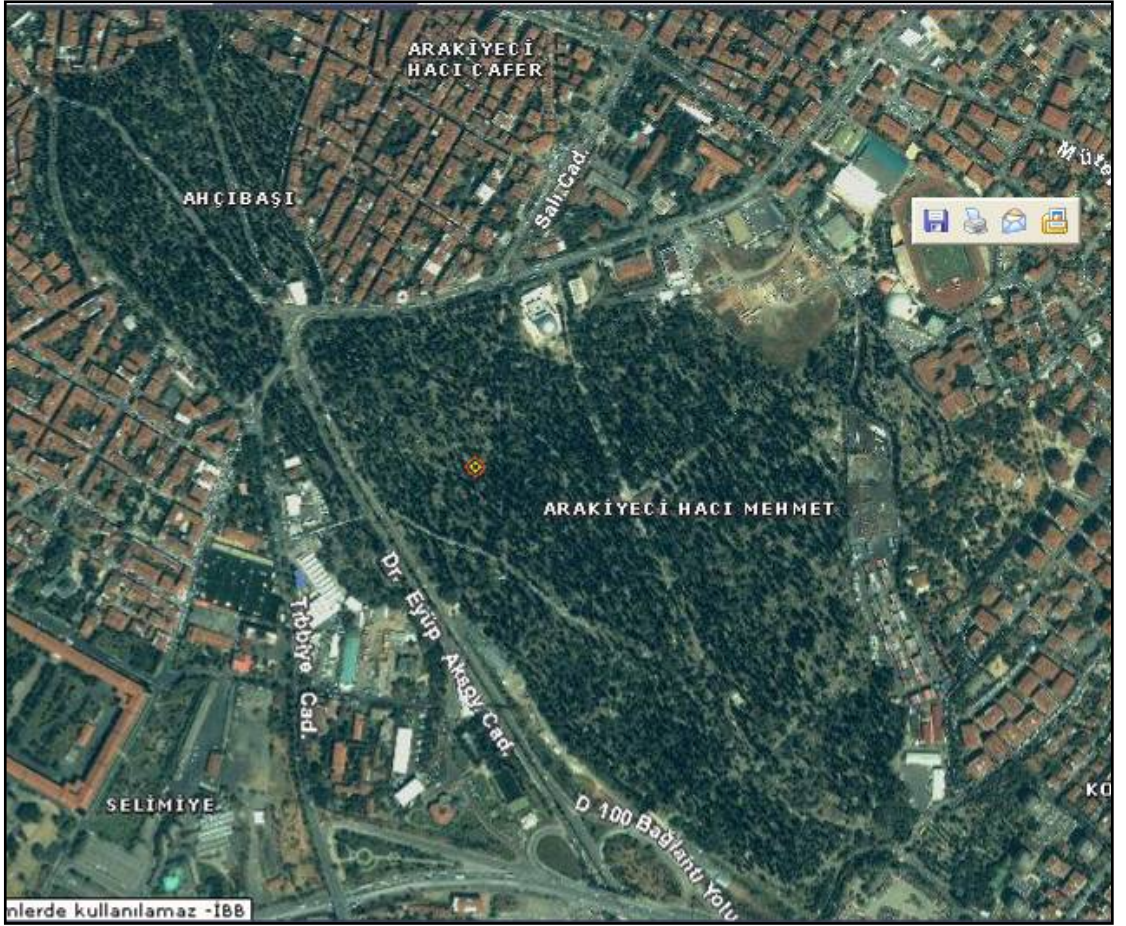
Şekil 5.60: Tır Garajı; karşılaştırmalı 1982 ve 2007 hava fotoğrafı

Şekil 5.61: Marmara Şantiyesi; karşılaştırmalı 1982 ve 2007 hava fotoğrafı

2005–2007 hava görüntülerinde artık mezarlık günümüz sınırlarını belirlemiştir (Şekil 5.62).

Görüleceği üzere mezarlık 1945–1946 yıllarından bu tarafa çeşitli değişikliklere uğramış, alanlar kaybetmiş, çevre yolları ve caddeleri açılmış ama en önemli konu 1942 yılında belirlenmiş olan 500 m mesafeye belediyelerce kesinlikle uyulmamıştır.

Şekil 5.62 : Karacaahmet Mezarlığının 2005-2007 hava fotoğrafı

5.1.11 Mülkiyet

Karacaahmet mezarlığı kuruluşu itibariyle miladi 1352 yılından beri kullanıldığından ve genelde yol ve değişik imar faaliyetlerinden dolayı sınırları daraldığından genel anlamda mülkiyet sorunu bulunmamaktadır.

Ancak mezarlığın doğu kısmından 11. adaya çıkış noktasında 49 pafta, 458 ada, 29-30 parsel no.lu kısımdaki kırmızı ile işaretli toplam 801,50 m² alan mezarlık duvarının kuzeye doğru çekilmesinden dolayı özel mülkiyete girmiştir (Şekil 5.63).

Şekil 5.63 : Mezarlığın özel mülkiyete işgali, 2005-2007 hava görüntüsünde

Bunun üzerine İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı hakkında yapılmakta olan müdahalenin men'i ve kal 'ı takibinde Üsküdar Asliye 5. Hukuk Mahkemesi'nin 14.12.2004 tarih 2004/248-463 sayılı kararı ile bu kısımda yer alan yaklaşık 40 adet mezarın tahliyesi istenmiştir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü Kayıtları).

5.1.12 Hukuki Durum

Karacaahmet mezarlığı eski bir mezarlık olduğundan yer seçiminde çekişmeli alanlar üzerine tesis edilme gibi bir durumu söz konusu değildir. Karacaahmet mezarlığının Seyit Ahmet Sokak ile mektep sokağın kesişim noktasındaki 18. parselde kırmızı ile işaretli alanda kalan yer özel mülkiyettedir (Şekil 5.64).

Şekil 5.64 : Özel mülkiyet alanı; 2005-2007 hava görüntüsünde

Karacaahmet mezarlığında yeterli mezar yeri kalmamasından dolayı belediye mezar taleplerini karşılayamaz iken özel mülkiyetinde bulunan bu yeri mezarlık olarak değerlendirmesini isteyen özel bir müteşebbis yaklaşık iki dönümlük arazisi için belediye ile görüşme yapmış. Mezarlıklar Müdürlüğünün 1997 yılı meclis kararı ile onanmış yönetmeliğinin 46. maddesine göre şartlı bağışla yüzde 51'inin kendi özel tasarrufunda kalması kaydıyla anlaşılan bu alan tapu müdürlüğünde mezarlık olarak İ.B.B mülkiyetine girmişti. Oysa hiçte ihtimalde olmayan bir şekilde yönetmelik maddesinin iptali yönünde idari mahkemede dava açılmış, fakat bir taraftan da bu alan 1/5000'lik planlara da mezarlık olarak işlenmişti. Neticesinde Danıştay' da görülen temyiz davasının nihayetinde madde hükmü iptal edilmiştir. Madde hükmünün iptali ile mülkiyet ve plan durumundan dolayı eski haline dönülemeyen bu yer ne özel teşebbüsçe ne de belediyece değerlendirilememiştir.

5.1.13 Plan ve Sit Durumu

Karacaahmet mezarlığının eski bir mezarlık olmasından mütevellit yer seçimindeki plan durumu sorgulanamaz. Mezarlığın fiili işgal alanı hem 1/1000 hem de 1/5000 planlarda mezarlık olarak kayıtlıdır. Sit durumu mezarlık alanlarının yer seçimlerinde aranılacak kriterlerdendir. Ancak Karacaahmet mezarlığının eski olmasından dolayı SİT durumu sadece belediyelerin uygulamaları açısından burada değerlendirilecektir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa (2863 s.k) göre Karacaahmet mezarlığı korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillidir. Mezarlık değişik zamanlarda uğradığı tahribatlar neticesinde koruma kurullarınca çeşitli kararlar alınmıştır. Ancak tahribatı önleyemeyen kurul en sonunda Karacaahmet mezarlığının bu günkü haliyle kalmış olan 11. ve 12 adaları ile Seyit Ahmet Mezarlığı hariç kısımlarını SİT alanına almıştır. İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 03.05.1991 gün 3180 sayılı kararı incelendiğinde;

“1- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 06.05.1961 gün 1571 sayılı kararı gereğince; İstanbul şehri içinde mevcut ve ölü gömülmediği için metruk olan mezarlıkları bu şehrin karakterini veren tarih parçaları olduklarının, bakımsızlıkları dolayısıyla güzel görülmemesi ileri sürülerek bunları kaldırılmalarının doğru olmadığını, bakılıp, temizlenerek ve mezarların düzeltilerek yeşil saha halinde muhafazaları gerektiğinin, kuruldan karar alınmadıkça hiçbir şekilde nakil veya tahriplere meydan verilmemesine,

2- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.04.1976 gün 9092 sayılı kararı uyarınca, her biri ayrı bir tarih belgesi olan, taş işçiliğimizin ve yazı sanatımızın güzel örneklerini teşkil eden eski mezar taşlarının yeni mezar yapmak amacı ile süratle tahrip edilmesinin, özellikle genel tarih açısından telafisi mümkün olmayan kayıplara neden olduğuna,

3- Ekli 1/5000 ölçekli haritada sınırları çizilen ve 286, 284, 279, 291, 295, 414, 462, 270, 271, kısmen 458, 296, 497, 336 sayılı adalarda bulunan Karacaahmet mezarlığının korunması gerekli Kültür ve Tabiat Varlığın olarak tescil edilmesine,

4- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1973 gün 7086 sayılı kararının 4. maddesinin bu adalarda titizlikle uygulanmasına,

5- Karacaahmet Mezarlığında kurumaya yüz tutan ağaçları incelenerek tespit edilmesine, ağaçsız boş kısımlara yeni servi ağacı dikilmesine, Orman Fakültesi Dekanlığı ile Mezarlıklar Müdürlüğünün bu projeyi müşterek olarak yürütmesine; 286, 284, 279, 291, 295, 414, 462, 270, 271, kısmen 458, 296, 497, 336 sayılı adalarda bulunan; kullanılmayan mezarlık alanlarının SİT olarak ilan edilmesine, ilgili Belediyesince yeteri kadar doküman sağlanması (harita, fotoğraf, tekil veya grup halinde ağaçların tespiti, gömülmeye kapalı, aile mezarlığı nedeniyle gömü yapılan ve gömüye yeni açılan kesimlerin hava fotoğrafları vb) ve Kurulumuza getirilmesinden sonra sitin gruplandırılabilceğine” karar verilmiştir” şeklinde bitirmektedir.

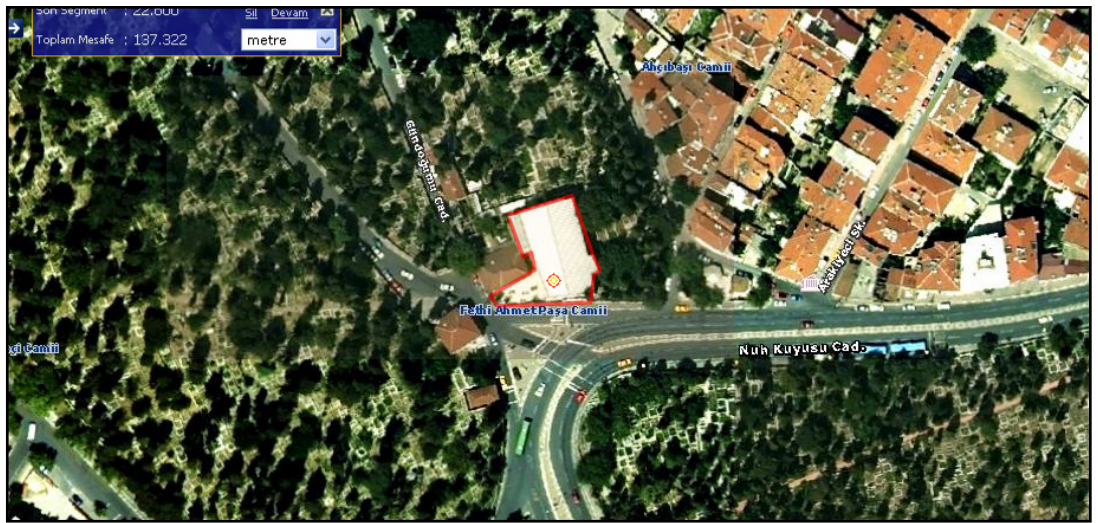
2863 sayılı kanunun İzinsiz müdahale ve kullanma yasağı düzenleyen 9 maddesinde;

“(Değişik: 17.6.1987 – 3386/3 md.) Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında, her çeşit inşai ve fiziki müdahalede bulunmak, bunları yeniden kullanıma açmak veya kullanımlarını değiştirmek yasaktır. Onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, kazı veya benzeri işler inşai ve fiziki müdahale sayılır.” denilmektedir

SİT kararını almaya iten süreci hızlandıran sebep olarak 1991 yılının mayıs ayında alınmış 3180 sayılı SİT kararının bir ay öncesinde aynı kurulca alınmış olan önceki karar incelendiğinde Karacaahmet mezarlığına adını veren Karacaahmet Türbesi yanında kuruldan izin alınmaksızın yapılan cemevi inşaatının olduğu görülecektir.

33 pafta, 279 ada, 3 parseldeki Karacaahmet Türbesi yanındaki izinsiz uygulamalara ilişkin Vakıflar Bölge Müdürlüğünün talebi üzerine alınan İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 05.04.1991 gün 3110 sayılı kararında: “Geçmiş tarihimizin en önemli belgelerini korumaya devam eden Karacaahmet Mezarlığı, adını verdiği Karacaahmet Türbesi yakınında, Karacaahmet Sultan Türbesini Onarma-Yaşatma Derneği tarafından yapılan müdahalenin, koruma prensiplerine aykırı olarak mezarların içine yapıldığı, buradaki mezar taşlarının kaldırılarak duvar kenarına konulduğu,

Derneğin yazısı ekinde ise Büyük Şehir Belediyesince bu inşaatın izin verildiği öğrenilmiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.03.1973 gün 7086 sayılı kararının 4. maddesine göre hareket edilmesine, söz konusu müdahalenin nasıl ve ne amaçla yapıldığını ivedi olarak Kurulumuza bildirilmesine, Kurulumuzca Karacaahmet Mezarlığı ile ilgili çalışma yapıldığından her türlü müdahalenin Kurulumuza haber verilmeden yaptırılmamasına karar verilmiştir”denilmektedir (Şekil 5.65) Hava görüntüsünde kırmızı ile işaretli alanda yer alan onlarca mezar ile ağaç kaldırılarak Cem evi binası yapılmıştır.

Şekil 5.65 : Cem evinin işgal ettiği alan karşılaştırmalı 1982 ve 2005-2007

Kurulun mezarlık hakkında 1991 yılında almış olduğu SİT kararına rağmen yine aynı yıl içerisinde yani 1991 yılında eski miskinler tekkesinin bulunduğu bölgenin üst kısmında kalan kırmızı ile işaretli alanda bu maddeye aykırı olarak onlarca boş mezar yerinin satışının yapılmış olması da ilginçtir. Aynı şekilde üçgen alanın batısında kalan tarihi alanında yeni tahsislere açıldığı görülmektedir (Şekil 5.66).

Şekil 5.66: Miskinler tekkesi bölgesinin mezar yapıları ile işgali karşılaştırmalı 1982 ve 2005–2007 hava görüntüsü

Bunlar olurken Mezarlığın güney kısmında E-5 karayolu üst ve alt kısmında yer alan kavşaklardaki bölümlerin SİT alanından çıkartılması ile sınırın daraltılması hakkında yapılan müracaata istinaden kurulca bölümler SİT sınırından çıkarılmıştır.

458 ada, 1 parselin güney kısmına ilişkin İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığının 15.04.1993 gün 5822 sayılı yazısı üzerine alınan İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun **05.08.1993 gün 6048** sayılı kararında:

“Karacaahmet Mezarlığının sit alanının daraltılması talebi ile Kurulumuza yapılan başvuru üzerine konunun değerlendirilebilmesi için doküman istenmiş, ancak geçen zaman içinde **plan tadilinin Belediyesince yapılıp onaylandığı ve bilgi için Kurulumuza gönderildiği** anlaşılmıştır. Bu planda 03.05.1991 gün 3180 sayılı karar ile en geniş sınırları ile tescil edilen bölgenin üzerinde korunması gerekli mezarlık alanı ile aradan geçen E-5 karayolu nedeniyle bütünleşmesinin artık mümkün olmadığına ve belediyesince de farklı fonksiyonda değerlendirilen alanın korunması gerekli sit alanı ile ilgisinin kalmadığı saptanmıştır. **Sit kararının arazinin bu kesimi ile ilgili izinsiz uygulama ve gelişmeler sonucu anlamını yitirdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu bölge için sit tanımının kaldırılabilceğine**” karar verilmiştir. denilmektedir. Anlaşılacağı üzere izinsiz uygulamalardan dolayı mezarlık alansal olarak daha da küçülmüştür.

Mezarlığın Zeynep Kamil Hastanesine bakan Nuh Kuyusu caddesi girişinde kırmızı çizgiyle işaretli 49 pafta, 458 ada, 2 parsel sayılı alanda 1966 yılında görüldüğü üzere bina yokken 1982 yılındaki hava görüntüsünde belediyenin cenaze hizmetleri biriminin daha önceki yıllardan gelmiş olduğu görülmektedir (Şekil 5.67), (Şekil 5.68).

Şekil 5.67 : Nuh Kuyusu caddesi girişi 1966 yılı hava fotoğrafında

Şekil 5.68 : Nuh Kuyusu caddesi girişi 1982 yılı hava fotoğrafında

2005 yılı hava görüntüsünden net olarak görülen yer SİT alanında kalmakta ancak 2005 yılının eylül ayında Semiha Şakir Vakfınca yaptırılan camii ve belediye hizmet ofislerinin inşasına İstanbul Büyükşehir belediyesinin tarihinde verdiği ilk yapı ruhsatı olan 08.06.2005 gün 001-05 ile ruhsatla başlanmıştır. Bu yapı 08.05.2009 tarihi itibariyle bitirilerek hizmete açılmıştır (Şekil 5.69).

Şekil 5.69: Nuh Kuyusu caddesi girişi 2005 yılı hava fotoğrafında

Ayrıca günümüze kadar geçen sürede kurulun belediyeden istemiş olduğu envanter çalışmaları bitirilme safhasına yaklaşılmıştır. Kurul mezarlık için uygulanacak SİT 'in nevine ve derecelendirmesine henüz karar verememiştir.

Mezarlık hakkında daha önceki yıllarda alınmış kurul kararları incelenecek olursa bir çok konuda belediyelerin ve/veya kurumların mezarlığa bakışı da anlaşılacaktır.

Şehir imar planı tatbikatından olarak Pendik-Haydarpaşa yolunun dosyasında ki krokide gösterilen yonca yaprağına isabet eden ve halen metruk bir vaziyette bulunan üç parçadan ibaret mezarlıkların Karacaahmet Mezarlığında uygun bir yere nakledilmesinin talep edilmesi üzerine alınan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.11.1959 gün 1242 sayılı kararında: ‘‘Bahis konusu sahalarda yol üzerine gelmeyen bu mezarların nakledilmesi zaruri olmadığı anlaşıldığından esasen yeşil saha olarak tanzimi düşünülen bu parçaların üzerinde mezarların nakledilmeyip bilakis tanzim edilmesi buradaki kıymetli bir çok mezar taşlarının muhafazasını da sağlamak bakımından daha uygun olacağına ve keyfiyetin Belediyeye bu suretle bildirilmesine’’ karar verilmiştir.

Üsküdar, Tabaklar Mahallesi, Selim Paşa Caddesi nihayetinde İnadiye Mezarlığın karşısında ve Ağa Hamamı bitişiğinde uzun yıllardan beri terk edilmiş, parçalar halindeki mezarlıkların kaldırılmak istenmesi üzerine alınan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 06.05.1961 gün 1571 sayılı kararında: ‘‘İstanbul Şehri içinde mevcut ve ölü gömülmediği için de metruk olan mezarlıkların bu şehrin karakterini veren tarih parçaları olduklarının, bakımsızlıkları dolayısıyla güzel görülmemeleri ileri sürülerek bunların kaldırılmaları doğru olmadığı, bakılıp temizlenerek ve mezarların düzeltilerek yeşil saha halinde muhafazalarının gerektiğinin ve Kurulumuzdan karar alınmadıkça hiçbir şekilde nakil veya tahriplerine meydan verilmemesi lazım geldiğinin cevap olarak Belediyeye bildirilmesine’’ karar verilmiştir.

Söz konusu mezarlığın içinden geçirilen yollara ilişkin alınan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 29.0.7.1962 gün 1899 sayılı kararında: ‘‘ Gönderilen plan kifayetsiz olup, mezarlığın plan üzerinde yeni açılan yolları da göstermesinin istenmesine, etüdlerin yapılması sırasında daha fazla tahribata meydan vermemek üzere, mezarlık parçalarının moloz dökülme vesair suretlerle tahrip edilmemesinin bildirilmesine’’ karar verilmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.11.1971 gün 6060 sayılı kararında: ‘‘203 pafta, 458 ada, 8 parsel sayılı yerin tamamen Karacaahmet Mezarlığı ile çevrili bulunması nedeni ile üzerinde herhangi bir inşaat yapılamayacağına, bu parselin Belediyece istimlak edilerek boş sahası çok azalan Karacaahmet mezarlığına katılmasına, tamamen dolmuş bulunan fakat faal vaziyette olması nedeni ile her gün içindeki eski eser mezarların tahrip ve bozulduğu, Duvardibi ve Tunusbağı arasındaki mezarlık adasındaki mezar satışlarının durdurulmasına, sadece onarılmış ve Belediyece tescil edilmiş aile mezarlarına gömü yapılmaya devam edilebileceğine’’ karar verilmiştir.

Selimiye Duvardibi Durağı civarında yol genişletilmesi nedeniyle tahrip edilen Karacaahmet Mezarlığı ve Fethi Paşa eşmesi ile ilgili önerge üzerine alınan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 12.02.1972 gün 6273 sayılı kararında: ‘‘Selimiye mahallesinde Karacaahmet Mezarlığının Duvardibi meydanında bulunan kısmın, yol genişletilmesinden dolayı Kurulumuzdan karar alınmadan yıkılmış ve eski mezarların tahrip olması nedeni ile müsebbipleri hakkında kanuni kovuşturma yapılmasına, yıkım sırasında kaldırılan Karacaahmet Türbesi karşısında 49 pafta, 458 ada, 1 parseldeki mezarlık duvarının köşesindeki Fethi Paşa eşmesinin de bilhassa orijinal kitabesi ile birlikte İstanbul Belediyesi Eski Eserler Bürosunda mevcut eski fotoğraflarından istifade edilerek geriye alınan mezarlık duvarı köşesinde yeniden ihya edilmesine ve neticenin de Kurulumuza bildirilmesine’’ karar verilmiştir.

Üsküdar merkezinde yer alan dini ve resmi yapıların tesciline ilişkin Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1973 gün 7086 sayılı genel kararda: ‘‘...4-Muhtelif Yapı Adalarına dağılmış bulunan Karacaahmet Mezarlığının, Üsküdar Merkez Mahalleri arasında, tamamen evlerle çevrili kısımlarının, (Nuh Kuyusu Caddesi ile Duvar Dibi meydanında merkeze doğru) yıllardan beri dolmuş olmasına rağmen, yeni gömülere açık tutulduğuna, bu nedenle; tarihe ışık tutacak belge niteliğinde bir çok mezar kitabe taşının tahrip edilmekte olduğuna, Karacaahmet Mezarlığının bu kısımlarının yeni gömüye kapatılmasına, ancak belli süre içinde, mevcut aile mezarlıklarını Belediyeye tescil ettirecek kişilerin gömü yapabileceğine, bu mevzuda alınacak karar ve tedbirlerin en kısa süre içinde Kurulumuza bildirilmesine’’ karar verilmiştir.

Karacaahmet Mezarlığının iki kesiminin Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunca tanzim edilmesine ilişkin talep üzerine alınan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 08.03.1974 gün 7715 sayılı kararında: ‘‘Her gün biraz daha tahrip edilerek, her biri tarihi belge niteliğine sahip mezar taşlarının ortadan kalkmasının önüne geçilmesi için yapılmış olan bu mezarlık tanzimi teklifinin uygun bulunduğuna, ilk etapta ele alınacak Karacaahmet Mezarlığının İbrahim Ağa ve Ayrılık eşmesi mezarlıkları kısmının tanzimine ait teklif projenin hazırlanarak onaylamak üzere Kurulumuza getirilmesine...’’ karar verilmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.02.1976 gün 8942 sayılı kararında: “...Duvardibinde bulunan Karacaahmet Sultan Türbesi Haziresi ile Karacaahmet mezarlığının yola bakan sağ tarafının henüz bozulmamış bölümünün Türkiye Turing ve Otomobil Kurulunca tanzimine müsaade edilmesine, tanzim için hazırlanacak projenin ve fotoğraflarının bilgi için Kurulumuza getirilmesine, yapılacak işlemin Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul Rölöve ve Anıtlar Şube Müdürlüğü elemanları nezaretinde yapılmasına” karar verilmiştir.

Karacaahmet Mezarlığının yeni mezar yapmak amacı ile her gün biraz daha tahrip edilmekte olduğu, bu arada mevcut asker mezar taşlarının da yok edildiğine, söz konusu asker taşlarının tespit edilerek korunmasının sağlanması hususunda gerekli işleme izin verilmesine ilişkin Kuleli Askeri Lisesi Komutanlığının 10.04.1976 gün 9092 sayılı kararında: “Her biri ayrı bir tarih belgesi taş işçiliğimizin ve yazı sanatımızın güzel örneklerini teşkil eden eski mezar taşlarının yeni mezar yapmak amacı ile süratle tahrip edilmesinin, özellikle genel tarih açısından telafisi mümkün olmayan kayıplara neden olduğuna, geçmişe ışık tutan bu taşların korunmasının yasal zorunluluktan öte bir vatandaşlık görevi olduğuna, Kuleli Askeri Lisesi Komutanlığı asker taşlarını tespit ve koruma hususunda girişimlerde bulunmasının çok sevindirici bir tutum olduğuna, ancak sadece asker taşlarını tespit ve korunmasının Karacaahmet Mezarlığının korunması anlamına gelmeyeceğine, bunun yanında bugün tahribe uğramamış tüm eski mezar taşlarının Kültür Bakanlığı eski mezar taşlarının Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün yardımı ile Kuleli Askeri Lisesi, İstanbul Belediyesi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunca müşterek bir program altında tespit edilmesi, envanter fişlerinin hazırlanması, temizliğinin yapılması, eski bölümlerin etrafını çevirerek koruma altına alınmasına, yapılacak envanter çalışmalarının bölge bölge Kurulumuza getirilerek tescil edilmesine ve bu yerlerde yeni gömü yapılmamasına” karar verilmiştir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları İstanbul Bölge Kurulunun 27.11.1986 gün 2833 sayılı kararı da: “..458 ada, 8 parseldeki mezarlık sahasının iskan alanına dönüştürülmesinde, mezarlığa zarar vermemek ve mezarlıkla iskan alanı arasının bir duvarla ayrılması şartıyla sakınca bulunmadığına, ancak mer-i imar planında yeşil alan

olan bu yerin belediyesince iskan sahası olarak yeniden tanzim edilmesi halinde uygulama yapılabileceğine” karar verilmiştir.

33 pafta, 279 ada, 3 parseldeki Karacaahmet Türbesi yakınındaki izinsiz uygulamalara ilişkin Vakıflar Bölge Müdürlüğünün talebi üzerine alınan İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 05.04.1991 gün 3110 sayılı kararında: “Geçmiş tarihimizin en önemli belgelerini korumaya devam eden Karacaahmet Mezarlığı, adını verdiği Karacaahmet Türbesi yakınında, Karacaahmet Sultan Türbesini Onarma-Yaşatma Derneği tarafından yapılan müdahalenin, koruma prensiplerine aykırı olarak mezarların içine yapıldığı, buradaki mezar taşlarının kaldırılarak duvar kenarına konulduğu, Derneğin yazısı ekinde ise Büyük Şehir Belediyesince bu inşaata izin verildiği öğrenilmiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.03.1973 gün 7086 sayılı kararının 4. maddesine göre hareket edilmesine, söz konusu müdahalenin nasıl ve ne amaçla yapıldığını ivedi olarak Kurulumuza bildirilmesine, Kurulumuzca Karacaahmet Mezarlığı ile ilgili çalışma yapıldığından her türlü müdahalenin Kurulumuza haber verilmeden yaptırılmamasına” karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 03.05.1991 gün 3180 sayılı kararında;

“ 1- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 06.05.1961 gün 1571 sayılı kararı gereğince; İstanbul şehri içinde mevcut ve ölü gömülmediği için metruk olan mezarlıkları bu şehrin karakterini veren tarih parçaları olduklarının, bakımsızlıkları dolayısıyla güzel görülmemesi ileri sürülerek bunları kaldırılmalarının doğru olmadığını, bakılıp, temizlenerek ve mezarların düzeltilerek yeşil saha halinde muhafazaları gerektiğinin, kuruldan karar alınmadıkça hiçbir şekilde nakil veya tahriplere meydan verilmemesine,

2- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.04.1976 gün 9092 sayılı kararı uyarınca, her biri ayrı bir tarih belgesi olan, taş işçiliğimizin ve yazı sanatımızın güzel örneklerini teşkil eden eski mezar taşlarının yeni mezar yapmak amacı ile süratle tahrip edilmesinin, özellikle genel tarih açısından telafisi mümkün olmayan kayıplara neden olduğuna,

3- Ekli 1/5000 ölçekli haritada sınırları çizilen ve 286, 284, 279, 291, 295, 414, 462, 270, 271, kısmen 458, 296, 497, 336 sayılı adalarda bulunan Karacaahmet mezarlığının korunması gerekli Kültür ve Tabiat Varlığı olarak tescil edilmesine,

4- Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1973 gün 7086 sayılı kararının 4. maddesinin bu adalarda titizlikle uygulanmasına,

5- Karacaahmet Mezarlığında kurumaya yüz tutan ağaçları incelenerek tespit edilmesine, ağaçsız boş kısımlara yeni selvi ağacı dikilmesine, Orman Fakültesi Dekanlığı ile Mezarlıklar Müdürlüğünün bu projeyi müşterek olarak yürütmesine; 286, 284, 279, 291, 295, 414, 462, 270, 271, kısmen 458, 296, 497, 336 sayılı adalarda bulunan; kullanılmayan mezarlık alanlarının sit olarak ilan edilmesine, ilgili Belediyesince yeteri kadar doküman sağlanması (harita, fotoğraf, tekil veya gurup halinde ağaçların tespiti, gömülmeye kapalı, aile mezarlığı nedeniyle gömü yapılan ve gömüye yeni açılan kesimlerin hava fotoğrafları vb) ve Kurulumuza getirilmesinden sonra sitin gruplandırılabilmesine” karar verilmiştir.

458 ada, 1 parselin güney kısmına ilişkin İstanbul Büyük Şehir Belediye Başkanlığının 15.04.1993 gün 5822 sayılı yazısı üzerine alınan İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 05.08.1993 gün 6048 sayılı kararında: “ Karacaahmet Mezarlığının sit alanının daraltılması talebi ile Kurulumuza yapılan başvuru üzerine konunun değerlendirilebilmesi için doküman istenmiş, ancak geçen zaman içinde plan tadilinin Belediyesince yapılıp onaylandığı ve bilgi için Kurulumuza gönderildiği anlaşılmıştır. Bu planda 03.05.1991 gün 3180 sayılı karar ile en geniş sınırları ile tescil edilen bölgenin üzerinde korunması gerekli mezarlık alanı ile aradan geçen E-5 karayolu nedeniyle bütünleşmesinin artık mümkün olmadığına ve belediyesince de farklı fonksiyonda değerlendirilen alanın korunması gerekli sit alanı ile ilgisinin kalmadığı saptanmıştır. Sit kararının arazinin bu kesimi ile ilgili izinsiz uygulama ve gelişmeler sonucu anlamını yitirdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu bölge için sit tanımının kaldırılabilmesine” karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 22.07.1999 gün 11111 sayılı kararınca: “ Karacaahmet Mezarlığına ilişkin sunulan rölöve ile restorasyon projesinin uygun olduğuna, tarihi Karacaahmet Mezarlığının özgün izlenim değerinin giderek kaybolmaya yüz tutması nedeniyle mezarlık sınırlarından itibaren (yollara cephe veren sınırlar) 10 m. içinde mülkiyeti alınmış mezarların haricinde yeni defin yapılmamasına, mezarlık genelinde ise yeni yapılacak mezar taşlarının ve sofalarının ölçülerinin mevcut tarihi taşların ölçüsünün aşılmamasına, özgün tarihi mezarların özenle korunmasına, bu mezarların İstanbul Büyük Şehir Belediyesince tespitlerinin yapılarak Kurulumuza getirilmesine, 480 oda sicil numaralı proje müellifi Y. Mimar Hüsrev TAYLA'nın uygulamanın denetlenmesinden sorumlu tutulmasına” karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 13.09.2000 gün 11882 sayılı kararında: “ Karacaahmet Mezarlığına ilişkin Kurulumuza sunulan ana giriş kapısı projesinin uygun olduğuna; kapı kanatlarının demirden imal edilmiş olarak lokma parmaklıklı veya geometrik yıldız motifleri ile uygulanmasına” karar verilmiştir.

Yine İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 21.11.2002 gün 11966 ve 21.08.2001 gün 12430 sayılı kararı ile Karacaahmet Mezarlığının otopark ihtiyacı için sunulan 1/1000 ölçekli otopark projesi uygun bulunmuştur.

Karacaahmet Mezarlığı içinde, 279 ada, 1 parselde yer alan Karacaahmet Türbesi ile ilgili alınan kararlara gelince:

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 10.03.1973 gün 7033 sayılı kararında: “...Karacaahmet Türbesinin, gönderilen projesine uygun olarak Eski Eserler ve Müzeler Müdürlüğü İstanbul Rölöve ve Anıtlar Şube Müdürlüğü elemanları nezaretinde tadil ve onarılmasında sakınca bulunmadığına” karar verilmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 31.07.1987 gün 3832 sayılı kararında: “...Karacaahmet Sultan Türbesinin projesine göre restore edilmesinde sakınca bulunmadığına” karar verilmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 24.01.1991 gün 2822 sayılı kararında; ‘‘...Karacaahmet Türbesinin arkasında Kurulumuzdan izni olmadan yaptırılan inşai faaliyetlerin durdurulmasına, söz konusu bu inşaatın hangi amaçla yaptırıldığıнын Kurulumuza bildirilmesine, inşaatın vaziyet planının Kurulumuza getirilmesine, konunun Kurulumuzda görüşüldükten sonra alınacak karar doğrultusunda gerekli işlem yapılabileceğine’’ karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 05.08.1992 gün 4957 sayılı kararında: ‘‘...279 ada, 1 parselde bulunan Karacaahmet Sultan Türbesi bahçesinde, mevcut durumu gösteren rölöve projesinin hazırlanmasına, mezar, mezar taşı, kitabe vb hususların rölöve de gösterilmesine, restorasyon projesinde, ayrıntılı vaziyet planının da çizilerek Belediyesi kanalı ile Kurulumuza getirilmesine’’ karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 04.03.1993 gün 5664 sayılı kararında: ‘‘...279 ada, 1 parselde bulunan Karacaahmet Sultan Türbesi bahçesinde yapılmak istenen uygulamalara ait, proje sınırları içinde kalan alanda, halen mevcut mezarların belgelenmesine, kaldırılması halinde yerine inşaat yapılmasına izin verilmesi gibi bir sorumluluk söz konusu olduğundan, kaldırılmak istenen mezarlara ait her türlü yasal işlemlere ilişkin bilgi ve belgelerin, parseli ayrıntılı olarak tanıtan fotoğraflar ile birlikte Kurulumuza iletilmesi ve Kurul üyelerince yerinde inceleme yapılmasından sonra konunun değerlendirilebileceğine’’ karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 21.04.1994 gün 6652 sayılı kararında: ‘‘...279 ada, 1 parselde bulunan Karacaahmet Sultan Türbesi bahçesinde yapılmak istenen uygulamalara ait, 04.03.1993 gün 5664 sayılı kararı ile, yeni mezar yerleri ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin sunulduğu görüldüğünden, aynı karar gereğince konunun kurul üyeleri tarafından yerinde incelenerek sonuçlandırılmasına’’ karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 09.06.1994 gùn 6813 sayılı kararında: “...279 ada, 1 parselde gerek yapılan gerekse gerçekleştirilmesi istenen dñzenlemenin Karacaahmet Mezarlığı ile ilgili bir imar plan tadilatı konusu dñzeyinde bulunduğuna, bu nedenle konunun Belediyesince değerlendirilerek, imar planı dñzenlemesi şeklinde Kurulumuza iletilmesine” karar verilmiştir.

İstanbul III Numaralı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 06.09.1995 gùn 7622 sayılı kararında: “...Karacaahmet Mezarlığının tarihsel ve doğal nitelikleriyle korunması ve kullanıma dñnük gñncel ihtiyaçların da bu niteliklerin korunmasına òzen gñsterilerek karşılanabilmesini hedefleyen ve Kurulumuzun 09.06.1994 gùn 6813 sayılı kararıyla istenmiş olan yeni imar plan çalışmalarının ivedilikle sonuçlandırılmasına ve Kurulca Karacaahmet ve çevresine ilişkin sñz konusu yeni plan onaylanıncaya kadar mezarlık alanında herhangi bir uygulama yapılmayacağına, gereğinin Anakent ve İlçe Belediyesince yapılmasına” karar verilmiştir.

5.2 MEZARLIĞIN TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ

5.2.1 Mezarlık Adaları ve Parselleri

Karacaahmet Mezarlığı 12 adadan müteşekkil olup toplam 589.752,97 m² alana sahiptir. Bahse konu olan ada kadastral ada olarak değil mezarlık idaresinin mezar yerlerini kolaylıkla bulunabilmesi adına düzenlemiş olduğu adalardır. Adalar kuzey-güney doğrultusunda 8., 9., 10., ortada 6., 7., 1., 2., 3., 11. ada, sonra 4., 5. ve en son da 12. ada şeklinde yerleşmiştir. Anlaşılacağı üzere ada numaraları birbirini takip etmemektedir. Mezarlığın 11. adası hariç diğer tüm adaları sıra statüsündedir.

Mezarlığın merkez denecek kısmı batıda Dr. Eyüp Aksoy Caddesi, kuzeyde Nuh kuyusu caddesi, doğuda Seyit Ahmet Deresi sokak ve güneyde D-100 karayolu ile çevrilidir. Görünümde tek parça olan ve 1., 2., 3., 4. ,5. adalarını sınırlayan bölümü mezarlığın yüzde 71 'ni kapsamaktadır. Merkezde yer alan adalar konutlarla hemen hiç temas etmemektedir. Mezarlığın diğer adaları da bu merkez kısımda yer alan adalara yakın yerlerde bulunmaktadır. Ancak bu adaların etrafında araç yolları veya sokaklar ya da konutlar yer almaktadır. Mezarlık adaları birbirinden farklı şekil ve boyutlardadır. En büyük boyutlu adası mezarlığın doğusundan güneyine doğru yerleşmiş olan 4. adasıdır ki bunun mezarlığa oranı yüzde 26,67'dir. En küçük adası ise 6. ada olup bu adanın mezarlığa oranı ise yüzde 0,77 'dir.

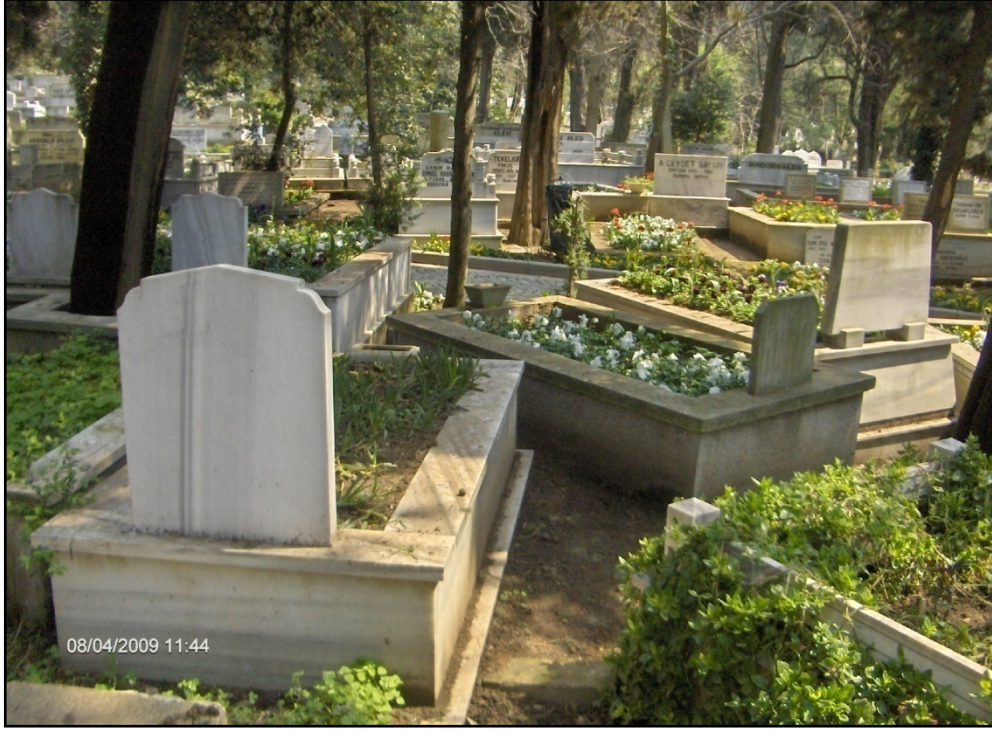
Mezarlık adalarının tamamına yakın bölümünde mezar içi yollar bulunmamasından dolayı sirkülasyon ada etrafındaki araç yollarından sağlanmaktadır. Adalar içerisinde farklı büyüklük sayı ve şekillerde tahsislerin yapıldığı görülmektedir. Mezarlar adalar içerisine rast gele serpiştirilmiş görüntüsü vermektedir. Mezarlar birbirilerinin önüne ve arkasına düzensiz yerleştirilmiş, bazı noktalarda yer edinebilme adına sıfır noktasına kadar sıkıştırılmıştır. Mezarlıkta tek kişilik, iki kişilik, daha fazla sayıdaki aile kabirleri, çocuk kabirleri için ayrı adalar tasarlanmamış mezarların hepsi iç içe karışmış haldedir. Mezarlıktaki düzensizliğin en büyük sebebi yapılan bu yanlış tahsislerdir (Şekil 5.70).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.70 : Farklı ölçüdeki tahsislere örnek mezarlığın marmaray şantiyesi yanındaki hava görüntüsü

Mezarlıktaki mezarların yerlerini gösterir fiziki numaraları bulunmamaktadır. İdarece verilen mezar numaraları cenazelerin yıllar bazında mezarlığa geliş sırasına göre cenaze kayıt defterindeki kayıt sıra numarasıdır. Mezarlık adalarına ne kadar defin yapıldığı, fiziken ne kadar mezar yeri olduğu ve kayıttaki bir mezarın adanın neresinde olduğu bilinmemektedir. Mezarlıkta parsel sistemi bulunmadığından mezar yerlerinin mezar sahiplerince gösterilmesi ve muhafaza edilmesi istenmektedir. İdarece beyanın kontrol sistemi ise ada ile tahsis belgesindeki ada numarasının karşılaştırılması, tahsis edilmiş mezar adedi ve ölçüsü, baş taşında yazılı olan isimler gibidir. Mezarlıkta düzen adına geliştirilmiş tek unsur kible yönüdür. Mezarlar adalar içinde çoğunlukla kibleye uygun yerleştirilmiş olsa da yer edinebilme adına aksi durumda olanlarda az değildir (Şekil 5.71)

Şekil 5.71 : Yanlış Kible Yönü

Mezarlığın 1. adası; 68.683,55 m² (yüzde 11,65) olup kuzeyde Nuh Kuyusu caddesi, batıda Dr. Eyüp Aksoy caddesi, doğuda Şakir' in Camii ile 2 nolu ada, güneyde ise 5 nolu ada ile çevrilidir. Mezarlıkta takriben 13.736 adet mezar yeri bulunmaktadır. Bu alana bugüne kadar ne kadar defin yapıldığı bilinmemektedir. Güneyinde yer alan ve eskiden miskinler tekkesi olarak adlandırılan bölümde Cami, çeşme, hastalar için oda hamam, yemekhanenin yer aldığı külliye yer almaktaydı.

Mezarlığın 2. adası; 48.222,47 m² (yüzde 8,18) olup kuzeyde Şakir' in Camii, batıda 1. ada, güneyde 5. ada, doğuda 3. ada ile çevrilidir. 3. ada ile arasında mezarlığın ana aksını teşkil eden yol bulunmaktadır. Mezarlığın dört tarafında araçlar için yol bulunmaktadır. Mezarlığın yaklaşık orta kesimine gelen, Şehitlik Camii arkasındaki yol mezarlığın 1. adasına kadar ilerlemektedir. Mezarlığın bu adasında parselasyon sistemi bulunmamakla beraber takriben 9.645 adet mezar yeri bulunmaktadır. Bu alana bugüne kadar ne kadar defin yapıldığı bilinmemektedir. Bu adanın 5. adaya bakan kısmında Şehitlik Camii ve Şehitlik Namazgâhı yer almaktadır.

Mezarlığın 3. adası; 51.250,16 m² (yüzde 8,69) olup Nuh kuyusu caddesine bakan kuzey bölümünde Halil TÜRKKAN İlköğretim Okulu ile TEAŞ müdürlüğü, doğusunda seyit Ahmet deresi caddesine bakan nispeten boş bir arazi, güneyinde 4. ada, batısında ise 2. ada ile sınırını teşkil eden mezarlığın ana aksı bulunmaktadır. Mezarlığın dört tarafında araçlar için yol bulunmaktadır. Ana girişten başlayıp duvar boyunca okulun güneyinden devam eden araç yolu 11. adaya çıkmaktadır. Yine mezarlığın ana aksından 4. adaya doğru bu adayı kuzeyden güneye bölen başka bir araç yolu bulunmaktadır. Mezarlığın bu adasında parselasyon sistemi bulunmamakla beraber takriben 10.250 adet mezar yeri bulunmaktadır. Bu adanın 4. adaya bakan güney kısmında havuzlu dört yol meydanı yer almaktadır.

Mezarlığın 4. adası; 157.263,06 m² (yüzde 26,67) olup mezarlığın en büyük adasıdır. Kuzeyde 3. ada, batısında 5. adayla sınırını oluşturan ana aks, doğusunda ve güneyinde ise tır garajı yer almaktadır. Mezarlığın doğu tarafındaki tır garajı hariç araçlar için yol bulunmaktadır. Bu adada takriben 31.452 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 5. adası; 93.755,41 m² (yüzde 15,90) dir. Kuzeyinde 1.ve 2. adalar, batısında Dr. Eyüp Aksoy caddesi, güneyinde D-100 devlet karayolu, doğusunda 4. ada yer almaktadır. Bu adada takriben 18.751 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 6. adası; 4.515,19 m² (yüzde 0,77) dir. Kuzeyinde 7. ada, doğusunda Dr Eyüp Aksoy caddesi, güneyinde İsfalt ve diğer şantiye alanları, batısında Üsküdar Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü yer almaktadır. Bu adada takriben 903 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 7. adası; 22.269,45 m² (yüzde 3,78) dir. Kuzeyinde duvar dibi diye de adlandırılan mezarlığın 8. adasına bakmakta iki ada arasından Tıbbiye ve Nuh kuyusu caddelerini birleştiren kavşak bulunmaktadır. Güneyinde 6. ada, batısında Dr Eyüp Aksoy caddesi yer almaktadır. Bu adada takriben 4.454 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 8. adası; 54.151,64 m² (yüzde 9,18) dir. Kuzeyde Tunusbağı Caddesi, batısında Tıbbiye caddesi, güneyinde Tıbbiye ve Nuh Kuyusu caddelerini birleştiren kavşak, doğusunda Tunus bağı caddesi yer almaktadır. Bu adada takriben 10.830 adet mezar yeri bulunmaktadır.17 Ekim 1975 tarihinde 23.000 eski mezar sayılmıştır (Gölpınarlı 1975)

Mezarlığın 9. adası; 29.455,07 m² (yüzde 4,99) dir. Kuzeyde İnadiye mescidi sokak, batısında Tunusbağı caddesi, güneyinde Dr. Eyüp Aksoy caddesi ile Nuh Kuyusu caddelerini birleştiren kavşak, doğusunda Gündoğumu caddesi yer almaktadır. Bu adada takriben 5.891 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 10. adası; 30.290,93 m² (yüzde 5,14) dir. Kuzeyinde mezarlık sokak, batısında Gündoğumu caddesi, doğusunda Balcılar yokuşu, güneyinde Nuh kuyusu caddesi ile çevrilidir. Bu adada takriben 6.058 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 11. adası; 17.207,68 m² (yüzde 2,91) dir. Kuzeyinde Seyit Ahmet sokak, batısında Seyit Ahmet deresi sokak, doğusunda Türkan sabancı Görme Özürlüler Okulu, güneyinde Seyit Ahmet mezarlığı yer almaktadır. Bu adada takriben 3.441 adet mezar yeri bulunmaktadır.

Mezarlığın 12. adası; 12.688,63 m² (yüzde 2,15) dir. Kuzeyinde Şekercioğlu Sokak, batısında lambacı sokak, doğusunda ağaçlık, güneyinde Emlak konutları yer almaktadır. Bu adada takriben 2.534 adet mezar yeri bulunmaktadır

Tablo 5.24 'de Karacaahmet mezarlığın kadastral pafta, ada, parsel numaraları ile ölçüleri verilmiştir.

Tablo 5.24 : Karacaahmet mezarlığının kadastral durumu

ADA	ALAN (m ²)	PAFTA	ADA	PARSEL	MAHALLE	İLÇE
1	68.683,55	49	458	32	Arakiyeci Hacı Mehmet	Üsküdar
2	48.222,47	49	458	32		
3	51.250,16	49	458	32		
4	157.263,06	49	458	32		
5	93.755,41	49	458	32		
6	4.515,19	49	295	2	Selimiye	Üsküdar
7	22.269,45	49	291	1	Selimiye	Üsküdar
			293	4		
			294	1		
			295	1-3		
8	48.899,34	33	286	1	Ahçıbaşı	Üsküdar
8B	5.252,03	33	336	3	İhsaniye	Üsküdar
9	29.455,07	33	284	1	Ahçıbaşı	Üsküdar
			414	1		
10	30.290,93	33	270	1	Ahçıbaşı	Üsküdar
			271	1		
			277	1		
			279	1		
			462	1		
11	17.207,768	203	1129	8	Barbaros	Üsküdar
		169	1164	20		
12	12.688,63	155	1083	2	Koşuyolu	Kadıköy
TOPLAM	589.752,97					

Kaynak: İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü kayıtları

5.2.2 Mezarlık Parselleri

Karacaahmet mezarlığının Seyit Ahmet deresi üzerindeki 11. adası mezarlığın tek parselli bölgesidir.

Hava fotoğrafında mezarlığın bu kısmı da eski olmasına rağmen üzerinde mezar yapıları görülmemektedir. Mezarlığa kuzey tarafında yer alan tek kapıdan girilebilmektedir. Mezarlık kuzey noktasından güneyine doğru hafif meyillidir.

Kapıdan en güneyde yer alan mezarlara yaklaşık 250 m mesafe bulunmaktadır.

Ana aks olarak değerlendirebileceğimiz bu yol yer yer 2–2,5–3,5 m gibi değişiklik göstermektedir. Kapıdan 150 m sonra sola doğru 2,5 m ‘lik genişlikte 45 m uzunlukta çıkmaz bir sokak bulunmaktadır. Bu noktadan 75 m sonra küçük araçların dönebileceği 4 m yarıçaplı küçük bir meydancık bulunmaktadır. Mezarlık adası kendi içerisinde parsellere, parsellerde numaralarla mezar yerlerine ayrılır. Parsel planı bulunmasına rağmen artan mezar talepleri üzerine parsel sonunda peyzaj için bırakılmış alanlar parsel planına sonradan eklenerek ve farklı ölçüler verilerek uzatılmış. Mezarlıkta parsel planı yapılırken mezarlığın duvarları boyunca iç tarafını dolaşacak bir yol bırakılmamış, mezarlık adeta son noktasına kadar mezar bölümleri olarak tasarlanmıştır. Mezar tahsislerinde aile ya da çocuklar için ayrı bir alan düşünülmemiştir. Genelde 1,5x 3,0 m ölçüsünde yani lahit ölçüsünde verilmiş olmasına rağmen mezarının içini lahit olarak yaptırmayanlarda vardır. Ancak bir insan boyunun 2 m olduğunu düşünürsek insanlara peyzaj ve donatı imkanı verilmesine rağmen yaklaşık boydan bir m olan kısmı mezar sahiplerince hakları zayi olup kaybolmaması adına betonla çevrilmiştir. Mezarlığın 1966 yılı hava fotoğrafından da görüleceği üzere o dönemlerde dikili olan ağaçlardan başka yetişmiş ağaç günümüzde sanki bulunmamaktadır (Şekil 5.72), (Şekil 5.73).

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.72 : Mezarlığın 11. adasının 2005-2007 hava fotoğrafı

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.73 : Mezarlığın 11. adasının 1966 hava fotoğrafı

1986' dan sonra düzenlenmiş olan mezarlıkta yeni tarihli ilk gömüler 1987 yılında yapılmıştır. Gömü sıraları kuzey - güney doğrultusunda mezar yapılarına ve mezarlığa göre uzunlamasına planlanmıştır.

Mezarlıkta parsel planını gösterir harita bulunmadığı gibi parsel numaralarını gösterir tabelalarda bulunmamaktadır. Mezar parsellerini arazide renk ya da doku özelliği ile ayıracak bir düzenleme yapılmamıştır. Kible yönü Karacaahmet mezarlığında kısım kısım değişiklik gösterse de 11.adadaki kible yönü doğru tespit edilmiştir.

Mezarların baş veya ayak uçları tarafında genelde 0,5 m ile 1 m arası yaya ulaşım yolu bırakılmıştır. Karacaahmet mezarlığın eski bir mezarlık olmasından dolayı tasarım ilkelerine uyması doğal olarak beklenemez.

5.2.3 Mezarlık Girişleri

Karacaahmet mezarlığının 1., 2., 3., 4. ve 5. adalarının bulunduğu büyük parçasında 6 araç girişi ve 6 yaya girişi bulunmakta iken 11. adasında 1 araç girişi ve kullanılmayan 2 yaya girişi, 12. adasında 1 araç ve kullanılmayan 3 yaya girişi bulunmaktadır. Mezarlığın 6., 7., 8., 9. ve 10. adalarına araç girememekle beraber 6. adasında 2, iki parçadan oluşan 7. adasında 12, iki bölümden oluşan 8. adasında 21, 9. adasında 11, 10. adasında 14 yaya girişi bulunmaktadır (Tablo 5.25). Şekil 5.74 'de araç girişleri gösterilmiştir.

Mezarlığın hiçbir girişinde mezarlık adının ve isim ya da kapı numarasının yazılı olduğu tabela veya cadde den yön gösterir tabelası mevcut değildir. Mezarlığın sadece müdür yardımcılığının bulunduğu bölgede 3 tabela ile hizmet binası tarif edilmektedir. Mezarlığın caddeye bakan birkaç adasının dışında ada numaraları giriş kapıları yanında kısmen bulunmaktadır.

Tablo 5.25 : Mezarlık yaya ve araç girişleri

Mezarlık Adaları	Yaya girişi	Araç girişi
1, 2, 3, 4, 5	6	6
6	2	
7	12	
8	21	
9	11	
10	14	
11	2	1
12	3	1
Toplam	71	8

Şekil 5.74 : Mezarlıktaki araç girişlerini gösterir 2005-2007 hava fotoğrafı

Mezarlığın en önemli girişi Nuh kuyusu caddesi üzerinde bulunan girişidir (Şekil5.75). Mezarlığın bu girişi aktif olarak araç ve yayalar tarafından kullanılmasına rağmen ışıklı trafik noktası bulunmamakta, ayrıca yayalar için ayrı bir girişte tasarlanmamıştır. Nuh kuyusu caddesine katılım ve caddeden mezarlığa giriş için bir trafik düzenlemesi bulunmamaktadır. Sadece orta refüjden mezarlığa dönüş için bırakılmış yarım şerit ve sola dönülebilir tabelası mevcuttur. Altunizade tarafından gelen araçlar kontrolsüz bir şekilde bu girişi kullanmak ister iken mezarlık çıkışından Harem istikametine dönecek araçlarla, harem istikametinden gelip bu yolu ve mezarlık girişini kullanmak isteyen araçlar çoğunlukla tehlike altında kalmaktadır. Bu giriş noktası önünde yer alan 5 m 'lik dar sahanlık aynı zamanda sola dönülebilir tabelasını u dönüşü olarak algılayan araç sahipleri tarafından manevra sahası olarak kullanılmaya çalışılmaktadır. Kapı girişinde 24 m² lik güvenlik kulübesi varsa da sadece kolonlar arasına bakan yüzünde pencere bulunmaktadır.

Şekil 5.75 : Mezarlığın Nuh Kuyusu Caddesi giriş ve kapısı

Bu kapı girişi 1 m genişliğindeki 4 ayak üzerine oturtulmuş modern bir görüntü verir iken kolonlar arasının 6,40 m olup dar bırakılması giriş ve çıkışlara menfi tesir etmekte araçları ve yayaları tehlikeli bir şekilde karşı karşıya bırakmaktadır. Özellikle büyük araç giriş çıkışlarında yol tamamen kapanmaktadır (Şekil 5.76).

Ana girişin imkân olmasına rağmen Camii ile kapı üstündeki kolon yüksekliğinin 4,80 olduğu ferforjeli kubbenin simetri ve uyum görüntüsü vermesi kaygısı ile kapının dar bırakılmış olması yıllar boyu sıkıntı ve problemlerin devam edeceği ciddi bir mimari tasarım hatasıdır.

Caminin altında hizmet verecek cenaze araçları için tasarlanmış ring yolu ve bu girişe bakan tarafı Camii tarafında bulunan kolon aralarının 4,50 m gibi dar tutulmasından dolayı kullanılmadan önemli ölçüde işlevini yitirmiştir.

Kapının yol genişliğini kapatacak şekilde ferforje desenli otomatik motorlu raylı kapı bulunmaktadır.

Şekil 5.76 : Mezarlığa araç ve yaya girişi müşterek

Dr. Eyüp Aksoy caddesinin üzerinde araç girişi; Bu yol girişinden caddeye araçlar daralan keskin bir biçimde ve azalan eğimle sola dönük çıkmakta cadde üzerindeki soldan gelen araçlar zor görülebilmektedir. Kapının yola bakış açısı yanlış verildiğinden bu sorunun giderilebilmesi için müdür yardımcılığınca orta refüje ayna konulmuştur. Dr. Eyüp Aksoy caddesinden mezarlığa giriş için tek seferde yeterli dönüş yarıçapı bulunmadığından araçlar bir kaç manevra ile dönebilmekte, bu durum arkadan yoğun trafiğin seyrettiği saatlerde tehlike arz etmektedir (Şekil 5.77).

Şekil 5.77 : Mezarlığın Dr Eyüp Aksoy caddesinin üzerinde araç girişi

Girişte kanatlı lokma desenli demir kapı bulunmakta yola göre 3,50 m yüksekliğindeki mezarlık duvarlarına doğru açılmaktadır. Çift kanatlı kapı 1,5 m yüksekliğinde olup 4,20 m yüksekliğinde bulunan kapı kolonlarına bağlıdır. Giriş kapıda 5,7 m ile başlamakta ileriye doğru 6–6,5 m' ye kadar genişlemektedir. Akşamları bu kapı diğerleri gibi araç geçişine kapatılsa da yüksekliği art niyetli yaya kişiler için yeterli değildir.

Mezarlığın yayalarca en çok kullanılan Fethi Ahmet Paşa girişinde bulunan 8 nolu adasının girişi, giriş kapısının arkasına eski tarihlerde yapılmış yanlış gömülerden dolayı dar bir şekilde caddeye çıkmaktadır. 1,55 m 'lik genişliği bulunan girişin lokma desenli kapısı 1,5 m' dir. Duvar yüksekliği 2,35 m' dir. Aynı girişin Çiçekçi Camii çıkışında ise giriş olmasına rağmen kapı bulunmamaktadır (Şekil 5.78).

Şekil 5.78 : Yayaların en çok kullandığı 8. ada girişinde kapı var çıkışında yok

Mezarlığın çok sayıda girişi kapısız olup daha önceki yıllarda yapılan yanlış gömülerden dolayı girişler genelde yaya yolunu kesmeyecek şekilde içeriden basamaklı yapılmıştır. Sahanlığı 90 cm, basamak genişliği 30 cm, basamak derinliği 20 cm' dir. Buradaki duvar yüksekliği 2,50m, basamakların toplam yüksekliği 1,10 m' dir. Basamaklar yanında korkuluk bulunmamaktadır. Duvar parmaklıklarının yüksekliği 102 cm, iki parmaklık arası boşluk 13 cm' dir. Parmaklık kalınlığı 20 cm' dir (Şekil 5.79).

Şekil 5.79 : 7. adanın merdivenli girişi

Yine yanlış gömülerden dolayı oldukça dar bırakılmış dik yaya girişleri de mezarlıkta çok sayıda bulunmaktadır (Şekil 5.80).

Şekil 5.80 :7. adanın merdivenli diğer bir girişi

Mezarlığın 5.adasının girişi 7 m genişliğinde olup araç yoluna direkt bağlanmamaktadır. Araçlar için yeterli dönüş yarıçapı bulunmakta olup oldukça geniş sahanlığı araç ve yaya seyri için güvenlidir. Çift kanatlı demir kapının yüksekliği 2 m' dir. Betonarme duvar 1,6 m olup üstündeki korkuluk ise 1,5 m' dir (Şekil 5.81).

Şekil 5.81 : Mezarlığın 5. ada girişi ve sahanlığı

3. ada girişi; 3,40 m genişliğinde, yüksekliği 2,6 m olup kapı yüksekliği 1,6 m' dir. Kapılar çift kanatlı olup lokma desenlidir (Şekil 5.82).

Şekil 5.82: Mezarlığın 3. ada girişi

Kapıdan 5,5 m sonra kuzeyden istikametindeki Seyit Ahmet sokaktan güneye doğru inen ve alt tarafta bulunan tır garajının kamyonları tehlikeli bir şekilde geçmektedir (Şekil 5.83).

Şekil 5.83 : 3. ada girişinin Seyit Ahmet sokakla bağlantısı

Mezarlığın 12. ada girişi; 5,9 m olan girişte sürgülü bir kapı bulunmaktadır. Yaya kaldırımını da bölen girişin 6 m sahanlığı vardır. Yeterli dönüş yarıçapı bulunmaktadır. Taş duvarın yüksekliği 1,70 m olup onun üstünde basit korkuluk 85 cm'dir (Şekil 5.84).

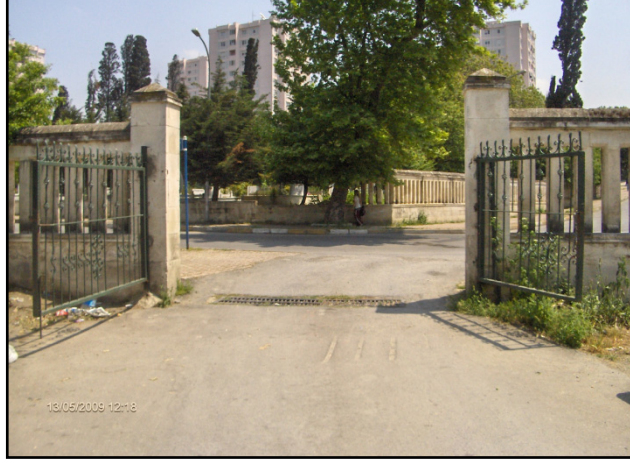
Şekil 5.84 : Mezarlığın 12. ada girişi

Mezarlığın 11. ada girişi; giriş genişliği 3,9 m olup girişin sahanlığı bulunmadığından yola direkt çıkış yapılmaktadır. Duvar yüksekliği 2,10 m, kapı yüksekliği 1,50 m' dir. Kapı lokma desenlidir (Şekil5.85).

Şekil 5.85 : Mezarlığın 11. ada girişi

Mezarlığın 4 ada girişi; genişlik 3,8 m olup, ferforjeli kapı yüksekliği 1,8 m, duvar yüksekliği 3,7 m yüksekliğindedir. Sahanlık kapı girişindeki yaya genişliği olan 3 m kadardır (Şekil 5.86).

Şekil 5.86 : Mezarlığın 4. ada girişi

Mezarlığın 7. ada girişi; 1,3 m genişliğinde, duvar yüksekliği 2,05 m, kapı yüksekliği 1,20 m' dir. Demir kapı lokma motifli olup iki kanatlıdır (Şekil 5.87).

Şekil 5.87 : Mezarlığın 7. ada kontrollü girişi ve kapısı

Mezarlığın 7. adasının diğer girişi olan Dr . Eyüp Aksoy caddesinin kuzeyindeki yer alan giriş'te mezarlıktaki kontrolsüz girişlere örnek olarak verilebilir. Giriş 0,63 m genişliğinde oldukça dar olup kapısı bulunmamaktadır. Duvar 2,36 m yüksekliğindedir. Şekil 5.88 'de 7. adanın kontrolsüz girişi gösterilmektedir.

Şekil 5.88 : Mezarlığın 7. adasına kontrolsüz giriş

Mezarlığın 10. ada girişi; gündeğümü caddesinin kuzeyinde yer alan bu giriş 1,45 m genişliğinde olup duvar yüksekliği 2,38 m' dir. Kapısı yoktur (Şekil 5.89).

Şekil 5.89 : Mezarlığın 10. ada girişi

Mezarlığın 8. ada girişi; Tunus bağı caddesine bakan girişi 2,55 m genişliğinde olup 2,30 m duvar yüksekliği bulunmaktadır. Kapı lokma motifli olup iki kanatlıdır (Şekil 5.90).

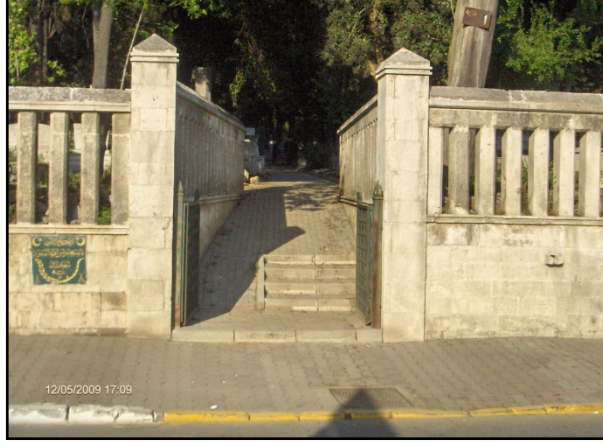
Şekil 5.90 : Mezarlığın 8. adasının Tunus bağı girişi

9. ada girişi; Tunus bağı caddesine bakan giriş 2,6 m genişliğinde, duvar yüksekliği 2,3 m, lokma desenli kapının yüksekliği 1,8 m 'dir (Şekil 5.91).

Şekil 5.91 : Mezarlığın 9. ada girişi

1 ada girişi; Dr. Eyüp Aksoy caddesine bakan adanın en kuzeyindeki yaya girişi 2,45m genişliğindedir. 1,8 m kapı yüksekliği, 3,2 m duvar yüksekliği bulunmaktadır. 2 kanatlı kapısı, lokma desenlidir. Bu girişte merdivenle beraber rampada yer almaktadır (şekil 5.92).

şekil 5.92 : Mezarlığın Dr. Eyüp Aksoy caddesinden 1. adaya giriş

Mezarlıklar Müdür Yardımcılığı girişi; Dr Eyüp Aksoy caddesine bakan giriş 11 m çıkış 5,5 m devamında ki yaya kaldırımı 2,7 m' dir. Kapı bulunmamaktadır. Kadıköy tarafından gelen araçlara geçiş imkanı tanıyacak şekilde yarım şerit bırakılmıştır. Trafik işaretleri bulunmaktadır (şekil 5.93).

şekil 5.93 : Dr. Eyüp Aksoy caddesinden Müdür Yardımcılığına giriş

Mezarlık girişlerinin istenilen standartlarda olmadığı açıktır. Mezarlık girişlerinin sonradan yapıldığı ancak mecburiyetten açılmış girişlerin bile zamanla yanlış gömüler neticesinde iyice daraltıldığı ve fonksiyonlarını yitirdiği görülmektedir.

5.2.4 Mezarlık Duvarları

Antik dönemden günümüze, önemli yapıtların özenle seçilen malzemelerle yapılması mimarlık geleneğidir. Anadolu'nun birçok ören yerinde rastlanan tapınak, tiyatro gibi anıtlar iri boyutlu, dayanıklı taşlarla yapıldıkları için günümüze kadar gelebilmişlerdir. Mimar Sinan İstanbul'un genel görünümünü etkileyen Şehzade, Süleymaniye, Mihrimah Sultan külliyelerini, Osmanlı döneminde Bakırköy çevresinde çıkarılan küfeki taşının yoğun ve homojen tabakalarından hazırlanan bloklarla inşa etmiştir (Rölöve teknikleri ders notları 2009).

Eski tarihlerde Karacaahmet mezarlığının bir kısmında duvar yok iken diğer kısımlarda ise mezarlık taş duvarlarla çevrilmiştir (Şekil 5.94), (Şekil 5.95), (Şekil 5.96).

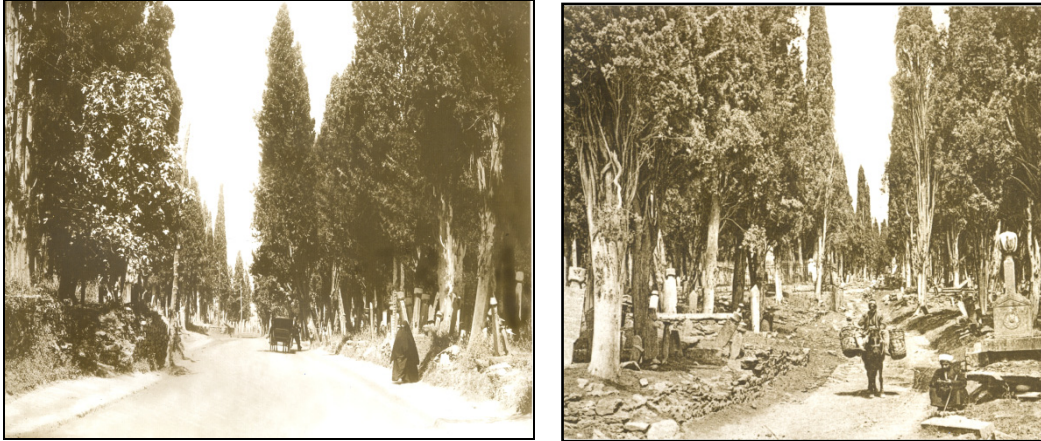
Kaynak: Çiftçi,M.,(2006) Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar, Üsküdar Araştırmaları Merkezi yayın no:20, Tarihi mirası koruma dizisi 1, s : 241

Şekil 5.94 : Fethi Ahmet Paşa Camii ile Karacaahmet Türbesine bakan mezarlık kısımları

Kaynak: Çiftçi,M.,(2006) Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar, Üsküdar Araştırmaları Merkezi, yayın no:20, Tarihi mirası koruma dizisi 1, s : 251,240

Şekil 5.95 : Fethi Ahmet Paşa Camiinden 1. adaya bakış ve Fethi Ahmet Paşa Camii arkası mezarlık arası yol ve duvarları

Kaynak Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar, s: 252 ,258

Şekil 5.96: İbrahim ağa yolundaki ve Merkez adalardaki duvarlar

Günümüzde Karacaahmet mezarlığının 9.650 m olan dış duvarlarının büyük bir kısmı 1990'lı yıllarda küfeki taşı ile hazırlanmış duvarlarla çevrilidir (Şekil5.97) (Şekil 5.98).

Şekil 5.97 : 9.ve 10. ada duvarları

Şekil 5.98 : 1. ada duvarı

Mezarlığın bazı bölümlerinde farklı duvar uygulamaları da görülmektedir Şekil(5.100)

Şekil 5. 99 : 5. adada beton duvar ve 7. adada kayrak ve tuğlalı uygulama

Şekil 100'deki 5. adada ki bu beton duvar eski duvarın yerine yapılmıştır. Bu duvarın arkasına ilçe belediyesinin ilçesinden toplayarak 2005 yılında getirdiği moloz ve atık maddeleri yığılması neticesinde eski taş duvar fazla dayanamayarak yıkılmış nihayetinde duvarın arkasındaki atıklar aşağıda yer alan mezarların üstüne akarak mezarlara zarar vermiştir.

Zamanla eskiyen duvar bölümleri tehlike arz etmesine rağmen yenilenmedikleri görülmektedir. Resimde görülen 5. adanın batı duvarı tuğla ve briketten yığılma yapılmış ancak yıkılması ve yenilenmesi gerekir.

Şekil 5.100: 5. adanın batı duvarları

Mezarlığın özellikle 12 adanın emlak konularına bakan kısmında emlak konutları site yönetimini site bahçelerine yer kazanabilme adına mezarlığın taşıyıcı özelliği bulunmayan mevcut eski taş duvarının üzerine yığma 8–10 m ‘lik duvar çıkmışlardır. Duvarın kendi bahçelerine bakan kısmına spor ve oyun aletleri konulmuş ancak zamanla bu duvarda yer yer patlamalar ve bel vermeler görülmüş durum oldukça tehlike arz etmektedir (Şekil 5.101).

Şekil 5.101: 12.adanın emlak konutlarına bakan kısmı

Mezarlığın tır garajına bakan 4. adanın doğusundaki eski duvarın üzerine bina inşa edildiği görülmektedir (Şekil 5.102).

Şekil 5.102 : 4. adanın doğu duvarları

5. ada duvarı, yukarısında zamanla oluşmuş şevi tutmakta zorlanmakta çoğu yerde duvarda ayrılma ve patlamalar görülmektedir (Şekil 5.103).

Şekil 5.103: 5. adanın güney duvarları

Mezarlıklar mevzuatına göre mezarlık duvarlarının hariçten insan ve hayvan girmesini engellemesi adına 2 m' den aşağı olmaması gerekir. Mezarlığın çok sayıda kontrolsüz girişi bulunması nedeniyle genelde 2,5 m olan duvar yükseltisi bir anlam ifade etmektedir.

Tarihçi Yazar Necdet İÇLİ tahribin, taş hırsızlığı ve kıyımının bütün şehir mezarlıklarının etrafına mezarların görünmeyeceği sistemde yüksek duvarların yapılmasıyla daha da kolay hale geldiği, bunun hem estetik olmadığını hem de sakıncalı olduğunu, görülmek için yapılmış mezar taşları görülmesin diye bütün mezarlılığın 2 m boyunda taş duvarlarla çevrildiğini belirtmektedir (Çetintaş 2007).

Mezarlığın mevcuttaki parmaklıklı duvarı bu yöndeki eleştiriyi hak etmemektedir. Mezarlık duvarları İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun proje onayıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesince 1999–2000 yıllarda yaptırılmıştır. Duvar dini inanışlar gereği içeriği göstermektedir. Mezarlığın duvar parmaklıklarının yüksekliği 102 cm, iki parmaklık arası boşluk 13 cm’ dir. Parmaklık kalınlığı 20 cm’ dir Duvarın parmaklıklı olmasında amaç sadece kişilerin mezarlık yakınından geçerken mezar taşında adı yazan kişi adına dua edebilme imkanı tanımak değil mezarlıkla alakası olmayan kişiler için ise mezarın uzaktan algılanmasını dolayısıyla oluşabilecek olumsuz psikolojiyi azaltmak ayrıca zamanla düzensiz gelişen mezar yapılarının oluşturduğu görüntü kirliliğini gizlemek en önemlisi de çok az kalmış tarihi mirasımız olan mezar yapılarını vandalizmin olumsuz etkilerinden kısmen de olsa engellemektedir. Sınırlayıcı özelliği ile mezarlığı diğer kamu ya da özel parsellerden sınırlayarak sınırlarını tanımlamaktadır. Bu duvar tipi sadece Karacaahmet mezarlığında değil diğer mezarlıklarda da uygulandığından mezarlığın adını ve mezarlıktan geçtiğini bilmeyenlere bile simgesel olarak servi ağacının vermiş olduğu mezarlık kavramı gibi insanlara mezarlığı direkt mezar yapısıyla değil adeta sembol duvarı ile hatırlatmaktadır.

Duvarların eleştirilebilecek konuları ise malzeme seçimi ile uygulamadaki hatalardır. Duvarlar küfeki taşının yoğun ve homojen tabakalarından seçilmemiş olsa gerek ki darbelere karşı oldukça dayanıksızdır.

Küfeki taşı piyasada kolay bulunmadığı gibi tamiri de piyasada işi bilen duvar ustası bulabilmekte oldukça zordur. Duvar üstündeki harpuştanın bazen de parmaklıkların zamanla mezarlık duvarlarının bazı bölümlerinde ayrıldığı ve hatta düşmüş olduğu görülmüştür (Şekil 5.104).

Şekil 5.104 : 4. adanın kirli ve yıkılmış duvar görüntüleri

Diğer bir olumsuz yanı ise beyaz olan bu taşın zamanla kirlenerek koyu gri renk almasıdır. Bazı bölümlerinde sokak grafitileri de yapılmış duvarların özellikle araç yollarına bakan kısımları ayrıca eksoz gazlarından etkilendiğinden çok kirli olduğu görülmektedir. Küfeki taşının temizliği için yüksek basınçlı kum uygulaması da duvarın yüzeyini daha da yıpratarak kirliliği adeta taşın derinlerine iletmiştir. Basınçlı kum temizliği sonrası yapılan koruyucu yüzey boyasının da etkili olmadığı duvarı kirliliğe karşı koruyamadığı görülmüştür. Kirlenen duvarların temizletilmesi gerekmektedir (Şekil 5.105), (Şekil 5.106).

Şekil 5.105 : 10. ada duvarı kirlilik

Şekil 5.106 : 8. ada duvarı kirlilik

Sonuç olarak mezarlığın nitelikli duvar ihtiyacının kısmen karşılanmış olduğu tespitler neticesinde anlaşılmıştır.

Mezarlığın duvarları büyük oranda Küfeki taşıyla hazırlanmış duvarlarla çevirili olup diğer kısımlarda taş, briket vs hazırlanmış duvarlar mevcut olup mezarlığın duvarla çevirili olmayan bir bölümü yoktur. Duvar yükseklikleri genel olarak 2–2,5 m arası seyretmekte iken çok sayıdaki yaya ve araç girişi kontrolü sağlamaya müsaade etmemektedir. Yakın zamanda yapılmış olan duvarların tamir edilmesi gereken bölümleri olduğu gibi eskiden kalan kısımlara acilen yeni duvarlar yapılması can ve mal güvenliği adına faydalı olacaktır.

5.2.5 Yaya ve Araç Yolları

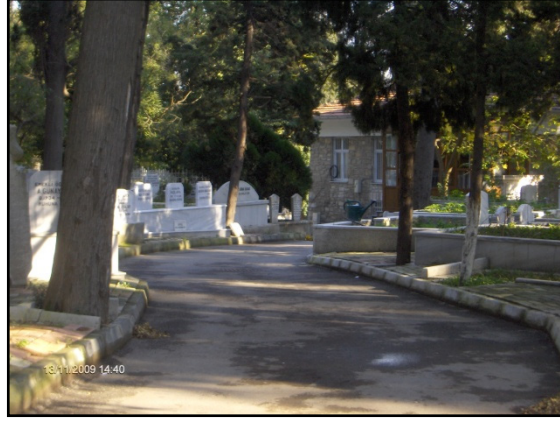
Mezarlığın Dr Eyüp Aksoy caddesinin başında yer alan yaya girişinden merdivenle mezarlığa girilmekte yaklaşık 280 m ‘lik yaya yolu Nuh kuyusu caddesi paralelinde yer yer 2–3 m eninde eğimli bir yolla Şakir’ in Camiinin olduğu noktaya doğru çıkmaktadır. (Şekil 5.107).

Şekil 5.107 : Dr. Eyüp Aksoy caddesi ilk giriş hava görüntüsü ve resimleri

Bu girişten 60 m sonra yine eğimli bir yaya yolu artan bir eğimle Şakir' in Camii arkasından güneye dikine inen yolla güney doğu yönünde birleşmektedir. Bu noktada birleşen yol 3 m' den başlayıp giderek daralmakta en sonunda araç geçişine mezar yapıları müsaade etmemektedir. Bu noktadan sonra araçlar yer yer yola tehlikeli bir biçimde girmiş mezar yapıları arasından geri çıkmak zorunda kalmaktadır.

Bu yol Karacaahmet Şehitlik Camii yolundan gelen yolla doğu istikametinde birleşmektedir. Şehitlik Camiine giden bu yolda diğer yol gibi tek araçlık geçişe imkân tanısı da yer yer mezar yapılarının yola çıkıntı yaptığı görülmektedir. Araçlar için tehlikeli ancak mecburi bir yol olarak tek yönlü kullanılabilir (Şekil 5.108).

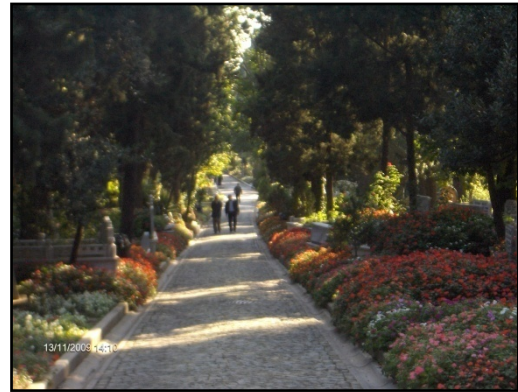
Şekil 5.108 : Şehitlik camiine giden yol fotoğrafı

Dr. Eyüp Aksoy caddesinden ikinci giriş ilk girişe göre 220 m uzaklıkta olup araçlı giriş dikkatli bir şekilde yapılabilmektedir. Bu yol girişi caddeye daralan keskin bir biçimde ve azalan eğimle çıkmakta cadde üzerindeki soldan gelen araçlar zor görülebilmektedir. Girişte kanatlı demir kapı bulunmakta yola göre yüksekçe sayılan mezarlık duvarlarına doğru açılmaktadır. Giriş kapıda 3,5 m ile başlamakta ileriye doğruya kırmızı ile işaretli yaya yoluna doğru 6 m' ye kadar genişlemektedir. Yolun kenarlarında yayalar için düzenlenmiş kaldırım bulunmamaktadır (Şekil 5.109).

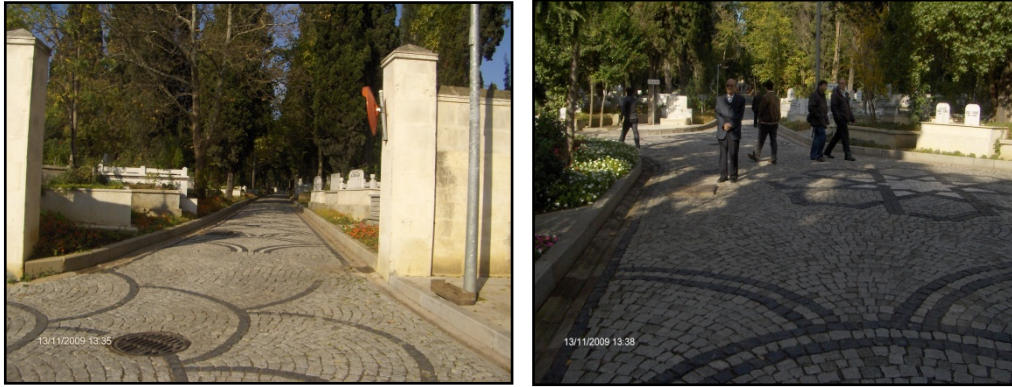
Şekil 5.109 : Dr Eyüp Aksoy caddesi üzerindeki ikinci giriş

Bu yolun solundan girişe göre 57 m uzaklıkta kuzeye artan eğimli önce granit küp taşlı başlayıp sonra asfalt zeminle devam eden bir araç yolu 3 m genişliğinde çıkmaktadır. Ana girişe 178, bu yola 121 m uzaklıkta bulunan diğer araç yolu da 3,5 m en ile bu yola bir nevi paralel olarak kuzeye Şakir' in Camiinin arkasında kalan yola oldukça eğimli bir şekilde çıkmaktadır. Her iki yolda dar olduğundan yaya yolu bırakılmamıştır. Bu yollar yaklaşık 280 m yukarıda kuzeyde birleşmektedir(Şekil 5.110)

Şekil 5.110 : Dr Eyüp Aksoy 2. girişinin devamındaki yol ve ikinci paralel yol

İkinci yol güneyde yer alan Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı binasının yanındaki girişe doğru 2,8 m genişlikte 139 m uzunluğunda hafif bir eğimle ulaşmaktadır. Zemini ve bordür istikameti oldukça düzgün hazırlanmış bu yola yağmur sularını yanlara verecek balıksırtı şeklinde bombe yapılmış, yanlarında yağmur olukları bulunmakta ve atık su kanalı döşenmiştir. Değişik granit ve mermer küp taşlarla desen çalışmaları yapılmış bu yolun kuzeyinde yer alan dört yolda Selçuklu Yıldızı motifi yer almaktadır (Şekil 5.111).

Şekil 5.111 : Müdür yardımcılığı yanındaki yol ve Selçuklu motifi

Bu motifin bulunduğu noktadan kırmızı renkle işaretli hattın gösterdiği yaya yolu patika şeklinde Şehitlik Camiinin arkasına hafif artan bir eğimle ulaşmaktadır. Sonradan açılan bu yol yaklaşık 146 m olup kilit parke taşlarla düzenlenmiştir. Düzgün bir hat göstermeyen bir m genişlikte başlayıp yer yer mezar yapılarının yola girdiği bu yol ilerde gitgide daralmakta en sonunda yolu mezar yapısı kapatmaktadır. Bu noktadan 20 m kadar mezar yapıları arasında yer yer mezar yapılarının üstüne basarak yolsuz gidilerek meydana ulaşılmaktadır (Şekil 5.112).

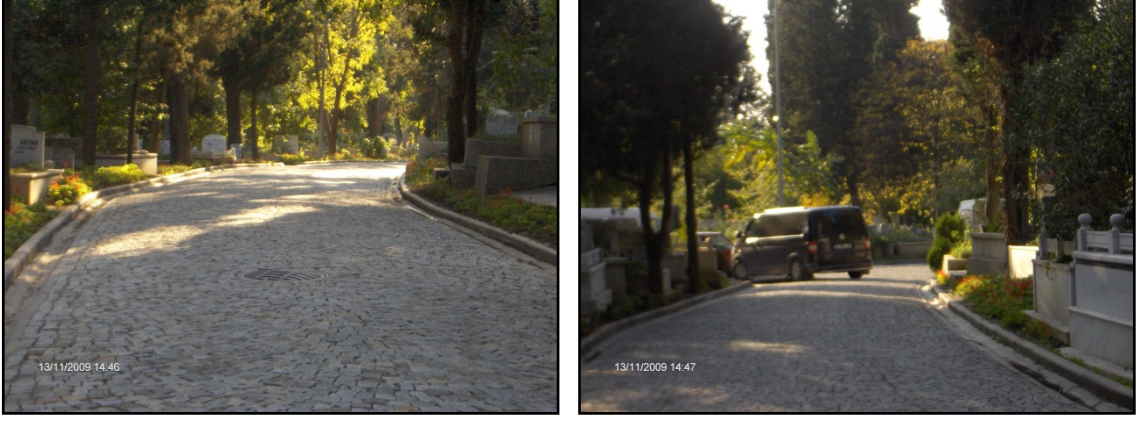
Şekil 5.112 : Şehitlik camiine giden sonradan düzenlenmiş patika yol ve devamı

Selçuklu motifinin bulunduğu dört yoldan doğuya 90 m kadar ilerleyen Dr Eyüp Aksoy caddesindeki girişten 280 m uzaklıktaki yaklaşık 5 m 'lik araç yolu düz bir eğim göstermektedir. Bu yolda granit küp taş ile döşeli olmasına rağmen işçiliği daha düşük, desen çalışmaları bulunmamakta ve suyu yanlara verecek şekilde enine yol eğimi verilmemiştir. Yaya yolu bu kısımda da bulunmamaktadır (Şekil 5.113).

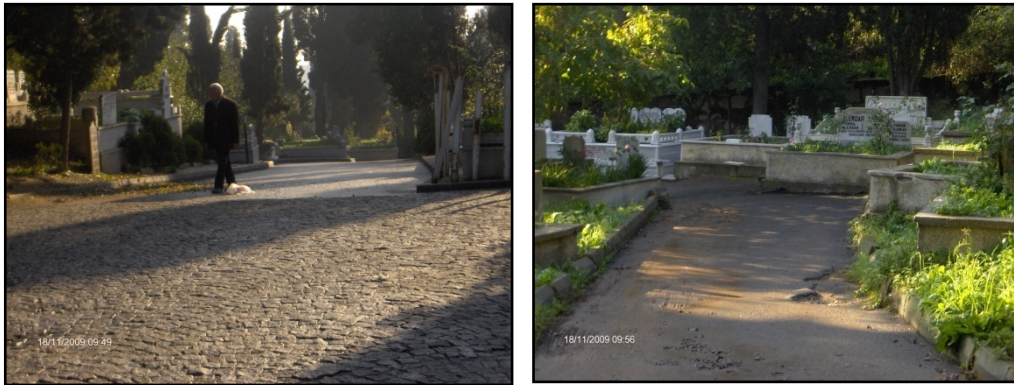
Şekil 5.113 : Dr Eyüp Aksoy caddesi ikinci girişinin devamındaki yol

Yolun bittiği noktadan kuzeye Şehitlik Camiinin bulunduğu altı yola 157 m uzaklıktaki araç yolu hafif kavisli istikamette ortalama 3,5- 4 m genişlikle ilerlemektedir. Bu yolda granit küp taşla döşenmiş olup yaya yolu bulunmamaktadır (Şekil 5.114).

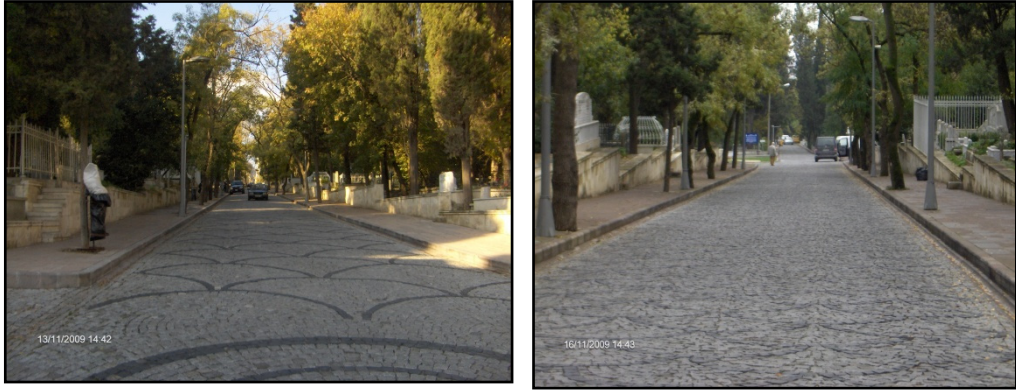
Şekil 5.114 : Dr. Eyüp Aksoy ikinci girişinin ana akstaki meydana bağlantı yolu

Şehitlik Camiine dönmeden yola devam edildiğinde hilal şeklinde kıvrılan 135 m' lik araç yolu asfalt olup 5. adanın güneyine eğimli inmektedir. İlk başta 5 m civarında olan yol genişliği çok gitmeden yol boylarına yapılmış gömülerden dolayı 3-3,5 m' ye hemen sonrasında 2,6 m ve en sonunda yol daha da daralarak araç geçişine müsaade etmemektedir. Bu noktadan sonra yol 145 m uzunluğunda 1-1,5 m' ye kadar daralmakta yaya geçişi için kullanılmak zorunda kalınmaktadır. Bu yolun en sonuna yapılmış gömülerden dolayı yol ilerde banket şeklinde kesilmekte yaya geçişine de müsaade etmemektedir. Yol boyunca tehlikeli şekilde yola girintiler yapmış mezar yapılarından, dolayı bu yola giren araçlar geri çıkmakta hayli zorlanmaktalar (Şekil 5.115).

Şekil 5. 115 : 5. adanın güneyine inen yol ve devamı

Mezarlığın en önemli yolu Şakir' in Camiinin bulunduğu kuzeyindeki Nuh Kuyusu caddesinden mezarlığın en güneyine D-100 karayoluna doğru yaklaşık yüzde 5 eğimli bir şekilde inen ana aks pozisyonunda olan 1083 m 'lik yoldur. Ana girişten 320 m sonra havuzlu altı yol meydanına gelinmektedir. Bu yol mezarlığın en geniş ve en çok kullanılan yolu olup ilk 320 m 'lik araç yolu yaklaşık 6 m genişliğindedir. Araç yolu andezit bordür ve küp taşlarla döşenmiştir. Yolun alt ve üst yapısı iyi hazırlanmıştır. Yola balıksırtı verilerek sular yol yüzeyinden yanlardaki yağmur hattına doğru verilmiştir. Yolun her iki tarafında yayalar için tanzim edilmiş 3,30 m genişliğinde andezit kaplamalı yol bulunmaktadır (Şekil 5.116).

Şekil 5.116 : Mezarlığın ana aksı

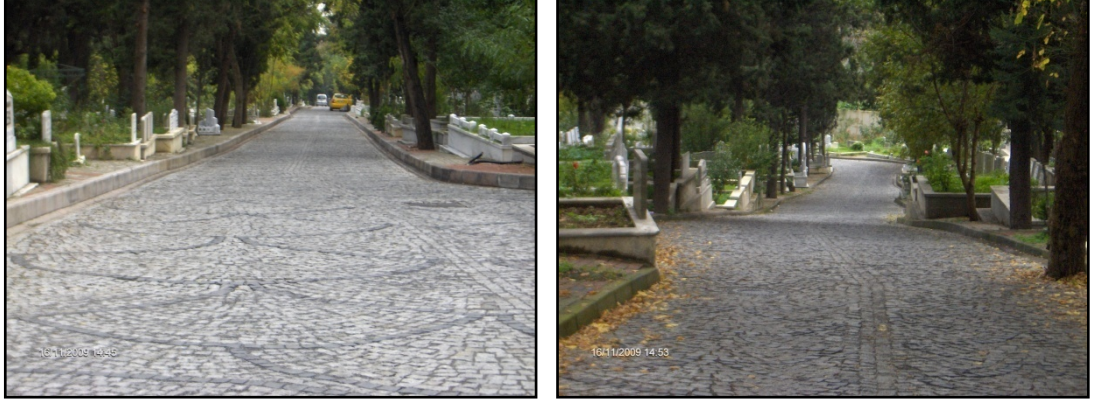
Ana girişten girildiğinde 50 m solda mezarlığın 3. adasına giren 268 m 'lik yol asfalt olup güney doğuya eğimli inmektedir. 3,3 m ile başlayan araç yolu mezarlığın bu bölümünde de yol boyunca yapılmış olan gömülerden dolayı yola tehlikeli girintiler yapmakta bazı bölümlerinden çok dikkatli geçilmek zorunluluğu vardır.

Bu yolun sonunda sağa doğru havuzlu altı yol meydanına 189 m 'lik bir yol devam etmektedir. Güneye doğru ise inen yolun başında yine yanlış gömülerden dolayı yol genişliği 2,5 m ile başlamaktadır. 18 m sonra doğudaki Seyit Ahmet Sokak çıkışına doğru yol 181 m uzunluğunda devam etmekte, güney doğuya doğru devam eden yol ise 93 m eğimli olup bitiminde mezar yapılarından dolayı önu kesilmekte yol sola kıvrılarak 220 m sonra havuzlu altı yola ulaşmaktadır (Şekil 5.117).

Şekil 5.117 : Havuzlu meydandan bu yollara bakış

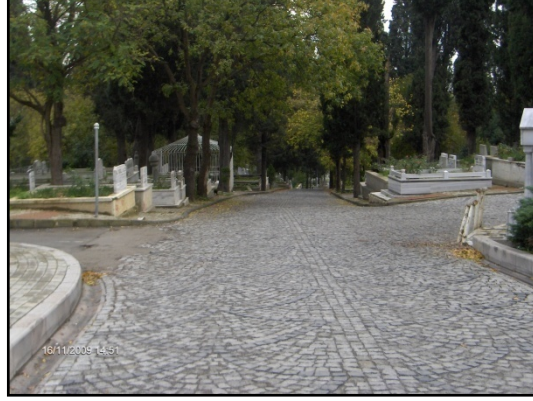
Şehitlik Camiinin de bulunduğu noktadan mezarlığın güneyine 12. adaya gidişe doğru 763 m araç yolu oldukça eğimli bir biçimde devam etmektedir. Araç yolu andezit bordür ve granit küp taşla döşeli olmasına rağmen bu yol üzerinde düzenli ve yeterli olmayan yaya yolları değişik renkli kilit taşlarla döşelidir (Şekil 5.118).

Şekil 5.118 : Mezarlığın 12 ada çıkışına giden yol ve devamı

Bu yolun 370 m' sinde dört yol kavşağına gelinmekte sağ taraftaki yol 5. adanın çıkışına 130 m sonunda ulaşmaktadır. Sola dönen yol 100 m kadar gittikten sonra çıkmaz sokaklar halinde ikiye ayrılmakta, güneyindeki yol 138 m, kuzeyindeki yol 325 m uzunluğunda asfalt yoldur. 2,5–2,8 m genişlik gösteren yollar mezar yapılarından dolayı bazı yerlerinde oldukça daralmakta ve tehlikeli geçişler vermektedir.

Bu yollardan kuzeyde olanı havuz bölgesindeki yola kilit taş döşenmiş patika yol olarak mezar yapıları arasından yayalar için ulaşım imkânı vermektedir (Şekil 5.119).

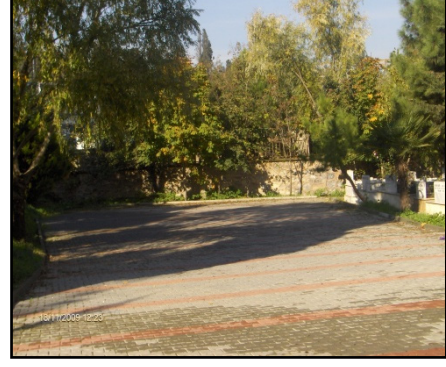
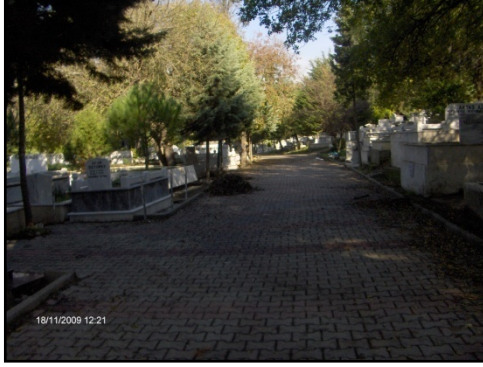
Şekil 5.119 : 5 ada çıkışına inen yoldaki kavşak

Dört yoldan güneye inen 393 m ‘lik yol eğimli olup düzgün bir hat izlememektedir. Yol güneyinden geçen Seyit Ahmet deresi paralelinden Kadıköy ilçesinde bulunan Lambacı sokağa doğru bir hat çizmektedir. Yol genişliği 3–3,5 m iken mezar yapılarından ve kavisli hatlardan dolayı zaman zaman 2,5 m’ ye kadar düşmektedir. Bu yol da 240. m’ de ikiye ayrılmakta kuzeyinde kalan çıkmaz araç yolu 130 m sonunda mezar yapıları ile son bulmaktadır. Bu yol güzergâhında araçların geri dönebilmesi 8 m çapında bir alan vardır (Şekil 5.120).

Şekil 5.120 : Dört yoldan güneye inen yolun devamı

Mezarlıktan çıkıldığında Koşuyolu lambacı sokak üzerinde bulunan 12. Adaya ulaşılmaktadır. 5,5 m 'lik bir araç girişi ile mezarlığa girilmektedir. 115 m 'lik yolu Şekercioğlu sokağa doğru gitmekte ancak iç tarafta kalan mezar yapılarından dolayı açılmamaktadır. Bu noktada araçların geri dönüşü 10 m çapında bir saha boştur. Girişten 60 m sonra sağ tarafta 2,5 m genişliğinde 30 m 'lik bir araç yolu vardır. Yolun eğimi mezarlıkta düz olup zemin ise kilit taştır (Şekil 5.121).

Şekil 5.121 : 12. ada yolu ve devamı

Mezarlığın Seyit Ahmet Sokak üzerinde 11. adası vardır. Kapıdan en güneyde yer alan mezarlara yaklaşık 250 m mesafelik kilit taşlı araç yolu bulunmaktadır.

Ana aks olarak değerlendirebileceğimiz bu yol yer yer 2,5–3,5 m gibi değişiklik göstermektedir. Kapıdan 150 m sonra sola doğru 2,5 m 'lik genişlikte 45 m uzunlukta çıkmaz bir sokak bulunmaktadır.

Bu noktadan 75 m sonra küçük araçların dönebileceği 4 m yarıçaplı küçük bir meydancık bulunmaktadır. Mezarlıkta araç yolu girişten meydancığa doğru hafif meyillidir (Şekil 5.122).

Şekil 5.122 : 11. ada yolu ve devamı

Mezarlığın 6., 7., 9. ve 10. adalarında yapılan yanlış gömülerden dolayı araç yolu ve düzenlenebilecek yaya yolu bulunmamaktadır. Ancak çok sayıdaki mezar arası patika yollar düzenlemeye muhtaçtır (Şekil 5.123).

Şekil 5.123 : Düzenlemeye ihtiyaç mezar arası patika yol

Mezarlığın 8. adasının Fethi Ahmet Paşa Camii girişinden Çiçekçi Camiine doğru yayaların gece gündüz geçiş için kullandıkları 1,8 m genişliğinde 145 m uzunluğunda bir yaya yolu ile bu yolun 90. m' de kuzeye doğru çıkan yine 1,5–1,8 m genişliğinde 155 m 'lik yaya yolu mezar yapıları son bulmaktadır. Yollar kilit taşla döşeli ve düze yakın eğimlidir (Şekil 5.124).

Şekil 5.124 : 8. ada yaya yolu

Mezarlığın 8 adasının B kısmında daha önce mezarlık dışı yol iken 1999 yılında yoldan kazanılmış caddeden yüksekçe ve caddeye paralel 1,5 m 'lik kilit taşla döşenmiş yaya yolu ile mezar yapıları arasında zaman zaman kaybolan ara geçişler vardır (Şekil 5.125)

Şekil 5.125 : 8. adanın sonradan kazanılmış duvar hattı boyunca yaya yolu

Karacaahmet mezarlığı yolları özellikle yanlış yapılan gömü ve mezar yapılarından dolayı ana aksı haricinde ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Yollar birbirine paralel, keşişen ya da birleşen de olsa genel anlamda standartların altında kalmaktadır.

Mezarlığın etrafını içten dolaşacak şekilde araç ya da yaya yolu bırakılmamıştır. Mezarlığın derinlerinde yer alan mezarlara cenaze defini için ya da ziyaret için ulaşmak oldukça zordur. Bu ihtiyaç mezarlığın cadde ya da sokaklara bakan bölümlerinde genel de kontrolsüz geçiş noktaları ya da merdivenler yapılarak giderilmeye çalışılmış, ancak bunlar bile ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktır. Mezarlığın en büyük adası olan 4. adanın etrafında yer alan kuzey –güney ya da doğu batı yönündeki araç yollarının birbirine uzaklığı ortalama 200 m' dir. Bu mesafede arazi eğimli, mezar yapı yükseklikleri 0–50–80 cm aralığında değişken olduğu gibi mezar yapı aralarında kalan boşluklar da düşünüldüğünde ortalama 50 mezar yapısının üzerine veya yanına basarak engelli bir parkur gibi gidilmek istenen mezara ulaşılabilinmektedir.

Mezarlık içerisinde araç yolları genelde tek araçlık gidişe müsaade etmekte ancak bunlarda ilerde yapılmış yanlış gömülerden dolayı önleri kesilmektedir. Uç noktaya gelmiş araç için genellikle dönüş için manevra sahası bulunmamaktadır. Aracın geri geri çıkması da yola girinti yapmış mezar yapılarından dolayı oldukça zordur. Bunun gibi diğer yollarla birleşen ya da keşişen yollarda tek araçlık geçişe imkan tanımakta, yolu her iki taraftan yarılayan araçlar birbirine yol verememektedir.

Cenazeye iştirak eden ya da ziyaret için gelenler genelde gidecekleri mezara en yakın noktadaki yollara tek sıra park etmekte, yol eğer tek araçlık ise yapılan parklaşmadan dolayı ciddi sıkıntılar yaşanmakta, trafik akışı kesilmektedir.

Tek araçlık yollarda genelde yayalar için kaldırım bulunmadığından yol ortak kullanılmakta, araçların geçişinde yayalar mezar yapıları arasında kalmış küçük boşluklara girmekte veya mezar üstlerine çıkmaktadır. Yolun darlığından ve mezar yapıları ile yetişmiş ağaçlardan dolayı kavisli yollarda araçlar ve yayalar birbirini görememektedir.

Yaya yol uzunlukları ve genişlikleri oldukça yetersizdir. Yaya yolları çok az olduğu gibi düz bir hat da göstermemektedir. Yaya yolları, araç yolları ve mezar yapıları ile bölünmekte, daraltılmakta veya kapatılmaktadır. İmkânsızlıklardan dolayı çeşme, ağaç, kuyu kaplıng, tabela gibi malzemeler yaya yollarına konulduğundan zaten dar olan yollar iyice daraltılmıştır.

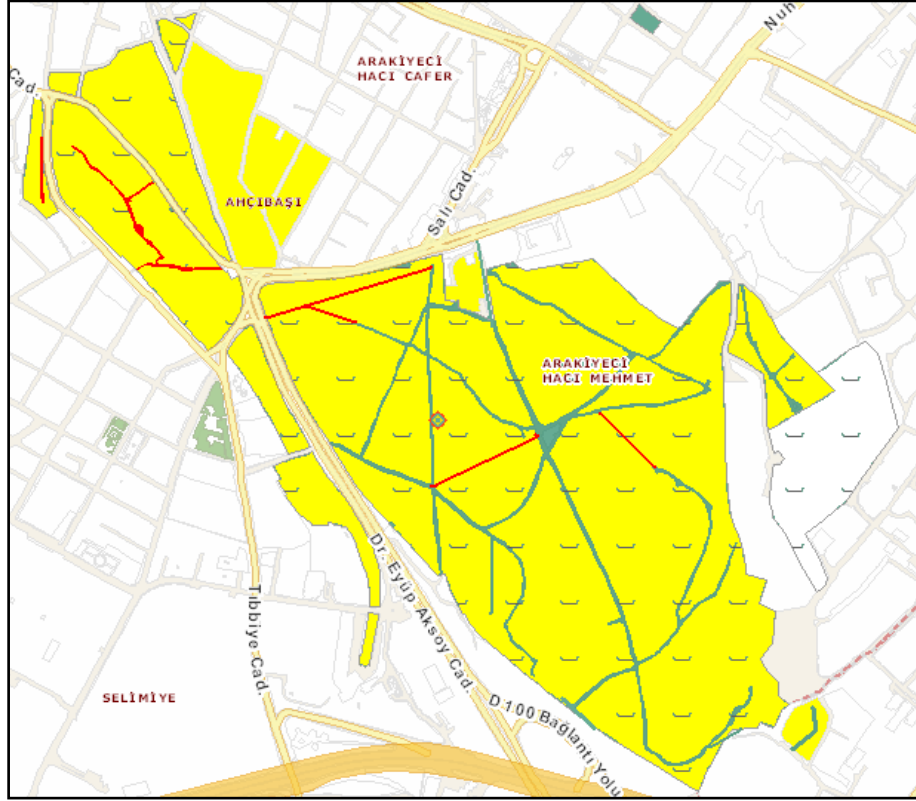
Mezarlığın daha önce ana aksı üzerinde bulunan eski gasil hanenin kaldırılarak havuzlu bir meydan yapılması bu noktada oluşan tazyiki kaldırmış ancak Şakir' in Camiinin bulunduğu girişten şimdiki havuzun bulunduğu ana aks kısmına kadarki bölümü camiinin girişinin caddeden değil de mezarlıktan yapılmış olmasından dolayı oldukça yoğunlaşmıştır. Vakit ve cenaze namazları için gelenler genelde araçlı olduklarından bu kısımda tek araçlı parklaşma yapmaktadırlar (Şekil 5.126).

Şekil 5.126 : Ana akstaki kaldırım üzerinde park etmiş araçlar

Buna ilaveten özellikle cuma ve pazar günleri çok sayıda otobüs ve küçük araçların türbelere ziyaret maksatlı gelmesi ana aks devamında Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığına doğru uzanan tüm yolları kapatmaktadır. Bayram ve kandil günleri ise mezarlık içi yolların tamamına yakını araçlardan dolayı işlemez hale gelmektedir.

Şekil 5.127 'de Mezarlık içindeki araç yolları ve önemli yaya yolları gösterilmiştir.

Kaynak: İ.B.B Şehir rehberi

Şekil 5.127 : Mezarlık içindeki araç yolları (gri) önemli yaya yolları (kırmızı)

5.2.6 Otopark

Mezarlığın merkez kısımlarını oluşturan ve yüz ölçümünün yüzde 71'lik kısmını teşkil eden adalarına (1.,2.,3.,4.,5.) hizmet verecek şekilde mezarlık içerisinde yeterli otopark alanı bulunmamaktadır. Mezarlığın genelinde toplamda 162 araçlık otopark alanı vardır.

Bu otopark alanlarını yerlerine göre incelersek; Karacaahmet Şakir' in Camii bitişiğinde 40 araçlık ziyaretçiler için açık otopark, zemininde ise hizmet ve personel araçları için 25 araçlık kapalı otopark vardır (Şekil 5.128).

Şekil 5.128 : Karacaahmet Şakir' in camii açık ve kapalı otoparkları

Otopark alanının tasarımına bakıldığında ana aksın girişinde ona paralel yer alan ayrıca kapalı otoparkında hemen çıkışında bu alanın araç ve yaya sirkülasyonunu tek giriş çıkış noktasından sağlanmakta, çıkış noktasında yer alan yola diğer noktalardan da katılım olacağından sıkıntılı bir durum söz konusudur. Otopark çıkışında küçük araçlar için dönüş yarıçapı yeterli iken diğer araç büyüklükleri için uygun değildir. Dolayısıyla giriş ve çıkışlarda hem araçlar hem de yayalar için problem yaşanacaktır. Zemin düz, granit küp taş ile döşeli, otopark alanından ana aksa geçişte yaya geçidi bulunmamaktadır. Ana girişte Camii ve müdürlük ofislerinin yanında bulunması en avantajlı durumudur. Şerit çizgileri bulunmamaktadır. Araçları gizleyecek ve güneşten etkilenmelerini önleyecek ağaçlandırma yapılmamıştır. Eksoz gazlarının yaya kaldırımında bulunan kişilere gelmesine mani olacak çalı türü bitkilendirme yerine çiçek tercih edilmiştir. Bu alanda yağmurda suyun birikmesini önleyecek alt yapı bulunmamaktadır.

Kapalı otopark içerisinde yer alan çok sayıdaki kolon manevra ve park yapmayı zorlaştırmakta ayrıca alçak tavan küçük araç harici araç girişine müsaade etmemektedir. Kapalı otoparka giriş ve çıkış için dönüş yarıçapı yeterli değildir. Bundan dolayı araçlar çıkışın yanında ve karşısında yer alan kaldırımlara çıkarak dönebilmektedir.

Karacaamet Şehitlik Camii bitişindeki meydanlık alanda yer alan bu park yeri cep park durumunda olup 5 araçlıktır. Suların birikmesini engelleyecek şekilde zemin hafif eğimli ayrıca alt yapısı da bulunmaktadır. Granit küp taş ile döşeli, araç çizgileri koyu granit küp taşlarla çizilmiş, ana akstan araç boyu kadar içerde olup zemin ana aksla şekil itibariyle ayrılmıştır (Şekil 5.129).

Şekil 5.129 : Şehitlik camii önü cep otopark

Mezarlıklar Müdürlüğü Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı hizmet binasının önünde Dr. Eyüp Aksoy caddesi paralelinde bulunan bu alan cenaze yakınlarına hizmet verecek şekilde 32 araçlık bir kapasitesi vardır. Bu otopark alanına sivil araçlar rahatlıkla caddeden ulaşabilmekte, girişte yeterli manevra yapacak alan bulunmaktadır. Otoparktan ana yola çıkış ve giriş için Ukome kararı ile düzenleme yapılmış trafik işaret ve levhaları bulunmaktadır.

Bu noktaya Dr. Eyüp Aksoy caddesinin güney tarafından ulaşılabilirdiği gibi, kuzey den ulaşım ise Nuh kuyusu ve Tıbbiye caddesi devamında Atölyeler caddesi üzerinden mezarlığın 1. adasından Dr. Eyüp Aksoy caddesine çıkışından ulaşılabilir. Park çizgileri çekilmiş bu alan asfalt olup zemin hafif meyillidir (Şekil 5.130).

Şekil 5.130 : Müdür yardımcılığı girişindeki otopark

Mevcut gasilhanenin önünde cenaze araçlarının gündüz kullandıkları 10 araçlık otopark alanında araçlar nakil alanı olduğu için yayalarla ortak alan kullanmak zorunda kalmaktadır (Şekil 5.131).

Şekil 5.131: Gasilhane önü otopark

Gasilhanenin yakınında cenaze araçlarının gece park ettikleri, müdürlük personelinin ise gündüz kullandıkları 40 araçlık otopark vardır. Bu nokta mezarlığın bitişiğinde ancak mezarlıktan ayrıdır. Dr. Eyüp Aksoy caddesinin paralelinde yer almakla beraber caddeden yüksek bir şev alanla ayrılmakta bu sebeple caddeden direkt ulaşım bulunmamaktadır. Bu park alanına mezarlığın güneyinden yani D-100 karayolundan çok rahat ulaşılabilirdiği gibi mezarlığın içindeki 4. ada çıkışından da ulaşım mümkündür. Kuzey tarafından ise mezarlığın birinci adasından ve Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı hizmet binası ile otopark alanından ulaşılabilir. Zemin bu alanda hafif meyilli ancak ortada tersine balıksırtı bulunmakta yağmurlu havalarda su birikebilmektedir (Şekil 5.132).

Şekil 5.132 : Gasilhane yakınında yer alan otopark

5. adanın Dr. Eyüp Aksoy caddesindeki çıkış noktasında mezarlığın yanında 10 araçlık cep otoparkı vardır. Zemin asfalt ve oldukça meyillidir. Bu çıkışın devamında yer alan ve otopark olarak planlanmış genişçe bir alan ise şimdilerde Deniz Hizmetleri Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır (Şekil 5.133).

Şekil 5.133 : 5. ada çıkışındaki cep otoparkı

Mezarlığın yüzde 29' nu teşkil eden 6., 7., 8., 9., 10. adalarına araçla giriş olmadığı gibi otopark için ayrılabilir yer de bulunmamaktadır. 11. ve 12. adalarına araçla giriş mümkün olmakla beraber araçlar için ayrılmış otopark bulunmamaktadır (Şekil 5.134).

:

Şekil 5.134 : Mezarlıktaki otoparkların hava görüntüsünde yerleri

Mezarlıkta durum böyle iken mezarlığın Dr Eyüp Caddesi boyunca uzanan kısımlarında kaldırımlar kotu zemin kotuna yakın olduğundan cenaze merasimleri için geçici araç park etmeye imkân tanımaktadır.

Mezarlıktaki otopark alanları bayram, kandil ve özel günlerinde yetersiz kalmaktadır. Cenaze definleri sırasında özel durumdan dolayı defin mahalline en yakın noktaya ki bu genelde yol boylarına araç bırakma şeklinde gözlenmektedir. Normal günlerde mezarlık ziyaretçileri de araçlarını mezarlarına yakın ise otoparka bırakmakta çoğunlukla mezarının yakınındaki yola bırakmaktadır.

Cenaze ve diğer resmi işlemlerin yapıldığı Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı hizmet binasının önünde ve gasilhane alanının çevresindeki otopark alanları çok yoğun olarak kullanılmaktadır. Mezarlığın bitişiğinde yer alan ve mezarlığa yük getirmeyen bu alanlar yer seçimi doğru yapılmış en uygun noktalardır.

Mezarlık ziyaretçileri ile Şehitlik Camiinde cenaze namazı kılınacak cenazelere iştirak eden yakınlarının araçları mezarlığın kuzey noktasında yer alan girişinden Şehitlik Camii önü ve sonrasında yer alan ana aks ve çevresindeki sokaklara araçlarını park etmektedirler.

Mezarlığın en yoğun ziyaret bölgesi eski miskinler tekkesinin bulunduğu mevkiye defin edilmiş Süleyman Hilmi Tunahan isimli şahısın kabridir. İstanbul, Türkiye'nin birçok ili ile dünyanın değişik ülkelerinden binek ya da büyük araçlarla gelen ziyaretçiler mezarlığın fiziki durumu hakkında genelde daha önceden bilgi sahibi olmalarına ve idare çalışanlarınca uyarılmalarına rağmen kendi ziyaret ritüelleri çerçevesinde araçlarını mezarın yanındaki yola, cep parklarına, cenaze müracaatçıları için ayrılmış park yerlerine, Şehitlik Camii önüne bırakmaktadırlar. Kabrin önünden araçla geçmeyi saygısızlık olarak düşünen ziyaretçiler kabrin başına kadar getirip park ettikleri araçlarını buldukları noktadan geri çıkartmakta ve o yolu kullanan diğer araçları ve yayaları tehlikeye sokmaktadırlar.

Mezarlığın genişleyerek ya da mezarların kaldırılarak otopark alanları oluşturması mümkün olmadığına göre ziyaretçilerin toplu taşıma araçlarını kullanması en uygun olan çözümdür.

5.2.7 Mezarlık Hizmet Binası

Mezarlıklar Müdürlüğü Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı hizmet binası Dr Eyüp Aksoy caddesi üzerinde yer almaktadır. Tek katlı prefabrik bina yaklaşık 365 m² oturumlu olup cenaze hizmetlerini yürüten büro ve diğer personelin ofisleri bulunmaktadır. Cenaze kabul, kontrollük hizmetleri, mezar yeri belge ve mezar inşaat ruhsatı, cenaze nakil işlemleri vb hizmetler buradan yürütülmektedir (Şekil 5.135).

Şekil 5.135 : Mezarlık hizmet binası

5.2.8 Dini Tesis

Karacaahmet mezarlığında 3 adet dini tesis bulunmaktadır. Bunlar Nuh kuyusu caddesi girişinde yer alan Karacaahmet Şakir' in camii, havuzlu altı yol meydanında bulunan Şehitlik camii ve 8. ada girişinde bulunan Fethi Ahmet Paşa camiidir.

Karacaahmet Şakir' in Camii; Müdür yardımcılığının eskiden bulunduğu alanda Nuh Kuyusu caddesi girişinde yer almaktadır (Şekil 5.136). 08.05.2009 tarihi itibariyle ibadete açılan Karacaahmet Şakir' in Camii 3.000 m² zemin oturumlu olup, zeminden yüksekçe konumludur. 400 m²'si kapalı ibadetgâh cami olarak, 500 m²' lik kısmı cenaze merasim alanı olarak, 500 m²' lik diğer kısmı iç avlu olarak, geriye kalan 1600 m² alan ise camiinin diğer maksatlarla kullanılan bölümlerinden oluşmaktadır. 35 m yüksekliğinde 2 adet minare, 15 m yüksekliğinde kubbesi ile 24 adet avlu kubbesi mevcuttur. Yapı ve dekorasyonu ile Türkiye'nin en modern camii olarak adlandırılmaktadır. Zemininde cenazeler için gasilhane, morg üniteleri, cenaze yakınları için şadırvan ve tuvaletler ile idari işlemlerin yürütüleceği ofisleri ile açık ve kapalı otoparklar bulunmaktadır.

Şekil 5.136 : Karacaahmet Şakirin Camii

Karacaahmet Şehitlik Camii; Nuh Kuyusu caddesindeki ana girişinden 320 m içerde altı yollu meydanda 2. ve 5. adaların arasında bulunmaktadır. Yaklaşık 170 m² zemin oturumlu yığma taştan yapılmış olan camiinin kubbesi ve minaresi bulunmamaktadır. Camiinin esas ibadetgâh kısmı zeminden yüksekçe olup 7 merdivenle çıkılmaktadır. Zemininde de ibadet edilen bölümü bulunmaktadır.

Az sayıda cemaati bulunan cenazeler için yanında bulunan Şehitlik Namazgâhının yaklaşık 70 m² lik alanında cenaze namazı kılınabilmektedir. Basit yapıda tasarlanmış bir şadırvanı bulunmakta, ancak camii yakınında wc bulunmamaktadır (Şekil5.137).

Şekil 5.137 : Şehitlik Camii

Fethi Ahmet Paşa Camii; tarihi bir camii olup, Tunus bağı caddesi ile Gündoğumu caddelerinin birleştiği noktada Karacaahmet türbesinin karşısında mezarlığın 8 nolu ada girişinin yanında yer almaktadır. Mezarlığın bitişiğinde olmasından dolayı Karacaahmet Camii olarak ta adlandırılmaktadır. Yaklaşık 350 m² alan üzerine konumlu olup minaresi bulunmakla beraber kubbe yerine çatısı bulunmaktadır. Az sayıda cemaati bulunan cenazeler için camiinin yanındaki 150 m² lik bölümde cenaze namazı kılınmaktadır

Vakıflar İstanbul bölge müdürlüğü tarafından Camii altında kalan bölümler mezarlıkta taşçılık yapan kişilere kiralanmıştır. Caminin hem mezarlığa giriş noktasında bulunması hem de Tunus bağı caddesi ile Gündoğumu caddelerinin birleştiği noktada yer alması trafik açısından sıkıntılar oluşturmaktadır (Şekil 5.138). Karacaahmet mezarlığındaki dini tesislerin yerleri Şekil 5.139 'da gösterilmiştir.

Şekil 5.138 : Fethi Ahmet Paşa Camii ve yanı cenaze namazı kılınan bölümü

Şekil 5.139 : Dini tesislerin hava görüntüsündeki yerleri

5.2.9 Meydan ve Toplanma Merkezleri

Mezarlığın adalar bazında meydan ya da toplanma merkezleri bulunmamaktadır. Mezarlığın tek meydanı Şehitlik Camii ile havuzun bulunduğu alandır. Ana girişten 320 m sonra havuzlu altı yol meydanına gelinmektedir. Burası 2008 yılının eylül ayında eski gasilhanenin yıkılarak kaldırılması ile edinilmiştir (Şekil 5.140).

Şekil 5.140 : Şehitlik meydanı ve havuz

Toplanma merkezi olarak değerlendirilebilecek bu meydanda dahil olmak üzere Mezarlıklar Müdürlüğü Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı hizmet binası yanındaki gasilhane ve otopark çevresi, Dr Eyüp Aksoy caddesinin paralelinde yer alan dört yol, şimdiki Şakir' in Camiinin bulunduğu mevki, Fethi Ahmet Paşa Camii çevresi ile Çiçekçi Camii önünde yer alan bölüm mezarlığın halk tarafından en çok kullanıldığı ve bilinen toplanma yerleridir (Şekil 5.141).

Şekil 5.141 : Meydan (sarı) ve toplanma merkezleri (kırmızı)

Bu yerlerde sadece havuzlu altı yol meydan kavramına yakın iken toplanma merkezleri için vatandaşça tanınmışlığından öte özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Meydan olarak kullanılan altı yolda ziyaretçileri uyaracak, buldukları yeri ve mezarlıktaki adaları ve yolları gösterir harita ve bilgi panoları bulunmamaktadır. Bu kısımda sadece ada başlarında ada numaralarını gösterir tabelalar vardır. Meydanı da içine alan ana aksa yol ve diğer düzenlemelerle ile donatı varlığı bu kısmı mezarlığın diğer ada ve yollarından kolaylıkla ayırt etmekte en önemlisi fiskiyeli havuz ve çevresindeki peyzaj bu mekana meydan vurgusu yapmaktadır.

Karacaahmet mezarlığı eski ve bilinen bir mezarlık olmasına rağmen mezarlığın parselasyonlu olmamasından dolayı adaları bilinmemekte, insanlar toplanma merkezlerinde ya da ana aks üzerinde yer alan çalışanlara ya da güvenliklere sorarak mezarlık adalarını ve toplanma merkezlerini bulabilmektedir. Mezarlık kendi sınırları içerisinde yeni meydanlar, toplanma merkezleri üretmeye müsait olmadığına göre Mezarlıklar Müdürlüğü mezarlık içini nitelikli olarak, çevresindeki alternatif olabilecek alanları ise hem nicelikli hem de nitelikli olarak tasarlayıp düzenlemek zorundadır.

5.2.10 Taziye Mekanları

Karacaahmet mezarlığı içerisinde özellikle tasarlanmış taziye mekânları bulunmamaktadır. Defin öncesi taziye mekanı olarak gasilhane ve camii çevresinde taziye kabulü yapılırken defin sonrası genelde mezarlık içinde mezar yapıları arasında ve hemen bitişiğinde yer alan araç ya da yaya yolları üzerinde yapılmaktadır. Şüphesiz ki mezar yapıları ve üstlerindeki taziye kabulü yurt dışındaki gayrimüslim mezarlıklarına göre oldukça kötü bir görüntü sergilemektedir.

Günümüz şartlarında cenazeye iştirak edenlere defin mahalli olan adadan veya mezarlık parselinden ayrılmadan bu imkan Karacaahmet mezarlığında verilemese de yeni mezarlıklarda mutlaka düşünülmesi ve iyi bir şekilde tasarlanması gereken bir husustur.

5.2.11 Kantin

Mezarlığın 1.,2.,3.,4. ve 5. adaların kapladığı alan mezarlığın yüzde 71'i teşkil eder iken kuş uçuşu kuzeyden güneye 980 m, doğudan batıya 560 m mesafelik mezarlık alanı içerisinde; hizmet binasında, gasilhanenin bulunduğu bölgede ve Şakir' in Camii altında yer alan birimler içerisinde ziyaretçilerin basit ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kantinler bulunmaktadır (Şekil 5.142).

Şekil 5.142: Gasilhane yakınındaki kantin

Cenaze yakınlarına dönük estetik ve fonksiyonel olmayan kantin alanları kısa süreli dinlenme imkanı verir iken bu yerlerde oturma mekanları da bulunmaktadır. Mezarlığa ziyaret maksatlı gelenler için ise altı yol meydanında bulunan havuz çevresinde estetik bir yapı tasarlanabilir. Mezarlığın bu bölümlerinin kuzeyinde yer alan Nuh kuyusu caddesi üzerinde yeterli sayıda market, bakkal gibi işletmeler bulunmakta iken doğusunu ve güneyini tır garajı ile konteynır depolama sahası tamamen kapatmaktadır. Batıda ise Tıbbiye ve Atölyeler Caddesi üzerinde yer alan az sayıda işletme bulunmaktadır.

5.2.12 Satış Stantları

Mezarlık içerisinde belediyesince tasarlanmış kesme çiçekçi, mezar yapı ürünleri ve mezar üstü peyzaj için bitki stantları bulunmamaktadır. Mezar inşaatı yapanların küçük imalat ve satış büroları Nuh kuyusu caddesinin karşı tarafında bulunmaktadır. Yaya yolları üzerine reklâm veya imalat adına çıkarılan baş taşı ve çalışma ekipmanları yaya yollarındaki geçişleri engellemektedir (Şekil 5.143).

Şekil 5.143 : Nuh kuyusu caddesi üzerindeki taşçı dükkanları ve işgalleri

En iyisi bu hizmetlerin ilçe belediyelerince düzene sokulması için gerekli tedbirleri almasıdır. Çiçekçiler genelde Şakir' in Camii ve Dr Eyüp Aksoy girişlerinde kapının dışında yol sergisi olarak seyyar faaliyette bulunmaktadır.

Mezar üstü peyzaj için bitki stantları ise mezarlığın güneyinde D-100 karayolunu geçtikten sonra eskiden mezarlık olan ancak karayolu geçirildikten sonra bozulmuş Dr Eyüp Aksoy caddesinin devamındaki kavşak ile mezarlığın 3. adasından 11. adasına çıkan Seyit Ahmet sokak üzerinde bulunmaktadır. Şekil 5.144’ de ki hava görüntüsünde yeşil ile işaretli alanlar seyyar çiçekçi, kırmızı ile işaretli alanlarda özel fidanlık, sarı ile işaretli alanlarda ise mezar inşaatı yapanların küçük imalat ve satış büroları bulunmaktadır.

Şekil 5.144 : Satış stant yerlerini gösterir hava fotoğrafı

Genelde mezar sahipleri peyzaj materyalini başka yerlerden temin etmekte, mezarlık içerisinde niteliksiz ve belediye ile ve resmi kurumlarla bir bağıtı olmayan ve kendilerini bahçıvan olarak tanıtan seyyar kişilere diktirmekte ve bakımını yaptırmaktadırlar. Son yıllarda internet üzerinden ürün satış yaparak mezar üstü peyzaj yapan firmalar olduğu gibi sadece araçla bakım ve satış yapan vakıf ve derneklere de rastlanmaktadır.

Belediye kesme çiçek ve peyzaj ürünleri satmamasına karşın en azından mezarlığın ana arterleri üzerinde yer alan mezarların üstlerini bedelsiz düzenlemesi ve bakımını yapması müspet bir faaliyettir.

5.2.13 Mezar İnşaatı Çalışma Noktaları

Karacaahmet mezarlığı içerisinde mezar yapımı için mezar inşaatçılarına inşaat sahası bırakılmamıştır. Bunun en kuvvetli sebebi mezarlık dahilinde alt yapı ve yol düzenlemelerinin bitirilmiş olması ve mezar inşaatları sırasında yaygın olarak ustaların mezarın yakınında bulunan araç ve yaya yolları üzerine ısrarla kum, çakıl ve malzeme indirerek uzun süreli yolları kapatması ve yerde açıkta harç hazırlayarak yolları ve alt yapıyı bozma tehlikesidir.

Mezarlıkta çalışma yapacak inşaat ustalarına malzemelerini çuvallı getirme ve tekne içerisinde harç hazırlama şartı getirilmiştir. Karacaahmet mezarlığında uygulanan sistem bu şekilde olmakla beraber yeni düzenlenecek mezarlık adalarında mezar parsellerine yakın noktalarda mezar inşaatı yapacak ustaların malzemelerini getirip harç hazırlayacakları, etrafının kapalı, içinde suyu ve gideri bulunan çalışma noktaları mutlaka tasarlanmalıdır.

Mezarlıkta lahit mezar yapımı ve diğer inşaat işleri için Müdür yardımcılığı hizmet binasından Dr Eyüp Aksoy Caddesi paralelinde yer alan genişçe bir alan çalışma noktası olarak belirlenmiştir. Yoldan oldukça yüksekte bulunan bu alana karayolundan da doğrudan bağlantı olması, mezarlığın bitişiğinde ancak vatandaşla göz temasında olmaması en büyük avantajıdır (Şekil 5.145).

Şekil 5.145 : Mezar inşaatı çalışma noktası hava görüntüsü

5.2.14 Wc ve Şadırvan

Mezarlığın içersinde şadırvan ve wc' ler Şakir' in Camiinin altında ve Dr Eyüp Aksoy caddesi üzerindeki Müdür yardımcılığı hizmet binası ile gasilhane yanında bulunmakta iken meydana yer alan Şehitlik Camii önünde ise sadece şadırvan bulunmaktadır.

Şakir 'in Camii wc ve şadırvanları camii zeminin altında, yeterli ölçü ve sayıda oldukça modern dizayn edilmiştir (Şekil 5.146).

Şehitlik Camii önündeki şadırvan ihtiyacı görmekle beraber estetikten uzaktır (Şekil 5.147).

Şekil 5.146 : Şakirin camii wc ve şadırvan

Şekil 5.147 : Şehitlik camii şadırvanı

Camiinin karşısında eskiden yer alan gasil hanenin wc leri kullanılır iken gasil hanenin yıkılması sonrasında meydana veya camii yakınında wc olmaması sıkıntılı bir durumdur. Şehitlik Camiine en yakın wc 330 m ile Şakir' in Camiinin bulunduğu yer, yaklaşık 492 m ile gasil hane bölgesi, 543 m ile müdür yardımcılığı hizmet binasıdır. Meydandaki bu ihtiyaç Şehitlik Camiinin hemen arkasında yoldan gizlenerek yapılacak bir yapı ile giderilebilir (Şekil 5.148). Gasil hane ve morg binasının yanındaki wc ve wc ler içerisinde de şadırvan yer almaktadır (Şekil 5.149).

Şekil 5.148 : Şehitlik Camii arkasında tasarlanabilecek wc alanı

Şekil 5.149 : Gasilhane ve morg binasının yanındaki wc

Şekil 5.150 'de Mezarlıktaki wc noktaları sarı renkli işaretli alanlarda, şadırvanlar ise kırmızı ile işaretli alanlardır.

Şekil 5.150 : Mezarlıktaki Wc noktaları ve şadırvanlar

5.2.15 Gasilhane ve Morg

Karacaahmet mezarlığının Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı hizmet binasının bitişiğinde Dr Eyüp Aksoy caddesi üzerinde yer alan bu birim Üsküdar, Kadıköy, Ümraniye, Ataşehir ilçeleri başta olmak üzere çevre ilçelerden gelen günlük ortalama 30 cenazeye hizmet vermektedir. Başka ilçelerde mezarları olup sadece gasil hane hizmeti almak için müracaat eden cenaze yakınlarının Karacaahmet Mezarlığı içine girmeden hizmet aldıkları bir noktada bulunmaktadır. Dr. Eyüp Aksoy caddesine paralelinde olan bu noktaya açık otoparkın olduğu giriş noktasından 120 m, E-5 Karayolunda yer alan giriş noktasından 430 m uzaklıkta bulunmaktadır.

Mezarlık içinden ulaşmak istenirse Zeynep Kamil girişinde yer alan Şakir' in Camiinden 640 m uzaklıktadır. Toplu ulaşım araçlarının da güzergâhında yer alan gasilhane ve morg iyi bir yerde planlanmıştır.

250 m² alan üzerine konumlu, yüksek tavanlı binanın içerisinde 16 üniteli morg, 6 yıkama kabini ile çamaşırhane, bayan ve bayan personel odaları ile yıkama kayıtlarının tutulduğu ve cenaze yakınları irtibat halinde olan idari ofis ve cenazeler için dua edilen merasim alanı bulunmaktadır (Şekil 5.151).

Şekil 5.151: Karacaahmet gasilhanesi ve morgu

Cenaze sahiplerinin cenazelerinin hizmet sürecinde beklmelerini temin için banklar ve ihtiyaçlarını gidermek için kantin ve wcler yakınında bulunmaktadır.

Bu haliyle yeterli olan gasilhane ve morg kullanım açısından iyi bir şekilde tasarlanmıştır.

5.2.16 Donatılar

5.2.16.1 Çeşmeler

Mezarlığın içerisinde cenaze sahipleri tarafından hayrat olarak yaptırılmış çok sayıda çeşme yer almaktadır. Çeşmeler İslam inancında ve Türk adetlerinde kişinin vefatından sonra hayatta iken işlediği günahlarına bir şekilde kefaret olacağı inancıyla yakınlarınca yaptırılmaktadır. Mevcut çeşmeler çoğunlukla estetik kaygıdan uzak cenaze sahiplerinin mali güçleri oranında yaptırılmıştır (Şekil 5.152).

Şekil 5.152 : Karacaahmet mezarlığındaki isimli hayrat çeşmelere örnek

Bu çeşmelerin temiz su hatları mezarlık dahilinden geçirilmiş bir ana su borusu olmadığından iptidai yollarla en yakın mesafede yer alan diğer çeşmenin temiz su hattının çeşmeye bağlantı öncesinde bir aparatla alınmıştır. Bu bağlantılar mezar yapıları arasında kazı yapma imkânı olmadığından toprak üstünden genelde açık plastik boru ile geçirilmiştir. Bu hatlar mezar aralarında darbelere açık kaldığından çok kolay şekilde tahrip olabilmekte, mezarlığın büyüklüğünden dolayı fark etmekte gecikilmekte hatta müdahaleler günlerce sonra yapılabilmektedir (Şekil 5.153).

Şekil 5.153 : Yüzeyde bırakılmış çeşme bağlantıları

Ancak çeşmelerin hemen tamamının gideri; mezarlığın bazı bölümlerinde yağmur suyu hattı bulunmadığından, bulunan yerlerde anlamsız bir şekilde gereksiz görüldüğünden yollara ya da mezar yapıları arasına açık bir şekilde verilmiştir (Şekil 5.154).

Şekil 5.154 : Açıktan akan çeşmelerin giderleri

Cenaze yakınları belki de kendilerine göre haklı sebeplerle ihtiyaç olan yerlere değil de cenazesine en yakın noktaya çeşme yaptırmak istemekte, gerek dua alabilmek gerekse de gösteriş için cenazenin yada ailenin adını çeşmeye yazdırmaktadır. Çeşitli sebeplerle ömrünü tamamlamış ya da fonksiyonunu bitirmiş olan çeşmelere bir şekilde müdahale olduğunda insanların aklına yaptırdıkları çeşmeler gelmektedir.

Bakımı ve diğer hususlarının bir sözleşmeyle şarta bağlanmadığı, suyunun belediyece bedava akıtıldığı, cenaze yakınlarının çeşme yaptırma taleplerinin aşırılığı yüzünden belediyece çeşme yapımı ve standartları sorun olarak görülmediğinden mezarlık genelinde birbirinden şekilsiz, bakımsız, gidersiz bazı yerlerde sık çoğunlukla seyrek çok sayıda çeşme bulunmaktadır.

Mezarlık dahilinde bir şekilde inanç, saygı, gelenek gibi çeşitli sebeplerle cenazenin defninin akabinde acele ile yaptırılmış olan bu çeşmeler yakınlarını kaybetme acılarının azalması ile veya değişik sebeplerle ileriki zamanlarda hepten unutulmakta ve bakımı dahi yaptırılmamaktadır (Şekil 5.155).

Şekil 5.155 : Bakımsız ve ömrünü tamamlamış çeşmeler

Birinci Ada eşmeleri ;

Mezarlığın 1.adası 68.683,55 m² olup toplamda 16 adet çeşme bulunmaktadır. 4.293 m² alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Her bir çeşmeye ulaşımı dairesel olarak düşündüğümüzde $\pi r^2 = \text{Alan}$ formülünden $r = \sqrt{(\text{alan}/\pi)}$ yararlanarak her bir çeşmeye alanla orantılı ulaşım yarıçapı bulunabilir.

1. ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 36,96 \text{ m}$ dir. 16 adet çeşmeden üç tanesi çeşitli sebeplerle ömrünü tamamlamış olup faaliyet dışı kalmalarına rağmen yapı itibariyle yerlerinde mevcuttur. Çalışan 13 çeşmeden sadece beş adetinin gideri kapalı kanala bağlı olup diğerleri yollara açık bir şekilde akmaktadır.

İkinci Ada eşmeleri;

Mezarlığın 2. adası, 48.222,47 m² olup toplamda sekiz adet çeşme bulunmaktadır. Yaklaşık 6.000 m² 'de bir çeşme bulunmaktadır. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 43,70 \text{ m}$ dir. Bu adada yer alan çeşmelerden iki adeti çalışmamaktadır. Çalışan altı adet çeşmeden sadece bir adetinin gideri kanala bağlı diğerlerinin tamamının gideri yollara ve mezar aralarına akmaktadır. Çeşme yapıları ise mermer, yapısız borulu, mozaik' dir.

Üçüncü Ada eşmeleri;

Mezarlığın 3. adası, 51.250,16 m² olup toplamda altı adet çeşme bulunmaktadır. 8.541 m² alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 52,14 \text{ m}$ dir. Altı çeşmeden sadece birinin gideri kapalı kanala bağlı olup diğerleri yollara açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları beton, mozaik, mermer ve taş duvardır.

Dördüncü Ada Çeşmeleri;

Mezarlığın 4. adası, 157.263,06 m² olup toplamda sekiz adet çeşme bulunmaktadır. 19.658 m² alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 79,10$ m 'dir. Sekiz adet çeşmeden sadece bir adeti çalışmamakta, çalışan yedi çeşmeden birinin gideri kapalı kanala bağlı olup diğerleri yollara ve mezar aralarına açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları beton, mozaik, mermer, pres tuğla ve taş duvardır.

Beşinci Ada Çeşmeleri;

Mezarlığın 5. adası, 93.755,41 m² olup toplamda üç adet çeşme bulunmaktadır. 31.251 m² alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 99,37$ m'dir. Hepsi de çalışan çeşmelerin birinin gideri kapalı kanala bağlı olup diğerleri yollara açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları mozaik ve mermerdir.

Altıncı Ada Çeşmeleri;

Mezarlığın 6. adası, 4.515,19 m² olup çeşmesi bulunmamaktadır.

Yedinci Ada Çeşmeleri;

Mezarlığın 7. adası, 22.269,45 m² olup toplamda beş adet çeşme bulunmaktadır. 4.453 m² alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 37,64$ m' dir. Beş adet çalışan çeşmeden birinin gideri kapalı kanala bağlı olup diğerleri mezar aralarına açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları mozaik, fayans kaplamalı, mermer ve yapısız yerdedir.

Sekizinci Ada Çeşmeleri

Mezarlığın 8. adası 54.151,37 m² olup toplamda iki adet çeşme bulunmaktadır. 27.075 m² alana ortalama bir çeşme düşmektedir.

Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 92,83 \text{ m}$ ' dir. İki de çalışan çeşmelerden birinin gideri kapalı kanala bağlı olup diğeri yola açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları mermerdir.

Dokuzuncu Ada Çeşmeleri

Mezarlığın 9. adası, $29.455,07 \text{ m}^2$ olup toplamda beş adet çeşme bulunmaktadır. 5.891 m^2 alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 43,30 \text{ m}$ ' dir. Çeşmelerden biri çalışmamaktadır. Çalışan dört çeşmenin tamamının gideri mezar aralarına açığa akmaktadır. Çeşme yapıları mermer ve granit kaplamadır.

Onuncu Ada Çeşmeleri

Mezarlığın 10. adası, $30.290,93 \text{ m}^2$ olup toplamda bir adet çeşme bulunmaktadır. Mevcut çeşmenin yapısı mermer olup gideri bulunmaktadır. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 98,18 \text{ m}$ ' dir.

On birinci Ada Çeşmeleri

Mezarlığın 11. adası, $17.207,68 \text{ m}^2$ olup toplamda üç adet çeşme bulunmaktadır. 5.736 m^2 alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 42,73 \text{ m}$ ' dir. Üç adet çalışan çeşmeden tamamının gideri mezar aralarına açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları beton, mozaik ve granit kaplamadır.

On ikinci Ada Çeşmeleri

Mezarlığın 12. adası, $12.688,63 \text{ m}^2$ olup toplamda iki adet çeşme bulunmaktadır. 6.344 m^2 alana ortalama bir çeşme düşmektedir. Bu ada için çeşmeye ulaşım yarıçapı $r = 44,93 \text{ m}$ ' dir. İki de çalışan çeşmelerin giderleri mezar aralarına açık bir şekilde akmaktadır. Çeşme yapıları mermerdir.

Çeşmelerin adalara dağılımında bariz yanlışlıklar vardır. Mezarlık dahilinde genel anlamda çeşme sayısı yetersizdir. Çeşmelerin hizmet yarıçapları ideal olan 50 m'yi 5 adet adada sağlayamamıştır. Çeşmeler yaya ya da araç yolu bulunmayan büyük alanlarda yoktur. Ana aks üzerinde ya da tali yollarda bulunan çeşmeler komşu adalara da hizmet vermektedir. Çeşmeler cenaze yakınlarının kendi mali güçleri ile orantılı değişik malzemelerle ve yapı şekilleri ile yapılmış ancak oldukça düzensiz ve yüzde 80' i bakımsızdır. Çeşmeler Tablo 5.26'da değerlendirilmiştir.

Tablo 5.26: Çeşmelerin durumlarına göre genel değerlendirmesi

Ada	Alanı (m ²)	Adet	Hizmet yarıçapı (m)	Faal eksiksiz	Faal gideri yok	Faal olmayan
1	68.683,55	16	36,96	5	8	3
2	48.222,47	8	43,7	1	5	2
3	51.250,16	6	52,14	1	5	0
4	157.263,06	8	79,1	1	6	1
5	93.755,41	3	99,37	1	2	0
6	4.515,19	0	0	0	0	0
7	22.269,45	5	37,64	1	4	0
8	54.151,37	2	92,83	1	1	0
9	29.455,07	5	43,3	0	5	0
10	30.290,93	1	98,18	1	0	0
11	17.207,68	3	42,73	0	3	0
12	12.688,63	2	44,93	0	2	0

Çeşmelere temiz su hatları genelde birbirlerinden bağlantılar yapılarak sağlanmış olup geçiş hatlarını gösterir planları bulunmamaktadır. Kazı derinlikleri yüzeye yakın yada yüzeyde açıktadır. Bu yüzden mezar kazılarında ya da mezar inşaatlarında hatlar sürekli olarak delinerek tahrip olmaktadır.

Mezarlığın havuzlu altı yol meydanına sadece ana aksı ve yakın çevresindeki yollar üzerindeki çeşmelere ve kuyu kaplıklara hizmet verecek şekilde 2007 tarihinde İSKİ' den 100'lük su alınmıştır. Bunun sayesinde mezarlık dahilinde depo yapılmadan çeşmelere ve kaplıklara yeteri basınçta su verilebilmiş, ayrıca her bir çeşmeye yeni hat çekilmiştir.

Ana aks da dahil yeni su hattı çekilen güzergahlarda su gideri bağlantısı için alt yapı olmasına rağmen önemli ölçüde gider bağlantısı yapılmamıştır. Çeşmelerin suları ya yollara ya da mezar aralarına açıktan akmaktadır.

Karacaahmet mezarlığı; çeşme sayısı, çeşme yapı ve hizmet kalitesi olarak istenilen standartlarda değildir.

Karacaahmet mezarlığı içindeki çeşme durumu bu iken mezarlık tarihin hiç bir devrinde mutlak bir iskân sahası olmadığı halde Anadolu, Bağdat, İran ve Mısır'a gitmek için Üsküdar'a geçen ordular veya kervanlar için burası bir toplanma ve mecburi geçiş yolu idi. Karacaahmet mezarlığı çevresinde, asırlar boyunca on bir sebil, altı çeşme, sayıları bugün için unutulmuş, bir çok kuyu bulunmaktaydı.

Hafız İsa ağa çeşmesi; Miskinler çeşmesi olarak ta bilinen Hafız İsa Ağa çeşmesi Karacaahmet mezarlığının 1. adasının Dr. Eyüp Aksoy caddesinde bakan kısmındadır. Çeşme, Sultan II. Mahmut' un hazine vekili Hafız İsa Ağa tarafından 1811 tarihinde yaptırılmıştır. Suyu Selimiye'den getirilmişti.

Çeşme 1970' li yıllarda Dr. Eyüp Aksoy caddesinin genişletilmesi sırasında tahrip olmuş ancak 1990'lı yıllarda aslına uygun şekilde onarılmıştır. Çeşmenin etrafında sahanlık bırakılmış ve duvar yapılmıştır. Çeşme günümüzde kullanılmamaktadır (Üsküdar Belediyesi 2002) Şekil 5.156 'da Hafız İsa Ağa Çeşmesi görülmektedir.

Şekil 5.156 : Hafız İsa Ağa Çeşmesi

Ayşe Hatun Çeşmesi; Karacaahmet mezarlığının 8. adasının duvarına bitişik olup Nuh kuyusu caddesinin Tıbbiye caddesi ile birleştiği yerde su terazisinin yakınındadır. Fethi Ahmet Paşa aile kabrinin hemen yanında bulunan bu çeşme Ayşe hatun tarafından yaptırılmıştır. Tek parça mermerden yapılmış olan çeşme bir sanat harikasıdır. Çeşme kullanılmamaktadır (Üsküdar Belediyesi 2002). (Şekil 5.157)

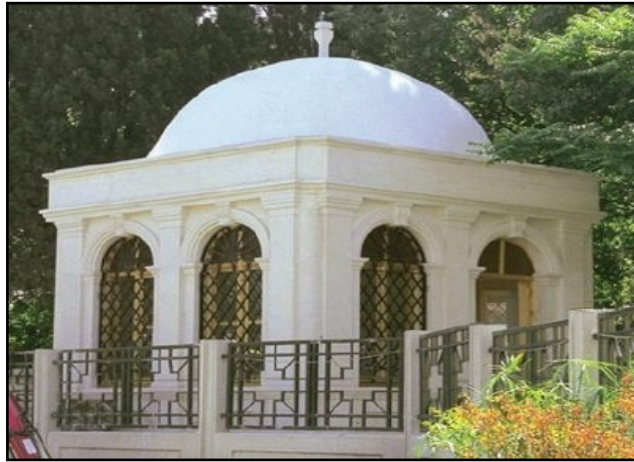
Şekil 5.157: Ayşe Hatun Çeşmesi

Sadettin Efendi çeşmesi; 1741 yılında Sadettin Efendi tarafından yaptırılmıştır. Karacaahmet Fethi Paşa cami karşısında türbe girişindedir. Çeşme kullanılmamaktadır. (Şekil 5.158).

Şekil 5.158 : Sadettin Efendi Çeşmesi

Yine çeşmelerle beraber Karacaahmet Mezarlığı bitişiğinde ve çevresinde çok sayıda sebillerde bulunmaktadır. Hacı Hüseyin Hayri Paşa sebili (Miskinler sebili) ; Dr Eyüp Aksoy caddesi üzerinde şantiye arazisi içinde kalmıştır. Uzaktan bakıldığında bir türbeyi andıran sebil üç pencere olup sağır kubbelidir. Kitabesi yoktur. 1865 yılında yaptırmıştır. Sebil kullanılmamaktadır (Üsküdar Belediyesi 2002) (Şekil 5.159).

Şekil 5.159: Miskinler Sebili

Sadettin Efendi sebili; Gündoğumu Caddesi üzerinde, Karacaahmet Türbesi yanında bulunmaktadır. Sebil tamamen mermerden yapılmıştır. Başlıklı dört sütun arasında sonradan birer parmaklık demiri konan üç penceresi vardır. Çeşme ile beraber devam eden mermer geniş saçağı ile dilimli pencere kemeri arasında otuz mısralı uzun bir kitâbe bulunmaktadır. Saçağının üzerinde sekiz köşeli bir kubbe kasağı ve bunun üzerinde de dilimleri mermer örtülü kubbesi vardır. Kubbenin en tepesine de yine mermer bir âlem yerleştirilmiştir (Üsküdar Belediyesi 2002). (Şekil 5.160).

Şekil 5.160 : Sadettin Efendi Sebili

Zeliha Hanım sebili; Karacaahmet Türbesi'nin arka tarafında, İnadiye Camii Sokağı üzerinde, Aşçı başı Camii ve Cami Çıkmazı Sokağı karşısında ve mezarlık duvarı önünde idi. 1940 tarihlerinde, mezarlık duvarları yaptırılırken tulumbalı kuyusu ve taş teknesi duvar altında kalmış ve üzerini örten demir gölgesi de kaldırılmıştır. Sebil taş bir tekneden ibaret olup iki musluğu ve önünde haznesi vardı. Taş tekne ve üzerindeki kitâbesi bugünde mevcut olup mezarlık duvarındadır. Su tulumba ile çekilmektedir. Bu tekneyi de cami duvarında görmek mümkündür (Üsküdar Belediyesi 2002) (Şekil5.161)

Şekil 5.161 : Zeliha Hanım sebili

Miskinler Tekkesi'nin sağ tarafında, Yanık Ömer Kapısı'nın yanında ve Karacaahmet - İbrahim Ağa Bulvarı'nın üzerinde iken bugün mevcut olmayan ve 1940–45 tarihlerinde yıkılan Mollacık sebili, eski Bağdat Caddesi yeni Karacaahmet - İbrahim Ağa Bulvarı üzerinde iken Miskinler Tekkesi civarında olan Şerif Paşa sebili 1920 tarihlerinde yıkılmıştır.

Meryem Hatun sebili Nuh kuyusu Caddesi ile Karacaahmet - İbrahim Ağa Yolu'nun birleştiği yerde ve 1855 tarihli Fethi Ahmet Paşa Çeşmesi'nin yanında idi. Bugün her ikisi de yola gitmiştir (Üsküdar Belediyesi 2002).

5.2.16.2 Çöp Sepeti

Karacaahmet mezarlığında çöp sepeti sayısı oldukça yetersizdir. Mezarlıktaki çöp birimlerinin yeri ve miktarları Tablo 5.27' de gösterilmiştir.

Tablo 5.27 : Mezarlıktaki çöp birimlerinin yeri ve miktarları

Sıra	Mahal Adı	Adet
1	Şakir' in Camii çevresinde	3
2	Dr. Eyüp Aksoy Caddesi 1. girişten Şakir' in Camii arkasına çıkan yolda	7
3	Dr. Eyüp Aksoy Caddesi 2. girişten Mescit'e giden yolda	5
4	1. Ada orta yolda	3
5	Şakir' in Camii'nden Müdür Yardımcılığına giden yol üzerinde	10
6	Şehitlik Camii ile 4 adadaki dört yol arasında	3
7	Havuzlu altı yol meydanında	3
8	5.Ada çıkışına giden yol üzerinde	3
9	Müdür yardımcılığı önü dört yoldan Dr. Eyüp Aksoy Caddesi 2. çıkışa kadar	5
	Toplam	42

Mevcut çöp sepetleri cenaze sahiplerinin küçük atıklarını alabilecek ölçülerde olup mezarlık dahilinde kaba materyali budama atıkları, çiçek fideleri, kasa vb toplayacak konteynır tarzı atık toplama üniteleri Müdür yardımcılığı hizmet binası yakını ile havuzlu altı yol meydanı haricinde bulunmamaktadır. Mezarlıktaki çöp sepetleri ferforje demirden özel hazırlanmıştır (Şekil 5.162).

Şekil 5.162 : Çöp sepeti görüntüsü

Bundan dolayıdır ki başta mezarlıkta bakıcılık yapan kişiler olmak üzere mezarlığa getirilen ya da mezarlıktan çıkarılan çöp ve benzeri materyali, temizlediği mezarın üzerinden alıp en yakınında bulunan bir başka mezar arasında kalmış yere rahatlıkla bırakmaktadırlar. Çöp mezarlıktan transfer edileceği çöp sepeti ya da konteynırlara gitmeden mezarlıkta bir başka yere taşınmaktadır.

Mezarlığın hemen her noktası yoğun bir şekilde kullanılır iken mezar sahiplerinin dolayısıyla mezarlığın çöp sepeti ve konteynır ihtiyacının acilen karşılanması gerekmektedir.

5.2.16.3 Oturma mekanları ve birimleri

Karacaahmet mezarlığının içersinde ziyaretçilere yönelik oturma mekanları çok az olup buralardaki ihtiyaç genelde banklarla karşılanmıştır. Şakirin camii karşısında, altı yol meydanında havuz etrafında, Şehitlik ve Fethi Ahmet Paşa camii yanında, gasil hane ve cenaze bekleme yeri ile idari bina arkasında yer alan banklar birbirinden farklı ayrıca kullanıldıkları az sayıdaki yerde de fonksiyonel değillerdir.

Örneğin gasil hane karşısında yol üzerinde sıra halinde dizili olan taş bankların önüne bu alanda mekan düzenlemesi yapılmadığından cenaze araçları park etmekte ve bu alan cenaze yakınlarınca yeterli ölçüde değerlendirilememektedir.

Oysa bu alan, bordürden geriye doğru 1-1,5 m'lik uzun bir hat boyunca zemin düzenlemesi yapılarak değerlendirilebilir (Şekil 5.163).

Şekil 5.163 : Gasilhane yolu üzerindeki banklar ve yoğunluk

Cenaze yakınlarının, cenazelerinin işlemleri bitene kadar beklemek amacıyla mecburen kullandıkları gasilhane karşısındaki diğer oturma mekanı oldukça düzensiz olup amaca hizmet verememektedir. Bu alanın yola paralel pergola ve kamelya ile zeminin düzenlenmesi halinde özellikle yazın oldukça yoğun kullanılabilir. Bu bölgedeki ihtiyacı gasilhane yanındaki kantin kısmen karşılamaktadır (Şekil 5.164).

Şekil 5.164 : Gasilhane yanı kantinde yer alan oturma birimleri

Yine cenaze bekleme yeri yanındaki cep oturma yeri olarak kullanılan mekanın ağaç altı olması tek avantajıdır. Ancak buraya sıklıkla araç çekildiğinden kullanılamamaktadır (Şekil 5.165).

Şekil 5.165 : Cenaze bekleme yeri yanındaki ağaç altı oturma alanına araç çekilmiş

Altı yol meydanında bulunan havuzun etrafında bank bulunmakla beraber açıkta olduğundan güneşe direkt muhataptır. Sarmaşıkların sardırıldığı ferforjeden hazırlanabilecek bir oturma mekanı ziyaret maksatlı gelen kişilere rahatlık sağlayabilecektir.

Şakir'in camii giriş kapısı karşısında ve Şehitlik Camii ve Fethi Ahmet Paşa Camii önünde yer alan banklarda az sayıdadır. Şakir'in camii bölgesinde banklar yolun karşısında trotuar boyunca dizili iken Şehitlik ile Fethi Ahmet Paşa camilerinin hemen yanında yer almaktadır (Şekil 5.166).

Şekil 5.166 : Camilerin civarındaki banklar

Mezarlığa ziyaret maksadıyla gelenler sadece bu alanlardaki az sayıdaki niteliksiz oturma mekanlarını kullanabilmekte, dinlenme ihtiyaçlarını mezar yapılarının, alçak duvar veya küçük merdivenlerin üstüne çıkarak karşılayabilmektedir (Şekil 5.167).

Şekil 5.167 : Mezar üstlerinin oturma elemanı olarak kullanılması

Mezarlığın neredeyse tamamına yakın alanında oturma mekanları ve elemanları yoktur. Az miktarda da olsa cenaze yakınları mezarlık içerisindeki oturma ihtiyacını mezarını yaptırmış mermerden yaptırmış oturma elemanından faydalanmaktadır (Şekil 5.168).

Şekil 5.168 : Mezarlıkta mermerden yapılmış oturma birimleri

Çok büyük bir alanı kaplayan mezarlığın düzensizliğinden de kaynaklı fazlaca oturma mekanı tasarlanamasa da oturma mekan sayısı ile niteliklerinin şimdikine göre arttırılabileceği açıktır.

5.2.16.4 Aydınlatma

Mezarlığın 71 yaya 8 araç girişi vardır. Bu girişlerin büyük bir kısmının kapılarının olmadığı, kapıları olan girişler ise yüksekliklerinin yeterli olmamasından dolayı çokta caydırıcı değildir. Özellikle geceleri alkol ve uyuşturucu madde bağımlıları ile satıcılarının mezarlığın karanlık ortamından faydalanmalarının önüne bir nebze de olsa aydınlatma ile geçilebilecektir. Mezarlıkta aydınlatma yapılan yerler ve aydınlatma eleman sayıları Tablo 5.28’de verilmiştir.

Tablo 5.28 : Mezarlıkta aydınlatmaların yerleri ve adetleri

Sıra	Mahal Adı	Adet
1	Şakirin Camii çevresinde	12
2	Şakirin Camii ile Şehitlik Camii arası yolda	11
3	Şehitlik Camii 5.ada arası yolda	2
4	5. ada başındaki yolda	1
5	Müdür yardımcılığı önü ve devamında dört yolda	8
6	8. Ada orta patikada	5
7	8. Ada ortadaki çeşme yolunda	5
	Toplam	44

Aydınlatma mahalleri incelendiğinde ana aks üzerindeki yola ve bu yol üzerindeki bina ve müştemilatların güvenliğini sağlayacak şekilde aydınlatmaların yeterli miktarda yapılmış olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 5.169), (Şekil 5.170). Aynı şekilde mezarlığın 8. adasını iki mahalle arası geçiş için yayaların gece gündüz kullandıkları yolun ve yakın çevresinin aydınlatılmış olduğu Şekil 5.171’de verilmektedir.

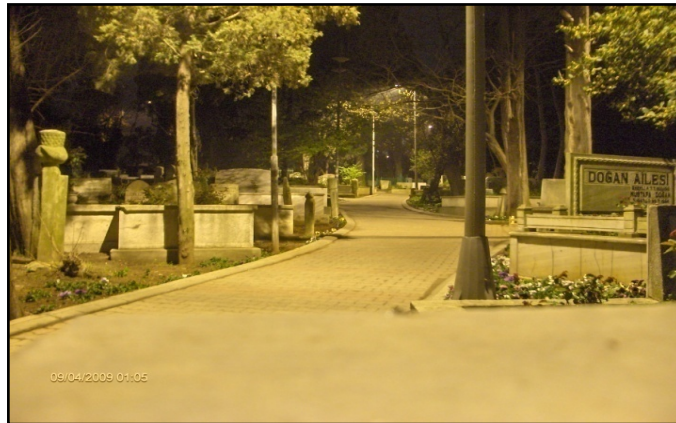
Aydınlatma direkleri 6–10–12 m yüksekliğinde tek konsollu, çift konsollu, çok projektörlü meydan tipi özelliklerinde seçilmiştir (Şekil 5.172) (Şekil 5.173). Ancak mezarlığın çok küçük bir alanına tekabül eden aydınlatmaların mezarlığın diğer yolları ile mezarlığın yola bakan kesimlerinin de de uygulanması gerekmektedir

Şekil 5.169 : Ana aks ve havuzlu altı yol meydan gece aydınlatması

Şekil 5.170 : Müdür yardımcılığı hizmet binası gece aydınlatması

Şekil 5.171 : 8. ada aydınlatması

Karacaahmet mezarlığındaki ses düzeni için ayrıca müstakil direkler düşünülmemiş, mevcut aydınlatma direkleri üzerine direklerle uyumlu hoparlörler eklenmiştir (Şekil 5.174).

Şekil 5.174 : Aydınlatma direği üzerine yerleştirilmiş ses düzeni

Ses düzeni için gerekli tesisat, alt yapısı bitirilmiş hat üzerinde kanallar içerisinde geçirildiğinden havai hat kullanılmamıştır. Dolayısıyla ses tesisatının zarar görmesi engellenmiş, havai hat ve aynı mahalde çok sayıda direk olmadığından görüntü kirliliği engellenmiştir. Dini bayram ve kandillerde gündüz çalıştırılmakta olan ses düzeni ana aks üzerinde yer aldığından dış cephelere uzaklığı 300 m' den fazla olup konutların sesteki etkilenmeleri de konutların bu mesafeden daha uzakta olmaları, mezarlıktaki çok sayıda ağacın ses perdesi görevinde bulunmasından teknik olarak mümkün görülmemektedir.

5.2.16.6 Tabela ve panolar

Karacaahmet mezarlığının girişlerinde, meydan ve toplanma merkezlerinde, cenaze sahiplerine cenaze hizmetlerinin ücretsiz olduğu, hiçbir kimseye ödeme yapmamaları ile defin edilmiş cenazelerin mezar yeri kullanım belgelerinin yasal sürede alınması gerekliliği içeren ayaklı tabelalar çok sayıda bulunmaktadır. Ayrıca mezarlık ta ada numaralarını gösterir tabelalar ile yönleri gösterir tabelalar bulunmakta ise de sayı ve nitelik açısından oldukça yetersizdir (Şekil 5.175).

Şekil 5.175 : 4. ve 1. adalardaki bilgi ve yön tabelaları

Mezarlığı bilmeyen bir kişinin birilerine sormadan yönlenmesi oldukça zordur. Mezarlıkta kişinin bulunduğu noktayı ve hali hazırdaki yerleri gösterir bir harita panosu bulunmamaktadır. Mezarlıkta mezar sahiplerine belediyenin duyurularını yapabileceği panoları da bulunmamaktadır. Belediyenin mezarlıkta cenazesi olmakla beraber mezarlığa sık uğramayan mezar sahipleriyle de iletişim içerisinde bulunması gerekliliğinden duyurularını yapabileceği ışıklı panoları hazırlayarak girişlere mutlaka koymalıdır.

5.2.16.7 Cansız obje

Cansız obje mezarlıkta bulunmamaktadır. Ancak mezarlığın meydan, toplanma ve araç girişlerinin olduğu noktalara İslamiyet inancına uygun olarak insan ve hayvan figürleri içermeyen, insanlarda ayrıca siyasi, etnik vb ayrımları çağrıştırmayacak cansız objeler tasarlanabilir.

Ayrıca ölümü zamanın durması olarak simgeleyecek durmuş bir saat, dönmeyen bir dünya gibi simgeler konulabilir.

5.2.16.8 Alt yapı

Mezarlıkta kanalizasyon hattı bulunmadığı gibi Dr Eyüp Aksoy Caddesi üzerinde, mezarlığın doğu kısmında yerleşim olmadığından yoktur. Bu yüzden gasil hane ve WC' ler için gasil hane önündeki alanda yaklaşık 60 m³ 'lük kapalı sızdırmaz betonarme fosseptik bulunmaktadır.

Daha önceki yıllarda mezarlık içindeki gasil hane ve wc' ler den çıkan pis su ve atıkların; mezarlıkta kısmen yer alan ve 5. ada sonundaki Seyit Ahmet deresiyle bağlantılı yağmur suyu kanalıyla dereye atıldığı anlaşılmaktadır.

Mezarlığın merkez kısımlarındaki birçok noktada çeşme su giderlerinin ve yağmur sularının kapalı kanalla alındığı görülmekte ise de yetersizdir. Mezar yapılarının ve eğimin müsaade etmediği yerlerde suların yollarda biriktiği veya mezar aralarından mezarlık içine aktığı görülmektedir (Şekil 5.176).

Şekil 5.176 : Mezarlıktaki yağmursuyu kanalları

Diğer bir sorunda sık yağışların görüldüğü mevsimlerde zemin yapısı ve eğimden kaynaklı olarak yüksek yerlerden düşük kotlara mezar aralarından inen sulardır. Drenaj sistemi bulunmadığından ve mezar yapılarından dolayı kurulamadığından bu sıkıntı sürekli yaşanmaktadır (Şekil 5.177).

Şekil 5.177: Alt yapısı olmayan yoldaki su problemi

5.3 MEZARLIĞIN BAKIM ÇALIŞMALARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

5.3.1 Bitkisel Bakım Çalışmaları Açısından İncelenmesi

Karacaahmet mezarlığı ünlü seyyahlarında seyahatnamelerine de konu ettikleri gibi yüzyıllar boyunca servi ağaçları ile kaplı engin bir orman gibidir. Ancak günümüze kadar intikal eden ve tarihi önem arz eden çok sayıdaki servi ağaçları ile eski miskinler tekkesi bölgesinde ve mezarlık genelinde az sayıda kalmış tarihi çınar ağaçları günümüz mezar yapıları tarafından adeta boğulmuş durumdadır.

Mezarlığın düzensiz durumundan ve yapılan yanlış tahsis ve inşaat uygulamalarından dolayı kurumuş, tehlike arz edecek şekilde yan yatmış, gövde boşluğu üretmiş, kök bölgesi boşalmış ağaçların budama, bakım ya da kesimine hem teknik hem idari hem de hukuki olarak fiziki müdahalede bulunmak oldukça zordur (Şekil 5.178).

Şekil 5.178 : Servi ağaçlarında gövde zararları

Örnek verilmek istenirse araç hatta yaya ulaşımının çok az olduğu ve Karacaahmet mezarlığının en büyük adası olan 4. adanın ortasında yer alan 10 m üzerinde boyu olan bir ağacın kesimi yada budamasını sepetli araç, vinç gibi araç desteğinde yapmak mümkün olmadığı gibi ağacın altında ve çevresindeki mezarlara zarar vermeden çalışma yapmakta mümkün görülmemektedir (Şekil 5.179).

Şekil 5.179: Mezarlığın derinliklerinde yer alan servi ağaçları

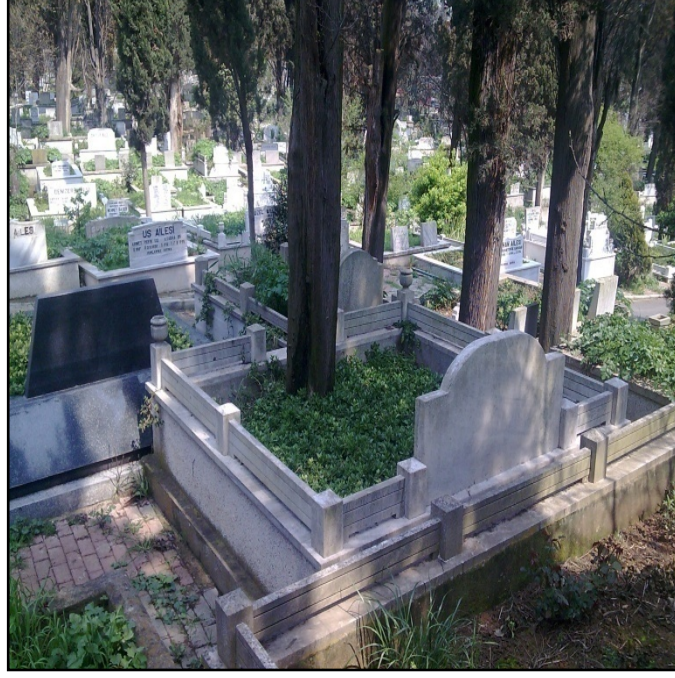
Çok sayıda mezar yapısının zarar göreceği hesap edildiğinde maliyetin idare tarafından karşılanması oldukça zordur. Uygulamayla değişik karakterde olan insanlardan alınacak tepki çok farklı olabilecek, mezar yapısı karşılanırsa bile mezarın içindeki yakınının rahatsız olacağı veya yapılan uygulamayı beğenmeme riski karşısında idarenin çokta gönüllü olmama durumu ortaya çıkacaktır.

Hukuki olarak ise en başta mezarlığın SİT alanı olması münasebetiyle içinde barındırdığı servi ve tarihi çınar ağaçlarına fiziki müdahalede bulunmak Koruma kurullarının iznine tabidir.

Mezarlıkta her bir ağacın tek tek rölövesinin çıkartılması, karnesinin hazırlanması, fiziki müdahalede bulunulacak ağaçta yapılması düşünülen işlerin teyidi adına Orman Fakültesinden rapor alınması işlemlerinde idarelerin bu işin farkında olması, ihtiyaç görmesi, yeterli altyapı ve teknolojik imkanlara ulaşmış ise yeterli bütçesinin olması ve en önemlisi işi nihayetlendirecek kararlılıkta olması ve mevzuattan dolayı yılgınlık göstermemesi gerekir.

Osmanlı arşivleri incelendiğinde dönemi itibariyle ömrünü tamamlamış servi ağaçlarının idarelerince ihale yoluyla kestirildiği ve satıldığı elde edilen para ile kesilen ağaçların yerine yeni servi ağaçlarının dikilerek mezarlıkta gençleştirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde ise yetişkin olan servi ağaçları ve çınar ağaçlarına koruma, bakım, budama gibi müdahalelerde bulunulmamaktadır. Bu ağaçlar şiddetli fırtına, yağmur gibi kötü meteorolojik koşullarda kendi kendine yıkılarak adeta doğal seleksiyonla ortadan kaybolmaktadır. İşin kötüsü ağacın gövdesi yıkımdan sonra kaldırılsa bile kalın kök bölgesi mezarlıkta mezar yapıları arasında geniş müdahale imkânı olmaması sebebiyle kaldırılamamaktadır.

Başka bir konuda mezar sahiplerinin mezarlıktaki düzensizlikten de kaynaklı yer sıkıntısından dolayı mezarın başına yada içine dini inanışlar gereği diktiği servi ağaçları, mezarlıkta biyolojik ayrışmadan dolayı hızlı şekilde gelişme imkanı bulduğundan çok kısa zamanda büyüyerek mezar duvarını patlatmakta, mezar yapısını kaldırmakta yada mezarı mükerrer defini engellemektedir. Bu durumun başlı sebebi idarelerin yıllar boyu mezarlıktaki bitki dikim teknikleri konusunda mezar sahiplerini kontrol etmemesi tamamen serbest bırakmış olmasıdır (Şekil 5.180).

Şekil 5.180: Mezar içindeki yetişkin servi ve mezar yanlarına yeni dikilmiş servi

Cenaze yakınlarınca sadece servi ağaçlarının dini bir anlamı olsa da mezara ya da yanına dikilmiş dut, erik, kiraz, ceviz vb gibi meyvelerinin mezarlıkta ise dinen yenmesinin sakıncalı olacağı ağaçların dikili olması da ilginçtir.

Mezarlıktaki meyveli ağaçların meyvelerinin sağlık açısından yenmemesi gerektiği gibi bu ağaçların altını ve altında yer alan mezar yapılarını meyveleri ile kirletmesi, temizlenmemiş meyve atıklarının sinek üretmesi gibi nedenlerle mezarlıkta yer verilmemelidir.

Mezarlıkta idare tarafından 5 yıllık zaman diliminde dikilmiş ağaç bulunmamaktadır. Dolayısıyla mezarlıklara yeni dikilmiş ağaçlar için uygulanacak 5 yıllık çapa, sulama vs bakım çalışmaları Karacaahmet mezarlığında uygulanmamaktadır. Eskiden dikilmiş ağaç ve çalılar ise kendi kaderleri ne ise onu yaşamaktadırlar.

Mezarlıkta genişlik ve ferahlık verecek geniş çim alanlar bulunmamaktadır. Sınır belirleyici, tanımlayıcı, vurgulayıcı ya da gizleyici ağaç ve çalı guruplarına rastlanılmamıştır.

Karacaahmet mezarlığının 1. ve 6. adası hariç 10 adet adasının teşekkül ettiği 516.554,23 m² alanda (yüzde 87, 59) yapılan çalışmada 87 cins ve türde 18085 adet ağaç sayılarak envanter çıkartılmaya çalışılmıştır. Çalışmada mevcuttaki ağaçların 9062'sini (yüzde 50,10) ibrelili, 9023'ünü (yüzde 49,90) yapraklı ağaçların oluşturduğu anlaşılmıştır.

Sayım neticesinde en büyük gurubu beklendiği gibi 7945 adet ve yüzde 43,93 ile mezarlık servisi (*Cupressus sempervirens*) oluşturmaktadır. İkinci büyük gurubu 2726 adet ve yüzde 15,07 ile menengiç (*Pistacia terebinthus*), üçüncü büyük gurubu ise 1385 adet ve yüzde 7,66 ile defne (*Laurus nobilis*) teşekkül ettirmektedir.

Sayıma göre erik (yüzde 6,22), incir (yüzde 1,46) gibi meyveli ağaçların mezarlıktaki sayısı 1983 adet olup toplam ağaçların yüzde 10,96'sını oluşturmaktadır. Oranı yüzde 2,5 bile olsa kokar ağaçların mezar ve alt yapıya verdikleri zararlardan dolayı mezarlıktan uzaklaştırılmaları gerekir.

Netice olarak mezarlık, servi miktarı (yüzde 43,93) yönünden istenilen kriterleri sağlamaktadır.86 ayrı cins ve türdeki diğer ağaç miktarları (yüzde 56,07) incelendiğinde 26 ayrı cins ve türdeki ibrelilerin oranı yüzde 6,17'dir. Yüzde 49,9 olan yapraklı ağaçlar 60 cins ve tür ile Karacaahmet mezarlığında temsil edilmektedir. Mezarlık genelinde yer alan ağaçların tam listesi ve oranları tablo 5.29 'da verilmiştir.

Tablo 5.29 : Karacaahmet Mezarlığındaki ağaç miktarı ve oranı

AĞACIN LATİNCE ADI	AĞACIN TÜRKÇE ADI	SAYI	ORANI (%)
ABİES BORNMÜLLERIANA	ULUDAĞ GÖKNARI	5	0,03
ABİES CONCOLOR	GÜMÜŞİ GÖKNAR	6	0,03
ABİES NORDMANIANA	DOĞU KARADENİZ GÖKNARI	5	0,03
ABİES SP.	GÖKNAR	10	0,06
ACER NEGUNDO	DIŞBUDAK YAPRAKLI AKÇAAĞAÇ	29	0,16
ACER PLATONOIDES	ÇINAR YAPRAKLI AKÇAAĞAÇ	9	0,05
AESCULUS HIPPOCASTANUM	ATKESTANESİ	11	0,06
AİLANTHUS ALTİSSİMA	KOKARAĞAÇ	453	2,50
ALBİZZIA JULİBRİSSİN	GÜLBRİŞİM	6	0,03
BUXUS SEMPERVIRENS	ŞİMŞİR	8	0,04
CASTANEA SATİVA	KESTANE	2	0,01
CEDRUS ATLANTICA	ATLAS SEDİRİ	12	0,07
CEDRUS DEODORA	HİMALAYA SEDİRİ	75	0,41
CEDRUS LİBANİ	LÜBNAN SEDİRİ	22	0,12
CELTİS AUSTRALİS	ÇİTLEMBİK	872	4,82
CERASUS AVİUM	KUŞ KIRAZI	22	0,12
CERCİS SİLİQUASTRUM	ERGUVAN	88	0,49
CHAMAECYPARİS LAWSONIANA	YALANCI LAWSON SERVİSİ	22	0,12
CHAMAEROPS SP.	PALMIYE	4	0,02
CİTRUS SİNENSİS	PORTAKAL	3	0,02
CORNUS SANGUİNEA	KIZILCIK	2	0,01
CUPRESSOCYPARİS LEYLANDİİ	LEYLANDİ	28	0,15
CUPRESSUS ARİZONICA	ARİZONA SERVİSİ	210	1,16
CUPRESSUS MACROCARPA	LİMONİ SERVİ	54	0,30
CUPRESSUS SEMPERVIRENS	MEZARLIK SERVİSİ	7945	43,93
CYDONIA VULGARİS	AYVA	21	0,12
DİOSPYROS LOTUS	TRABZON HURMASI	15	0,08
ELEAGNUS ANGUSTİFOLIA	İĞDE	4	0,02
ERİOBOTRYA JAPONICA	YENİDÜNYA	33	0,18
EUONYMUS JAPONICA	TAFLAN	11	0,06
FİCUS CARİCA	İNCİR	253	1,40
FRAXİNUS ANGUSTİFOLIA	SİVRİ MEYVELİ DIŞBUDAK	392	2,17
GLEDİTSCHIA TRİACANTHOS	GLEDİÇYA	65	0,36
HİBİSCUS SYRIACUS	AĞAÇ HATMI	4	0,02
JUGLANS REGIA	CEVİZ	216	1,19
JUNİPERUS SABİNA	SABİN ARDICI	253	1,40

Tablo 5.29 : (Devam) Karacaahmet Mezarlığındaki ağaç miktarı ve oranı

AĞACIN LATİNCE ADI	AĞACIN TÜRKÇE ADI	SAYI	ORANI (%)
LAUROCERASUS OFFİCİNALİS	KARA YEMİŞ	7	0,04
LAURUS NOBİLİS	DEFNE	1385	7,66
LİGUSTRUM VULGARE	KURTBAĞRI	143	0,79
MAGNOLİA GRANDİFLORA	BÜYÜK ÇİÇEKLİ MANOLYA	5	0,03
MALUS SP.	ELMA	15	0,08
MORUS ALBA	AK DUT	41	0,23
NERRİUM OLEANDER	ZAKKUM	28	0,15
OLEA EUROPEA	ZEYTİN	30	0,17
OSMANTHUS HETEROPHYLLUS	OSMANTUS	7	0,04
PHOENİX CANARIENSİS	HURMA PALMİYE	2	0,01
PHYLLREA LATİFPLİA	AKÇAKESME	1	0,01
PİCEA ABİES	AVRUPA LADİNİ	1	0,01
PİCEA PUNGENS "GLAUCA"	BATICI MAVİ LADİN	2	0,01
PİCEA SP.	LADİN	3	0,02
PİNUS BRUTİA	KIZILÇAM	14	0,08
PİNUS NİGRA	KARAÇAM	82	0,45
PİNUS PİNASTER	SAHİL ÇAMI	9	0,05
PİNUS PİNEA	FISTIK ÇAMI	7	0,04
PİNUS SP.	ÇAM	29	0,16
PİNUS WALLİCHİANA	AĞLAYAN ÇAM	1	0,01
PİSTACİA TEREBİNTHUS	MENENGİÇ	2726	15,07
PLATANUS ORİENTALİS	ÇINAR	37	0,20
POPULUS ALBA	AK KAVAK	8	0,04
POPULUS NİGRA	KARA KAVAK	2	0,01
PRUNUS ARMENİACA	KAYISI	5	0,03
PRUNUS AVİUM	KİRAZ	147	0,81
PRUNUS CERASİFERA	SÜS ERİĞİ	1	0,01
PRUNUS CERASUS	VİŞNE	4	0,02
PRUNUS DOMESTİCA	ERİK	1125	6,22
PRUNUS DULCİS	BADEM	10	0,06
PRUNUS PERSİCA	ŞEFTALİ	20	0,11
PUNİCA GRANATUM	SÜS NARI	3	0,02
PYRUS COMMUNİS	ARMUT	5	0,03
QUERCUS COCCİFERA	KERMES MEŞESİ	1	0,01
QUERCUS ROBUR	SAPLI MEŞE	75	0,41
QUERCUS SP.	MEŞE	20	0,11

Tablo 5.29: (Devam) Karacaahmet Mezarlığındaki ağaç miktarı ve oranı

AĞACIN LATİNCE ADI	AĞACIN TÜRKÇE ADI	SAYI	ORANI (%)
ROBINIA PSEUDOACACIA"UMBRACUIFERA"	TOP AKASYA	1	0,01
SALIX ALBA	AK SÖĞÜT	1	0,01
SALIX BABYLONICA	SALKIM SÖĞÜT	3	0,02
SALIX SP.	SÖĞÜT	11	0,06
SOPHORA JAPONICA	JAPON SOFORASI	6	0,03
SORBUS AUCUPARIA	DIŞBUDAK YAPRAKLI KUŞ ÜVEZİ	1	0,01
SYRINGA VULGARIS	LEYLAK	87	0,48
TAXUS BACCATA	ADİ PORSUK	7	0,04
THUJA	MAZISI	483	2,67
THUJA PİLİCATA	BOYLU MAZI	22	0,12
TILIA ARGENTEA	GÜMÜŞİ IHLAMUR	13	0,07
TRAHICARPUS FORTUNEI	KENDİR PALMIYE	3	0,02
ULMUS SP.	KARAAĞAÇ	10	0,06
VIBURNUM RHYTIDOPHYLLUM	KARTOPU	2	0,01
VIBURNUM TINUS	HERDEM YEŞİL KARTOPU	3	0,02

Mezarlık adaları içerisindeki ağaç ve çalılar; zaman içerisinde mezar sahipleri tarafından rast gele seçim ve uygulamaları ile dikildikleri, bunlara özel bir bakım çalışmasının yapılmadığı, doğal seleksiyona ya da fiziki müdahalelere rağmen hayatta kalabilmeyi başarabilenlerin günümüze formsuz yapıda, birbirinden farklı, peyzaj kriterlerinden uzak, görsel anlamda sadece yeşillik hissi verecek şekilde intikal etmiştir.

Mezarlığın ana aksı üzerinde kısmen servi kısmen dişbudak, akasya gibi yapraklı ağaçlar yer alsa da bunların planlı bir düşünce neticesinde dikilmedikleri, zamanın şartlarında mevcut imkânlarla peyzaj kaygısı olmadan karışık dikildikleri anlaşılmaktadır. Yolun her iki tarafındaki boşluklu ve seyrek düzende dikilmiş olsalar da ağaçlar yetişkin olduklarından gölgelenme ihtiyacını kısmen karşılamaktadır (Şekil 5.181).

Şekil 5.181: Ana aks üzerindeki ağaçlar

Mezarlıktaki ağaçlardan zamanında budama ile kuru dal alındığı görülse de form budaması yapılmadıkları dağınık bir gelişme gösterdikleri görülmektedir. İbrelili ağaçlardan bazılarının tepelerinde kuruma bazılarında ise bayrak oluşumu gözlenmiştir. Gövde ya da kök bölgesinde boşluk ya da hastalık olan ağaçların tedavi edilmedikleri görülmüştür.

Yeni yapılan Şakir' in camii yanındaki otopark alanında da ağaç dikili olmadığı gibi otopark alanını sınırlayan alan müsait olmasına rağmen budanabilir çit bitkilerinin dikilmediği, çim ve çiçeklerle durumun geçirildiği gözlenmiştir. Havuzlu meydan eski gasil hanenin yıkımı neticesinde kazanılmış olsa da oturma elemanlarının bulunduğu alanda gölgeleme yapacak ağaç veya peyzaj unsuru bulunmamaktadır.

Aynı şekilde yolun devamında 5. adanın Dr. Eyüp Aksoy caddesi ile D-100 karayoluna bakan kısımlarında yüksek duvarların arkasındaki derin dolguların ıslah edilmesine rağmen dolgu üstünün ve mezarlığa bakan şev kısımlarının ağaçlandırılmadığı,

Şevden kısmen gözüken moloz ve çöpleri kapatacak şekilde yüzeyine örneğin az bakım isteyen yer örtücüler dikilmesi gerekirken dikilmediği, Seyit Ahmet Deresi açık kanalının mezarlıktan geçen kısımları ile tır parkı ve yanındaki esmer vatandaşların kaldığı bölümün perdelenmesi için bitki kullanılmadığı tespit edilmiştir (Şekil 5.182).

Şekil 5.182: Perdeleme ve yer örtücü kullanılması gereken şev

Mezarlığın genelinde bu alanlar haricinde grup dikim veya peyzaj yapılabilecek geniş ya da büyük alanlar yoktur. Bunun yerine lokal alanlarda özel peyzaj yapılabilir.

Mezarlıkta sonradan yapılan yol çalışmaları neticesinde ya da yol çalışmaları sonrası dikimlerle ağaçların belirli bir istikamette dikilmedikleri kimi zaman yollara kimi zaman mezarlara girintili birbirinden farklı ve anlamsız dikimlerin gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Bunca ağaca rağmen mezar sahiplerinin ya da ziyaretçilerinin bekleme, otopark vs alanlarda gölge yapacak ağaç bulunmadığı insanların güneş altında kaldığı görülmektedir.

Mezar sahipleri mezarlarına hala bilinçsiz olarak diktikleri fidanların bakımını ise kendi imkanları ile yapmaktadırlar. Zamanında kendilerince dikilmiş ve mezara ve içindeki cenazeye zarar veren veya mükerrer defini engelleyecek ağaçları mezar sahipleri izinsiz kesmekte ve budamakta iken ya bilinçlilikten ya da teknik olarak kesimi ve budamasını kendisinin yapamayacağı yada yaptırmayacağı veya en azından kendisine mali külfet oluşturmaması adına kuruma dilekçe ile müracaat edenlerde bir hayli fazladır.

Dolayısıyla izinli ya da değil fakat sürekli olarak Karacaahmet mezarlığındaki (boylu yetişkin ağaçlar hariç) ağaç ve çalılar mükerrer definler için veya yeni mezar inşaatları ile mezar yapısına zarar verdikleri için tahrip edilmekte, kesilmekte, kök ve gövdeleri budanmakta veya öncesi durum tespiti yapılanlardan ceza alacağını düşünenler ise kurutarak zarar vermektedirler. Bu durumu takip edebilmek için mezarlıktaki mevcut bitkilerin Coğrafi Bilgi Sistemleri ile yerlerinin tespiti, karne bilgilerinin çıkartılması, mezarlık için uygun bakım ve uygulama teknikleri geliştirilerek bitkilere uygun fiziki müdahalede bulunulması gerekmekte olup mezarlık üstüde dahil mezarlık genelinde yeni dikilebilecek bitkiler idare tarafından belirlenmeli, idare tarafından her aşaması takip edilmelidir.

Karacaahmet mezarlığının rehabilitasyonu adına 2007–2008 yılında başlatılan mezarlık içi yollara bordür çekilerek mezar yapıları ile bordür arasında kazanılan alana mevsimlik çiçek ve gül dikimi ile bakımı başarılı olarak devam etmektedir. Aynı şekilde bordürün gerisinde ve bordür paralelinde yer alan bir iki sıra mezarların üstüne yer yer peyzaj gülü, yer örtücü, mevsimlik çiçek uygulamaları da başarılı sayılmakla beraber uygulama yapılan mezarların bir gerisinde mezar yeri bulunan mezar sahipleri de ücretsiz olan bu uygulamadan yararlanmak istemektedirler.

Mezarlık genelinde mezar üstünde bitkisi ve bakım ihtiyacı bulunan mezar sayısı diğer mezarlıklara göre oldukça fazla iken bakımsız mezar sayısı bakımlılara göre daha fazladır. Mezar sahiplerinden ilgili ve ekonomik durumu iyi olanlar mezarlarının üst bakımını özel peyzaj firmalarına yaptırdığı gibi mezarlıkta sayıları 68 olan elinde çapa ve suluk bulunan kendilerini bakıcı yada bahçıvan olarak tanıtan ancak bahçıvanlık eğitimleri ve resmi ehliyetleri olmayan kişilere yaptırmaktadırlar.

Gerek mecburiyetten gerekse de üstü örtülü tehditlerden dolayı mezar bakımlarını bu kişiler yapmaktadır. Bu ehliyesiz kişilerin mezarlıkta idarece başta gül olmak üzere dikim yaptığı bitkileri sökerek sözde anlaşma yaptığı mezarların üzerine diktikleri, mezarlıkta sürekli bulduklarından mezar sahipleri ya da ziyaretçilerinin gelmediği mezarları tespit ederek mezarların toprağını başka mezarlara taşımış oldukları tespit edilmiştir.

Karacaahmet mezarlığında bulunan kendilerini bakıcı ya da bahçıvan olarak tanıtan kişiler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Eğitim durumları itibariyle değerlendirildiğinde yüzde 27'sinin okuryazar bile olmadığı yüzde 61'inin ise ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Hiç birisinin bahçıvanlık konusunda eğitim almamış olduğu yapılan mülakatlardan anlaşılmıştır (Tablo 5.30).

Tablo 5.30 : Mezarlıktaki bakıcıların sayı ve eğitim durumları

EĞİTİM DURUMU	KİŞİ
OKUR-YAZARLIK YOK	18
İLKOKUL	41
ORTA OKUL	7
LİSE	1
ÜNİVERSİTE	1
TOPLAM	68

Bakıcılık yapan kişilerin yanına getirdiği çocuklar düşünülmeden yapılan değerlendirmede 30–70 yaş arası bakıcıların genele oranı yüzde 78'dir (Tablo 5.31).

Tablo 5.31 : Bakıcıların yaş aralığı

YAŞ ARALIĞI	KİŞİ
20–30	9
30–40	13
40–50	16
50–60	14
60–70	10
70–80	6
TOPLAM	68

Bakıcıların ikamet durumları incelendiğinde ise yüzde 48 ortalama ile Ümraniye, yüzde 37 Üsküdar, yüzde 10 ile Kadıköy ilçeleri çıkmaktadır. Anlaşılacağı üzere burada bulunanların yüzde 63'ü Karacaahmet mezarlığına her gün ilçe dışından iş için gelmektedir (Tablo 5.32).

Tablo 5.32 : Bakıcıların ikametgah durumu

İLÇE	KİŞİ
ÜMRANIYE	32
ÜSKÜDAR	25
KADIKÖY	7
BEYKOZ	1
SARIGAZİ	1
ŞİŞLİ	2
TOPLAM	68

Karacaahmet mezarlığında mezar bakıcılığı yapan kişilerin yaptığı işler ve mezar sahiplerinden talep ettikleri ücretler tablo 5.33 'de çıkartılmıştır.

Tablo 5.33: Bakıcılar tarafından yapılan işler ve ortalama ücretleri

Yapılan İş	Ücret (TL)
Aylık mezar bakımı (ot çapası, sulama, temizlik)	40–50
Bir mezar yeri için çiçek dikimi (çiçek hariç, tek sefer can suyu sulaması dahil)	20–25
Tek sefer mezar üstü çapalama ve temizlik	15–20
Çökmüş mezara toprak doldurma (toprak dahil)	75–100
Mezar yapısını temizleme ve parlatma	50–60

Karacaahmet mezarlığında çalışan bakıcıların her gün her işi yapmadıkları ve çalışmadıkları günleri düşünerek aylık mezar bakımı (ot çapası, sulama, temizlik) hariç diğer hususları ihmal edersek ve 50 TL gibi asgari bir rakam aldıkları bile düşünüldüğünde aylık ortalama 50 mezar üzerinden $50 \times 12 \times 68 = 2.040.000$ TL olarak Karacaahmet mezarlığında bakıcılardan kaynaklanan kayıtsız rant karşımıza çıkmaktadır. Bu hesap 12 ay boyunca 3.400 mezar için düşünülmüştür.

Oysa Karacaahmet mezarlığında on binlerce mezar yeri bulunmakta çeşitli sebeplerle bakımı ücretlendirilemeyecek mezar sayısı çıkartılarak 50.000 mezar yeri üzerinden bakıcıların ücretleri ile bakım işini yapanların sayısını aynı iş oranı ile arttırarak yapıldığını sayının 850 olduğunu düşünürsek $50 \times 12 \times 50 \times 850 = 25.500.000$ TL bir rakam karşımıza çıkacaktır. Oysa tarif edilen miktarlardaki işi bir sistem içerisinde yapıldığını düşünürsek en iyi şartlarda 850'li yerine 1/5 oranında bir elemanla (170) ya da 5 kat daha fazla mezar adedi ile yapılabilir. $50 \times 12 \times 50 \times 170 = 5.100.000$ TL

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Karacaahmet mezarlığındaki mezarların üst bakım işini kendi uhdesinde yaptırmalıdır. Teklif olarak bu hizmeti üç türlüde görebilir.

Bunlar;

1-İhale eder, Belediye Meclisince belirlenecek fiyat tarifesi üzerinden mezarlıklar müdürlüğünce ücreti mezar sahiplerinden yıllık tahsil ederek ihaleyi alan firmaya hizmeti gördürebilir.

2-İşi nevi ve miktarını tarif ederek mezarlığın genel temizliği, ot biçimi, sulama, güvenlik hizmetlerine karşın mezar üstü bakımını yine belediyenin belirlediği fiyat tarifesi üzerinden tahsil edilmek üzere işletmeciliğini verebilir.

3-Bakım hizmetini yapmak için bahçıvan personel istihdamı yapar, hizmeti kendisi bizzat yaptırır.

Mezarlıkta yapılan bakım çalışmalarına bakıldığında; Ot Biçimi:

Karacaahmet mezarlığında mezar üstünde, mezar arası ve mezarlık genelinde çim ve yabancı otlar idare tarafından yılda 5 defa olacak şekilde motorlu tırpan ile biçilmektedir. Motorlu tırpan alanını, mezarlığın büyüklüğü ile barındırdığı çok sayıda yapı, yapısız, bakımlı bakımsız vb alanı ölçebilme imkanı olmadığından, doluluk oranı benzer ancak daha küçük bir mezarlık alanından birebir yapılan tespit örneklenmesi sonucunda elde edilen formül kullanılmaktadır. Bu formül Motorlu tırpan alanı (m²) = mezarlığın toplam alanı (m²) X 0,67 katsayısı olarak belirlenmiştir. Karacaahmet mezarlığı için toplam alanı 589.753 m² olarak tayin eder ise $589.753 \text{ m}^2 \times 0,67 = 395.134 \text{ m}^2$ bir alan motorlu tırpan alanı olarak düşünülmektedir.

Genel olarak mezarlıklarda yapılan bakım işlerinin en zor ve ağırlıklı olanı ot biçimidir. Bilindiği üzere yabancı otlar bahar mevsiminde diğer bitkilere göre hızla gelişmektedir. Uzun zaman biçilmediklerinde mezarlıkta insan boyunu geçecek şekilde gelişmekte, kurak yada sulama yapılamayan yerlerde kangal diken gibi bitkilerin dikenleri ziyaretçi geçişlerini engellediği gibi, otların odunlaşarak kurumması da yangın tehlikesi oluşturmaktadır. Sulak alanlar ise bulundukları ekşi otları arasında yılan ve haşarat barındırabilmektedir.

Mezarlık adaları içinde ve mezar yapıları arasında yaya yolu bulunmaması, mezar yapılarının farklı büyüklükte ve farklı yükseklikte olmaları, mezar aralarının farklı açıklıklar vermesi, mezar üstlerinin ve çevresinin demir ve değişik malzemelerle çevrili oluşu, mezarların üstündeki bitki varlığı, mezar üstündeki bitkilerin bakımlarının farklılık arz etmesi, yapılan ihalenin biçim zamanına yetiştirilme durumu, müteahhit firmanın bu işi daha önceden yapma durumu ve verdiği teklif fiyat, çalışan kişilerin kalifiyelik durumları ve hatta maaş ve sosyal hakları bile mezarlıkta ot biçimlerinin miktarı ile niteliğini ve bunlardan kaynaklı sorunları belirlemektedir.

Mezarlık içersinde iş gereği tulum, gözlük ve maske ile yaklaşık 2 m uzunluğunda 7 kg ağırlığındaki motorlu tırpanı biçim esnasında yaklaşık 45 derece eğimle tutarak yolu olmayan, yer yer farklı lokal arazi kotları veren, 0'den 2- 3 m' ye kadar farklı yükseklikteki mezar yapıları üstünde tutunabilmek ve otları biçmek engelli parkurda koşu kadar performans gerektiren oldukça zor bir iştir (Şekil 5.183).

Şekil 5.183 : Karacaahmet mezarlığında mezar üstlerinin motorlu tırpanla biçimi

Bu performansı gerektiren sebeplerin en başında mezarlığın ve mezarlıktaki uygulamaların plansızlığı ile tasarım hatalarıdır. Bundan dolayı dışarıdaki aynı miktarda üzerinde yapı engeli bulunmayan biçim alanına göre mezarlıktaki uygulamaların yüzde 70'lere varan oranlarda artı zorluğu bulunduğu varsayılabilir. Bu da idareye düzensizlikten kaynaklanan artı bir maliyet getirmektedir.

İdarenin yıllık bütçesi gereği belirleyebildiği biçim metrajı ve sıklığı da işi belirlemektedir. İhtiyaç yılda 5 sefer iken bütçeden kaynaklı sefer sayısındaki düşme mezarlığın otlarının zamanında biçilememe sorununu ortaya çıkaracaktır.

Ot biçimini yapan müteahhit firmanın mali gücü, iş için idareye telif ettiği ücret, tecrübe ve yetenekleri, işe ve idareye bakışı, nitelikli işçi sayısı da önemlidir. Mali gücü zayıf ya da teklif rakamı düşük olan bir firmanın durumu mutlaka işine yansiyacaktır. Mali gücü ve teklif fiyatı iyi dahi olsa bu konuda tecrübesi olmayan veya yetenek geliştiremeyen firmada başarılı olamayacak işi yönetmekte zayıf kalacaklardır. Firmanın işi bilen ve işe bakışı farklı olmalı, çalıştırdığı işçilerde bu anlayışta olmalıdır. İşçi bunların yanında bitkileri de tanımalı, mümkünse bahçıvan sertifikalı olmalıdır. Firma işe zamanında başlayabilmek için şantiyesi ile araç gerecini hazır bulundurmalıdır.

İşe zamanında başlanmaması durumunda hızla gelişerek zamanla odunlaşan otları misinalı motorlu tırpanlar biçemeyeceği gibi manüel tırpanlarla da mezarlıkta çalışmak mezar yapılarından dolayı imkansızdır. Motorlu tırpanlarda misina yerine kullanılacak kesme bıçakları ise motorun yüksek devrinden dolayı kesebileceği kalınlıktaki gövde kısımlarını yüksek hızda ve tehlikeli bir biçimde çevresine rast gele dağıtabileceğinden yakınlardaki insanlara zarar verme durumu da ortaya çıkacaktır.

Mezarlıkta çalışan işçiler genelde yüksek maliyet getirmemesi adına Türkiye'nin doğu ve güney doğusundan gelen ya da getirilen vasıfsız elemanlardır. Bu işçiler mezar sahipleri tarafından mezar üstlerine dikilmiş bitkileri tanımadıklarından yabancı otlarla bu bitkileri karıştırmakta ya da mezar üstünde az miktarda kaldığından veya iklim şartlarından dolayı hızlı bir gelişme olup baskın duruma gelen yabancı otların bitkileri

basarak kapattığında biçimde hızlı yol alabilme adına (görse tanısa bile) ihmal ederek biçebilmekte veya uygulamaya gelen tepki yoğunluğuna veya mezar üstü müsait olsa dahi idarenin takip durumuna göre mezar üstlerini biçmeden atlamaktadır.

Mezar üstlerinde yer alan bitki varlığına göre her bir mezara uygulama farklı olmalıdır. Üzerinde hiç bitkisi bulunmayan mezar üstleri motorlu tırpanla biçilirken çalı ve yer örtücü bulunanlarda öncelikli olarak bitki arasından çıkmış olan yabancı ot ve ayrıklar elle çapalanmalıdır. Temiz görsel bir zemin elde edildikten sonra tırpanın biçim yapacak bölümünün zarar vermeden çalışabileceği bir alan varsa biçim yapılmalı, az alan yada değerli bitkiye zarar vermeme adına bu kısımlarda tırpan uygulanmamalıdır.

Karacaahmet mezarlığında mezar üstlerine dikilmiş çalı, gül gibi bitkilerin gövde kısımlarına biçimler sırasında verilmiş tırpan zararlarına sıkça rastlanmaktadır. Bazen mezar yanlarına mezar sahipleri tarafından dikilmiş genç fidanların gövdelerine de zarar vererek formunu bozduğu gibi bitkinin gövdesinde açtığı yüzey sebebiyle gelişmesini engellemekte ya da kurumasına sebep olmaktadır.

Mezar yapı aralarının Karacaahmet mezarlığında farklı açıklıklarda seyretmesinden dolayı dar olan bazı alanlarına motorlu tırpan girememektedir. Elin dahi giremediği dar ve yükseklikteki mezar aralarında biçim, temizlik ya da çapa yapılmaktadır.

Biçilmiş otların yine tırmık vs el aletleri ile toplanması da mezarlıktaki düzensizlikten dolayı oldukça zahmetlidir.

Çapalama

Karacaahmet mezarlığında idarece dikilmiş ağaç, fidan ve çalı yakın zamanda bulunmadığından çapaları yapılmamaktadır. Ancak mezar üstlerine ve yol boylarına idarece dikilen mevsimlik çiçek, yer örtücü ve güllerin ot çapası düzenli olarak yapılmaktadır (Şekil 5.184).

Şekil 5.184: Mezar üstü yer örtücülerde ot çapası

Yeterli araç ve yaya yolu bulunmaması ve dikilen bitkilerin mezar yapıları ve önlerinde görsellik adına geçişsiz bırakılması ziyaretçi geçişlerinde bitkiye zarar verdiği gibi bitkinin dikili olduğu toprağı da sıkıştırılmaktadır. Ayrıca dikimlerin çok sık yapılmış olması ve kalifiye işçi olmamasından dolayı çapa yaparken bitki gövde ve kök aksamları da zarar görmüştür.

Mezarlıkta mezar üstü ve yakınında mezar sahiplerince dikilmiş bitkilerin çapa işleri teknik usullere göre sertifikalı bahçıvanlara değil hiçbir vasfı bulunmayan kişilere ücret mukabili yaptırılmaktadır. Bu kişiler çapa yapmaya çalışırken diğer örnekte olduğu gibi bitki gövde ve kök aksamlarına zarar vermektedirler. Çapa yapılacak alan üzerinde bitki olsun olmasın düzenli olması adına ot çapası da yaptırılmaktadır.

Sulama

Karacaahmet mezarlığında idare tarafından yeni dikilmiş ağaç ve çalı bulunmamaktadır. Sulanabilecek tek çim alan ise Şehitlik Camii önünde yer alan havuz etrafıdır. Mezarlığın genelindeki araç ve yaya yolları ile bu yollara bitişik ve paralelindeki mezarların üstlerine dikilmiş mevsimlik çiçek, yer örtücü ve güller yer almaktadır.

Rehabilitasyon çalışması sırasında ilk dikimlerden önce mezarlığın bazı noktalarına sulama için tesisatlar çekilmiştir. Bazı noktalarda ise gereksiz yere kuyu kaplink konulmuştur (Şekil 5.185).

Şekil 5.185: Çeşme yanına kuyu kaplink tesisatı kurulmuş

Tesisat olan hatlarda araziye göre uygun yerlere bırakılmış kaplinglerden bir aparat ve hortum yardımı ile bitkilere sulama periyodu boyunca sulama yapılmaktadır.

Mezarlık genelinde tankerle sulama yapılmamaktadır. Sulama kaplinglerden gelen suyun tazyikine göre ayarlanmamakta, basıncın fazla olduğu yerlerde hortumla birkaç metre uzaktan ve yüksekte sulama yapılmakta, dikim yatağının iyi hazırlanmadığı yerlerde ilk sulama ile toprakların yollara aktığı görülmektedir. Bazı noktalarda ise salma sulama olacak şekilde kontrolsüz yapılan sulamalarda ise bitkiler su içerisinde kalarak kök çürümesi yaptığı görülmüştür.

Sulama için kullanılan kaplinglerin plastik olması, araç ya da yaya yolları üzerinde veya yakınında bulunmasından ve kaplingi kullanmasını bilmeyenlerce kullanılmasından oldukça sık arıza vermekte ya da kırılarak tahrip olmaktadır.

Arızalanan ya da tahrip olanların yerine hemen yenileri ise konmadığından o mıntıkada sulama yapılamamaktadır.

Mezar sahipleri ya da bakıcılar mezar üstlerindeki bitkileri sulayabilmek için genelde 5 lt plastik ya da pet su bidonları kullanmakta veya bu kaplınlere hortum takmaktadır. Mezarlıkta sulama için kullanılan ancak atık değeriinde olan çok sayıdaki pet su bidonları mezar aralarında ve üstlerinde muhafaza edilmektedir. Mezarlıkta adalar içine mezar yapılarından dolayı tesisat çekilemediğinden çeşme ve kaplıng bulunmamaktadır. Dolayısıyla mezarlığın hiçbir adasında 15 m' lik hizmet yarıçapı sağlanmamaktadır.

Karacaahmet mezarlığı geneli için sulamanın teknik usullere ve ihtiyaç durumuna göre yapıldığı söylenemez.

Sert zeminlerde yabancı ot temizliği

Mezarlıkta eski yada rehabilitasyon kapsamında yeni yapılmış sert zemin uygulamalarında mevsimsel sıcaklık, yağmur veya sulama yapılan yolların kenarlarında, kaldırımlarda, bordür kenarlarında çıkan yabancı otlar mekanik yollarla ancak zaman periyodu gözetilmeksizin imkan oldukça yapılmaktadır. Zira ilaç kullanılmamaktadır. Yabancı ot temizliğinin ana aksın bir bölümü hariç düzenli ve yeterli miktarda yapıldığı söylenemez.

Budama

Mezarlıkta yetişkin ağaç ve fidanlara kuru dal ve yan dal budaması kısmen yapılmış olsa da daha çok sayıda budama ihtiyacı bulunmaktadır. Mezarlıktaki çit bitkilerine form budaması da yapılmamaktadır.

Fundalık temizliği

Mezarlığın büyük bir kısmının mezar yapıları ile dolu olmasından dolayı önemli miktarda fundalık alan Karacaahmet mezarlığında bulunmamaktadır.

Zararlılarla mücadele

Karacaahmet mezarlığındaki ağaç ve çalıların gövdelerinde ve yapraklarında genelde mantar hastalıkları görölmektedir. Zararlı olarak özellikle yağmurlardan sonra salyangoz ve sümöklü böcek, hava sıcaklığına ve rüzgâra bağlı olarak yaprak biti nispeten de kemirgen olarak fare bulunduğu müşahede edilmiştir.

Mezarlıkta hastalık yada zararlılarla mücadele adına kimyasal yada mekanik hiçbir uygulama yapılmadığı sadece idari bina, gasil hane gibi binaların farelere karşı ilaçlandığı öğrenilmiştir.

Çöp ve moloz temizliği

Mezarlığın yine düzensizliğinden kaynaklı olarak geniş adalar içerisinde yer alan on binlerce mezardan gerek ot biçimi, gerek çapa, budama sonucu bitki atığı, gerekse de sulama için kullanılmış pet şişeler ve ziyaretçilerin bıraktıkları diğer atıklar mezarlık genelinde sabahları toplanmaya çalışılsa da gün içinde yeterli sayıda elemanla ve yeterli miktarda alanda sürekli çalışma yapılmadığı, mezarlığın ana aksı boyunca itinalı çalışma var iken hemen içerdeki mezar aralarının ve üstlerinin yer yer bu çöp ve atık malzemelerle kirli olduğu tespit edilmiştir.

Mezar inşaatlarından veya definler sırasında mezardan çıkarılan taş, moloz ve diğer inşaat atıklarının yer yer mezar aralarında ve üstlerinde atılı olduğu görölmüştür. Bunların oldukça seyrek ancak çok yetersiz miktarda toplandığı öğrenilmiştir.

Mezarlığın bayram, kandil gibi dini günlerle anne ve babalar günü gibi özel günlerde yoğun ziyaretçileri bulunmakta, mezarlığa dua için gelmişken bakım yapmakta isteyen kişileri düşünerek yeterli sayıda çöp kovası ya da konteyneri olmadığı ancak ücretsiz çöp poşeti dağıtıldığı görülmüştür.

Mezarlıktaki açık ya da kapalı yağmur yada sulama kanallarının bir düzen dahilinde temizliğinin yapılmadığı, açık kanalların çöp ve diğer atıklarla kirli iken kapalı kanalların daha çok kum ve çamurla dolu olduğu tespit edilmiştir.

Mezarların, yeşil alanların, sert zeminlerin ve yağmur kanallarının kirlenmesine sebep olacak her türlü artık ve atık maddeler toplanarak naylon poşetlere doldurulmalı, çöp toplama araçlarının alabileceği bir yere kadar alandan temizlenerek uzaklaştırılmalıdır. Bu hizmette; hizmet alanının kullanım durumu, çöp yoğunluğu, taşıt trafiği, temizlenme süreleri dikkate alınarak çalışılmalıdır.

5.3.2 Mezar Yapıları Açısından İncelenmesi

Karacaahmet mezarlığındaki mezar yapıları ve standartları incelendiğinde çok çeşitlilik arz eden bir durum ortaya çıkmaktadır. Karacaahmet mezarlığı İstanbul'un en eski ve en büyük mezarlığıdır.

Bölge koruma kurullarınca SİT alanı olarak ilan edilen ve her türlü uygulamanın 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanuna istinaden koruma kurulunun iznine tabii olduğu bu mezarlık için çeşitli zamanlarda alınan kararlara rağmen koruma kurulları SİT' in nevine ve derecesine karar verememişlerdir.

Cumhuriyet sonrası kullanım belgesi verilerek tahsisi olan mezar sahiplerinin mezarlarını günümüz koşullarında yenileyebilme ve onarma için inşaat izni isteklerinin karşılama mecburiyeti neticesinde mezarlıkta Osmanlı döneminden kalan tarihi mezar yapıları ve tarihi servi ağaçları günümüz mezarları ile iç içe bulunduğu gibi bu karma yapıda koruma kullanma dengesinin de gözetilemediği, günümüz mezarlarına verilen

inşaat izinlerinin uygulamasındaki yanlışlık yada ihmaller neticesinde tarihi mezarların tahrip edilmiş olduğu bu tahribatın sadece Osmanlı dönemine ait tarihi mezarları değil ilgisiz veya kimsesiz kalmış günümüz mezarları da kapsadığı görülmektedir.

Tarihi mezarların korunma ve bakım yöntemleri belirlenmemiş ve uygulamaya dönük bir çalışma olmadığından kaderine terk edilmiş bir görüntü sergilemektedirler.

Dini inanışlar gereği mezar yapısının kibleye bakması yani kısa kenarları doğu-batı, uzun kenarları güney –kuzey doğrultuda olması gerekirken yer edinebilme adına aynı alan içerisinde farklı yönlere bakan yapılara oldukça sık rastlanmaktadır. Yine mezarlıktan yer edinebilme adına tarihi mezar veya servi ağaçlarının aleyhine oldukça ölçüsüz mezar yapıları tasarlandığı gibi kalitesiz veya eksik malzeme ve kötü işçilik örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Özellikle yer edinebilme adına büyük ağaçların hemen yanında verilmiş olan mezar tahsislerinin ağaçların gövde ya da kök bölgesine zarar verdiği gibi zamanla gelişen ağaçlarında tam tersine mezar yapılarına da zarar verdiği görülmektedir.

Mezarlıkta mermer kaplamalı beton yapıları günümüz mezarları yoğunlukta iken ağırlıklı olarak diğerleri ise mozaik beton, düz beton, taş, briket, granit, küfeki (Osmanlı dönemi), tuğla vs yapılıdır. Mezar yapılarında bu malzeme çeşitliliği olduğu gibi mezar ustalığı ve sanat açısından da değişik özellikte mezar yapılarına rastlanılmıştır. Alelade yapılan mezarlar mezarlıkta çoğunlukta olmakla beraber malzeme ustalık ve sanat açısından mükemmel mezar yapılarına da az da olsa tesadüf edilmektedir.

Mezarlıkta tek ve çift katlı mezar uygulaması diğer mezarlıklara göre yaygın olup buradaki sebep insanların şehir içinde kalmış mezarlıklara defin talebinin yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Mezarlıkta sırasıyla en çok briket, betonarme, tuğla ve taştan örülmüş lahitlere rastlanılmaktadır. Mezarlıklar müdürlüğü cenaze defin kayıtlarının karşılaştırılmasında özellikle 1990'lı yıllardan sonra lahit mezar ortalamalarında hızlı bir artış olduğu 2008 yılı aylık gömü raporlarına göre lahitli gömünün tahta ile gömüye oranının $\frac{1}{4}$ gibi bir ortalamaı yakaladığı tespit edilmiştir.

Mezarlığın genelindeki mezar inşaat izinleri incelendiğinde ise 2008 yılında verilen izinlerle 1/60 oranında mezara uygulama izni verildiği dolayısıyla son yıllarda artan bir hızla mezar yapılarının değiştiği tespit edilmiştir.

Yakın zamana kadar mezar yapıları için ortaya konmuş ve geliştirilmiş bir standart yönetmelik veya uygulamaya rastlanılmamıştır. İdarelerin standart adına mezarlar için belirleyebildiği tek şey tahsis ölçüsü olmuş, diğer konularda cenaze yakınları tamamen serbest bırakılmıştır. Cenaze yakınları sosyo-ekonomik durumları, dini inanışları, kültür ve ölüye saygı adına geliştirdikleri adetler üzerine edinmiş oldukları şeyleri mezar yapılarına yansıtmaya çalışmışlardır. Burada en belirleyici faktörün kişinin sosyo-ekonomik durumu olduğu söylenebilir.

Mezarlıkta farklı yıllarda farklı ölçüde yapılmış tahsisler neticesinde aynı alan içersinde bir mezar için genişlikte 80 cm' den 150 cm kadar, boyda 200 cm' 300 cm hatta daha da geniş ya da uzun mezarlara rastlanılmaktadır. Mezar yapılarında tahsis ölçülerine bile cenaze sahiplerince uyulmadığından ve inşaatlar idarelerce takip edilmediğinden çok sayıda ölçü fazlası ya da adet fazlası mezarlar bulunmaktadır.

Yoğunluklu olarak mezarlar tek, iki ve üç kişilik iken 20–30 hatta 50 ve üzeri sayıdaki mezar yapısını çeviren ayrı bir çevre duvarı bulunan mezarlara da rastlanmaktadır. Bu çevrili yapının girişinde ailenin soyadının yazılı bulunduğu bir giriş ya da kapı bulunmaktadır.

Mezarlar yine görülebilmeleri ve atfedilen başka sebeplerle düz bir kotta bile yükseklikleri farklı farklıdır.

Bazı mezar yapılarındaki yükseklik, baş taşları da dahil 3 m' i geçmekte, kimi mezarların ise üstü türbeyi andıran kemerli ve kubbeli ya da dört köşeli oda şeklinde çevrilmiş olduğu görülmektedir. Hiç ihtiyaç yok iken yapılan bu yükseltiden dolayı kişiler mezarına ulaşabilme veya anıt hüviyeti kazandırabilme adına tahsis sınırları haricinde basamak yaptıkları görülmüştür.

Yola girintili bazı mezarların sahipleri tarafından araç çarpmalarından mezarlarını koruyabilme adına yol tarafına metal bariyer koydukları, bazı mezar sahiplerinin de mezarlarını kedi-köpek zararları, vandalizm veya gösteriş için demir parmaklıkla çevirmiş oldukları görülmüştür. Demir parmaklık bazı yerlerde o kadar abartılmış ki zaten mezar arası yolun düzensiz ve dar patika olan yerlerindeki yaya geçişini tamamen kapatmışlardır.

Yine gerek arazinin kot durumundan gerekse de yer kazanabilme adına bazı mezarların yüksek kotta bulunan kısımlarının yüksek beton veya taş duvarlarla çevrili olduğu, caddeye bakan kısımlarda yer alan bazı mezarların kısa taraflarında olması gereken baş taşlarının uzun taraflara konmuş olduğu, duvar olan yerlerde yükseltiden dolayı baş taşlarındaki yüksekliğin bir gerisindeki mezarlara göre oldukça uzun yapılmış olduğu görülmektedir. Yine genelde gösterişli büyük aile kabirlerinde baş taşlarının yatayda da oldukça geniş olduğu, adeta mezarın başucunda yüksek bir duvar izlenimi verdiği ve başucunda yer alan mezarları kapattığı görülmektedir.

Mezar yapılarında bu farklılık mezar yapılarının uygulamalarında da rastlanılmaktadır. Küpeşte ve baş taşı kalınlığı kimi mezarlarda oldukça ince yada zayıf kalite olup cenaze defin yada mezar ziyaretlerinde düşebilmekte ve kırılabilmektedir.

Baş taşı, kafes, baba, suluk gibi mezar süsleri mezar sahiplerince yüksek maliyetlerine rağmen tercih edilmelerine karşın malzeme ve montaj hatalarından kaynaklı olarak çok çabuk kırılmaktadır.

Karacaahmet mezarlığının genelinde yanlış malzeme ve ustalık seçimlerinden dolayı çok sayıdaki mezarın inşaat yapı malzemesi ve süsünün zamanından önce tahrip olduğu, bunların mezar aralarında kaldığı yada rast gele atıldığı bunların mezarlıkta uygulamaları için mezar sahiplerinin ödediği ücreti ve belediyenin bunları atık malzemelerle beraber toplamak için yaptığı harcamalar düşünüldüğünde yüklü bir maliyet karşımıza çıkacaktır.

Milli servetin ziyanı anlamına gelen bu uygulamayı önleyebilme adına Karacaahmet mezarlığında mezar süsü miktar ve uygulamalarına sınırlama getirilmelidir.

Karacaahmet mezarlığında mezar yeri bulunanlardan ekonomik durumu çok iyi veya ilgili olanlar mezarlarının yapı durumlarını kontrol altında tutmaya ve iyileştirmeye dikkat etmekte iken bazı mezar yapıları ise uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen yıpranmış, parçalanmış çok kötü durumdadır.

Mezar yapıları konusunda idarenin definden itibaren 5 yıl içersinde mezar yerinin kullanım belgesinin alınıp inşaatının yaptırılması zorunluluğu dışında getirdiği bir uygulaması yakın zamana kadar olmadığından mezar sahiplerinin çeşitli sebeplerle ilgisizliği ya da cenazenin soyunun kesilmesi gibi sebeplerle bakımsız kalmış mezarlara idarenin müdahale imkanı bulunmamakta idi. Dolayısıyla bu tip mezarlar günümüzde kaderiyle terk edilmiş bir görüntü sergilemektedir.

Mezarlıklar müdürlüğü bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak adına 2007 yılında alınmış olan bir meclis kararına istinaden yönetmeliğine koyduğu 25 yıllık tahsis süresi ile tahsis bitiminde mezarın sahiplerince ilgilenmediği durumlarda mezar yerinin kullanım hakkını sona erdireceği ve yeni bir tahsis yapacağı göz önüne alındığında 2032 yılının bir milat olacağı söylenebilir. Bu tarihten itibaren belediye mezar yapılarına fiziki müdahalede bulunacağından bir düzelme kaydedileceği düşünülmektedir.

Karacaahmet mezarlığı ve içindeki tarihi mezarlar kuruluşundan günümüze çok çeşitli tahribatlara maruz kalmıştır. En ciddi tahribatlar mezarlık içersinden geçirilen D-100 karayoluna bağlanan caddelerin açılımı sırasında olsa da esasında mezarlıkta yer edinebilme adına yapılan yanlış uygulamalarda ondan geri kalır yanı bulunmamaktadır.

Mezarlıkta tarihi mezarların arasına girmiş günümüz mezarları yada günümüz mezarları arasında kalmış tarihi mezarların fiziki durumları incelendiğinde tarihi mezarların ciddi bir yaşam mücadelesi verdikleri görülmektedir.

Karacaahmet mezarlığının tarihi mezarlar adına en büyük problemi Cumhuriyet sonrası yapılmış tahsislerin bu mezarlığı karma haline getirmiş olmasıdır. Yakın tarihte tahsis alan kişilerin gerek definleri sırasında gerekse de mezar yapımları sırasında tarihi mezarlara yaptıkları tecavüzler ve tahribatlar şu anki duruma neden olmuştur.

İdareler tasarrufu altında bulundukları yerlerde kanun ve mevzuatlar çerçevesinde iş ve işlemleri takip etmek zorunda olduğuna göre bu durumdan mutlaka idarelerinde sorumlulukları bulunmaktadır.

Karma mezarlık haline gelen bu alanda ister istemez uygulamalardan çeşitli şekillerde zarar gören tarihi mezarları koruma adına sadece yeni tahsis işlemlerinin yasaklanması fiziki tahribatı yavaşlatsa da durduramayacaktır. Bu karma mezarlıktaki, tarihi mezarların olduğu yerde bakım ve muhafazasının teknik usulleri geçen uzun yıllara rağmen tespit edilememiş veya belirlenmemiştir.

2863 sayılı yasa kapsamında Karacaahmet Mezarlığı koruma kurulunca SİT ilan edilmiş olmasına rağmen SİT'in nevine ve derecesine karar verilememiş dolayısıyla uygulamanın da nasıl olacağı karara bağlanamamıştır. Mezarlığı yeni uygulamalara kapatmak haricinde irili ufaklı, kontrollü kontrolsüz girişleri ve büyük bir alanı kapsayan mezarlığı yaya ve araç trafiğini de kapatmak ta mümkün görülememektedir. Daha ilginç mezarlıktaki tarihi mezarların tespiti ve rölöveleri dahi yeni hazırlanmaya başlanmış envantere ne kadar mezar yapısı olduğu bilgisi bile mevcut değildir.

Mezarlıktaki gözle görülür en ciddi problemlerin başında bir mezar yapısı ile bağlantısı kalmamış baş taşlarının mezarlıkta çok çeşitli yerlerde atılı olmasıdır. Çeşitli fiziki müdahaleler sonucu ana yapısından ayrılmış baş taşları mezarlıkta sürekli oradan oraya gezmekte esasında gezdirilmektedir. Bazı yerlerde bu taşlar kimi zaman mezarlıkta yatayda olup kırılmaması adına dikilmiş, kimi zaman bir duvar boyuna üst üste dizilmiştir (Şekil 5.186).

Şekil 5.186: Duvar boyunca dizilmiş tarihi mezar taşları

Baş taşları bazen de günümüz mezarının yanındaki alanın kendi adına ilerde tahsis yapılabilmesi için yer gizleme veya rezervasyon amaçlı kullanılmıştır.

İşin aslı bu yapısız kalmış mezar baş taşlarına müdahale gerektiği açıktır. Ancak ilk bulunduğu nokta bilinemediğinden veya bilinse de yeni yapılmış tahsislerden dolayı artık çok geç kalındığından ve önemlisi nerede ve nasıl muhafaza edileceği bilinmediğinden dolayı fiziki müdahalelere açık şekilde olduğu gibi kalmaktadır.

İkinci problem olarak ta mezarlıkta günümüze kadar bir şekil kendini bütünüyle koruyabilmiş mezarlara bundan sonra her ne şartla olursa olsun fiziki müdahaleyi önleyecek koruma tedbiri bulunmamaktadır. Yani mezarların olduğu yerde etrafındaki uygulamalardan yada dışarıdan gelebilecek fiziki müdahalelere karşın nasıl bir uygulama yapılacağı bilinmemektedir. Şekil 5.187 'de kısmen korunabilmiş bir mezara örnek olarak Şair Nabi'nin mezarı verilmiştir.

Şekil: 5.187 Kısmen korunabilmiş Şair Nabi'nin mezarı

Üçüncü problem yağmur, kar vb tabiat şartlarından veya zamanla gelişen ağaçların gövde ve kök zararlarından dolayı zamanla yıpranmış mezarların bakımı da fiziki müdahale yasağından dolayı yapılamamaktadır (Şekil 5.188).

Şekil 5.188: Ağaç zararı görmüş tarihi mezar

Dördüncü problem ise tarihi taş hırsızları, define arayıcıları ve vandalizm neticesinde oluşan tahribatı tamire imkan olmamasıdır. Ne yazık ki artık bu taşları ve sanatını bilen usta bulunmamaktadır.

Karacaahmet mezarlığında 2009 yılı sayımları neticesinde 16.800 adet tarihi mezar kaldığı tespit edilmiştir. Bu miktarın takriben yüzde 20-25'ini asıl mezar yapısından kopmuş baş ve ayak taşları oluşturmaktadır. Mezarlıkta ayrıca artık son dönemlerde başka mezarlıklarda pek rastlanmayacak 200 'e yakın yeniçeri dönemine ait mezar bulunmaktadır.

Karacaahmet mezarlığının 1., 2., 3., 4., 5., 11., 12. adalarında günümüz mezarlarının baskın yoğunluğu görüldüğünden tarihi mezar miktarının oldukça azalmış olduğu (en az 12. ada) anlaşılmaktadır. 6.,7.,8.,9. ve 10. adalarda diğer adalara göre tarihi mezar miktarı fazla bile olsa (en çok 9. ada, en sık 8.ada b kısmı) tahribata uğrama ve bakımsızlık bu adalarda kendini daha bariz göstermektedir.

5.3.3 Güvenlik Durumunun İncelenmesi

24.04.1930 kabul tarihli 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nun 212 ve 213 maddeleri,

09.06.1994 kabul tarihli 3998 sayılı Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanunun 1.ve 2. maddeleri,

3402 sayılı Kadastro Kanununun 16. maddesi,

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 7. maddesinin s bendi,

5393 sayılı Belediye Kanunu 79.maddesi incelendiğinde;

Genel olarak mezarlıkların, sınırları içerisinde bulunduğu kamu tüzel kişilerine ait olduğunun anlaşılacağı, yollar, meydanlar, parklar gibi mezarlıkların da kamuya ait yerlerden sayılacağı açıktır. Mezarlıklar özel mülkiyete konu olamazlar.

Özel mülkiyetten ayrı bir hukuki yapıya sahip bulunan mezarlıklarda kamu hukuku kurallarından kaynaklanan ve bunların idare ve muhafazalarına yönelik hak ve yetkilere sahip olan belediyelerin bu maksatla idari kararlar alıp re'sen uygulayabileceği gibi, bu mallara yönelik tecavüzleri men etmek, gerektiğinde genel mahkemelerde dava açmak hak ve yetkisine sahiptir.

01.07.1931 tarihinde 11410 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılmış Mezarlıklar Hakkındaki Nizamnamenin üçüncü bölümünde Mezarlıkların İnzibatı başlığı altında mezarlıklardaki uyulması gereken kural ve yasaklardan bahsedilmiştir.

16. maddesinde yasak fiiller şöyle sıralanmıştır.

- a) Mezarları çeviren duvar, parmaklık, örgü, çerçeve ve saire gibi manilere çıkmak ve tırmanmak,
- b) Mezarların üstüne çıkmak veya oturmak, her ne suretle olursa olsun bunları tahrip etmek, çiçek, fidan, ağaç veya herhangi bir nebatı koparmak veya sökmek, mezarlar üzerine konmuş eşya ve işaretleri kaldırmak; yerlerini değiştirmek,
- c) Mevcut yollar haricinde gezinmek, her ne suretle olursa olsun ziyaretçilerin huzur ve sükununu ihlal etmek,
- d) Mezarlıklara her ne suret olursa olsun zarar vermek ve ölümlere karşı hürmetsizlik gösterecek hareketlerde bulunmak, (Bu gibi hareketlerde bulunanlar mezarlıktan çıkarılır.)

17. maddesinde mezarlığa girmesi yasak olanlar açıklanmıştır.

“Sarhoşların, dilencilerin, ayak satıcılarının, yanında velisi bulunmayan çocukların, beraberinde köpek ve sair hayvanat getirenlerin mezarlıklara girmesi yasaktır.”

18. maddesinde mezarlık içerisine girecek araçların nasıl hareket edecekleri açıklanmıştır.

“Cenaze nakleden vasıtalarından maada cenaze alayına iştirak eden veya ziyaretçi getiren araba, otomobil ve sair her türlü nakil vasıtalarının mezarlık içersine girmesi yasaktır.

Yalnız mezarların inşasına ve tezyinine mahsus malzeme getiren arabalar mezarlık idaresi tarafından irade olunan yollardan geçmek şartıyla mezarlığa girebilirler.’’

19. maddesinde ise mezarlığın kapatılma vakti tayin edilmiştir.

‘‘Güneş battıktan sonra mezarlıklara hariçten kimse giremez ve vazife darlar bile misafir kabul edemez.’’

Ziyaret konusunu düzenleyen maddeler incelendiğinde 37.maddede ‘‘ Mezarlığa hangi gün ve saatlerde ziyaretçilerin kabul edileceği mahalli adetlere göre oranın belediyesi tarafından tayin ve ilan olunur.

Bu ilanın mezarlık kapısı dışına asılması mecburidir.’ hükümü yer alırken 38.maddede ‘‘Mezarlığı ziyaret edenlerin bu mevkiin ciheti tahsisi ile mütenasip bir hürmet ve nezaketle hareket etmeleri mecburidir. Münasebetsiz hareketlerde bulunanlar ve belediyelerce mezarlıklar hakkında tayin olunacak tembih namelere riayet etmeyenler derhal mezarlıktan çıkarılmakla beraber haklarında ahkâmı cezaiye tatbik olunur.’’ hükümü bulunmaktadır.

Diğer kanun ve yönetmeliklerde bulunan ortak hükümler örneğin Belediyenin kolluk kuvveti hükmündeki Belediye Zabıta Yönetmeliğindeki hükümlerde mezarlıklar içinde geçerli iken nizamnamede belirtildiği üzere özel kararlarda çıkartılabilir.

17.05.2007 tarih ve 1224 sayılı İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisince onanmış Cenaze ve Defin Hizmetleri Yönetmeliğinin 3.maddesinde ‘...mezarlıkların muhafazası için gerekli tedbirlerin alınması’ yönetmelik kapsamında değerlendirilmiş, 11. maddesinin (a) bendinde;

‘‘Mezar inşaatı ve mezarlıklarda yapılacak her türlü çalışma Müdürlüğün iznine tabidir’’ hükümü yer alırken (g) bendinde;

“İnşaat sahipleri mezarlara, yollara, ağaçlara, çiçeklere, zarar vermemeli ve malzeme bakayasını kaldırmalıdır. Aksi takdirde verdikleri zararı en çok on gün zarfında yapılacak ihtara rağmen tamir etmedikleri ve malzeme bakayasını 48 saat içinde kaldırmadıkları takdirde, meydana gelen hasar belediyece tamir ve malzeme bakayasını naklolunarak, yapılan masrafların iki misli inşaat sahiplerinden alınır. Belediye emir ve yasaklarına uymayan şahıslarla ilgili olarak taşçı esnafının ödediği yıllık ruhsat harcının yüzde 10’u oranında ceza uygulanır.” i) bendinde de;

“Mezar inşaatçıları inşaat esnasında ve inşaat bitiminden sonra artık malzemeleri, çevresindeki mezar ve yapılara zarar vermeden mezarlık alanından dışarı çıkartacaktır.

Ayrıca; Pazar, Kandil günleri ile Dini Bayramlarda mezar inşaatı yapılmayacaktır. Mezar inşaatı işi olmayan mezar inşaatçıları, mezarlık alanı içerisinde her ne sebeple olursa olsun bulunmayacaklardır. Mezarlık kapısında da müşteri bulmak için vatandaşları rahatsız etmeyeceklerdir. Bunların dışında İdarenin yazılı olarak ilan ettiği emir ve yasalara uyacaklardır.” hükmü yer almaktadır.

Anlaşılaacağı üzere mezarlıklarda herkesin genel ya da özel kararlara uyma mecburiyeti vardır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İl Emniyet Müdürlüğünün mahal tespitine istinaden Valilik makamının oluru ile İstanbul Geneli Mezarlıklarında Güvenlik Hizmeti Alımı İşini 2005 yılından bu yana ihale etmiştir.

İhale kapsamında 2009 yılında 5188 sayılı Özel Güvenlik Kanuna göre sekizer saatlik üç vardiyada silahsız toplam 24 özel güvenlik personeli ile 589.753 m2 alana sahip Karacaahmet mezarlığının güvenliğini sağlanmaktadır.

Hali hazırda mezarlıkta güvenliklerin yaptıkları veya sorumluluklarında olan başlıca işler şöyle sıralanabilir.

- 1-) Osmanlı dönemine ait tarihi mezar ve yapılarını korumak
- 2-) Eski ve yeni camilerinin cazibe noktaları oluşturması münasebetiyle artan ziyaretçi ve cami cemaati ile araç trafiğini yönlendirmek,

- 3-) Mezarlıkta metfun meşhur kişilere her gün yapılan toplu ziyaretleri takip etmek
- 4-) Önemli kişilerin anma törenleri,
- 5-) Cenazesi olduğu için gasil hane ve defin işlemleri için cemaatiyle mezarlığa gelenleri ve araçlarını yönlendirmek
- 6-) Cenaze sahipleri ile ziyaretçileri dilenci, bakıcı, taşçı, okuyucu vs tehdit ve tacizinden koruma
- 7-) Mezarlıktaki ruhsatlı mezar inşaatlarını takip etmek
- 8-) Yer edinebilme adına aşırı talep bulunan Karacaahmet mezarlığındaki kaçak mezar yapımlarını, kaçak definleri vb takip etmek
- 9-) Mezarlıktaki idari, hizmet gibi bina ve bunların müştemilatlarını korumak
- 10-) Cenaze ve ambulans araçlarını park yerinde koruma
- 11-) Giriş, çıkış ve otopark düzeni
- 12-) Mezar, mezar yapılarını vandalizime, define arayıcılarını vb karşı korumak
- 13-) Mezarlık içerisinde olabilecek her türlü işgali engelleme
- 14-) Mezarlıklarda hayvan beslenmesi, barındırılması eylemlerini engelleme
- 15-) Adi veya Adli suç ve suçluların takibi ve Emniyet birimlerine bildirilmesi

Yukarıdaki maddelere çok sayıda yeni maddelerde eklenebilir. Güvenliklerin özetle mezarlık sınırları dahilinde idare adına her türlü iş ve eylemin takibi, mezar yapıları ve müştemilatlar başta olmak üzere canlı cansız tüm unsurları koruma, kollama, önleyici tedbirler alma, oluşmuş olayları rapor etme görevleri bulunmaktadır.

Mezarlığın çoğunlukla kapısı dahi olmayan kontrolsüz 71 yaya ve 8 araç girişi bulunmaktadır. Vardiya da yer alan 8 personelin her birine 73.719 m² alan, bu alanda bulunan yaklaşık 14.474 adet mezar ile ortalama 9,8 giriş düşmektedir. Mezarlıkta sabit güvenlik noktası Şakirin camiiinin olduğu ana giriş kapsı yanındaki 28 m² binadır.

Mezarlığın Şakirin Camii tarafındaki ana girişinden Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığına kadar olan camii, mescit, meydan, kavşak noktalar ana aksı ile paralelindeki yol hattı boyunca 16 adet direk üstü sabit kameralarla hareketlilik izlenmektedir.

Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı binası ve çevresi, gasil hane içi ve çevresi, ziyaretçi ve personel otoparkı, tabutluk ve cadde bağlantısı 12 adet kamera ile izlenmektedir. Şakirin camii içi ve çevresinde de Şakirin vakfı tarafından konulmuş güvenlik kameraları da bulunmakta olup cami ve müştemilatındaki demirbaşların korunması amaçlanmıştır. Şüphesiz bu miktarlar mezarlık için oldukça yetersizdir. Düzensiz, yolu dahi bulunmayan ayrıca çok sayıdaki kontrolsüz girişi ile yoğun ziyaretçisinin bulunduğu bu alanda mezar yapıları ile yetişmiş ağaçların gövde ve taç kısımlarının temiz görüş sahası vermemesi nedeniyle mezarlığın güvenlik kamerası ile tamamının izlenmesi mümkün değildir. Mevcuttaki güvenlik sayısı ile bu kadar geniş ve kontrolü zor bir alanda güvenlik hizmetini tam manasıyla verilebileceği düşünülemez.

Mezarlığın 1.,2.,3.,4.,5. adalarının bulunduğu kısım mezarlığın yaklaşık yüzde 71 olup diğer adalarına göre merkezde toplu ve göz önünde olduğundan tehdit ve suç unsurlarına karşı daha güvenlidir. Ancak mezarlığın bu adalarında yoğun ziyaretçi ve araç trafiği, cenaze törenleri, mezar inşaatları gibi takip ve kontrol edilmesi gereken diğer işlerin yükü oldukça fazladır. Bu adalarda az olmakla beraber özellikle 4. ve 5. adaların orta ve güney kısımlarında kaçak mezar yapımları, günümüz yada tarihi mezarların tahripleri, bakıcı ve dilenci taciz ve tehditleri, idari bina ve müştemilatları ile araçlarına yönelik saldırılar, mezarlık içinde diğer yapılarda vandalizm örnekleri, sulama yada çeşme tesisat tahribatı, kaçak su ve elektrik kullanma gibi güvenlik adına sıkıntılarının olduğu noktalarda vardır.

Mezarlığın güvenlik adına en zayıf adaları ise idari merkeze diğer adalara göre daha uzak olan konutlarla içice olup tarihi mezarların bolca bulunduğu 8. 9. ve 10. adalardır. Bu adaların çevresi Osmanlı döneminde de hırsızların barındığı noktalar olup bu adaların tam ortasından geçen Tunusbağı caddesine (eski ismi ile Tonos bağı) hırsızların bağı yani bolca bulunduğu yer olarak ta adlandırılmasına sebep olmuştur. Atı alan Üsküdar'a geçti şeklinde söylenen atasözü de İstanbul tarafında hırsızlık yapıp Üsküdar'a geçip, Karacaahmet mezarlığının bu adalar çevresinde tonos diye de adlandırılan içine 2- 3 kişinin saklandığı tuğladan örülü yerlerde hırsızların saklandığı ve bu yapıların bolca olmasından dolayı bu isimle anıldığı da rivayet edilmektedir.

Günümüzde ise 8. 9.ve 10. adalarda tarihi mezar hırsızlığına, cenaze üzerindeki altın ve platini çalmak için kaçak mezar açma, define arayıcılarına, içmek yada satmak için mezar üstünde dişi hint keneviri yetiştirenleri ve ürünlerine, hava karardıktan sonra içki içen toplu gruplara, uyuşturucu kullananlara ve satıcılarına, cinsel istismar yada fuhuş olaylarına, hırsızlık ganimetlerini paylaştığı, çok sayıda kedi ve köpeklerin mezarlığa bu noktalarda bırakıldığı, bunların mezarlıkta birtakım kişilerce barındırıldığı ve beslendiği hatta dolu mezarların içinde gebe hayvanlara doğum yaptırıldığı, esmer vatandaşların kimi zaman çadır kurdukları, kaçak mezarların yapıldığı oldukça problemlili yerlerdir.

6. ve 7. adalar ise daha çok tarihi mezar kaçakçılığının, günümüze ait toplu mezar tahribatlarının olduğu, ziyaretçi sayısının oldukça az olduğu, yakın zamanda da hatırlanacağı üzere Selimiye Kışlasına yönelik terör olayları için bir havan topu saldırısının yapıldığı diğerinin ise atılmadan mezarlıktaki güvenlik elemanlarınca engellendiği ancak güvenlik adına zayıf noktalardır. 11. ve 12. adaları küçük ve ziyaretçi sayısının az olup küçük sıkıntıların yaşanmaktadır. Daha çok terör örgütü mensuplarının anma törenleri sırasında sıkıntılar yaşanabilmektedir.

Tüm bu verilere göre mezarlıkta güvenlik sayısının şu anki sayının çok üzerine çıkartılması gerekeceği, kontrolsüz girişlerin kapatılması, araç giriş çıkışlarının sınırlandırılması, duvar yüksekliklerinin düştüğü yerlerin yükseltilmesi, Osmanlı dönemine ait mezar ve yapıları mezarlık genelinde dağınık olduğundan Bölge Koruma Kurullarının belirleyeceği yöntemlerle muhafaza tedbirlerinin aldırılması, önemli noktalarda sabit veya hareketli kamera sayısının arttırılması, mezarlığın bazı bölümlerinin gece aydınlatıldığı gibi diğer bölümlerinin de aydınlatılması, zabita ve emniyet birimlerinin gece ve gündüz denetim yapmaları, D-100 karayoluna bakan kısımda mezarlığa bitişik alanda dilencilik ve bakıcılık yapan kişilerin kaldığı binaların ve müştemilatların yıktırılması gerekmektedir.

5.3.4 İdari Yapının İncelenmesi

Üsküdar, Kadıköy, Ümraniye, Ataşehir ilçelerindeki mezarlıkların dolayısıyla Karacaahmet mezarlığının da bağlı olduğu Anadolu 1.Bölge Müdür Yardımcılığındaki kadrolu personel sayısı 37 olup 7 memur (yüzde 18,91), 3 sözleşmeli (yüzde 8,1) ve 27 işçi (yüzde 72,99) personel çalışmaktadır.

Memur ve sözleşmeli personelden ön lisans ve lisans eğitimi alanların oranı yüzde 70 olup işçi personelden ön lisans ve lisans eğitimi alan yoktur. Memurların yüzde 71,42'si 40 yaş ve üstü grupta iken işçi personelin yüzde 59,26'sı 40 yaş üstündedir. Memur personelin işçi personele göre yaşlı olduğu görülmektedir (Tablo 5.34) , (Tablo 5.35).

Tablo 5.34 : Müdür Yardımcılığı personeli eğitim ve yaş durumu

ÜNVANI	İ.Ö.Ö	LİSE	ÖNLİSANS	LİSANS	TOPLAM	20-30	30-40	40-50	50-60	TOPLAM
MEMUR	1	2		4	7		2	4	1	7
SÖZLEŞMELİ			3		3	3				3
İŞÇİ	21	6			27		11	14	2	27
TOPLAM	22	8	3	4	37	3	13	18	3	37

Tablo 5.35 : Müdür Yardımcılığı personeli kadro ve görev durumu

ÜNVANI	KADROSU	GÖREVİ
MÜDÜR YARDIMCISI		1
DAİRE AMİRİ		1
İMAM	3	
TEKNİKER	2	
PROGRAMCI	1	
ŞOFÖR	1	1
TAHSİLDAR	2	2
KONTROL		1
MEMUR	1	4
TOPLAM	10	10

ÜNVANI	KADROSU	GÖREVİ
İŞÇİ	25	
BEKÇİ	1	
ŞOFÖR	1	6
BÜRO ELEMANI		4
KORUCU		8
DAİRE AMİR ELM		3
KONTROL		4
YIKAYICI		2
TOPLAM	27	27

Anadolu 1. bölge müdür yardımcılığında çalışan 2 teknikerin kadroları dışında başka görevlerde çalıştırıldığı, mühendis mimar bulunmadığı, büro hizmetlerinde yeterli sayıda memur olmadığından ağırlıklı olarak işçi çalıştırıldığı görülmektedir.

Anadolu 1. bölge müdür yardımcılığı hizmet binasında birimi bulunan teknik müdür yardımcılığı Anadolu yakası teknik şefliğinde ise 1 ziraat mühendisi, 1 inşaat mühendisi, 1 mimar bulunmaktadır.

Cenaze ile direkt ilgili olan hizmetler (nakil, yıkama, din hizmetleri, kazı-gömü vb) hizmet alımı yoluyla özelleştirildiğinden 22 imam, 13 gassal yıkayıcı, 16 şoför, 23 kazıcı personel bu kapsamda Anadolu 1. bölge müdür yardımcılığında çalıştırılmaktadır. Cenaze defin hizmetleri noktasında personel sayısı ve kalitesi yeterlidir.

İstanbul geneli mezarlıkların güvenlik hizmeti kapsamında Anadolu 1. bölge müdür yardımcılığı hizmet alanları olan Üsküdar, Kadıköy, Ümraniye, Ataşehir' de bulunan mezarlıklarda çalıştırılan 58 güvenlik personelinden 24 adeti (yüzde 41,38) Karacaahmet mezarlığında çalıştırılmaktadır. Güvenlik sayısının yetersiz olduğu bu sayının iki katı olması halinde bir anlam ifade edeceği bilinmelidir.

Mezarlıklardaki küçük tesisat tamirleri için müdür yardımcılığı bünyesinde geçici iki adet teknisyen görev almaktadır.

Mezarlıktaki defin ve inşaat uygulama hizmetlerini yetersiz sayıdaki vasıfsız işçiler yürütmektedir. Bu işçiler daha çok kendilerinden önceki personelden edindikleri tecrübelerle hareket etmekte, yaptığı işin diğer uygulamalara vereceği zararı çoğunlukla kestirememektedir. Örneğin mezar üstündeki veya yanındaki ağacı tanımamakta gereksiz yere fiziki müdahalede bulunmakta yada mezar tahsislerini gelişimini hatta adımı dahi bilmediği ağaçlara bitişik yapmaktadır. Eğimli arazi gibi özel çalışma isteyen alanlarda, düzenleme yapılmamış yerlerde kible tayini gibi basit uygulamaların bile yapılmamış olduğu tespit edilmiştir. Mezarlıkta tamamen kendi halinde kalan personelin karşılaşılabileceği konularda eğitim almadığı da bir gerçektir.

Netice itibariyle mezarlıkta fiziki uygulamalarda bulunanlar ağırlıklı olarak vasıfsız işçiler olup hizmetlerin yürütülmesinde bu sayıdaki personelin hem nitelik hem de nicelik olarak eksik olduğu görülmektedir.

5.3.5 Mezarlıktaki Hayvan Zararlarının İncelenmesi

Karacaahmet mezarlığının bir başka önemli konusu da mezarlıkta bulunan kedi köpek popülasyonunun cenaze ve mezar yapılarına ve ziyaretçilerine verdikleri zararlarıdır. Mezarlıklar Hakkındaki Nizamnamenin 17. maddesine göre mezarlıklara sahipli hayvan dahi getirilmesi yasak iken mezarlığın 8. adasının çiçekçi camii çıkışına yakın bölümlerinde onlarca kedi bulunmakta ve yine bu ada ile 9. ve 10 adaların iç bölümlerinde yoğun olarak köpek bulunmaktadır. Buralarda bulunan kedi ve köpeklere mezar yapıları üstünde ve içinde tahta, karton kutu, mermer parçaları, tarihi mezar taşları gibi malzemeler kullanılarak barınaklar yaptırılmakta, her gün ehliyetsiz kişilerce hayvan severlik adına beslenmekte, daha da kötüsü gebe hayvanlara mezarlık içinde doğum yaptırılmaktadır (Şekil 5.189).

Şekil 5.189 : 8 Adadaki hayvan barınağı ve mezar içindeki hayvan yavruları

Bu işi yapanların öğretmen, doktor, subay emeklisi gibi kişiler olması ayrı bir ilginçliktir. Bu hayvanların mezarlıkta beslenmeleri için yemek atıklarının mezar üstlerine serpilmesi, kap ve suluklarının değişik yerlere atılmış olması, doğal olarak hayvanların ihtiyaçlarını mezarlıkta gidermesi sonucu doğurmaktadır uhrevi ve saygı gösterilmesi gereken mezarlar üstünde hayvan pislikleri bulunmakta, en kötüsü özellikle köpeklerin mezarları kazarak cenazelere ulaştıkları, neticede kemikleri çıkartıp yedikleri ve rast gele yerlere taşıdıkları görülmüştür (Şekil 5.190) , (Şekil 5.191).

Şekil 5.190 : Hayvan beslemek üzere mezar yapıları üzerine bırakılmış yemler

Şekil 5.191 : Mezar üstündeki kirlilik ve hayvanlar tarafından açılmış mezar

Mezarlığın merkez noktalarında özellikle 4. ve 5. adaların doğu ve güney kısımlarında bulunan hayvanlar ise 8. 9. ve 10. adalardakine göre vatandaşlarca barındırılmasalar da ev yada iş yerlerinden getirilmiş yemek atıklarına alıştıkları için mezarlıktan ayrılmadıkları, hazır yeme alışan hayvanların yine mezarlıkta kaldıkları, gününde yem bulamayan hayvanların diğer adalardaki gibi olmasa da mezar yapılarını kazdıkları ve kemik aradıkları, mezarlıktan kendi halinde geçen kişilerden ellerinde poşet gördükleri kişilere saldırdıkları, bu saldırıları artan popülasyondan dolayı gruplar halinde yaptıkları ve insanlara zarar verdiklerinden dolayı kuduz aşısı olmak zorunda kalanlar dahi olmaktadır. Kedi ve köpekleri barındıkları noktalarda pirelerin yoğun bulunduğu gözlenmiştir. Ayrıca bu hayvanlar mezarlık içinde yer alan çöp kovalarında yem aramak için çıkarttıkları çöpleri mezarlık içi yollara ve mezar üstlerine taşıdıkları görülmüştür. Özellikle köpeklerin mezar üstündeki bitkilerin üstüne yatarak veya toprağını eşeleyerek zarar verdikleri müşahede edilmiştir (Şekil 5.192).

Şekil 5.192 : Üstü eşelenmiş mezar görüntüleri

Mezarlıklar Müdürlüğü çalışanlarının çevre ve insan sağlığı adına her gün vermiş oldukları mücadeleler ise hayvansever dernekleri tarafından farklı yerlere çekilerek hayvan düşmanı olarak lanse edilmeye çalışılmış, bu konuda yazılı yada görsel basında yapılan taraflı ve yanlış haberler neticesinde konu yargıya intikal ettirilmiştir.

24.06.2004 tarihli 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 4. maddesinin J ve K bentleri ile 6. ve 17 maddelerinde sahipsiz hayvanlar hakkında kişilerin yükümlülükleri belirtilmekte olup ehliyeti olmayan ve Mezarlıklar Hakkındaki Nizamnamenin 17. maddesine aykırı davranan kişilerin mezarlıktan çıkartılarak haklarında yasal işlem yapılması gerekmektedir.

Mezarlıkta diğer bir konuda kedi köpek dışında mezarlık içinde bulunmaması gereken Karacaahmet Cem evi müştemilatında yer alan ve çok sayıda adaklık hayvanın barındırıldığı ağıl ile adak kesim yeridir. Mezarlığa türbe ziyareti için gelip adak adayanların ihtiyacını görme adına yapılmış derme çatma yapıda bulunan hayvanların gübrelere ve sakatlarının o kısımda yer alan tarihi mezarların yanına ve hemen girişteki konteynerlere açık şekilde bırakıldığı görülmüştür. Gerek buralardaki gerekse de çöp konteynerlerindeki atık ve çöplerin kedi ve köpeklerce mezarlığa taşınmış olduğu, ağıl, sakatat ve gübreden oluşan yoğun koku ve sineklerin mezarlık ziyaretçilerini rahatsız ettikleri tespit edilmiştir (Şekil 5.193).

Şekil 5.193: Karacaahmet cemevi adaklık kesim yeri ve çıkışındaki çöp konteynerleri

Yine adaklık ağılın hemen arkasında yer alan ve Karacaahmetin atının mezarı olarak düşünölen ancak Nişancı Hamza Paşa'nın türbesinin bulunduğu noktada da güvercinlere yem verilmek suretiyle gerek türbenin gerekse de çevresinin gübre ve yem atıklarla kirlenmiş olduğu görölmüşür (Şekil 5.194).

Şekil 5.194: At türbesi diye bilinen Nişancı Hamza Paşa'nın Türbesindeki kuş kirliliği

Daha önceleri Anadolu 1. Bölge Müdür yardımcılığı hizmet binasının bulunduğu bölgede yer alan adaklık hayvan satışı yapan kişilerin bu sefer ağllarını mezarlığın 12. ada çıkışına mezarlığa bitişik şekilde yerleştirmiş oldukları, hayvan yemlerini ve gübrelerini ise mezarlığa bakan yamaca açık bir şekilde bırakmış oldukları, görüntü, sinek ve kötü kokunun çevreyi rahatsız ettiği tespit edilmiştir. (Şekil 195).

Şekil 5.195 : Adaklık satış ve kesim yeri

Kedi köpek ve adaklık hayvanların gerek cenazelere saygı, gerekse çevre sağlığı açısından mezarlıkta barındırılıp beslenmemesi hayvan barınaklarının ve adak ağılının derhal kaldırılması gerekmektedir. Şüphesiz mezarlıkta hazır şekilde beslenemeyen kedi ve köpekler doğal ortamlarında olduğu gibi yemlerini kendi hallerinde serbest arayacaklar ve toplu halde olmayacaklardır.

Vatandaşlarımız kutsalları olan yakınlarını defin etmek, ziyaret ve dua etmek maksadıyla mezarlık alanlarında bulduklarında söz konusu bu durumlardan rahatsızlık duymakta ve şikâyetlerini müdürlüğe şahsen ya da yazılı olarak ileterek gereğinin yapılmasını, cenazelerinin bulunduğu mezarlıkların insani değerlere uygun sağlıklı şartlar içerisinde olmasını istemektedirler.

Hayvanları besleyen ve barındıran kişiler mezarlıkta hayvan beslemenin öncelikle insan ve çevre sağlığı açısından mahsurlu olduğu bu durumun kanunlara göre suç teşkil ettiği, ayrıca mezarlık alanlarının saygınlık ve kutsiyetliğini göz önüne alarak bu faaliyetlerini derhal durdurmaları gerekir.

24.06.2004 tarih ve 5199 no.lu Hayvanları Koruma Kanunu'nun 3. maddesi hayvanların yaşama ortamını; “Bir hayvanın veya hayvan topluluğunun doğal olarak yaşadığı yer olarak” tarif etmekte, ancak taraflı algı ile mezarlıkları da sözde bu doğal alana katan sözde hayvan severlerin de bulunduğu, Karacaahmet mezarlığı örneğinde görülmüştür. Yasalar olmasa dahi, Mezarlıkların hayvanların doğal olarak yaşadığı mekân olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Kanunlara rağmen kedi ve köpekler mezarlıklarda barındırılarak beslenmekte, doğal ortamlarından uzaklaşan hayvanlar hazır gelen yeme alışmakta, içgüdüleriyle besin aramaktan vazgeçerek bunların sayesinde mezarlıkları mesken tutmaktadırlar. Sözde hayvan severlerin kendi elleriyle kurdukları bu kısır döngüyü anlamak da mümkün değildir.

Aynı kanunun Sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması başlığı altında da; madde 6.'da –“Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır” ifadesi de yanlış anlaşılmaktadır. Başkaca özel kanun bulunmayan yerler için bu kanun maddesi geçerlidir. Ancak özel kanunlarla yasaklanmış alanlara sonradan getirilmiş bu hayvanların tekrar mezarlık alanlarına bırakılması da kanunsuzluk olacaktır.

Hayvanları Koruma Kanunu'na göre; hayvanları mezarlık alanı dışına hiçbir idare ve kurumun çıkartamayacağını faaliyetlerine mezarlıkta devam edeceklerini ifade eden sözde hayvan severlerin mezar üstü ve aralarında yapılmış olan hayvan barınakları ve mikrop üreten çöp ve yem kapları kaldırılmak istendiğinde, kamu kurumu olan müdürlüğün faaliyetleri bu kişiler ve yandaşları tarafından engellenmiştir.

Söz konusu bu kişiler bir takım asılsız iddialarla hayvan hakları konusunda duyarlı insanlarımızın duygularını “gerçek hayvan sever” olarak tanınma adına istismar etmekte, kurumlara nazik bir konu olan hayvan hakları üzerinden baskı kurarak, yukarıda bahsedilen menfi durumlarına göz yumulmasını istemektedirler. Bundan mütevellit, kurum ve kuruluşlar bu kişiler yüzünden gereksiz yere meşgul edilmektedir.

Bilindiği üzere yollar, meydanlar, parklar, mezarlıklar gibi yerler kamuya ait mallardır. Bunlar özel mülkiyete konu olamazlar.

Özel mülkiyetten ayrı bir hukuki yapıya sahip bulunan mezarlıklarda kamu hukuku kurallarından kaynaklanan ve bunların idare ve muhafazalarına yönelik hak ve yetkilere sahip olan belediyelerin bu maksatla idari kararlar alıp re'sen uygulayabileceği gibi, bu mallara yönelik tecavüzleri men etmek, gerektiğinde genel mahkemelerde dava açmak hak ve yetkisine sahiptir.

Ehliyetsiz şahısların yukarıda bahsedilen fiilleri ile ;

5199 no'lu Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4.maddesi'nin

(g) fıkrasında belirtilmiş; ‘‘Hayvanların korunması ve rahat yaşamalarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri de dikkate alınmalıdır.’’

(h) fıkrasında belirtilmiş ‘‘Hayvanların türüne özgü şartlarda bakılması, beslenmesi, barındırılma ve taşınması esastır.’’

(k) fıkrasında belirtilmiş ‘‘Kontrolsüz üremeyi önlemek amacıyla, toplu yaşanan yerlerde beslenen ve barındırılan kedi ve köpeklerin sahiplerince kısırlaştırılması esastır. Bununla birlikte, söz konusu hayvanlarını yavrulatmak isteyenler, doğacak yavruları belediyece kayıt altına aldırarak bakmakla ve/veya dağıtımını yapmakla yükümlüdür.’’
İle 5. maddesinde;

‘‘Bir hayvanı, bakımının gerektirdiği yaygın eğitim programına katılarak sahiplenen veya ona bakan kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür ’’. hükümlerine uymadıkları anlaşılacaktır.

Hayvan sahipleri, sahip oldukları hayvanlardan kaynaklanan çevre kirliliğini ve insanlara verilebilecek zarar ve rahatsızlıkları önleyici tedbirleri almakla yükümlü olup; zamanında ve yeterli seviyede tedbir alınmamasından kaynaklanan zararları tazmin etmek zorundadırlar. Sözde hayvan sever şahısların;

11.8.1983 tarih ve 18132 sayı: ile Resmi Gazetede yayımlanmış Çevre Kanunu'nun 3. maddesine göre; (Değişik: 26.4.2006 – 5491/3 md.) “Çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkeler şunlardır: a) Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler.” İle Türk Ceza Kanununun 181 ve 182 maddelerin de belirtilen Toplum ve Çevre Sağlığı Kurallarına uymadıkları;

Cenaze hizmetleri dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak olan mezarlıklarda cenazesinin bulunduğu mezarın tahsisini almış kişilerinde kanunlardan kaynaklanan hakları da vardır. Bu şahısların ayrıca insanların kişisel haklarına da tecavüzleri vardır. Hiç kimse kendi tasarrufu dışında kalmış olan kamu yada özel mülkiyete konu olan yerlere tecavüz edemez. Kişiler kendilerine tahsis edilmiş olan yerler içinde kanun ve mevzuatlar dahilinde hareket edebilirler.

Türk Ceza Kanunu'nun 154.maddesine göre; - (1) “Bir hakka dayanmaksızın kamuya veya özel kişilere ait taşınmaz mal veya eklentilerini malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal eden veya sınırlarını değiştiren veya bozan veya hak sahibinin bunlardan kısmen de olsa yararlanmasına engel_olan kimseye, altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adlî para cezası verilir ”

Yine Türk Ceza Kanunu'nun 151.maddesi; - (1) “Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hâle getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.”

Mala zarar verme ve Mala zarar vermenin nitelikli hâllerini düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 152.maddesi. (1) Mala zarar verme suçunun;

a) “Kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis veya diğer eşya hakkında” hükümlerine aykırı olarak: “Mezarlık alanında ve mezar üstlerinde hakkı olmadığı ve kanunlar da yasakladığı halde barınak yapmak suretiyle tecavüz fiilinde buldukları,”

Türk Ceza Kanunu'nun 153.maddesi - (1) “İbadethanelere, bunların eklentilerine, buralardaki eşyaya, mezarlara, bunların üzerindeki yapılara, mezarlıklardaki tesislere, mezarlıkların korunmasına yönelik olarak yapılan yapılara yıkmak, bozmak veya kırmak suretiyle zarar veren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”

Hükümlerine rağmen, Mezarlıklara ve mezar yapılarına zarar verme fiilini işledikleri;

Türk Ceza Kanunu'nun 130. maddesi 1- “Bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilâl ederek hakaret eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri oranında artırılır.”

2-“Bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici (Türk Dil Kurumu: Aşağılama, onur kırma, onuruna dokunma) fiillerde bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”

denilmektedir.

Oysa bu şahıslar mezar üstlerinde ve aralarında kedi köpek beslenmesinden ve barındırılmasından mütevellit oluşan yemek atıklarının, kaplarının ve dışıklarının cenaze ve mezar üstlerine bulaştırılması ve cenazelerin kemiklerinin beslenen hayvanlarca çıkartılmasının ve yenilmesinin önlenmemesi ile bu sebepten Kişilerin hatırasına hakaret fiili işledikleri,

08.09.1931 tarihinde 1868 no. ile Resmi Gazete’de yayımlanmış Belediye Mezarlıkları Nizamnamesi’nin (Umumi Hıfzısıhha Kanunu mucibince) 9. maddesinde Belediyelerin ölü gömülmesine tahsis olunacak mezarlıklara hayvan girmesinin men edilmesi görevi olduğu gibi, mezarlıklar hakkındaki yasaklardan bahseden 17. maddesinde ‘Sarhoşların, dilencilerin, ayak satıcılarının, yanında velisi bulunmayan çocukların, beraberinde köpek ve sair hayvanat getirenlerin mezarlıklara girmesi yasaktır’ hükmü ile 13.06.1994 tarihinde 21959 numara ile Resmi Gazete ’de yayımlanmış olan 3998 sayılı Mezarlıkların Korunması Kanunu’nun “Korunma” başlığı altında; 2. maddesinde ‘Mezarlıklar ve şehitlikler ile mezarlar bozulamaz, tahrip edilemez ve kirletilemez.

Bu yerler imar mevzuatı ile veya başkaca herhangi bir şekilde park, bahçe, meydan, otopark, Çocuk parkı, yeşil alanlar gibi sahalar olarak ayrılamaz ve asli gayesi dışında hiçbir amaç için kullanılamaz. Yol geçme zorunluluğu bulunduğu İçişleri Bakanlığı'nca kabul edilen mezarlık veya bölümleri bu hükmün dışındadır.' Madde hükmü konuyu çok açık bir şekilde tarif etmiştir. Hayvanların bulundurulması, beslenmesi, barınmaları için barınak yaptırılması kanun gereği mümkün olmadığı halde kişilerin kanuna aykırı davrandıkları açıktır.

Kanunlarla belirlenmiş hususlarda vatandaşların haklı tepki ve şikâyetlerini İdarenin görmezden gelinmesi mümkün değildir. Cenaze hizmetleri dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak olan mezarlıklarda cenazesinin bulunduğu mezarın tahsisini almış kişilerinde kanunlardan kaynaklanan hakları da vardır. Hayvan severlerin ayrıca insanların kişisel haklarına da tecavüzleri vardır. Hiç kimse kendi tasarrufu dışında kalmış olan kamu yada özel mülkiyete konu olan yerlere tecavüz edemez. Kişiler kendilerine tahsis edilmiş olan yerler içinde kanun ve mevzuatlar dâhilinde hareket edebilirler.

İstanbul 3. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 03.05.1991 ve 3180 sayılı kararı ile SİT ilan edilen Karacaahmet Mezarlığı'nda 21.7.1983 tarihli 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 9 maddesinde; "İzinsiz müdahale ve kullanma yasağı başlığı" altında sayılan :

(Değişik: 17.6.1987 – 3386/3 md.) Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararları çerçevesinde Koruma Kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında, her çeşit inşai ve fiziki müdahalede bulunmak, bunları yeniden kullanıma açmak veya kullanımlarını değiştirmek yasaktır. Onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, kazı veya benzeri işler inşai ve fiziki müdahale sayılır.

Madde 65 - Bu Kanunu'nun 9. maddesine aykırı hareket edenler:

a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarara uğramalarına kasten sebebiyet verenler; "iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve 50.000 (ellibin) liradan 200.000 (ikiyüzbin) liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. " hükümlerine aykırı olarak: barınak yapmak, mezar bozmak, tarihi baş taşlarını barınak malzemesi olarak kullandıkları ve zarar verdiklerinden;

ilgili şahıslar hakkında yukarıda sayılan kanunlara aykırı davranmak suçundan Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulması gerekmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mezarlıklar, tarihimizin, dini ve kültürel kimliğimizin, sanat anlayışımızın, adet, gelenek ve göreneklerimizin, saygı, üzüntü ve kızgınlıklarımızın, beklentilerimizin, hırslarımızın, mali durumumuzun velhasıl günlük yaşantımız da dahil bir çok konunun yansıdığı veya yansıtıldığı çok önemli alanlardır. Yazılı tarihimiz az olduğu için mezarlıklar bu toprakların bizlere bıraktığı en önemli yazılı kayıtlardır. Toprakların geçmişe dönük sahiplenilmesi de kimikleştirilmesi de mezarlıklarından geçmektedir.

Mezarlıklar içinde barındırdığı mezar ve yapılarından ibaret yerler olarak görülmemelidir. Mezarlıklar geçmişte günümüz parklarının fonksiyonlarını yüklenmiştir.

Ancak hızlı nüfus artışı ile kentlere yönelik büyük göçler neticesinde şehir kenarlarında kaçak yapılaşma ile gece kondular türediği gibi merkezde kalan kısımlarda çevre kaygısı düşünülmeden bu göçle gelen insan yığına iş vermek adına sanayi alanları, fabrikalar kurulmuş, iş bulan ve para kazanan insanlarda imkanlardan faydalanabilme adına merkeze doğru yönelmişlerdir. Artan nüfus neticesinde oy ve rant kaygısıyla merkezde yer alan kamu arazileri farklı fonksiyon alanlarına dönüştürülmüş insanlara kısa vadeli çözümler getirilmiş veya imkanlar sağlanmıştır. Şehir merkezinde miktar ve kalite olarak azalan alanlar, arsa bedellerinin yüksekliği, belediye gelirlerinin ve imkanlarının azlığı ve öncelikli hizmetlerin görülmesi gibi nedenlerle günümüzde de hızla azalmakta, bu süreç devam ettirilmektedir.

Oysa atlanılan şey ekonomik büyümenin tek başına olamayacağıdır. Sağlıklı çevre ile beraber düşünülmesi gereken bu olgu ihmal ve göz ardı edildiğinden şehir ve o şehirde yaşayan insanlar çok şeyler kaybetmişlerdir ve kaybetmeye devam edeceklerdir. Plansız büyüme neticesinde mevcuttaki durum ve ihtiyaçlarla olması gerekenler arasında ciddi uyumsuzluklar olduğundan yeterli kalitede ve ölçüde yaşam standardı yakalanamamakta, sağlıklı büyüme ile gelişmiş batılı ülkelerle durum kıyaslaması yapılarak seviye belirlemeye çalışılmaktadır.

Mezarlık alanları çeşitli sebeplerle yitip gitmiş bu alanlar içinde insanların yeşil alan ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kısmen de olsa korunan ve bu sürece direnen ender yerlerden biridir. Bununla beraber mezarlıklar bu anlayışın olumsuz örneklerinin de sergilendiği alanlar olmaktan kurtulamamıştır. Mezarlıklar kent içindeki plansızlığın, kaçak yapılaşma ve işgalin, rant ve düzensiz gelişmenin adeta açık hava müzesi durumundadır. Kùltürlerin mezarlıklarına bakarak yaşantıları hakkında mükemmel bilgiler edinilebilir.

Şehir merkezindeki yapılaşmanın tamamlanmış olması, mevcut mezarlık alanlarının dolu olması, mezarlık vasfına uygun kamulaştırılacak alanların azlığı ve zorluğu sebebiyle genişleyen il sınırları dahilinde bazı ilçelerinin nerdeyse tamamının sit alanına alınmış olması, içme suyu havzaları, orman muhafaza alanları, askeri alanlar, toplu konut alanları, sanayi bölgeleri ve bunların şehir içindeki yoğunluğu gibi sebeplerle belediyeler yer seçimine gereken önemi verememekte, teknik ve sıhhi yetersizlikleri olan yada hukuki süreçleri devam eden yerleri mezarlık olarak değerlendirmek zorunda kalmaktadır.

Bu bölgelerde yaşayanlarda yakınlarının cenazelerini ikametlerine yakınlıkları sebebiyle şartları sağlanmamış mezarlıklara defin ettirmek zorunda kalmakta ya da kendine özgü başka sebeplerle ısrarla o mezarlığa aldirmek istemektedirler. İnsanlar merkezde gömüye açık yeni mezarlıklar bulamadığından tercihlerini merkezde bulunan ancak yeni gömüye kapatılmış yerlerdeki aile kabirlerine yönelmeye çalışsa da imkanlar yeterli gelmemekte ya istediği alana defin için baskılar kurdurmakta ya da uzakta ancak sağlıklı olan bir mezarlık yerine çokta sağlıklı olmayan yakınındaki bir mezarlığı tercih etmektedir.

O mahalde oturan kişiler kendileri için uygun kamuya ait alanları gömüye açmakta kamu kurumları da bu duruma yer sıkıntısından, ulaşım problemlerinden, sosyo-kültürel sebepler gibi nedenlerden sessiz kalmakta ancak kötü bir olay vukuunda ya da bir şikayet söz konusu olduğunda harekete geçmektedirler.

Ancak bu seferde iş işten geçtiğinden fiili durum mevzuata uydurulamamakta, neticede sıkıntıyı vatandaş ve belediye personeli yaşamaktadır. Yer seçiminden kaynaklı problemler defin esnasında özellikle de defin sonrasında çok ciddi problemlerle insanları karşı karşıya bırakmaktadır.

Belediyeler bütçe problemleri, nitelikli personel azlığı, mezarlık vasfına uygun ancak rant kıymeti yüksek alanları zamanında başka amaçlarla değerlendirilmişler, mezarlık alanlarını ölü yatırım alanları olarak gördüklerinden genelde kıymeti düşük vasıfsız alanları tercih etmişlerdir. Mezarlık olarak planlanmış alanlar ise zamanla plan tadilatları ile farklı fonksiyonlara dönüştürülmüşlerdir. Mezarlık alanlarının yer seçimlerin de belediyeler yada muhtarlıklar planlama açısından çok seçici davranmamışlar hatta kendi haline bırakmışlardır.

Mezarlıkta defin alanları bitip dolduktan sonra alt yapı ve yapısal tasarım unsurları hayata geçirilmeye çalışılsa da hiçbir zaman iyi bir sonuç elde edilememektedir. Neticede kısır döngü ile problemler yıllara sari devam etmektedir. Mezar sahipleri örneğin yeraltı suyu çözülmemiş alanda her cenaze için aynı sıkıntıyı yaşamaktadır. Eğimli bir araziye defin edilmiş yakınının mezarını standartlara uygun yapamamakta ve hafif meyilli arazilere göre daha fazla inşaat bedeli ödemekte, ya da cenazesini yüksek eğimde olmasından sebeple sık ziyaret edememektedir. Zeminde problemi çözülmemiş yerlerde göçük ya da heyelanlar olmakta, cenazeler kaybolmakta ya da başka cenazelerle karışmakta, mezar yapıları tahrip olmakta neticede kabir sahipleri maddi manevi zarara uğramaktadırlar.

Halkın mevzuatı bilmemesinden kaynaklı kendine ya da o mahalle özel, kamu mülkünde ya da özelindeki mezarlık için uygun olmayan arazileri definler yaparak mezarlık alanlarına dönüştürmüşlerdir.

Örneğin Kayabaşı mevkiinde yol kenarında vatandaşlarca defin yapılarak mezarlık alanına dönüştürülmüş Şamlar Mezarlığı. Bu yer Sazlı dere Baraj gölü yaklaşma mesafesi içerisinde kendi halinde oluşmuştur (Şekil 6.1).

Şekil 6.1 : Şamlar mezarlığı

Büyükçekmece mezarlığının yanlış yer seçiminden kaynaklı 2006 yılı mart ayında (göle bitişik eski çöplük alanında) kayması neticesinde yüzlerce insan mağdur olmuştur (Şekil 6.2).

Şekil 6.2 : Büyükçekmece mezarlığı

Beykoz Çavuşbaşı beldesinde özellikle Karadeniz bölgesinden gelmiş vatandaşlarımız Orman Bakanlığına ait mezarlık vasfına hiç uymayan yerleri mezarlık haline getirmişlerdir (Şekil 6.3).

Şekil 6.3 : Çavuşbaşı mezarlığı

Çoğunlukla beldede bölge insanı kendi bahçe ve arazilerini yasalara aykırı olarak mezarlık haline dönüştürmüşlerdir. Zamanında belediye ya da muhtarlıkları sessiz kaldığından bu durum ortaya çıkmıştır (Şekil 6.4).

Şekil 6.4 : Alemdağ' da özel mezarlık

Çekmeköy yeni mezarlığının taban suyu problemi çözülmeden açılmasından dolayı defin için açılan mezarlar su içersinde kalmaktadır (Şekil 6.5).

Şekil 6.5 : Çekme köy mezarlığı

Pendik Yenişihli Mezarlığı zemininin jeolojik yapısı uygun olmadığından toprak bulunmamakta cenazeler kazı malzemeleri ile defin edilmekte ve yazın özellikle kötü koku ve sineklere sebebiyet vermektedir (Şekil 6.6).

Şekil 6.6 : Pendik Yenişihli mezarlığı

Ümraniye Hekimbaşı Mezarlığı yüzde 35–40 eğimli kısımları arazi kısıtlılığında mecburen define açılmıştır (Şekil 6.7).

Şekil 6.7 : Hekimbaşı mezarlığı

Milli Savunma Bakanlığı ile problemleri çözülmeden defin işlemleri yapılmış Pendik Aydıntepe mezarlığına yeni defin yapmakta sıkıntı çekilmektedir.

Altın şehir mezarlığı mülkiyet problemi çözülmeden yapılan definler neticesinde açılan dava sonucunda insanlar cenazelerinin mezar yerlerini yaptıramamakta, belediyede mezarlığın bakımını yaptıramamaktadır.

Ümraniye Ihlamurkuyu mezarlık alanının mezarlık olarak kullanılmadan önce yer seçimi ile alakalı inceleme ve tespitler yapılmamasından dolayı o mahalde oturan kişiler tarafından İdare mahkemesinde açılan dava belediye aleyhine sonuçlanarak, belediyenin idari işlemleri uzun bir süre durdurulmuştu.

Beykoz ilçesindeki Yenimahalle mezarlık alanı 1.derece doğal sit alanında kalmasına rağmen koruma kurullarından zamanında izin alınmadığından kaderine terk edilmiş durumundadır.

Bölge mezarlığı olmasından mütevellit Beyoğlu, Şişli, Kağıthane gibi ilçelerinde vefat edenler ulaşımı zor ve zaman alan Sarıyer’ de ki Kilyos mezarlığına alınmaktadır.

Anlaşılacağı üzere yer seçiminin planlama yanlışlığından kaynaklı çok sayıda problem mezarlığın tasarımını ve bakımını şekillendirmekte ve birçok sorunu beraberinde taşımaktadır.

İstanbul’un en eski ve halen en büyük olma özelliğini koruyan Karacaahmet Mezarlığı İstanbul geneli mezarlıklarının planlama tasarım ve bakım sorunlarını belirlemek ve yeni mezarlık alanlarına öneriler getirebilmek için örnek mezarlık olarak belirlenmiş ve mezarlık alanının peyzaj ilkeleri çerçevesinde analizi yapılmıştır.

Karacaahmet mezarlığının planlama, tasarım ve bakım ilkeleri doğrultusunda incelenmesinin yapıldığı bu tezde diğer çalışmalarda daha önce kullanılmamış metod ve yöntemler kullanılmıştır. Mezarlığın zemin ve toprak yapısının mezarlık vasfına uygunluğunu incelemek adına toprak numuneleri alınarak zemin ve toprak analizi laboratuvarlarında analizleri yaptırılmış ve sonuçları değerlendirilmiştir. Mezarlığın yerüstü ve yeraltı su seviyeleri ile halen içme suyu olarak ta kullanılmakta olan kuyulardan su numuneleri alınarak laboratuvarında analizleri yaptırılmış, ayrıca sondaj kuyularından veriler temin edilerek sonuçların değerlendirmeleri yapılmıştır. 20 yıllık geriye dönük meteorolojik verilerin analizi yapılarak mezarlığın sıcaklık ve rüzgâr yönünün çürüme, koku vb etkileri değerlendirilmiştir. Mezarlığın gördüğü işgaller, 500 m mesafe ve diğer hususların tespiti için eski ve yeni hava görüntülerinden metrik ölçümler ve karşılaştırmalı gözlemler yapılarak elde edilen sonuçlarla değerlendirmeler yapılmıştır.

Karacaahmet Mezarlığının tasarım ilkeleri bazında incelenmesinde ise saha çalışması ile gözlem, veri toplama, hava görüntüleri ile gözlem ve metrik ölçümler yapılmış, ada ve parseller autocad programı ile ölçülmüştür. Mezarlıktaki yapısal tasarım unsurları ve donatıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Karacaahmet Mezarlığının bakım ilkeleri açısından incelenmesinde ise bitkisel uygulamalar, bakım uygulamaları, bakıcı bahçıvan sayı ve durumları, mezar yapı ve uygulamaları, güvenlik durumu, hayvan zararları ve idari yapısı ele alınmıştır. Bu incelemede de gözlem, yüz yüze görüşmeler, yönetmelik ve diğer mevzuatlarla, mezarlıklar müdürlüğündeki istatistiki verilerle değerlendirmeler yapılmıştır.

Değerlendirmeler neticesinde genel olarak mezar ve mezarlık anlayışının Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar özentili olarak geliştiği ancak göç ve diğer unsurlarla artan nüfus ve ona paralel problemlerle bu anlayışın zamanla terk edildiği anlaşılmıştır.

Karacaahmet mezarlığının eski tarihlerde planlama ilkeleri ile kurulmamış olmasına rağmen yine de birçok konuya dikkat edildiği görülmektedir. Mezarlık şehir yerleşiminden ayrı, şehre yeteri uzaklıkta ve o zaman için çok önemli olan Bağdat yolu üzerine kurulmuştur. İlerde geniş alanlara ulaşılacağı da düşünülerek uzun yıllar yakınlarına yerleşim izni verilmediği tahmin edilmektedir. Ancak yıllar boyunca mezarlık yakınına imar izinleri verilerek konutlar mezarlığa '0' noktasına yaklaşmıştır. Günümüzde de mezarlık ulaşım akslarına yakın ve toplu taşımaya uygun ulaşılabilir bir konumda bulunmaktadır.

Mezarlık eğim, bakı ve yükseklik olarak istenilen düzeye yakındır. Jeolojik yapısı deprem, heyelan ve göçük riskine karşı 12. adası hariç iyi durumda sayılır. Toprak yapısı yer yer olumsuzluk gösterse de gömüye engel değildir. Toprak cesetlerin çürümesi için istenilen özellikleri taşımaktadır. Yeraltı su seviyesi çevresinde ve içinde Osmanlı döneminde açılmış ve hala kullanılmakta olan su kuyularına rağmen 2,5 m' nin altındadır. Ancak kazı alanından, kuyulardan vb alınan su numunelerine yapılan laboratuvar analizlerinde bakteri yoğunluğunun tehlikeli boyutlarda olduğu görülmüş, mesafenin artışı ile bakteri yoğunluğunun azaldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla mezarlık içindeki kuyuların kullanılmaması gerekmektedir.

Yer üstü su seviyesi ise mezarlığın doğusundan güneyine geçen Seyit Ahmet deresi boyunca problemlidir. Drenaj şartları oluşturulmadığından kışın kuzeyden güneye olan eğimle yüzeysel sular taşındığından mezar içlerini ve mezarlık alanı su ile kapatmakta olduğundan problemlidir. Bu bölümlerin mezarlık olarak kullanılmış olması önemli bir planlama hatasıdır. Derenin İçme suyu havzalarına uzak olması ve denize açılması başka olumsuzlukları önlemektedir.

Mezarlık alanının sıcaklık, yağış, nem gibi cesetlerin parçalanmasına etki eden iklimsel faktörler yönünden istenilen düzeye yakın olup mevsimsel değişmelere rağmen iyi durumda sayılır. Hâkim rüzgârların kuzey doğu-güney batı yönünde olması kötü kokuların konutlara ulaşmasını engellemektedir. Mezarlığın mülkiyet, plan gibi konularda önemli bir sıkıntısı bulunmamakta ancak sit kararı bulunmasına rağmen sitin türü ve derecesi hala belirlenememiştir.

Tasarımsal olarak bakıldığında bir plandan söz edilememektedir. Mezarlıktaki adalar birbirinden farklı büyüklük ve şekildedir. 11. adası hariç gömüler adalara rast gele yapıldığından ada içi yollar bulunmamaktadır. Mezar tahsisleri aynı alanda bir birinden farklı ölçü ve miktarlara yapılı olması ve zorlama tahsislerle kible yönlerinde bile farklılıklara rastlanılmaktadır. Yeni mezarlık alanlarının mutlaka parsel planında hazırlandıktan ve alt ve üst çalışmaları bitirildikten sonra gömüye açılması şarttır. Mezarlığın çok sayıdaki girişinin kontrolsüz olması, girişlerin çoğu yerde fonksiyonel olmaması ciddi bir sorundur. Duvar miktarı yeterli gibi görünmekle beraber malzeme seçimi ve yüksekliği tartışmalıdır.

Mezarlık içi ulaşım sirkülasyonu yanlış tahsislerden dolayı yeterli değildir. Otopark alanı özel günlerde ihtiyacı karşılayamamaktadır. Tarihi mezarlıklarda alan üretme şansı bulunmadığına göre araç girişleri kısıtlanmalıdır. Hizmet binası ve gasil hanesi uygun yerde ve ölçüde iken merkez kısımda wc ihtiyacı bulunmaktadır. Dini tesis miktarı yeterli iken bulunan noktalardaki ulaşım sirkülasyonu olumsuz etkilenmektedir. Mezarlıkta meydan ve toplanma merkezleri yok denecek kadar azdır.

Donatılar konusunda mezarlığın oldukça fazla sorunu bulunmaktadır. Çeşmeler adalara uygun miktarlarda dağıtılmış değildir. Alt yapı sorunları ile beraber bakım problemleri vardır. Çoğu yerde fonksiyonlarını tamamlamış çeşmeler atıl bir şekilde durmaktadır. Çeşmelerin mezar sahiplerinin durumlarına göre değil idarelerce tasarımının bakımının yapılması gerekmektedir. Çöp sepeti, oturma mekanları ve birimleri yetersizdir. Aydınlatma ana aks ve 8. adada yoğun iken diğer bölümlerde yoktur. Mezarlıkta alt yapı çalışmaları eskiye nazaran oldukça iyi durumda sayılsa da düzensizlik içinde problemleri çözülemeyen kısımları da bulunmaktadır.

Mezarlıktaki bitkisel bakım çalışmalarının ana aks üzerindeki yol ve bu yola paralel çiçek parterlerinde ve mezar üstlerinde kısmen uygulanmakta iken mezarlık genelinde ot biçim ve temizlik haricinde önemli bitkisel bakım çalışmaları bulunmamaktadır. Mezarlıkta bitki dikim ve bunlara dönük bir çalışma programı bulunmadığından gerek cenaze sahipleri gerekse de çalıştırdıkları bakıcı olarak ta tanıtılan kişilerce saat mefhumu dışında rast gele uygulamalar yapılmaktadır. Mezarlıktaki Osmanlı dönemine ait tarihi mezar taşlarına, servi ve çınar ağaçlarına dönük koruma ve iyileştirme çalışmaları bulunmamaktadır. Mezarlıkta mezar yapı standartları ve uygulamaları istenilen düzeyde değildir. Mezarın kapladığı alan ve yükseklik dışında bir kriter aranmamaktadır. Mezarlıkta güvenlik bulunmakla beraber yeterli miktarda değildir. Mezarlığın idaresi adına çalışan personel sayısı az ve nitelik problemleri bulunmaktadır.

Karacaahmet mezarlığı için önerileri özetle şöyle sıralayabiliriz;

- a) Yeni gömü ve tahsislerin durdurulması ve mevcut envanterlerin çıkartılması
- b) Mezar ve diğer inşaatlara, bitki dikim ve bakım uygulamalarına standart getirilmesi ve uygulamaların her aşamasında yerinde takibi gerekirse tüm uygulamanın idare tarafından bedeli mukabili yaptırılması
- c) Mezarlık alt yapı çalışmalarının bitirilmesi
- d) Mezarlık adalarının içindeki yol, merdiven, rampa vb çalışmalarının devam ettirilmesi, mevcutların iyileştirilmesi
- e) Mezarlık içi sirkülasyonun sağlaştırılması
- f) Mezarlığın drenaj problemlerinin giderilmesi

- g) Mezarlıktaki yetersiz ve niteliksiz donatıların tarihi yapıya da uygun hale getirilmesi
- h) Otopark alanlarının mezarlık dışında da olsa sayıları arttırılması
- i) Tarihi yapının korunması ve ihyası ile kültürel etkinliklerle tanıtımı için bir çalışma ekibi ve danışma kurulu oluşturulmalı
- j) Güvenlik sayısının arttırılması ve güvenliği destekleyici noktaların yeterli ve düzenli hale getirilmesi
- k) Hayvan zararlarının önlenmesi
- l) Mezarlığın güneyinde yer alan tır parkı ve garajı, Marmaray şantiyesinin bulunduğu alan ve mezarlığın doğusunda SSK bölge hastanesi için kamulaştırılmış olmasına rağmen sonrasında SSK'ın borcu dolayısıyla özel mülkiyette bulunan alan mezarlığın genişleme sahasına dahil edilmeli yani kamulaştırılmalıdır. Bu alanlar mezarlığın birçok tasarım ihtiyacı ve sorununu çözebilecektir.

Eskiden beri kullanılan mevcut mezarlıklar için ise en önemli problemler düzensiz ve aşırı gömü ile tahsisler neticesinde mezarlık içi sirkülasyonun bozulmuş olması, mezarlık içi yaya ve araç yollarının düzenlenmesi, estetik kaygıdan uzak ve fonksiyonel olmayan donatıların kalitesizliği, bakımsızlığı veya hiç bulunmaması, yapı ve uygulama standartsızlığı, bakımsız mezar yapılarına müdahale zorluğu, ağaç-yapı-yol-tesisat yakınlıkları, kulübe, duvar, kapı, çeşme, tuvalet eksikliği, zemin ve eğim sorunları sayılabilir.

Mevcut bilgiler ışığında yeni mezarlık alanlarına düzen adına getirilebilecek genel öneriler ise şöyledir.

Mezarlıkların planlama sürecine ihtiyaç görülen mahallin yıllık ve çok yıllık defin ortalamaları ve talep artış hızının tespiti ile mevcut mezarlıkların bu ihtiyacın ne kadarını ne kadar süre karşılayabileceğinin hesap edilmesiyle başlamalıdır. Defin ihtiyaç miktarının belirlenmesinden sonraki süreçte mezarlık olarak öngörülen mahallin ulaşım akslarına yakın noktaları üzerinde imar planları üzerinden mezarlık olarak ayrılmış alanlar taranmalıdır.

Tarama neticesinde bulunan alanın mülkiyet bilgileri sorgulanmalı ve öncelikle kamu arazileri tercih edilmelidir. Bu alanların havzalara ve derelere yakın olmamasına dikkat edilmelidir. Tespit edilmiş alanların zemin durumu, toprak yapısı, yeraltı su seviyesi vb yer seçim kriterlerini mutlaka sağlamalıdır. Aksi halde yıllara sari olabilecek tüm sorunların (sıhhlilik, gömü şekli, alt ve üst yapı sorunları, mezar inşaatı ve yapılarının şekil ve maliyetleri, mezarlıkta yapılacak tüm yapısal tasarım elemanlarının nitelik, nicelik ve maliyetleri, bitkisel tasarımı, mezarlık bakımı, vatandaşların ve belediyenin cenaze hizmeti veren personel ve araçların vakit kaybetmeksizin ulaşımı, amortisman ve yakıt giderlerini vb) çözümlenebilmesi imkansız hale gelecektir. Bu alanların tespiti ve uygulamaların takibinde mezarlıklar müdürlüğü ile belediyenin diğer birimlerinin mutlak koordinasyon ve işbirliği içinde bulunması gerekir.

Mezar ve mezarlık tasarımlarının ehliyetli kişilerce yapılması veya orta ya da büyük ölçekli mezarlıklar için proje yarışması veya ihalesi yapılmalıdır. Bu kapsamda sadece mimarlık-mühendislik ve sanat kaygıları ile değil toplumun genel beklentileri de tespit edilerek proje ve uygulamalara yön verilmelidir. Mezarlık alanlarının şehrin ekolojisine zaten az olan yeşil alanlarına katacağı değerler düşünülerek bu alanların şehir içinde sadece ölü gömülmüş alanlar olarak değil insanların oturup dinlenebileceği, yürüyüş yapabileceği yerler olarak planlanmalıdır. Mezarlık genelinde ve mezar parsellerinde peyzaj unsurlarına yer vererek ve ekolojik değerler gözetilerek mermer deposunu andıran düzenlemelerden kaçınılmalıdır. Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki mezar sanatı nasıl ki ileri derecelere ulaşmış ve sembolleşmişse günümüzdeki mezar sanatındaki gerilemenin durdurularak kendine özgü ve sağlıklı gelişimi için bir yapı kurulmalıdır.

Mezarlıktaki tüm uygulamaların projesinde gösterilen yerlerde idaresince yaptırılması mezarlık içindeki kargaşalığı kaldırarak uygulama birliğini getirecektir. Mezarlık alanlarının kullanımı yol ve peyzaj unsurlarının bitirilmesinden sonra değil defin noktalarının alt ve gerekirse üst yapısının bitirilmesinden sonra hazırdaki mezar yapılarına defin şeklinde olmalıdır. Yer kazanabilmek için mezarlar iki katlı olarak tasarlanmalıdır. Mezarlıkta tek kişilik, aile kabri, çocuk, organ gibi bölümleri ayrı ayrı tanımlı alanlarda olmalıdır.

Böylelikle cenazeler zamanında, usulüne uygun defin ettirilirken cenaze yakınlarının eski mezarlıklardaki gibi sonradan yer taleplerinin oluşturduğu düzensizlik sorunları olmayacaktır.

Mezarlıkların belki de en önemli sorunu organizasyon problemi olarak görülmelidir. Organizasyon içinde kimin neyi nasıl yapacağı tanımlanmalıdır. Bunun için ise mezarlıklarla ilgili yasa ve yönetmeliklerin güncellenmesi daha da iyisi tüm yapıyı ve işlerin tanımlanacağı mezarlıklarla ilgili müstakil bir kanun çalışması yapılması gerekmektedir. Bu kanun çalışmasından sonra yönetmelikle işler ayrıntılı şekilde tarif edilmelidir.

Mezarlıklar Müdürlüğünün idari ve mali yapısının değiştirilerek genel müdürlük olması sağlanmalı en azından özerk bir yapı kazandırılmalıdır.

Mezarlıklar Müdürlüğünde çalışacakların tasarım ve bakım konularında nitelikli hale getirilmesi için özel eğitime tabi tutulmaları sonra işe başlatılmaları gerekir. Mezarlıklar müdürlüğünde azami çalışma süreleri belirlenmeli ve yapı ulusal ya da uluslar arası niteliklere uygun sertifikalı hale getirilmelidir.

İstanbul mezarlıklarında yer seçiminin yanlışlığından kaynaklı çok sayıda problem bulunmaktadır. Bunlar ihtiyaç alanından çok uzak olmaları, yüksek eğimli ya da çukur, toprak ve su açısından zemin problemlili ve özel mülkiyette olan problemlili yerlerdir. Bu problemleri tetikleyen sebeplerin başında ise imar kanununda düzenleme ortaklık payları (DOP) içerisinde mezarlıkların sayılmamasıdır. Nazım plan uygulamalarında nüfus yoğunluğunun belirlenen bir katsayı değeriyle çarpımıyla hesaplanan değer üzerinden plan uygulamalarında belirli m² 'lerde alanlar hesaplanarak yeşil, otopark, meydan, çocuk bahçesi, ibadet yeri v.s. alanlar hesaplanır ve planlarda bu fonksiyon adlarıyla bölümler bırakılır. Bu alanlar Düzenleme Ortaklık Payı içerisinde değerlendirilir.

İmar kanununda (3194 s.k md. 18.) “Düzenleme ortaklık payları; Düzenlemeye tabi tutulan yerlerin ihtiyacı olan yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil saha, cami ve karakol gibi umumi hizmetlerden ve bu hizmetlerle ilgili tesislerden başka maksatlarda kullanılamaz” denilmekte ancak mezarlık ibaresi bulunmadığından plan çalışmalarında da zaruri mezarlık yeri ayrılmasıyla imar kanununda bir mecburiyet belirtilmediğinden planlarda mevcut ihtiyacın giderilmesi için gerekli alanın bırakılmaması sonucunu doğurmaktadır. Büyük bir metropol kentimiz olan İstanbul’da resmi olmayan rakamlara göre yaklaşık 15 milyon vatandaşımız bulunmaktadır. Günde herhangi bir olağanüstü durum olmaması koşuluyla yine yaklaşık 200 kişi vefat etmektedir. Günlük olarak bu sayıyı düşünecek olursak mezar yerinin ulaşım yolları ve yaya yollarıyla beraber bir kişi için ayrılacak yer asgari yaklaşık 6 m² ‘dir. Dolayısıyla Bir Gün = 200 kişi * 6 m² = 1.200 m² , yılda ise 438 dönüm alan gerekmektedir. Plan çalışmalarında da zaruri mezarlık yeri ayrılmasıyla ilgili kanunlarda bir mecburiyet belirtilmediğinden planlarda mevcut ihtiyacın giderilmesi için gerekli alanın bırakılmaması sonucunu doğurmaktadır. Bu da gün geçtikçe belediyeler için yeni mezarlık yeri arayışını içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Bu yüzden gerekse de rant endişesi ile niteliksiz alanlar mezarlık olarak belirlene gelmiştir.

Hâlbuki mezarlıklar vatandaşlarımızın zaruri defin hizmetlerini gerçekleştirebilecekleri hem bir kamu alanı hem de ilerde yapılaşmış alanlar arasında bir kent içi yeşil alan haline gelecek alanlardır. Bu alanların ayrılmasıyla hali hazırdaki mezarlık ihtiyaç sıkıntısı, daha öncesinde bu şekilde ayrılacak mezarlık alanları ile çözüme kavuşacaktır. Mezarlık yeri ihtiyacı için kamulaştırma ve tahsis yoluyla edinilen arazilerle ilgili sadece İstanbul’un değil Türkiye genelindeki belediyeler tarafından ödenecek bedellerin de mezarlık yerini terk alanına alınmasıyla önüne geçilmiş olacaktır. Sonuçta mezarlık alanları kendiliğinden bedelsiz ve sıkıntısız oluşacak, kamulaştırma için ayrılması gereken ücretlerle de mezarlıkların defin öncesi alt yapı ve yapısal tasarımları rahatlıkla yapılabilecektir.

Kanunun 18. maddesinde değişiklik istenen husus yeşil sahadan sonra gelmek üzere mezarlık kelimesinin eklenmesidir. DOP içerisinde düzenlemeye tabi tutulan yerlerden mezarlıkların 6 m²/kişi olarak planlanması gerekmektedir.

Nazım İmar ve Uygulama İmar planlarında mezarlık alanı olarak ayrılan alanların plan tadilatına konu edilmemesi ileriye dönük problemleri azaltacaktır. Nazım İmar ve Uygulama İmar planlarında mezarlık alanı olarak ayrılan günümüz şartlarında sınırlı alanların plan tadilatına konu edilerek farklı donatı alanlarına çevrilmesi yönünde birçok tadilat çalışmaları yürütülmektedir. Bu çalışmalar neticesinde ilin büyük bir kısmına dağılmış olan mezarlık alanları farklı donatısal alanlara çevrilmektedir. Plan tadilatı sonrası yapılan bu fonksiyon değişikliği sonrasında çözümü mümkün olmayan sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda planlarda mezarlık yeri olarak ayrılmış yerlerin plan tadilatına konu edilmemesi gerekmektedir.

Ülke genelinde özellikle Büyükşehirlerdeki kentleşme İmar planı çalışmalarının önünde gittiğinden birçok fiili mezarlık alanları planlarında işlenmemiştir. Dolayısıyla sonradan yapılan plan çalışmalarında zaman zaman fiiliyattaki durum göz önünde bulundurulmadan farklı fonksiyon alanlarına ayrılmış ve bunun sonucunda hukuksal sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sebeple imar kanununun 8. maddesine ek bir düzenleme yaparak Nazım İmar ve Uygulama İmar planlarında mezarlık alanı olarak ayrılan alanların plan tadilatına konu edilememesi hükmünün eklenmesi gerekmektedir.

1/5000 nazım imar planı ve 1/1000 uygulama imar planı bulunmayan bölgelerde de vatandaşların mezarlık ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Hâlbuki mevcut durumdaki ilgili yasa hükümleri plan şartı istemektedir. Dolayısıyla, bu tür alanlarda mezarlık yerinin bu yasa hükümleri dikkate alındığında olmaması anlamına gelmektedir.

Uygulama ve nazım imar planı bulunmayan bölgeler, yüzesel olarak küçümsenmeyecek derecede büyük alanlara tekabül etmektedir. Dolayısıyla bu yerlerdeki mezarlık ihtiyacının belediyesince alınacak meclis kararları ile hizmete açılması, bölge planları yapım aşamasında iken bu alanların planlara işlenmesi ve geriye dönük herhangi bir tadilat v.s. işlemler ile fonksiyon değişikliğine meydan verilmemesi hususunda ilgili kanununun 8. maddesine ek bir düzenleme yapılmalıdır.

Belediyelerce yapılacak nazım ve uygulama imar planı çalışmalarında mezarlık alanı olarak kullanılan ve mezarlık olarak ayrılmış bölge mevcut şekliyle aynen korunarak planlara işlenmeli, şartları sağlayan ve gereken yerlerde nüfus yoğunluğuna bağlı olarak ihtiyaca cevap verecek şekilde genişletilebilmelidir.

Yer seçim kriterlerini düzenleyen Mezarlıklar Talimatnamesinde bahsedilen hususlar öncelikli olarak değerlendirilmekle beraber Büyükşehir belediyelerinden İstanbul ve İzmit Büyükşehir Belediyeleri kendi yerel koşulları (Ölüm ve doğum oranının yüksek oluşu, aşırı göç, mevcut mezarlıklarda tahsis yapılabilecek alan miktarının azlığı, iklim, yerleşim şekli, ulaşım, jeolojik koşulları, topografik yapı, bitki örtüsü, SİT vb gibi) zorluğu göz önünde bulundurarak yetki sınırlarındaki alanlarda yukarıda aranabilecek ve uygulanması gereken genel kaidelerden istisna tutulmalıdır. Teknik kabiliyetleri ve mali imkanları kafi olan İstanbul ve İzmit Büyükşehir Belediyeleri çeşitli teknolojik imkan vasıtaları ile ıslah çalışmaları yapıp (drenaj, ilaçlama, cesetlerin ayrışmasına müsait hale getiren yapı ve dışarıdan taşınan toprak, eğimli arazide duvarla kademe, rüzgar perdesi vb gibi) uygun şartları kendileri sağlamaya çalışmalıdır. Kişilerin kendi mülkleri ya da kamu arazileri üzerine izinsiz açtıkları mezarlar belediyelerince değerlendirilerek gerekirse mezarları umumi mezarlıklara nakil yapmaya, ya da mezarlık vasfına uygunsa belediye mezarlığı haline getirilebilir.

Bu belediyeler mezarlık yer seçimi komisyonuna ihtiyaç duyulmaksızın meclislerinin ihtisas komisyonlarınca hazırlanmış plan karar ve kurum görüşleri sonucunda aldıkları meclis kararlarının valiliklerince değerlendirilmeli, valilikler yeni teşekkül ettirilecek mezarlık alan tekliflerini içme suyu kaynaklarına zararı olup olmayacağı, SİT alanında kalıyorsa izin alınıp alınmadığı, vb yönlerden incelerken meskenlere uzaklık, rüzgar yönü, toprağın jeolojik yapı şartları, hafif meyil gibi vb şartları aramamalıdır. Bu belediyeler çeşitli teknolojik imkan vasıtaları ile uygun şartları kendileri sağlamaya çalışmalı, tatbikin değerlendirmesi gerektiğinde teknik üniversite raporları ile desteklenmelidir.

Gecekondu önleme bölgelerine, orman tecavüzlerinin bulunduğu yerlere psikolojik ve fiziksel tampon için mezarlık alanları önerilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akdoğan,G., 1969. *Bahçe ve peyzaj sanatı tarihi*. Ankara

Başar, Z., 1973. Erzurum da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları. *Araştırma*. Atatürk Üniversitesi Yayınları. s. 21. Sevinç Matbaası, Ankara,

Başkan, S., 1996. *Karaman oğulları Dönemi Konya Mezar Taşları*. Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Başkan, S., 1990. *Türk Sanatı Üzerine Denemeler*. İstanbul: Sanat Tarihi Araştırmaları Yayınları. s. 128.

Ergin, O.N., 1936. *Türkiye'de şehirciliğin tarihî inkişafı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi. s. 19.

İşli, N., 1994. Karacaahmet Mezarlığı. *Dünden bugüne İstanbul ansiklopedisi*, Cilt:4, İstanbul: Tarih Vakfı, ss. 444-447.

İşli, N., 2001. Karacaahmet, Karacaahmet Mezarlığı, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt:24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. ss. 374-377.

Karaman, H., 1996. Ölüm, Ölü, Defin ve Merasimler Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları XXVI. Dizi, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Konyalı, İ.H., 1976. *Abideleri ve kitabeleriyle Üsküdar tarihi*, İstanbul: Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları. Cilt:1. ss. 361-369.

Ögel, B., 1962. *İslamiyet'ten önce türk kültür tarihi Orta Asya kaynak ve buluntularına göre*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. s. 52.

Örnek, S.V., 1966. *Anadolu folkloründe ölüm*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Pakalın, M.Z., 1971. *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri Sözlüğü*, İstanbul,: M.E.B.Devlet Kitapları. Cilt II. s. 546.

Ragheb, Y., 1996. İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları. XXVI. Dizi. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Şehsuvaroğlu, B., 1975. *Üsküdar'ın görünmeyen ünlüleri*, Merakıd-ı mutebere-Üsküdar: s. 7-8.

Taner, T., 1988. *Şehir Mezarlıkları Planlama İlkeleri*, İzmir: D.E.Ü Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

Tuncel, G., 1989. *Batı Anadolu Bölgesinde cami ve tasvirli mezar taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları. Tanıtma Eserleri Dizisi. Mas matbaacılık. Ankara.

Sürelî Yayınlar

- Akar, A., 1974. Eski Türk mezar taşı süslemelerine dair. *Sanat Dünyası Dergisi*. II, Yapı Kredi Bankası Yayınları, ss. 15-16.
- Berk, N., 1975. Yabancı gözüyle Türk kabristanı Theophile GAUTIER. *Türkiye Turing ve Otomobil Belleteni Mezarlık Özel Sayısı*, Eylül-Ekim 1975, (49), s. 328.
- Çetintaş, B., 2007. Bir şöylesinin düşündürdükleri Karacaahmet Mezarlığı yok oluyor, *Toplumsal Tarih Dergisi*, (157). ss. 8-9.
- Gölpınarlı, A., 1975. Karacaahmet, *Milliyet Sanat Dergisi*, (155),
- Gönen, G., 1992. Mezarlıklar, *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, (III)., ss: 34-35.
- Güçlü, K., Yılmaz, S. ve Yılmaz, H., 1996. Kent yeşil doku içinde mezarlıkların yeri ve önemi, Erzurum Örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. (27). ss. 1-12.
- Gülersoy, Ç., 1975. İstanbul tarihinin mezar taşları, Mezarlıklar Özel Sayısı. *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*. (49 / 328). s. 5-7.
- Odabaş, A., 1992. Mezarlıklarda peyzaj planlaması, *Peyzaj mimarlığı dergisi* (II). S. Ankara: ss. 57-60.
- Oral, Z.M., 1949. Konya'da Tarihi Mezar Taşları. *Anıt Dergisi*. (I) Konya: s. 14
- Öndeş, O., 1975. Karacaahmet Mezarlığı, *Hayat Tarih Mecmuası*, (XI / CX XII / 2). İstanbul: s. 42-46.
- Tuncer, C., 1991. Kümbet Mimarimiz. *Kültür ve Sanat Dergisi*, Türkiye İş Bankası Yayını 4. ss. 20-22.

Diğer Yayınlar

Acıpayamlı, O., 1990, İptidailerde Ölü Gömme ile İlgili Bazı Pratikler ve İzahları, Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi Cilt 20 (3-4), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1015/12319.pdf> [26.10.2009]

Adalet Bakanlığı, 1931, Mezarlıklar Hakkındaki Nizamname, Resmi Gazete, (09/08/1931 – 1868), <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/5053.html> [19.05.2009]

Adli Tıp Konusu. Yıl yok.

http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_930/930_30573.doc [24.05.2009]

Ahıskalı,H., 2009, Karacaahmet Mezarlığının Tarihçesi, <http://www.sadakat.net/forum/tarih-kultur-ve-sanat/Karacaahmet-mezarligi-tarihcesi> [20.04.2009]

Aktan.N., (1999). Fiziksel Planlama Yönünden İzmir ve Frankfurt Kent Mezarlıklarının Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi.* İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Anonim, 1998. *Ölüm ve Din, Sonsuz hayata yolculuk*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü, s.12-17.

Anonim. (tarih yok). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi.* Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi, Yavuz Argıt Bölümü, Dem No:100006-119280, Tas No:910.4

Araslı,A., 1980, İstanbul Osmanlı Mezar Taşları Baş ve Başlıkları, İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Kürsüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, D.B.39955.

Arseven, C.E., 1984. *Türk Sanatı*, İstanbul: Cem Yayınevi. Özkur Ofset Matbaacılık

Bakanlar Kurulu, 1931, Mezarlıklar Hakkındaki Nizamname, (11410 s.b.k.k.) Resmi gazete, (1868; 09 Ağustos 1931)

Bekiroğlu, M.S., (1990). İstanbul'daki Mezarlıkların Peyzaj Açısından İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi.* Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Belediye Kanunu (5393 s.k) Resmi Gazete, (25874; 13 Temmuz 2005.)

Büyükşehir Belediyesi Kanunu (5216 s.k) Resmi Gazete, (25531;23 Temmuz 2004)

- Cevahir,N., 2008, Sürre alayı, wowturkey.com
<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=24878&start=30> [06.06.2009]
- Cömertler, S., 2001. Cemeteries. Planing and desing principles. *Graduate Thesis*. İzmir: İzmir İnstitute of Tecnology.
- Çevre Kanunu (2872 s.k). Resmi Gazete,18132 ;11 Ağustos 1983
- Çiftçi, M., 2006. *Bir ulu rüyayı görenler şehri Üsküdar*. Üsküdar Belediyesi,Üsküdar Araştırmaları Merkezi yayın no:20, Tarihi mirası koruma dizisi,Milsan basın san
- Çoruhlu, Y., 1998. Kurgan ve Çadır (Yurt)'dan Kümbet ve Türbeye Geçiş, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 18-20 Aralık, İstanbul: Mezarlıklar Vakfı Yayını, ss. 47-63.
- Dağlıoğlu, H.T., 1959. Sanat Bakımından Mezarlar ve Mezar Taşları ve Karacaahmet Mezarlığı, *Milletlerarası I. Türk Sanat Kongresi, kongreye sunulan tebliğler*, Ankara Üniversitesi, Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü ,19-24 Ekim, ss. 122-123. Türk Tarih Kurumu basım evi. Ankara 1962
- Eldem, E., 2005. İstanbul'da Ölüm, Osmanlı-İslam kültüründe ölüm ve ritüelleri, İstanbul: *Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Raporu*.
- Erten, O., 2006. Türklerde Mezarlara At Gömme Geleneği-Sanat Tarihi Açısından Bir Bakış. *Yüksek Lisans Tez.*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erten, O., 2006. Karacaahmet at türbesi, Türklerde mezarlara at gömme geleneği sanat tarihi açısından bir bakış. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evliya Çelebi ,Miskinler Tekkesi, Seyahatname, İstanbul ,1314, I, 475
http://www.sevde.de/islam_Ans/T/T2/79.htm 2009 [17.06.2009]
- Eyice, S., 1996. *Mezarlıklar ve hazireler*, İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri Cilt:1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. ss: 122-134.
- Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2009, Coğrafya Dünyası 2007-2009, Türkiye İklim Haritası <http://www.cografya.gen.tr/harita/turkiye-iklim-haritasi.htm> 2009 [18.07.2009]

Gümüşhane İl Sağlık Müdürlüğü, [tarih yok], Mezarlık Yerlerinin İnşası, Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Yönetmeliği Taslağı,

http://www.gumushanesaglik.gov.tr/gida_cevre/MEVZUAT/MEZARLIKLAR%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0K%20TASLA%C4%9EI.doc [28.08.2009]

Güneş, F., 1995. Türklerde Defin Merasimi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Haseki, M., 1977. *Plastik açıdan türk mezar taşları*, İstanbul: İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları. İDGSA Papirüs Matbaası. s. 6

Hayvanları Koruma Kanunu (5199 s.k). Resmi gazete, (25509; 01 Temmuz 2004)

Hürriyet, 2009, Foto Haber, *Hürriyet*, (Gazete)

<http://fotogaleri.hurriyet.com.tr/GaleriDetay.aspx?cid=3954&p=21&rid=2>
[18 Kasım 2009]

İmar Kanunu (3194 s.k) Resmi Gazete, (18749; 09 Mayıs 1985)

Infolang Scholl of English, 2007, Osmanlıca Türkçe Sözlük,
<http://www.osmanlicaturkce.com> [13.06.2009]

İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkındaki Yönetmelik, Resmi Gazete, (25730; 17/02/2005)

İSKİ, 2003, İçme Suyu Havzaları Yönetmeliği,

http://www.iski.gov.tr/Web/UserFiles/File/mevzuat/swf/Y_icmesuyu_havzolari_koruma_yonetmeliği.swf [25.05.2009]

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2006, İ.B.B. İmar Yönetmeliği.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2006, İstanbul Şehir Rehberi,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2007, İ.B.B Mezarlıklar Müdürlüğü Cenaze ve Defin Hizmetleri Yönetmeliği,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2009, Coğrafi Konum ve Stratejik Önem,
http://www.ibb.gov.tr/sites/ks/tr-TR/0-Istanbul-tanitim/konum/Pages/Cografi_Konum_ve_Stratejik_Onem.aspx [14.06.2009]

İstanbul Liman Başkanlığı, 2008, Yerel Deniz Trafığı Rehberi, İstanbul Liman Başkanlığı,
www.denizcilik.gov.tr/mevzuat/dosyam/İSTANBUL_LİMAN_BAŞKANLIĞI_1.doc [12..06.2009]

Kaleli, D., ve Özkaya F., [tarih yok], Enterokoklar, Ankara Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü,
<http://www.orlab.net/mikrobiyoloji/210011701.pdf>
[2009 05.072009]

Kadastro Kanunu (3402 s.k) Resmi Gazete , (19512; 09 Temmuz 1987)

Karaoğlu, D., 2007. Kent Mezarlıklarının Yeşil Doku İçindeki Önemi ve Ziyaretçi Memnuniyetinin Belirlenmesi-Karacaahmet Mezarlığı Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kenthaber, 2009, Nişancı Hamza Paşa ve at türbesi, <http://www.kenthaber.com/marmara/istanbul/uskudar/Rehber/turbeler/nisanci-hamza-pasa-ve-at-mezari-turbesi2009> [13.06.2009]

Kocaçalışkan, İ., 1998. Mezarlıklara Dikilecek Bitkiler ve Çevre Sağlığı Bakımından Önemi, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*. 18-20 Aralık. İstanbul: ss. 443-446.

Köksel, B., 2008. Karacaahmet Türbesi ve evresiyle ilgili menkıbeler ve halk inanışları *VI Uluslararası Üsküdar sempozyumu*, Üsküdar Belediyesi, 6-9 kasım, İstanbul: Bildiriler. cilt I. ss. 377-392.

Kurşun, Z., 2006. Üsküdar da İranlılar ve İranlılar mezarlığı. *IV Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, Üsküdar Belediyesi, 3-5 Kasım, İstanbul: Bildiriler. cilt I. ss.195-212

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863 s.k) Resmi Gazete, (18113; 23 Temmuz 1983)

Mapaktif Harita & GIS, 2009, Karacaahmet Mezarlığının koordinat bilgileri, Haritalar.net <http://www.haritalar.net/harita/2009> [11.09.2009]

Mezarlıklar Hakkındaki Nizamname, (Resmi gazete 1868; 09.08.1931) <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/5053.html>

Mezarlıkların Korunması Hakkındaki Kanun (3998s.k). Resmi Gazete, (21959 ;13 Haziran 1994)

Mezarlıklar Talimatnamesi, (Resmi gazete 5055; 12.03.1942) <http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF7A2395174CFB32E1B0045F2B2135708F> [25.07.2009]

Özarslan, H.E.,2007. Mezarlıkların Peyzaj Planlama ve Tasarımı Açısından İncelenmesi - İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Özel Ç., 2002, Medeni Hukuk Açısından Ölüm Anının Belirlenmesi ve Ceset Üzerindeki Hakka İlişkin Bazı Düşünceler, Ankara Üniversitesi Hukuk Dergisi, Cilt 51, (1), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/287/2620.pdf> [17.09.2009]

- Özer, S., 2007. Seyyahların Kalemıyla 17.Yüzyıldan 19. Yüzyıla Bir Pitoresk Şehir Üsküdar. *V.Uluslararası Üsküdar sempozyumu*. Üsküdar Belediyesi, 1-5 Kasım, İstanbul: Bildiriler. cilt II. ss. 569-589
- Özkan, B., Küçükerbaş V.E., Kaplan,A., Aslan, N., 1996. Açık Yeşil Alan ve Rekreasyon Alanı Olarak Mezarlıkların Planlama ve Tasarım Sorunları İle Çözüm Olanaklarının İzmir Kenti Örneğinde Araştırılması, *Araştırma Raporu*. Ege Üniversitesi Araştırma Fonu. İzmir.
- Öztoprak, N., 2006. Türk Şiirinde Üsküdar Motifi, *IV Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, Üsküdar Belediyesi, 3-5 Kasım, İstanbul: Bildiriler. cilt I. s. 500
- Rölöve Teknikleri Ders Notları, 2008,
<http://www.insaatmuhendisligi.net/index.php?topic=4716.0> [07.07.2009]
- Sağlık Bakanlığı, [tarih yok], Mezarlık Yerlerinin İnşası,Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Yönetmelik Taslağı,
www.saglik.gov.tr/TR/dosyagoster.aspx?DIL=1&BELGEANAH=33689&
[28.08.2009]
- Saraçoğlu, N., 1950. Türk Mezarlarına Dair Araştırma. *Yeterlilik Çalışması*. İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi. İstanbul Matbaacılık, İstanbul:
- Sarı,C., ve Koçak, İ., 2005, Antalya Kent Planında Mezarlıkların Yeri ve Sorunları, (<http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11173.pdf>) [04.09.2009]
- Sarı,N.,2006 Üsküdar miskinler tekkesi. *IV. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, Üsküdar Belediyesi. 3-5 Kasım. İstanbul. Bildiriler. Cilt II. s. 365
- Seçkin, Ö.B., 1996. *Peyzaj yapıları II*. Yayımlanmamış ders notları. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi.
- Söylemez,H.,2006 Her mezar bir ölüyü, her ölü bir tarihi anlatır, Aksiyon, [Dergi],
<http://www.medeniyetimiz.com/default.aspx?durum=incele&id=729>
- Star, 2009, Yeryüzünün İlk Kabri Ziyaretçi Akınına Uğruyor, *Star*, [Gazete], 19 Mart 2009, <http://www.stargazete.com/guncel/yeryuzunun-ilk-kabri-ziyaretci-akinina-ugruyor-176446.htm> [08.07.2009]
- Şeker, M., 1998. Türk Mezar Bilimi Bir Disiplin Olarak Kurulmalı. *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*. 18-20 Aralık, İstanbul: Mezarlıklar Vakfı Yayını, ss. 25-32.
- Tosun, N., 2007. Karacaahmet Hakkında Yeni bir Kaynak ve Meçhul Kalmış Bilgiler *V. Uluslararası Üsküdar sempozyumu*, Üsküdar Belediyesi. 1-5 Kasım. İstanbul: Bildiriler. Cilt II, ss. 323-328.

Türk Ceza Kanunu (5237 s.k).Resmi Gazete, 25611;12 Eylül 2004

Türk Dil Kurumu, 2005, Büyük Türkçe Sözlük,
<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=mezar&ayn=tam> [04.05.2009]

Ülker, N.1994, Mezar kitabelerinin İzmir tarihi için önemi ve Şehit Fethi Bey. *Son yıllarda İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Tebliğleri*. İzmir: Akademi Kitap evi. s. 97-112.

Umumi Hıfzısıhha Kanunu (1593 s.k.) Resmi gazete, 1489; 06 Mayıs 1930.

Uslu(Odabaş), A., 1997. Tarihi Süreç İçerisinde Anadolu Mezarlıkları ve Çağdaş Bir Yaklaşımla Ankara Kenti İçin Örnek Bir Mezarlık Planlaması Üzerinde Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.

Üsküdar 5.Asliye Hukuk Mahkemesi, 14.12. 2004, Karar 248-463, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü Arşivi.

Üsküdar Belediyesi, 2002a, Üsküdar da ki Tarihi Mekanlar, Çeşmeler, Sebiller,
http://www.uskudar-bld.gov.tr/portal/rehber_/t1.jsp?PageName=main&RehberGrpId=8
[20.07.2009]

Üsküdar Belediyesi, 2002b, Bugünkü Üsküdar,
http://www.uskudar-bld.gov.tr/portal/uskudar_/t1.jsp?PageName=bugunkuUskudar
[15.05.2009]

Üsküdar Belediyesi, 2002c, Üsküdar da ki Tarihi Kuyular,
http://www.uskudarbld.gov.tr/portal/rehber_/t1.jsp?PageName=rehberAyrinti&ID=684
[16.07.2009]

Üsküdar Belediyesi 2009a, Karacaahmet ve Karacaahmet Türbesi,
http://www.uskudarbld.gov.tr/portal/rehber_/t1.jsp?PageName=rehberAyrinti&ID=199
[11.06.2009]

Üsküdar Belediyesi, 2009b, Üsküdar İlçesi Zemin Etüd Durumu Haritası,
http://www.uskudar-bld.gov.tr/portal/harita_/images/etudDurum.jpg2009
[26.06.2009]

Vikipedi, 2009a, Dünyanın Yedi Harikası, Vikipedi, Özgür Ansiklopedi,
http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnyan%C4%B1n_Yedi_Harikas%C4%B1
[15.06.2009]

Vikipedi, 2009b, İstanbul, Vikipedi, Özgür Ansiklopedi,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul> [15.06.2009]

Vikipedi, 2009c, Türkiye, Vikipedi, Özgür Ansiklopedi,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye> [15.06.2009]

Vikipedi, 2009d, Bakteri Koliform, Vikipedi, Özgür Ansiklopedi,
http://tr.wikipedia.org/wiki/Koliform_bakteri [30.06.2009]

Vikipedi, 2009e, E.coli , Vikipedi, Özgür Ansiklopedi,
<http://tr.wikipedia.org/wiki/E.Coli> [30.06.2009]

Yalçınkaya, M.A., 2008. III Selim ve II. Mahmut Dönemlerinde Batılı Seyyahlara Göre Üsküdar, *VI. Uluslar Arası Üsküdar Sempozyumu*. Üsküdar Belediyesi 6-9 Kasım, İstanbul: Bildiriler cilt II, ss.43-57.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	: Vahit ÖZKARDAŞ
Sürekli Adresi	: Evren Mah. Gülbahar Cad.5 Sok. No:71/1 Bağcılar-İstanbul
Doğum Yeri ve Yılı	: İstanbul -10.06.1974
Yabancı Dili	: İngilizce
İlk Öğretim	: Fatih Yavuz Selim İlkokulu, (1985)
Orta Öğretim	: Fatih Ahmet Rasim Lisesi, (1991)
Lisans	: Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, (1996)
Yüksek Lisans	: Bahçeşehir Üniversitesi, (2010)
Enstitü Adı	: Fen Bilimleri
Program Adı	: Çevre Tasarımı

Çalışma Hayatı :

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü Anadolu 1. Bölge Müdür Yardımcılığı-Müdür Yardımcısı (2005 - devam etmektedir)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü, Merkez ve İstanbul 2. Bölge Müdür Yardımcılığı-Müdür Yardımcısı (2004–2005)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Beyoğlu-Güngören Bölge Şefliği-Bölge Şefi (2002–2004)

İstanbul Bağcılar Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü-Müdür (2000–2002)

Güngören Belediyesi Zabıta Müdürlüğü-Memur (1997–2000)

İstanbul Bağcılar Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü-Mühendis (1997 Haziran-Aralık)

İSTAÇ Aş, İstanbul'a 200.000 Ağaç Kampanyası - Şantiye Şefi (1996 Aralık–1997 Haziran)

Gökçam Peyzaj Ltd Şti - Mühendis (1996 Haziran –Aralık)